

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

KÖRNYEZETTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

A környezet- és természet elleni bűncselekmények kriminálgeográfiai elemzése

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

DOI: 10.54598/001810

ZACHAR ZALÁN

Gödöllő

2021

A doktori iskola

megnevezése: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Környezettudományi
Doktori Iskola

tudományága: környezettudomány

vezetője: **Csákiné Dr. Michéli Erika**
egyetemi tanár
MATE, Környezettudományi Intézet

Témavezető: Dr. Penksza Károly
egyetemi tanár
MATE, Növénytermesztési-tudományok Intézet, Növénytan
tanszék, Agrobotanika csoport

Az iskolavezető jóváhagyása

A témavezető jóváhagyása

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉSEK.....	6
1.1. CÉLKITŰZÉSEK.....	7
1.2. HIPOTÉZISEK.....	8
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	9
2.1. A KUTATÁSI TÉMÁM ELHELYEZÉSE a földtudományok rendszerébe.....	9
2.2. A KUTATÁSI TÉMÁMMAL ÖSSZEFÜGGŐ IRODALOM, ÉRTEKEZÉSEK, KUTATÁSOK.....	18
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	24
3.1. A VIZSGÁLT FÖLDRAJZI TERÜLET.....	26
3.2. ADATELEMZÉS.....	27
4. EREDMÉNYEK.....	28
4.1. A KÖRNYEZETKÁROSÍTÁS BŰNCSELEKMÉNY jellemzői, térbeli vizsgálata és kriminálstatisztikai mutatói.....	28
4.1.1. A környezetkárosítás bűncselekmény területi adatai, kriminálstatisztikai mutatói 2005 és 2018 között.....	28
4.1.2. A környezetkárosítás típusai és strukturájának változása.....	30
4.2. A HULLADÉKGAZDÁLKODÁS RENDJÉNEK MEGSÉRTÉSE bűncselekmény jellemzői, térbeli vizsgálata és kriminálstatisztikai mutatói.....	38
4.2.1. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény területi adatai, kriminálstatisztikai mutatói 2005 és 2018 között.....	38
4.2.2. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény típusai és strukturájának változása Magyarországon.....	41
4.2.2.1. Kommunális-háztartási hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	41
4.2.2.2. Elektronikai hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	42
4.2.2.3. Építési hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	43
4.2.2.4. Gépjárművel kapcsolatos bűncselekmények.....	44
4.2.2.5. Állati tetemmel, állati maradványokkal elkövetett bűncselekmények.....	45
4.2.2.6. Szennyvízzel elkövetett bűncselekmények.....	46
4.2.2.7. Egyéb veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	47
4.2.2.8. Egyéb nem veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	48
4.2.2.9. Engedély nélküli hulladékkezelési tevékenység.....	49
4.2.2.10. Hulladék égetéssel megvalósuló bűncselekmények.....	50
4.2.2.11. Növényi hulladékkal elkövetett bűncselekmények.....	51
4.2.2.12. Állati ürülékkel elkövetett bűncselekmények.....	52
4.2.2.13. Elkövetési típus megoszlása.....	53
4.3. A TERMÉSZETKÁROSÍTÁS BŰNCSELEKMÉNY jellemzői, térbeli vizsgálata és kriminálstatisztikai mutatói.....	54
4.3.1. A természetkárosítás bűncselekmények területi adatai, kriminálstatisztikai mutatói 2005 és 2018 között.....	54
4.3.2. A magyarországi természetkárosítások típusai és strukturájának változása....	57
4.3.2.1. Védett fajok csempészete.....	57
4.3.2.2. Védett fajok belső kereskedelme, tartása.....	60
4.3.2.3. Védett állatfajok pusztítása.....	63
4.3.2.4. Védett madár élőhelyének pusztítása.....	64
4.3.2.5. Védett növény- illetve természetvédelmi terület károsítása.....	65

4.3.2.6. Védett természeti területet érintő- illetve védett fa kivágása.....	66
4.3.2.7. Hulladék elhelyezésével megvalósuló természetkárosítás.....	67
4.3.2.8. Elkövetési típus megoszlása.....	68
4.4. A TERMÉSZETKÁROSÍTÓ FALOPÁSOK (fakivágások) jellemzői, területi és időbeli jellegzetességei.....	69
4.4.1. Antropogén erdőpusztulási okok.....	69
4.4.2. A bűncselekménnyel okozott környezeti károk, társadalmi hatások.....	70
4.4.3. A fakivágással elkövetett természetkárosítás bűncselekmény kriminálstatisztikai mutatói 2005 és 2018 között.....	71
4.4.4. A kriminálstatisztikai mutatószámokra ható tényezők.....	72
4.5. A FALOPÁS – FAKIVÁGÁS természetföldrajzi és társadalomföldrajzi tényezői Pest megyében.....	76
4.5.1. A falopás – fakivágás természetföldrajzi tényezői Pest megyében.....	76
4.5.1.1. Pest megye erdősültsége, az erdők területi elhelyezkedése.....	76
4.5.1.2. A falopás területi megoszlása Pest megyében.....	77
4.5.2. A falopás – fakivágás társadalomföldrajzi tényezői Pest megyében.....	79
4.6.A FALOPÁS ÉS A TÁRSADALOMFÖLDRAJZI - TERMÉSZETFÖLDRAJZI tényezők kapcsolata 4 Pest megyei település példáján.....	86
4.6.1. A bűnözési és a társadalomföldrajzi adatok összevetése.....	86
4.6.2. A bűnözési és a természetföldrajzi tényezők összevetése.....	86
4.6.2.1. Országos és helyi jelentőségű védett területek és Natura 2000 területek településenkénti elhelyezkedése.....	89
4.6.2.2. A négy település tájföldrajzi besorolása.....	90
4.6.2.3. A települések erdősültsége és falopási érintettsége.....	90
4.7.A KÖRNYEZETI BŰNÖZÉS ELKÖVETŐINEK szociálgeográfiai vizsgálata....	91
5. KÖVETKEZTETÉSEK, MEGOLDÁSOK ÉS JAVASLATOK.....	102
5.1. JOGSZABÁLYVÁLTOZÁSOK, hulladékos jövőkép.....	104
5.2. A RUTINTEVÉKENYSÉG ELMÉLET ADAPTÁLÁSA.....	105
5.3. TOVÁBBI MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEK.....	106
5.4. A BŰNÜGYI TÉRKÉPEZÉS, STATISZTIKÁZÁSI GYAKORLAT javítási lehetőségei, a nyilvánosság bevonásának-, tájékoztatásának fokozása.....	106
5.5. KÖRNYEZETTUDATOSSÁG, SZEMLÉLETFORMÁLÁS.....	107
5.6. EURÓPAI UNIÓS ÉS NEMZETI PROGRAMOK.....	107
5.7. A RENDŐRSÉG KÖRNYEZETVÉDELMI STRATÉGIÁJA.....	108
5.8. A KÖRNYEZETI BŰNÜLDÖZÉS JAVÍTÁSI LEHETŐSÉGEI a rendőrség különböző szervezeti szintjein.....	109
5.9. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS fontossága, javítása.....	113
5.10. A HIPOTÉZISEKRE ADOTT VÁLASZOK.....	114
6. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	116
6.1. A GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁG ALAPELEMEL.....	116
7. ÖSSZEFOGLALÁS.....	117
8. SUMMARY.....	118
9. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	119
10. MELLÉKLET.....	120
9.1 IRODALOMJEGYZÉK.....	121
9.2- EGYÉB MELLÉKLETEK.....	126

1. BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉSEK

A földtudomány napjainkban jelentős átalakuláson megy át és dinamikusan fejlődik világszerte. Szakágai, módszerei és kapcsolatrendszere a leginkább interdiszciplináris tudományág rangjára emelik. Bővül, pontosabban változik tematikai köre, módszertani apparátusa, kapcsolata más tudományterületekkel. És eközben módosul helye, szerepe a tudományok között, változik társadalmi elismertsége (hasznosíthatósága).

A földtudomány nélkülözhetetlen a kormányzati döntésekhez szükséges alapinformációk megalkotásához is. Ilyenek például a természeti veszélyforrások elleni védelemmel, vízügyi döntésekkel, az életminőség javításával és a környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos döntések is. Fontos tevékenységet fejtenek ki az egyes tudományszakok a természeti adottságaink védelme terén is, amelyek jelentős hatással vannak az ország gazdasági teljesítőképességére (Pantó et al. 2002).

Minden olyan Földdel kapcsolatos folyamat, amely az emberi életre kockázatot jelent „geo hazard”, azaz természeti veszélyforrás. Káros antropogén ténykedésével az ember – sokszor anélkül, hogy felmérte volna a kockázatát - úgy alakította át a geoszféra, a bioszféra és a felszín, hogy ezáltal előidézte az ökoszféra számunkra kellemetlen irányú változását illetve a környezeti katasztrófákat. Az ember az erdők kiirtásával, túllegettetéssel jelentős mértékben hozzájárult a lehulló csapadék gyors lefolyásához, melynek egyenes következménye a nagy esőzések utáni árvíz. Az elmúlt évek különböző katasztrófái során az árvizek okozták a legtöbb ember halálát a világon. Az árvizekhez gyakran egyéb katasztrófák is társulnak, mint a földcsuszamlások, talajfolyások, kőomlások. A talajszennyezéssel valamint az intenzív talajpusztulással érintett területeken sokszor fel kell hagyni a növénytermesztéssel, így amit néhány év vagy évtized alatt tönkretett az emberi tevékenység, az esetleg csak évezredek során regenerálódik természetes úton.

A tengerek, tavak, folyók, patakok káros használata, szennyezése, túlhalászása, az invazív fajok betelepítése, kétségtelenül a vízi élővilág élőhelyének elpusztulásához vezet. A fajok kiirtása az egész földi rendszer dinamikus egyensúlyát veszélyezteti. Nemcsak etikai okból kell megőriznünk az élővilág minél nagyobb részét, hanem önös érdekből is. A biológiai sokféleség csökkenése pl. jelentős mértékben hat az élelmiszertermelésre, orvostudományra, gyógyszergyártásra, iparra vagy akár az éghajlatváltozásra is. A levegőkárosítás, klímaváltozás hatásait már mindannyian ismerjük.

A Földdel foglalkozó szakemberek feladata a természetes kockázati tényezők előrejelzése. A Földön zajló folyamatokat, a környezet változásait különböző módszerekkel folyamatosan követni kell (megfigyeléssel, adatgyűjtéssel és adatfeldolgozással, modellezéssel). Olyan eszközöket, módszereket kell kifejlesztenünk, amelyekkel könnyebben észlelhetjük azokat a potenciális veszélyforrásokat, amelyek a környezeti-természeti katasztrófák okozói, kiváltói lehetnek. A veszélyforrások rendszerezése, a veszélyhelyzetek- és az emberek veszélyeztetettségének modellezése alapvető feladat. Képesé kell tenniük a társadalmat a javasolt rendszabályok és tervek fenntarthatóságának és kockázatainak áttekintésére.

A rendészeti területen dolgozók feladata, hogy észlelést követően lehetőleg azonnal megszüntessék a veszélyforrást vagy lépéseket tegyenek annak érdekében, hogy a veszélyhelyzet súlyossága és a veszély további bekövetkezésének valószínűsége a minimálisra csökkenjen. A jövőbeni veszélyhelyzet elkerülése érdekében megelőző intézkedések meghozatalára van szükség.

Ahhoz, hogy meg tudjuk előzni a biztonságunkra, egészségünkre, életfeltételeinkre káros környezeti-természeti katasztrófákat, fel kell térképeznünk a létező potenciális veszélyforrásokat, tisztában kell lennünk a kockázati tényezőkkel. Ebben van nagy szerepe a kutatóknak.

A földtudományi kutatóknak (a geográfia képviselőinek) arra kell törekedniük (a tudományágaik tapasztalatait egyesítve), hogy segítsék a kormányzati és más hivatalos szerveket a megfelelő törvények és tervek kidolgozásában. A cél az, hogy növekedjék a lakosság veszély-tudatossága, hogy minimális legyen a katasztrófák valószínűsége, és csökkenjen a társadalom sebezhetősége (http1). Növelnünk kell a mindennapos kockázati tényezők iránti érzékenységünket!

A társadalom fejlődése és térbeli terjeszkedése során egyre intenzívebb hatást gyakorol a körülvevő földrajzi környezetre, annak egyensúlyi állapotát mind gyakrabban bontja meg, s ezzel az ember saját ökológiai feltételeit rontja, sőt akár létét is fenyegetheti (Enyedi 1983).

Ezt az ember által a környezetre-természetre kifejtett káros hatását napjainkra már a Büntető Törvénykönyv is megfelelően definiálja és szankcionálja, a törvényi, jogszabályi háttér megfelelőnek mondható. Ennek ellenére sem a társadalom, sem a bűnüldözés körében nem talál megfelelő mértékű érdeklődésre. Napjainkban is a mostohagyermek szerepét tölti be. A bűnmegelőzés iránya sem mutat a környezeti szemléletformálás felé.

Az embereket foglalkoztatja a bűnözés, hisz az a saját életükre, életminőségükre is hatással van. Míg a legtöbb ember életminőségében a jelenlegi gazdasági helyzetét, vagyoni viszonyait, személyes biztonságát érti, nem gondol kellőképpen a környezeti károkozással járó környezeti bűnözésre, mint veszélyes/veszélyeztető tényezőre. A környezeti bűnözés káros hatása, ha valóban nem is rögtön, de késleltetetten és visszafordíthatatlanul jelentkezik és hat életminőségünkre.

A környezeti bűncselekmények aktualitása napjainkban megkérdőjelezhetetlen, hiszen a kihalások korát éljük. Dolgozatomban az ember és a környezet viszonyát elemzem, pontosabban az embernek – vagyis az általa elkövetett környezet-természetkárosító cselekményeknek – a környezetre gyakorolt hatását. Arra is helyezem a hangsúlyt, hogy miként változtatta meg az ember a Föld arculatát az ilyen bűncselekmények által, továbbá, hogy ezek a negatív változások milyen hatással bírnak mindennapi életünkre. A napjainkra mindennaposá vált - már a bőrünkön érezhető - természeti katasztrófák indokolták, aktuálisak teszik a kriminalitás ilyen irányú kutatását.

A környezeti bűnözés vizsgálata

- **fontos**, mert bár hazánkban a környezeti bűnözés statisztikai szempontból az összes bűnözés csupán jelentéktelen hányadát teszi ki, ugyanakkor nemcsak a társadalom egészét érintő probléma, hanem az élővilágunk, élőhelyünk, a Föld egészét érintő probléma is. Másrészt a vizsgálatok megállapításai a gyakorlatban is hasznosíthatók a bűnüldözés, bűnmegelőzés területén.
- **aktuális**, mert már a mindennapjainkban jelentkező problémáról van szó
- **úttörő jellegű és hiánypótló**, mert hazánkban bár jelentek már meg kis számban bűnözésföldrajzzal foglalkozó tanulmányok, értekezések, azonban a környezeti bűnözés térbeli vizsgálatával, kriminálstatisztikai elemzésével ezidáig áttekintően nem foglalkoztak. A rendőrség, hatóságok állományában is csupán néhány szakember, munkatárs foglalkozik a környezeti bűnözéssel. Környezeti bűncselekmények szemléltetése bűnügyi térképeken ezidáig nem volt, és manapság sem készítenek környezet- és természet elleni bűncselekmények kiterjedésének ábrázolására bűnügyi térképeket.

1.1. CÉLKITŰZÉSEK

A dolgozat célja a környezeti bűnözés területi eloszlásának vizsgálata országos, megyei valamint települési szinten. A dolgozat átfogó céljaként a főbb társadalmi-, természeti tényezők és a környezeti bűnözés kapcsolatának vizsgálatát nevezem meg.

Cél volt megvizsgálni az országosan is ismertté vált három főbb környezeti bűncselekmény rendjének megsértése bűncselekmények és bűnelkövetők számának alakulását

- környezetkárosítás,
- természetkárosítás,
- hulladékgyűjtés.

Cél volt országos szinten vizsgálni a 2005-2018-as időszakra ezen bűncselekmények mutatóit, melyek rámutatnak, hogy az egyes megyékben milyen típusú környezeti bűncselekmények dominálnak, azoknak milyen társadalmi-földrajzi okai vannak, melyik az a megye, amely a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt adja és milyen bűncselekménytípus dominál.

Ezzel célozom a legrészletesebb kutatási szint – Pest megye – bevezetésére. Cél volt megvizsgálni, hogy az ismertté vált falopás bűncselekmények területi eloszlása mennyiben tér el egymástól és megkísérlek lehatárolni bűnözést kibocsátó és vonzó területi egységeket.

A falopás és a természeti-, társadalmi tényezők kapcsolatának vizsgálata is cél volt, a rendőrkapitányságok illetékességi területének vizsgálatára, mint területi szint, amely érinti a kistérségek, járások területét, mely nagyrészt egybeesik a kapitányságok illetékességi területével.

Továbbá cél volt a két falopással leginkább érintett település és a legkevesebb esetszámot adó település összehasonlító-elemző vizsgálatának részletes elemzése.

1.2. HIPOTÉZISEK

H1: Hazánk megyéi közül nem a gazdaságilag fejletlenek és nem a legkisebb tudásbázissal rendelkező megyék rendelkeznek a legrosszabb környezeti bűnözés mutatókkal.

H2: A városokban egyes környezeti bűncselekmények (hulladékgyűjtés rendjének megsértése) jellemzőbbek, mint a falvakban.

H3: A természetkárosítás mutatószámaira jelentős hatással bír a turizmus. A természetkárosítások jelentős részét külföldiek követik el. A fővárosi repülőtéren és a határszakaszokon feltárt bűncselekmények vannak a legnagyobb hatással a természetkárosítás statisztikai mutatószámaira, bűnmegelőzési szempontból a határszakaszokon tudunk lépéseket tenni az ilyen jellegű bűncselekmények visszaszorítására.

H4: A kiugró környezeti bűncselekményi értékkel rendelkező évek nem tendenciaszerű változások.

H5: A földrajzi környezet hatással van az elkövetőkre. Az ismertté vált elkövetők szociálgeográfiai vizsgálatából kimutatható, hogy ennél a bűncselekménynél is jelentős negatív társadalomföldrajzi tényező a munkanélküliség és az iskolázatlanság.

H6: A lakosságot valamint a hatóságokat leginkább a vagyon- és személy elleni bűncselekmények foglalkoztatják, a környezeti bűncselekmények következményeitől nem igen tartanak, vagy legalábbis hatásuk késleltetett. Könnyen belátható, hogy a környezeti bűncselekmények társadalomra veszélyessége nem mindig a jelenben mutatható ki. Elég azonban néhány, a kihalás szélén álló fajra, vagy a globális felmelegedésre gondolunk, beláthatjuk, hogy szükséges a megfelelő büntetőjogi védelem.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A KUTATÁSI TÉMÁM ELHELYEZÉSE A TUDOMÁNYOK RENDSZERÉBEN (melléklet 1. ábra)

A földtudomány napjainkban nemcsak jelentős átalakuláson megy át, de igen dinamikus fejlődik világszerte. Így szakágai, módszerei és kapcsolatrendszere a leginkább interdiszciplináris tudományág rangjára emelik. A földtudomány nélkülözhetetlen a kormányzati döntésekhez szükséges alapinformációk megalkotásához is. Ilyenek például a természeti veszélyforrások elleni védelemmel, vízügyi döntésekkel, az életminőség javításával és a környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos döntések is. Fontos tevékenységet fejtenek ki az egyes tudományterületek a természeti adottságaink védelme terén is, amelyek jelentős hatással vannak az ország gazdasági teljesítőképességére (Pantó et al. 2002).

A földtudományi kutatások szerepe manapság nélkülözhetetlen a katasztrófa elhárításban, melyet nagyszerűen példázott a 2010 októberében Kolontár és Devecser térségében bekövetkezett vörösiszap-katasztrófa nyomán tapasztalt összefogás is. A Magyar Tudományos Akadémia szakemberei néhány órán belül megérkeztek, hogy segítséget nyújtsanak a védekezésben és a kárelhárításban. „A katasztrófák ellen különböző szintű védekezésre lehet szükség. A tudomány segítségével, kockázatelemzéssel célszerű veszélyeztetettségük szerint kijelölni a kiemelt kockázatú területeket”- hangsúlyozta az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság akkori első embere, Bakondi György a „Katasztrófák tanulságai” című könyvbemutatóján 2012. 04.11-én. A földtudományhoz, mint tudományághoz tartozik a földrajz, mint tudományterület, diszciplína (melléklet 1. ábra).

A földrajz fogalmi meghatározása koronként változott. A földrajz, geográfia (gör.) mindig a Földre vonatkozó ismeretek valamilyen rendszere volt, amelynek fogalmi köre a tudományos felfogás változásának megfelelően az időben módosult. Ma általánosságban a Föld felszínét alakító tényezők és a rajta lakó élővilág jelenségei megnyilvánulásainak és kölcsönhatásainak tudományterületeként értelmezik. A földfelszín tájalkotó tényezőinek és a társadalmi élet jelenségeinek kölcsönhatásaiból törvényszerűségeket állapít meg, melyek segítségével a hasonló természeti és társadalmi folyamatok objektíven értelmezhetők mind a jelenben, mind a múltban és a jövőben is (Schrantz 1995).

A földrajz (geográfia) - (gör. geo - Föld, grapho - írok) a természettudományok és társadalomtudományok rendszere, amely tanulmányozza a földrajzi burkot, a természeti, termelési, szociális komplexumokat és összetevőiket. A földrajz fogalma: a földrajz egyszerre természet- és társadalomtudomány. Tárgya egy új tértípus a társadalmi-gazdasági tér vizsgálata, és annak kölcsönhatása a természeti szférával. Foglalkozik a Föld rajzolatával, jelenségeivel, országokkal, társadalmakkal, területi statisztikákkal, ok-okozatok keresésével, vizsgálatával (Izsák 2004). A földrajz (geográfia) a Földet beborító komplex földrajzi burok mindenkorai állapotának, folytonos változásának leírásával, értelmezésével és tudományos igényű értékelésével foglalkozik, kiemelt figyelmet fordítva a földrajzi környezet és a benne élő társadalom közötti kölcsönhatásokra (Erdei 2011).

A földrajz napjainkra sok változást megélt. Földünk globális kapcsolatai, a problémaorientált szemlélet erősödése oda vezetett, hogy a földrajzi diszciplínák sokaságával kell számolni. Nagy általánosságban megállapítható, hogy a földrajztudomány szerte ágazóan tagozódott, azaz több ágra szerveződött, mind a természettudományi, mind a társadalomtudományi területeken (melléklet 1. ábra).

A földrajz fejlődését jól példázza az alábbi megfogalmazás: Ma a földrajz sokkal több annál, mint amit a közvélemény tart róla. A földrajz például nemcsak az, hogy „melyik országnak mi a fővárosa” vagy „melyik a leghosszabb folyó a világon”. A földrajztudomány sokat fejlődött a századfordulót követően is, és ilyen kérdésekkel is foglalkozik, mint a

hegységrendszerek kialakulása, földrajzi (világ)katasztrófák, globalizáció, integráció, regionalizáció, lokalizáció, környezeti kérdések, környezet terhelhetősége, népesedési kérdések, infrastruktúra, centrum és periféria viszonya, terciér és kvaterner ágazatok eloszlása és mások (Vofkori 2003). Peter Haggett, a földrajztudomány egyik kiemelkedő teoretikusa például nem rest azt állítani, hogy a földrajz olyannyira függ a más tudományterületekből eredő koncepcióktól és technikáktól, hogy ezek jelölik ki azt az utat, amely kifejezi a kölcsönhatást a földrajz és más tudományterületek között (Haggett 2006). Tóth József megfogalmazásában a földrajz egyidejűleg természet- és társadalomtudomány, mert tárgya egy sajátos, minőségileg új tértípus, mely társadalmi-gazdasági-infrastrukturális természeti szférák kölcsönhatás-rendszere, így belső strukturáltsága is sok gyökerű (Tóth 2010).

A Társadalomföldrajz az embernek a földrajzi környezetéhez viszonyított helyzetével, kölcsönhatásaival foglalkozik. A társadalom földrajzi hatású tevékenységeivel foglalkozik. A társadalmi-gazdasági jelenségek térbeli törvényszerűségeit, valamint a társadalom és a környezet kapcsolatát vizsgálja (Kovács 2001).

Az utóbbi néhány évtizedben „új” geográfiaiak tündöklésének és bukásának voltunk tanúi. Mindegyik történéshez előbb vagy utóbb különféle ellenérzések társultak, majd felváltotta őket egy másik divat. Jóllehet ez a folyamatos átalakulásra való hajlam a földrajztudomány számára nagymértékű vitalitást és a változó környezethez való nagyfokú alkalmazkodóképességet bizonyít (Mészáros 2000).

A földrajzi gyakorlatban olyannyira központi helyet foglalnak el a térképek, hogy egyesek szerint ezek lehetnének az „igazi földrajzi munka” ismérvei, próbakövei. Richard Hartshorne számára a földrajzban a térkép szerepe univerzális, központi helye vitathatatlan (Hartshorne 1939).

A földtudomány jelenlegi fejlődésére igen nagy hatással volt az ember és környezete kölcsönhatásait elemző környezettudomány. Minden természettudomány vizsgálati területe, vizsgálatának tárgya az ökoszféra, ill. annak egy-egy része, faktora; feladata pedig az ott zajló folyamatok, jelenségek kutatása, megismerése. Sajnos azonban, hogy a legtöbbször a szemléletmódja eleve kizárja az ökoszféra belüli bonyolult összefüggésrendszer felismerését. Ezek felderítésére egy új tudomány jött létre, alakult ki: az ökológia. Az ökológia a görög oikosz = ház és logosz = tan szavakból képzett műszó, amelynek rövid magyar jelentése: környezettan. Több tudomány részismereteit ötvözi, összefüggéseiket vizsgálja (interdiszciplína). Kutatásának alapegysége legtöbbször az ökoszisztéma, amelyben a környezet (a biotóp) a benne, ill. rajta élő biocönózissal együtt szerves kölcsönhatásrendszert hoz létre és tart fenn. A kialakuló sajátos struktúra- és funkciórendszer térben és időben dinamikusan változik, miközben az ökoszisztéma keretén belül sajátos anyagkörforgalom és energiaáramlás zajlik. Az ökológia tehát az ökoszisztéma struktúráját és funkcióját, ill. az ezekben lejátszódó változások törvényszerűségeit vizsgáló tudomány. Ha ebben a definícióban szereplő „élőlény” fogalmát az ember, az „ökoszisztéma”-ét a táj a „biocönózus”-ét a társadalom fogalmával helyettesítjük, akkor rögtön világossá válik, hogy az ökológiához milyen közel áll a földrajz. De arra is fényt derít, hogy a földrajznak milyen szoros kapcsolata és szerepe van vagy lehet, ill. lehetne a természet- és környezetvédelemmel (Bodnár et al. 1999). Az ökológia (környezettan, környezettudomány): az élő szervezetek viszonyát tanulmányozza a környezettel. A biológiából vált ki (Vofkori 2003).

Az ezredfordulóra kialakulóban van az ún. környezettudomány, amely az emberi tevékenység, valamint a természetes és művi környezet egymásra hatását, kölcsönös kapcsolatát tanulmányozza. E kölcsönhatás fókuszában a környezetföldrajz keretében a földi életet befolyásoló külső tényezők (az ún. földrajzi környezet) antropogén változásait és azok társadalmi-gazdasági összefüggéseit vizsgáljuk (Tóth és Fodor 2002).

A környezettudományra az interdiszciplináris látásmód a jellemző. A környezettudomány az emberi tevékenység, a természetes és művi környezet kapcsolatának

a tudománya. Célja az életet befolyásoló külső tényezők antropogén változásainak nyomon követése, ezek gazdasági és szociális következményeinek feltárása. A környezettudomány megalapozza a környezetvédelmet, eredményei elengedhetetlenek a hatékony környezetvédelem számára. Az egész környezetet összefüggéseiben szemléli, nagy figyelmet szentel a különböző szférák közötti kölcsönhatások kutatásának. Műveléséhez több klasszikus tudományág módszereinek együttes alkalmazása szükséges (Láng 1993.)

A környezettudomány a környezeti alapprobléma tudományos megoldására létrejött multidiszciplináris, szintetizáló tudomány, amely a környezet- és természetvédelmi tevékenységeket tudományosan megalapozza. Vizsgálja a környezeti rendszerekben lejátszódó folyamatokat, melyeket a társadalmi tevékenységek módosítanak, s amelyek veszélyeztetik az élővilágot – beleértve az embert is. Feltárja a károsító folyamatok gazdasági-társadalmi okait, és javaslatokat tesz ezek megelőzésére, mérséklésére és/vagy a bekövetkezett károk felszámolására (Kerényi et al. 2013).

A környezet fogalmának meghatározása során legtöbbször saját egyéni, egyedi emberi létünk, individualitásunk meglátásai vezetnek, ehhez mérjük a környezetet. A környezet amúgy is mindenképpen viszonylagos fogalom, hiszen mindig meg kell mondanunk, hogy minnek a környezetéről van szó. Az emberi társadalmakban a környezet meghatározása, különösen politikai és gazdasági megfontolásokból, óhatatlanul hiányos. Nem csupán viszonylagos, de antropomorf és antropocentrikus, és végül megosztó jellegű (Borsos 2002).

Izsák Tibor szerint a környezet: az embert körülvevő természeti és mesterséges összetevők összessége; az embert körülvevő természet azon része, amellyel kapcsolatban áll (Izsák 2004).

A természetföldrajz egyre jobban bekapcsolódik az ember és környezete viszonyát kutató környezettudományi vizsgálatokba. A környezeti és konzervációs (természetvédelmi) földrajz a korszerű természetföldrajz fontos területévé vált (melléklet 1. ábra, Pantó et al. 2002).

A környezetföldrajz: ...többek szerint e két fogalom nem fér össze, mert a földrajz vizsgálati tárgya maga a környezet...mégis az a mondanivaló, amit ebben az összeállításban be kívánunk mutatni, az az ember és környezet viszonyt, illetve annak néhány szegmensét minősíti a geográfus nézőpontjából...A kulcskérdés az volt, hogy az embernek a környezetre gyakorolt hatására (ez jellemzően a természeti környezetet jelentette) miként módosulnak a hatófolyamatok (és formák). Ezekhez az elemzésekhez fokozatosan módszertani eszközrendszerek jöttek létre (pl. a környezeti hatásértékelés technikája, a hemeróbia értékelése, az összefüggés-elemzésre alkalmas rendszerelemzés, modellépítés). Az ember és környezet efféle viszonyának vizsgálata mindig kitüntetett szerepet kapott a geográfiában, mondhatjuk az a tényleges „magtudományhoz” tartozik. A környezetföldrajz is ezt a logikai vonalat követi. A figyelmet nem annyira a környezeti állapot térbeli sajátosságainak kissé leíró jellegű rögzítésére összpontosítja (hol, miért, milyen mértékű szennyezés van), vagy nem arra helyezi a hangsúlyt, hogy miként változtatta meg az emberiség a föld (vagy egy részletének) felszínét, hanem a társadalmi használattal kapcsolatos lehetőségek számbavételére, továbbá a használattal kapcsolatos kockázatok, veszélyek és konfliktusok megvilágítását próbálja egy logikai sor szerint elemezni. E logikai sor mentén történő tárgyalás azt jelenti, hogy először rögzítjük a környezeti terhelést, majd bemutatjuk a környezet állapotát (általában humánökológiai, egészségügyi határértékeket használva), elemezzük a környezeti veszélyeket, a használattal kapcsolatos környezeti konfliktusokat és végül a társadalmi választ, többnyire a környezeti célokat tartalmazó rendeletekben, cselekvési programokban rögzítetten (Mezősi 2008).

A környezetföldrajz tárgya tehát a természet, a társadalom és a gazdaság kölcsönhatása, a természeti környezet minősége (mint életminőségi tényező). A környezetföldrajz a földrajztudománynak a környezet- és természet védelmével, a fenntartható fejlődés földrajzi összefüggéseivel foglalkozó tudomány (Tóth és Fodor 2002).

A környezetvédelem – a legtágabb értelmezés szerint – olyan társadalmi tevékenységi rendszer, amelynek célja a bioszféra létének (beleértve magát az embert mint biológiai fajt is) és egészséges fejlődésének megőrzése oly módon, hogy környezetünket (és magát az embert is) megóvjuk mindenfajta emberi tevékenység nem szándékolt szennyező és pusztító hatásától; mesterséges környezetünket úgy alakítjuk, hogy az a természeti környezettel harmóniában legyen; bármiféle emberi tevékenység, ezen belül kiemelten a gazdasági tevékenység végzése során tekintettel vagyunk az élő rendszerek és az egyes élőlények tűrőképességére, és a tűrési határokat tevékenységünk során nem lépjük át. Ez a definíció tartalmilag magában foglalja a természetvédelem célkitűzéseit is (Kerényi 2003).

A környezet védelme a társadalommal szemben csak egyik oldala a környezeti használat folyamatának. Egyik gyöngéje is a jelenlegi védekezésnek, hogy meglehetősen rögtönzött jellegű, és többnyire csak a már megtörtént károsodást igyekszik helyreállítani (Enyedi 1983).

Magyarország földrajzi környezetének ésszerű használata, szükséges állapotmegóvása nemcsak hazai elhatározáson múlik, hiszen ha csak arra gondolunk, hogy felszíni vizeink évi mennyiségének 92%-a szomszédos országokból jut hazánkba, világos, hogy csak nemzetközi együttműködés eredményezheti a fentebb vázolt célkitűzések megvalósítását (Enyedi, 1983).

A természet védelme olyan célirányos, szervezett társadalmi tevékenység, amely a természetes vagy természetközeli rendszerek meghatározott állapotának és működésének (ún. funkcionális épségének) megőrzésére irányul, tehát a megóvást (konzerváció), a védelmet és helyreállítást (rehabilitáció, rekonstrukció) is magában foglalja. A természet védelme a természet evolúciósan kialakult rendjének, változatosságának, viszonylagos stabilitásának és működőképességének (produktivitásának, termelőképességének) megőrzését célozza. Feladata az élettelen és élő természet eredeti vagy ahhoz közeli állapotának, szabályozó rendszereinek, szerkezeti, összetételbeli (kompozicionális) és működési sajátosságainak megóvása, illetőleg – ahol ez szükséges és lehetséges – a természetközeli állapot helyreállítása (Kerényi 2003).

A természetföldrajz kapcsolata erősödik a környezettudományi kutatásokkal. A természet – gazdaság – társadalom viszonyrendszerének elemzésével, a folyamatok térbeli eloszlásával foglalkozó társadalomföldrajz alapvetően a földtudományokhoz tartozó természetföldrajzhoz kapcsolódik (Pantó et al. 2002).

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ, RENDÉSZETTUDOMÁNY, KRIMINOLÓGIA

A földrajztudomány másik főága az embernek a földrajzi környezetéhez viszonyított helyzetével, kölcsönhatásaival foglalkozik. Mivel ezeket a kapcsolatokat nem az egyes ember, hanem az általa képviselt társadalom alakítja, ezeknek a kapcsolatoknak a földi elterjedését, a természeti környezethez való viszonyulását, tényeit és típusait kutató földrajzi tudományt helyesebb társadalomföldrajznak, mint a korábban széles körben elterjedt emberföldrajznak nevezni (Schranz 1995).

Az emberföldrajz ágának tekintik a szociálgeográfiát (melléklet 1. ábra). A szociálgeográfia egyfajta társadalmi térkutatás. Berényi István megfogalmazásában a szociálgeográfia az emberföldrajz kutatási iránya, amely az emberi társadalom és a tér összefüggéseivel csoportspecifikusan foglalkozik „A szociálgeográfia a társadalom és a különböző társadalmi csoportok létfunkcióival (társadalmi alapfunkcióival) összefüggő térképző folyamatok és területi szervezeti formák tudománya” (Berényi 1997, 2003).

Hans Gerd Jaschke szerint a rendészettudomány a rendőrségnek, mint intézménynek és a rendészeti tevékenységnek, mint folyamatnak a tudományos tanulmányozása. Alkalmazott diszciplínaként a rendészeti tevékenység területén egyesíti más kapcsolódó diszciplínák módszereit és témáit, ideértve a rendőrség tevékenységét, és azokat a külső befolyásoló tényezőket, amelyek kihatnak a közrendre és a rendőri tevékenységre. A rendészettudomány

arra tesz kísérletet, hogy ismereteket szerezzen a rendőri munka realitásáról és az arra vonatkozó tényeket magyarázza (Jaschke 2008). Finszter Géza szerint a rendészettudomány célja a rendészeti gyakorlat elméleti megalapozása, a rendészet elmélete pedig a rendészeti tárgyú kutatások eredménye: azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszere, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására és fejlesztésére (Finszter 2018).

A magyar rendészet fejlődése és tudományos művelésének legfontosabb tényezői és állomásai – Sallai János jóvoltából – angol nyelven is megismerhetővé váltak (Sallai 2018). Csiky Kálmán a közigazgatás részeként határozta meg a rendészetet. Csiky 1889-ben kifejtett álláspontja szerint a rendőri igazgatás – mint közigazgatási tevékenység – súlypontja az egyén létfeltételeinek biztosításában áll, vagyis a „személynek úgy a természet, mint, az emberek fékezhetetlen ereje részéről fenyegetett biztonsága megóva és védelmezve legyen. Az államhatalomnak e célra irányzott tevékenysége, intézkedései és intézményeinek összessége képezi a rendészetet és az erre vonatkozó közigazgatási jogszabályok alkotják a rendészet jogát.” (Csiky 1889). Kozáry Andrea szerint a rendészettudomány olyan filozófia és látásmód, amelyet a jövőben követni, és még inkább elmélyíteni kell. Gondoljunk a határokon átívelő szervezett bűnözésre vagy a természeti katasztrófákra, melyek minden területen specializálódott rendőrség felállítását és tevékenységük koordinálását igénylik” (Kozáry 2014). A magyar rendészettudomány akkreditációs folyamatában 2012-ben fontos határkövet léptünk át, ugyanis a MAB 2012/8/III/2/2. (2012. 09. 28.) sz. határozatával a rendészettudományt tudományággént ismerte el (Sallai 2019). Kovács Tamás szerint nehéz elemezni a rendészettudomány és a társadalomtudományok viszonyát (melléklet 1. ábra). Megállapította, hogy a rendészettudomány intézményi kiépülése és a tudományfilozófiai kiteljesedése folyamatos (Kovács 2012).

A kriminológia a legáltalánosabb felfogás szerint azonban elsősorban a bűncselekmények halmazával, mint tömegjelenségekkel foglalkozik, de emellett szükségképpen vizsgálja az individuális bűnelkövetést, a konkrét bűncselekményeket, a tett, az elkövető, az áldozat milyenségét és az elkövetés körülményeit, mint a bűnözés tömegjelenségének elemeit. A kriminológia olyan tudomány, amely a bűnözéssel, mint társadalmi tömegjelenséggel és a bűncselekmények elkövetésével, mint egyedi jelenségekkel, illetve ezek különböző csoportjaival foglalkozik (Vígh 1991). A bűnözés a mindenkori társadalomhoz való viszonyok kifejeződése olyan magatartásokban, amelyek sértik az adott társadalompolitikai, gazdasági, kulturális rendjét, az uralkodó társadalmi értékeket s ezen keresztül a büntetőjogi normákat (Vígh 1998). A bűnözés olyan történelmileg változó társadalmi-jogi tömegjelenség, amelyik egy meghatározott területen és időben elkövetett bűncselekményeket, elkövetőiket és a cselekmények sértettjeit foglalja magában (Vígh 1991).

A bűnözés lényeges ismérve, hogy térben és időben meghatározott, tehát térbeni kiterjedése van, és mint olyan, alkalmas földrajzi vizsgálatokra. Mivel a bűnözés jellegzetes emberi tevékenység, a különböző nemű, korú, társadalmi réteghez tartozó, különbözőképpen szocializálódott egyénekre jellemző, vagyis társadalomföldrajzi vizsgálatokra alkalmas.

Kutatási témámhoz a zöldkriminológia szorosan kapcsolódik. A zöld kriminológia, mint az a nevéből is következik elsősorban a környezettel, annak megóvásával, megőrzésével foglalkozik. A kifejezést 1990-ben használta először Micheal Lynch a *The Critical Criminologist* című folyóirat hasábján (Lynch 1990), de azóta egyre inkább a környezetkriminológia megnevezés vált elterjedté, amelynek politikai okai vannak.

A környezetkriminológia, vagy más néven: zöld kriminológia nem összetévesztendő a környezeti kriminológiával, amely a bűnözést egy időtől és tértől függő társadalmi jelenségként aposztrofálja, és ezzel nagyban meghatározza a bűnelkövetés háttérében álló okokat, illetve a megelőzésük módját (szituációs bűnmegelőzés) (Korinek 2010).

Korinek László a Kriminológia c. könyvében a következőket fogalmazza meg: „A zöldkriminológia képviselői szerint a bűnözésre vonatkozó hagyományos fogalmainkat felül kellene vizsgálni abból a szempontból, hogy a társadalmak és azok alkotórészei – beleértve a gazdasági társaságokat és a kormányokat is – milyen szerepet játszanak a környezet rombolásában. Ennek az a kriminológiai vonzata, hogy a „kár” és a „sérelem” fogalmait újra kellene értékelni. Saját terminológiánkra vetítve: a társadalomra veszélyesség kategóriájának tágabb felfogásáról van szó, amennyiben a fenyegetettséget nem csupán az aktuális emberi együttélésre, hanem annak időben (a jövő generációi) és tárgyban (állatok, élővilág) kiterjesztett kereteire is értelmezni kell. Különösen – de nem kizárólag – négy olyan terület van, ahol a büntetőjogi szabályozásnak meg kell jelennie (jelentős részben már meg is jelent): a levegő szennyezése, az erdők pusztítása, az egyes állatfajok kiirtása, valamint a vizek minőségének rontása.” (Korinek 2010).

Irk Ferenc megfogalmazásában a zöldkriminológia a kriminológiának olyan irányzata, amely egyesíti a globális, a regionális és a nemzeti ökológiai rendszerekben már bekövetkezett és/vagy a jövőben valószínűsíthető kártételek környezeti és ökológiai méltányosságra (igazságosságra) fókuszáló ismeretanyagát, amelyet jogi szempontú megközelítéssel ötvözött rendszerezett tapasztalati tudás formájában összegez (Irk 2016). Munkájában táblázatban hasonlította össze a közönséges bűncselekményeket, a közlekedési bűncselekményeket és a környezet elleni bűncselekmények eltérő jellemvonásait a tett- és a kárkövetkezmény, a büntetőeljárás és a büntetés kiszabás szempontjából. Megállapította, hogy a többi bűncselekményhez képest a környezeti bűnözésnél minél nagyobb a kár, annál bizonytalanabb a tettes kiléte. Irk szerint a környezeti bűncselekmények körébe sorolható vétkek nem illeszthetők bele a hagyományos bűncselekmény-kezelési konstrukcióba.

Paul Stretesky, Michael Long és Michael Lynch írásukban azt vizsgálták, hogy a kapitalizmus terjeszkedése hogyan alakította a környezeti törvényeket, a bűnözést és az igazságosságot. Olyan kérdéseket vizsgálnak, mint az energiaszektor bűnözései, valamint a mérgező hulladékok környezetbe juttatása és az ökoszisztémára gyakorolt hatása (Stretesky et al. 2013).

Mesko Gorazd és társai a zöldkriminológia egyik szinonimájaként fogják fel a környezeti bűnözést. Többek között feldolgozták a zöldkriminológia történetét (Gorazd et al. 2009, 2014).

A **biztonságföldrajz** integráló kategória, több rész területet ölel fel (állambiztonsági földrajz, társadalombiztonsági földrajz, környezetbiztonsági földrajz, katonaföldrajz stb.) Kiemelten a bűnügyi földrajzzal foglalkozunk, amely kapcsolódik mindegyik struktúrához (melléklet 2. ábra).

A biztonságföldrajz, szin. közbiztonságföldrajz a bűnesetek földrajzi elterjedésének és társadalmi-lakossági indítékainak vizsgálatával foglalkozik, a társadalomföldrajz ága (melléklet 1-2. ábra). Kapcsolatban áll a biztonságpolitikával. Az emberiségnek ugyanis együtt kell élnie a létét veszélyeztető körülményekkel, amelyek származhatnak külső ellenségtől, civilizációs (ipari, technikai) fejlődésből, természeti katasztrófából stb. Ezek egy része nem ismeri és tiszteli az államhatárokat, s a levegőben, vizekben stb. is áttérjedhetnek más országokba (Vofkori 2003).

A bűnügyi földrajzhoz kapcsolódik a környezeti bűnözés földrajz, amely kapcsolatban áll a szervezett bűnözés földrajzzal is. Kapcsolódik a környezet biztonság földrajzhoz is, gondoljunk csak a vörösiszap katasztrófára (melléklet 3. ábra). A környezeti bűnözés földrajza nagyrészt a bűnügyi földrajz vizsgálati, kutatási módszereit használja (statisztika, bűnügyi térképek). A szervezett bűnözés leginkább egyéb bűncselekmények révén kapcsolódik a környezeti bűncselekményekhez. A szervezett bűnözésre jellemző, hogy ténykedése során, akárcsak egy jól működő legális vállalkozás, igyekszik több lábon állni, vagyis szerteágazó bűncselekmények elkövetésében megvalósuló tevékenységet folytat. Előfordult olyan eset,

amikor egy más jellegű bűncselekményben (pl. zsarolás) a rendőrség házkutatást tartott az elkövetők elfogására, mely során a nyomozók nagy mennyiségű arany és ezüst ékszer, több tucat motorkerékpár, antik tárgyak, festmények, bútorok és jelentős mennyiségű készpénz mellett, több védett állatfaj - köztük leopárd, több különböző fajtájú és méretű kígyó, valamint krokodil - bundáját és bőrét találták meg. Bár a bűnszervezet alapvető tevékenységi köre a prostitúcióra, emberkereskedelemre és embercsempészetre épült, a házkutatás során talált értékek és vagyontárgyak által láthatóvá váltak a különböző kiegészítő, párhuzamos tevékenységek is (esetünkben a természetkárosítás), melyek a szervezett bűnözés egészét jellemzik.

A **bűnözés földrajzi vetületeivel** foglalkozik, a szociálgeográfia ágazata (melléklet 1. ábra). A bűnözés földrajzi elterjedése (Kobolka és Kovácsics 2004).

Mátyás Szabolcs szerint ajánlatosabb a bűnügyi földrajz elnevezés helyett a bűnözésföldrajz elnevezés (Mátyás 2017). A megnevezések közül a leggyakrabban a bűnözésföldrajz, a kriminálgeográfia és a kriminál földrajz használatos; ezek tulajdonképpen szinonim fogalmaknak tekinthetők. Mindhárom megnevezés hűen érzékelteti azt, hogy olyan tudományterületről van szó, amely legszorosabb kapcsolatban a kriminológiával és a földrajzzal van (Mátyás 2020). Tanulmányában bemutatta a hazai és nemzetközi bűnözésföldrajzi tudományos élet fontosabb stádiumait és a diszciplína további fejlődésének lehetséges irányait (Mátyás 2018).

Sallai János szerint a bűnözésföldrajz a szociálgeográfia egyik viszonylag új, de egyre jelentősebbé váló irányzata, amely interdiszciplináris tudományként a kriminológia és a társadalomföldrajz között áll (Kobolka és Sallai 2008).

Már közel 100 évvel ezelőtt egyes kutatók szoros összefüggést véltek felfedezni a településszerkezet és a bűncselekmények száma és struktúrája között (Mátyás et al. 2019). A hazai kriminálgeográfiai kutatások a második világháborút követően abbamaradtak. A statisztikai adatokat titkosan kezelték, azokhoz még a kutatók sem férhettek hozzá (Mátyás és Sallai 2014,2016).

Koskela Hille munkájában a bűnözés néhány térbeli megnyilvánulását vázolta fel. Véleménye szerint a bűnözésföldrajz megtalálható az emberföldrajzról szóló könyvekben (Hille 2009). Richard Yarwood a „Bűnözés földrajza” című könyvében leírja, hogy a kriminológia, a szociológia és a térbeli statisztikák átfedésben vannak a bűnözés földrajzával, de ettől függetlenül a bűnözés földrajzával kapcsolatos kutatások változatosak tudnak maradni és hiánypótló szerepük van (Yarwood 2015). A bűnözésföldrajzi kutatások változatosságára jó példa a fővárosi nagykörút biciklis baleseteinek feltérképezése Mátyás Szabolcs és társai által (Mátyás et al. 2020).

Keith D. Harries városközi bűnözés ökológiai modellje egyedülálló volt abban a tekintetben, hogy hangsúlyozta a földrajzi összefüggéseket és több városra (726) épült, mint bármely korábbi tanulmány (Harries 2011). Laura M. Smith és társai úgy vélték, hogy a területi viselkedés megtalálható a természetben (prériefarkas, farkas) is, úgy mint az utcai bandák vonatkozásában. Los Angelesben egy ökológiai területi modellt adaptáltak az utcai bandák térbeli mintáihoz (Smith et al. 2012). Carlos Caminha és társai megállapították, hogy aránytalanul sok a vagyon elleni bűncselekmény azokban a régiókban, ahol megnövekedett napi emberáramlás megy végbe a városokban (Caminha et al. 2017).

Sylvia Lorenz szerint a bűnözés és a biztonság lehetővé teszi a modern szociálgeográfia számára, hogy új és informatív kiindulópontokat találjon. Véleménye szerint az olyan kifejezések, mint a gettó vagy éppen a berlini állatkert vasútállomása a bűnözés vagy a bizonytalanság szinonimájává válnak. Különösen a média, a rendőrség és a politika járul hozzá a bűnözés és a bizonytalanság lokalizálásához az elnevezések által (Lorenz 2012). Thilo Eisenhardt „Bűnözésföldrajz” című könyve áttekintést nyújt a bűnözésföldrajz elméleti koncepcióiról és empirikus eredményeiről. Cél a társadalmi kontrol fokozása a problémás

területeken és a bűnözés visszaszorítása különböző intézkedésekkel (környezettervezés, építészet, várostervezés) (Eisenhardt 2012).

Spencer Chaney és társa Rio de Janeiro állam hét legnagyobb városának adatait felhasználva kimutatta, hogy a bűnözés növekedésének időszakában a növekedésért leginkább azok a mikrohelyek voltak a felelősek, ahol korábban a bűnözés összpontosult (Chaney és Monteiro 2019).

A kriminálgeográfia a kriminológia területe (melléklet 1. ábra), de a bűnözési térkép a földrajz tudományterületén alkalmazott eszközt jelenti (Kerecsi 2003).

Tóth Antal munkájában részletes és átfogó képet ad korábbi kutatók megállapításairól, továbbá arról, hogy valójában milyen tudományterületeket foglal magába a bűnözésföldrajz és hol, melyik tudományterülethez áll a legközelebb (Tóth 2007).

A bűnözésföldrajz egy olyan, mesterségesen létrehozott tudományterület, amely a bűnügyi tudományok és a földrajz együttes ismereteit használja fel (Mátyás 2007).

Ruzsonyi Péter munkájában már „lehetőséget kapott” a bűnözésföldrajz diszciplína arra, hogy szélesebb körben is megismerhessék a rendészettudomány képviselői (Ruzsonyi 2014).

Erdei Gábor értelmezésében a kriminálgeográfia a szociálgeográfiai ágazata (melléklet 1. ábra), amely a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgálja (Erdei 2011). Felfogása szerint kriminológia és a társadalomföldrajz között kölcsönös és alárendelt kapcsolati rendszer áll fenn. Egyetért azon kutatók véleményével, akik a bűnözésföldrajzot nem tartják önálló tudományágnak, mivel az főképpen a kriminológia, a szociológia és a szociálgeográfia ismereteit használja fel. Kétséget kizárón kijelenthető azonban az is, hogy kriminálgeográfia a társadalomföldrajzhoz és a bűnügyi tudomány területeihez áll a legközelebb, ezért a bűnügyi térkép megrajzolásához ezen ismeretek elengedhetetlenek.

A szociológia a bűnözés jelenségére világít rá akár lokális közösségi, avagy társadalmi szinten. A bűnözésföldrajz felhasználja az említett tudományterületeken kívül a demográfiát, az etnográfát, a pszichológiát, az építészetet, a kartográfiát, valamint a térinformatikát. Greg Breetzke főként a bűnözés és a bűncselekmények elkövetőinek térinformatikai elemzését végzi, a bűnözés térbeli és időbeli változását vizsgálja. Kimutatta, hogy összefüggés van a klímaváltozás, szélsőséges időjárási körülmények, földrengések, hőmérséklet és a bűnözés között (Breetzke et al. 2018, 2019). Martin A. Andresen elvégezte a vancouveri utca szakaszok longitudinális vizsgálatát, a bűnözés szezonális jellegét és annak térbeli eltéréseit. Megállapította, hogy a különféle bűncselekménytípusok szezonális elemekkel bírnak, az egyes évszakok erőssége és időzítése bűncselekménytípusonként eltérő. A motiváció és a gondnokság tekintetében vizsgálta a munkanélküliséget és a bűnözést (Andresen 2012, 2013, 2015).

A kriminológusok, statisztikusok, és társadalom földrajzzal foglalkozók körében régóta ismert, hogy a bűncselekmények elkövetői és a helyszín között összefüggés mutatható ki, illetve a bűncselekmény elkövetésnek helye determinálja az esemény hovatartozását. Ennek egyik speciális területe lehet az államhatár és a hozzá kapcsolódó szabálysértések, bűncselekmények. Ugyanakkor a kriminálföldrajz módszere segítségével lehetőségünk nyílik a kialakult helyzet bűncselekmények-elkövetők-helyszín közötti összefüggés megismeréséhez, azaz a megrajzolt térképről leolvashatjuk a bűnelkövetések térbeli megoszlását (Kobolka et al. 2003).

Marcelo F. Aebi és Mélanie M. Tiago írásában kifejtette, hogy a 2020. márciusi európai határzárások hatással voltak a bűnözés mértékére és közvetett módon a börtönpopulációk nagyságára. A határzár csökkentette a szervezett bűnözők mobilitását (Aebi és Tiago 2020).

A bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek térbeli struktúráját, területi intenzitását, tendenciáját és dinamikáját; társadalmi hátterét, a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében várható térbeli elmozdulásait vizsgálja a szociálgeográfia egyik viszonylag új, de egyre jelentősebbé váló irányzata a bűnözésföldrajz (bűnügyi földrajz, kriminálföldrajz), amely a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló interdiszciplináris tudomány (Kovács 1990).

Herold Horst szerint „a bűnügyi földrajz nem elégszik meg a földrajzi hely és a bűnözés statisztikájának összehasonlításával, hanem a következő kérdést teszi fel: mik azok a leíró indikátorok, amelyek meghatározzák a bűnözés növekedését, és amelyek magyarázzák az adott földrajzi hely vonzó hatását a bűnözésre” (Horst 1973).

A bűnözés folyamatos földrajzi vizsgálata hozzájárulhat az eredményes rendőri, rendészeti tevékenység folytatásához, a bűnözés területi folyamatainak előre jelzéséhez, a bűnüldözés integrált rendszerének kialakításához, a bűnmegelőzéshez (Tóth 2007).

A **környezeti bűnözés** tárgykörébe a környezet- és természetvédelemmel összefüggő bűncselekmények tartoznak, melyeket jelenleg a 2012. évi Büntető Törvénykönyvről szóló C. törvény (továbbiakban: Btk.) bűncselekményként definiál és rendel büntetni. A bűncselekmények közül az én vizsgálódási tárgyat az alábbi főbb környezeti bűncselekmények: a környezetkárosítás, természetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése képzik.

A környezeti bűnözés a környezet- és természet elleni bűnözés elnevezése (egyfajta rövidítése), nem tévesztendő össze a környezeti kriminológiával. Mátyás Szabolcs megfogalmazásában a környezeti kriminológia – más néven szituációs kriminológia – egy kriminológiai irányzat, s nem magának a bűnözésföldrajznak egy másik megnevezése (Mátyás, 2020).

A környezeti bűnözés földrajza a környezeti bűnözés térbeli kiterjedésével, viszonyaival, a népesség környezeti bűnözés hatásaival (társadalmi-, természeti- és biodiverzitásra ható hatások stb.) foglalkozik. A környezeti bűnözés földrajz szoros kapcsolatban van a természeti földrajzzal (geomorfológia, vízrajz, éghajlat, élővilág stb.) a természeti jelenségeken keresztül. Szorosan kapcsolódik a biztonságföldrajzhoz, ezen belül a bűnügyi földrajzhoz. A környezeti bűnözés földrajz a környezeti bűnözés földrajzi, természeti környezetre gyakorolt hatásaival-, valamint a környezeti bűnözés térbeli kiterjedésével foglalkozik.

A környezeti bűnözés földrajz – saját megállapításom szerint – a bűnözésföldrajz egyik szegmense, ugyanakkor speciális az elhelyezkedése. Azon felül, hogy nem „csupán” magával a bűnözés földrajzi kiterjedésével foglalkozik, a környezeti bűnözés természetre gyakorolt hatásaival is. A bűnözésnek ez az egyetlen ága, amelynek komplex, természetre gyakorolt hatásai vannak. (Természetesen a lopás is járhat természeti károkozással vagy egy bűncselekmény elkövetése közben mellékesen is okozhatunk természeti-környezeti kárt, de ettől most el kell vonatkoztatnunk. Egyébként a falopást is a környezeti bűnözéshez sorolom, épp a bentiek miatt.) Tehát a környezeti bűnözésnek nem „csupán” társadalmi, gazdasági hatásai-, hanem természeti hatásai vannak! És nem csak néhány esetben, hanem minden esetben. Vagyis a környezet és földrajz fogalma ebben az esetben összefér egymással, attól függetlenül, hogy a földrajz vizsgálódási tárgya, maga a környezet. Itt a környezeti bűnözés szó egy komplexumot takar, vagyis egy olyan bűncselekményi-fogalmi kategóriát, amelybe azon jellegű bűncselekmények tartoznak, amelyeknek elkövetése környezeti-természeti károkozással jár. (Környezetkárosítás, természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése, orvvadászat, állatkínzás stb.). Az új Btk. is ennek megfelelően fogalmazza meg ezen fejezet címét: A környezet- és természet elleni bűncselekmények.

Kutatásomban az ember és a környezet viszonyát elemzem, az embernek – vagyis az általa elkövetett környezet-természetkárosító cselekmények – környezetre gyakorolt hatását. Arra helyezem a hangsúlyt, hogy miként változtatta meg az ember a Föld arculatát – az ilyen jellegű bűncselekmények által, - továbbá a természetben bekövetkezett változások milyen hatással bírnak. Például: az ember falopással természeti kárt okozott, ezen felül hozzájárult az árvizek kialakulásához illetve cselekményével növelte a (természeti) környezeti veszélyeket.

Ami nyilvánvaló számomra, hogy a bűnözésföldrajzhoz kapcsolódik a környezeti bűnözés földrajz, de nem teljesen olyan jelleggel és kölcsönhatásban, mint pl. a szervezett

bűnözés illetve az illegális migrációs földrajz. A környezeti bűnözés földrajz kölcsönös kapcsolatban áll a természeti földrajzzal. Vizsgálódásai a természeti földrajzi elemekre irányulnak, (Víz, föld, levegő, élőlények). Napjainkban a környezeti bűnözés földrajz is a szervezett bűnözés látókörébe került, de egyéb szegmensek miatt nem sorolhatjuk csupán a szervezett bűnözés földrajzához. A környezeti bűnözés földrajz szoros kapcsolatban van a természeti földrajzzal (geomorfológia, vízrajz, éghajlat, élővilág stb.) a természeti jelenségeken keresztül. Mivel a bűnözés jellegzetesen emberi tevékenység, a különböző nemű, korú, különbözőképpen szocializálódott, különböző társadalmi helyzetű egyénekre jellemző. Ezért a társadalomföldrajz kapcsolódása megkérdőjelezhetetlen.

A környezeti bűnözés földrajz nagyrészt a bűnözésföldrajz vizsgálódási, kutatásai módszereit használja (kriminálstatisztika, bűnügyi térképek). A Föld népessége által elkövetett környezeti bűnözés hatásaival, a különböző térségek, országok környezeti-bűnözés viszonyaival, továbbá a természeti-társadalmi jelenségek és a környezeti bűnözés kölcsönös kapcsolatával – egymásra gyakorolt hatásaival, térségi problémáival foglalkozik (saját megállapítás).

Környezeti bűnözés térbeli kutatásáról szóló nemzetközi munkát nem találtam. Környezeti bűnözéssel foglalkozó tanulmányok, írások fellelhetők. Rob White munkásságát szeretném kiemelni, aki írt a természet elleni bűncselekményekről, a környezeti bűnözés és ökológiai igazságosságról; a környezeti bűnözéssel kapcsolatos vádemelési és ítélelhozatali gyakorlatról; a transznacionális környezeti bűnözésről (White 2008, 2010, 2011). Kiemelendő még Rebecca WY. Wong, aki a vadon élő állatok és növények illegális kínai kereskedelméről írt. Írása alapján elméleti keretrendszereket (bizalom, hálózatok és szituációs bűnmegelőzés keretei) kíván alkalmazni a vadon élő állatok terjeszkedésének megértése érdekében (Wong 2019).

2.2 A KUTATÁSI TÉMÁMMAL ÖSSZEFÜGGŐ IRODALOM, ÉRTEKEZÉSEK, KUTATÁSOK

Számos kutató foglalkozott mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban a bűnözésföldrajz legfontosabb fogalmainak meghatározásával. A bűnözésföldrajz, mint tudományág kialakulásával, fogalmaival, történeti állomásaival ebben az értekezésben nem kívánok általánosságban foglalkozni, mivel osztom Mátyás Szabolcs PhD értekezésében megfogalmazott véleményét, - hogy e vonatkozásban a tudomány szempontjából releváns információ már nem közölhető – (Mátyás, 2011), továbbá nem tartom ezen értekezést teljes egészében bűnözésföldrajzi témakörnek. Azon kutatási eredményeket mutatom be, melyek konkrétan kapcsolhatók a környezeti bűnözés földrajz témaköréhez.

Mátyás Szabolcs a doktori (PhD) értekezésében a Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzését készítette el. Elvégezte a településszintű kriminálgeográfiai analízissel foglalkozó szakirodalom összehasonlító értékelését. Bemutatta a bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi képviselőit és eredményeiket, továbbá a magyarországi településszintű bűnözésföldrajzi kutatások főbb területi egységeit. A regionális központok általános bűnügyi helyzetét elemezte és összehasonlította a főbb kriminálstatisztikai mutatók alapján. Bemutatta Debrecen kriminogén faktoraira hatással lévő társadalomföldrajzi tényezőket (demográfiai és népességföldrajzi tényezőket stb.) Magyarország bűnügyi helyzetét elemezte a kriminálstatisztika segítségével. A bűnügyi helyzet elemzésénél a Büntető Törvénykönyv fejezetei szerinti bűncselekményeket elemezte (állam- és emberiség elleni bűncselekmények, személy elleni bűncselekmények stb.) A környezet- és természet elleni bűncselekményeket - az akkor hatályos Btk. szerinti fejezetbe - a közrend elleni bűncselekményeknél elemezte- említette mintegy fél oldalnyi terjedelemben (Mátyás 2011).

Kőhalmi László „A környezet védelme a magyar büntetőjogban” c. értekezésében a környezeti bűnözés akkor hatályos törvényi-jogsabályi elemzése – véleményem szerint - kellő mélységben megtörtént. Azóta a Büntetőtörvénykönyv teljes egészében módosult, melyhez az ő munkássága is hozzájárult. Értekezésében a globális környezeti problémákból kiindulva bemutatta a magyar környezeti büntetőjog kialakulását és a modern magyar környezeti büntetőjogot a 2005. évi XCI. törvénnyel bezárólag. Munkájában a magyarországi környezeti bűnözést általánosságban jellemezte mintegy 3 oldalnyi terjedelemben. Foglalkozott a környezeti büntetőjog jogdogmatikai és jogpolitikai problémáival, a szervezeti környezeti bűnözést magyarázó egyes bűnözési elméletekkel és az európai és nemzetközi környezeti büntetőjog fejlődési irányjaival (Kőhalmi 2010).

Tóth Antal „A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében” c. értekezésében a kedvezőtlen bűnözési értékekkel jellemezhető Hajdú-Bihar megye kriminálgeográfiai helyzetét vizsgálta az 1990-2003 közötti időszakra vonatkozóan. Munkájában meghatározta a kriminálgeográfia fogalmát és kapcsolatrendszerét, feltárta jelentősebb tudománytörténeti állomásait. Bemutatta a legmodernebb bűnözésföldrajzi módszereket, irányzatokat; tér-és időbeli összehasonlító elemzéseket végzett több területi szinten (országos, megyei, kistérségi, települési), továbbá feltárta a bűnözés és a társadalmi-gazdasági tényezők közötti térbeli összefüggéseket (Tóth 2007).

A vadászattal kapcsolatos természetkárosítások és az orvvadászat elemzésénél Elek Balázs munkái voltak az irányadóak. Elek Balázs „A vadászszenvedély bűncselekménye” c. könyvében felvázolta a vadászathoz kapcsolódó általános büntetőjogi ismereteket, a hivatásos vadászok szerepét a környezeti bűncselekmények elleni küzdelemben, a vadászathoz és az orvvadászathoz kapcsolódó bűncselekményeket és szabálysértéseket (Elek 2008).

A környezeti bűncselekmények jellemzői, nyomozási ismérvei és szakmai-gyakorlati szempontú megközelítése vonatkozásában munkámhoz Ábrahám Attila, Magyar Katalin és Farkasné Halász Henrietta munkái nyújtottak segítséget. Ábrahám Attila „A szervezett bűnözés kézikönyve” – korlátozott belső terjesztésű – A környezeti bűncselekmények c. fejezetében a környezeti bűncselekmények jogszabályi háttéréről, intézményrendszeréről, jellemzőiről ír. Felvázol néhány európai gyakorlatot, együttműködési lehetőséget, megoldási javaslatot (Ábrahám 2012).

Magyar Katalin a „Környezet és természet” c. segédletében - korlátozott belső terjesztésű – a környezetvédelem és a természetvédelem alapösszefüggéseiről, hazai szervezeteiről ír. A környezet- és természetkárosító bűncselekmények nyomozásának speciális ismérvei fejezetet Ábrahám Attila készítette (Magyar 2006).

Farkasné Halász Henrietta „A természetkárosítás nyomozása” c. munkájában a természetkárosítás jogi szabályozásáról, nyomozásáról, az államhatárhoz kötődő elkövetési magatartásokról valamint a természetkárosítás megelőzési kérdéseiről írt (Farkasné 2008).

Piskóti-Kovács Zsuzsa a 2008-as év során empirikus kutatást végzett a bűnözés és a társadalomföldrajzi tényezők kapcsolatára vonatkozóan: kiválasztott négy települést Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, melyek az ismertté vált bűncselekmények és bűnelkövetők 1996-os és 2006-os számsorai alapján a legjobb, illetve a legrosszabb helyzetben voltak. A települések polgármestereivel strukturált mélyinterjúkat készített. Az empirikus kutatás eredményeinek bemutatásával megkísérelt következtetéseket levonni arra vonatkozóan, hogy az elméleti síkon megalkotott bűnözési modell hogyan jelenik meg a gyakorlatban. A vizsgálatok során elsősorban bűnözési, valamint társadalmi és gazdasági adatokat dolgozott fel Piskóti a 2014-es „a bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken” című értekezésében feltételezte, hogy a jobb gazdasági helyzetben lévő megyék esetén magasabb bűncselekményi értékeket lehet megállapítani. Ennek mérésére alkalmazta a vásárlóerőparitáson mért GDP értéket. Vizsgálatából kihagyta Budapest értékeit, mivel mind az ismertté vált bűncselekmények, mind a GDP száma kiugró értéket

képviselt. Felrajzolta az ismertté vált bűncselekmények és GDP értékek által képzett pontfelhőt, és megállapította, hogy csak meglehetősen gyenge kapcsolat van a két változó között. Az egy főre jutó GDP területi egyenlőtlenségei nem magyarázzák az ismertté vált bűncselekmények számának alakulását Magyarország megyéinek szintjén. Értekezésében megállapította, hogy a bűnelkövetők területi eloszlását megyei léptékben jelentősen befolyásolják a kiválasztott munkaerőpiaci leíró mutatószámok (aktivitási ráta, foglalkoztatási ráta, munkanélküliségi ráta). Megállapította továbbá, hogy nem mutatható ki kapcsolat a vallásosság, a lakások felszereltsége, az elvált lakosság aránya, valamint a turisztikai mutatók és az ismertté vált bűnelkövetők száma között, az 1000 főre jutó vállalkozások száma és a bűnelkövetők száma között pedig csak gyenge kapcsolat tapasztalható. Piskóti értekezésében alátámasztotta, hogy a szociális segélyben részesülők aránya, az etnikai diverzitás index, valamint a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők aránya minden esetben pozitív kapcsolatot mutatott a bűnelkövetők számával. Összességében megállapította, hogy a bűnelkövetés szempontjából a legnagyobb veszélyfaktort a munka nélkül maradás, a munkaerőpiac perifériájára való kerülés jelenti (Piskóti-Kovács 2014).

A kutatáshoz kapcsolódó egyéb tudományágak, fogalmak

Kutatásomhoz, a környezeti bűncselekmények térbeli vizsgálatához elengedhetetlen a kriminálstatisztika és módszerei.

A **kriminálstatisztika**: a valóság tömör, számszerű jellemzését célzó tudományos módszertan, gyakorlati tevékenység. Rendszerint a tények valamilyen nagy tömegét kívánja jellemezni. Tulajdonképpen a gazdaság és a társadalom tömegesen előforduló folyamatainak és jelenségeinek számadatok révén történő feltárásával, leírásával és elemzésével foglalkozik (Vofkori 2003). A statisztika számos adatot, mutatószámot használ. Az alapadatok adatgyűjtés (adatfelvétel) eredményeinek rögzítése útján szerezhetők meg (Hunyadi et al. 1996). A statisztikai elemzés alapvető eszközei a csoportosítás, a statisztikai sorok és táblák összehasonlítása, viszonyszámok számítása, átlagszámítás, grafikus ábrázolás és mások.

Az **igazságügyi statisztika** feladata egyrészt a bűncselekményekre és a bűnelkövetőkre, másrészt a bűnüldözésre vonatkozó adatok szolgáltatása, információk adása új jogszabályok kidolgozásához, tájékoztatás adása a polgári perek és szabálysértések alakulásáról, továbbá a tételes jogi szabályok érvényesülésének a vizsgálata, végül elemzés készítése a látens (rejtve maradt) bűnözésről és prognózis nyújtása a bűnözés várható alakulására. Az igazságügyi statisztika része a kriminálstatisztika, mely felöleli a bűnözés és a bűnüldözés statisztikáját, a büntetőperek és a büntetésvégrehajtás statisztikáját (Kovacsicsné 2001).

A bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tanulmányozása a XX. század hatvanas éveinek elején úgy vált ismét lehetségessé, hogy megszűnt a bűnözés adatainak titkosítása. A kriminálstatisztika művelése visszatérést engedett a kriminalitás szociológiai összefüggéseinek feltárásaihoz. Az erre irányuló igényt a társadalmi realitások felismerése is erősítette. Az egységes rendőrségi és ügyészségi bűnügyi statisztika 1964-es bevezetése megalapozta a bűnözés mennyiségi mérését (Korinek 2010).

A kriminálstatisztika fogalomrendszerét a büntetőjog és büntetőeljárás-jog határozza meg. Nyilvánvaló, hogy a büntettet, a vétséget vagy a szabálysértést, avagy a bűnüldözéssel kapcsolatos rendőrségi, ügyészségi eljárást a statisztika az említett tudományok fogalmi alapján méri. A bűnözés nagyságát, sőt összetételét maga a jogalkotás is befolyásolja, mind az anyagi jog változása, mind az eljárási jogszabályok változása és a közkegyelmi rendeletek módosítják a bűnözés alakulását. Ahogy változik a szabálysértési-bűncselekményi értékhatár, úgy alakítja a bűncselekmények számát.

A kriminálstatisztikában a bűnelkövető jellemzése, de maga a bűncselekmény elemzése sem történhet meg kellő mélységben a népességi és a társadalmi háttér nélkül. A bűnözés

területi különbözőségeit, az egyes bűncselekmények nemek és korcsoportok szerinti eltéréseit nem tudjuk színvonalasan elemezni, ha a népességstatisztika által feldolgozott teljes körű sokasághoz nem viszonyítjuk adatainkat, illetve ha nem számítunk megfelelő nyers, tisztított és specifikus mutatószámokat. (Kovacsicsné 2001). Ezért fontos némely esetben a fajlagos számítás-100 főre jutó bűncselekmények például Pest megye mutatószámainál.

A kriminálstatisztika a **bűnözés terjedelmét** vizsgálva lényegében két adatcsoportra vonatkozó adatok alapján számítja a bűnözés terjedelmét. Az egyik csoportba tartozik az ismertté vált bűncselekmények száma (abszolút számban vagy 10 000 lakosra számított viszonyszámmal kifejezve), a második csoportba a bűnelkövetők száma (abszolút számban, vagy 10 000 lakosra számított viszonyszámmal kifejezve) (Kovacsicsné 2001).

A **bűnözés területi vizsgálatánál** a terület többféle módon értelmezhető: vizsgálhatjuk a területi eloszlást az elkövető lakóhelye, az elkövetett bűncselekmény helye szerint, az eljáró hatóság székhelye szerint. A bűnözés struktúrájának és dinamikájának vizsgálatánál különös jelentőségűek a területi adatok. A bűnözés ugyanis – más társadalmi jelenségekhez hasonlóan – nem egyenletesen oszlik el az ország különböző területein. Ennek egyrészt az az oka, hogy a népességszám eloszlása sem egyenletes, másrészt az, hogy az ország különböző területein az ún. bűnügyi fertőzöttség eltérő. A bűnözés alakulását, mint ez ismeretes, elsődlegesen az ismertté vált közvádas bűncselekmények számának az ország, területi adatok esetén az adott terület lakosságának számához történő viszonyítása alapján határozhatjuk meg. A bűncselekmények 10 000 vagy 100 000 lakosra jutó száma az ún. intenzitási viszonyszám. A bűnözés területi eloszlása tehát egyrészt vizsgálható megoszlási viszonyszámokkal (az adott bűncselekmények számának az országos mennyiséghez viszonyított, százalékos kifejezése), másrészt a 10 000 lakosra jutó gyakoriság alapján. A kettő nyilvánvalóan eltérhet egymástól, hiszen a nagyobb mennyiségű bűncselekmény adott területen történő előfordulása nem feltétlenül a bűnözési intenzitással magyarázható, hanem oka lehet a nagyobb népességszám is. A területi adatok bűnügyi fertőzöttséget mutató elemzése ezért a gyakorisági mutatók alapján történik. A bűncselekmények számát vizsgálva megállapítható, hogy azok között a vagyon elleni bűncselekmények képezik a legjelentősebb hányadát. A vagyon elleni bűncselekmények összes bűnözésen belüli magas arányával magyarázható, hogy a bűnügyi fertőzöttség egészét elsősorban a vagyon elleni bűncselekmények területi eloszlása határozza meg. Ezeket az összefüggéseket elsősorban korrelációs számítással vizsgálják. A területi adatokkal kapcsolatba szükséges megjegyezni, hogy Budapest és a megyék adatainak összehasonlítása bizonyos félreértésekre adhat okot. Budapest ugyanis egy település, míg a megyék adatai a területeken található közigazgatási egységek összesített adatait tartalmazzák. Az egyes települések bűnügyi fertőzöttségében pedig lényeges különbségek tapasztalhatók. Így a korábbi években megállapítható volt, hogy – a feltételezésekkel ellentétben – nem Budapest bűnügyi fertőzöttsége a legmagasabb, hanem minden évben volt 6-8 olyan település, amelynél az intenzitási mutató értéke magasabb volt, mint a fővárosban. Budapesten belül természetesen (kerületenként) ugyancsak számítanak gyakorisági mutatókat, melyek szintén lényeges területi eltéréseket jeleznek (Kovacsicsné 2001).

A bűnözésben mutatkozó területi eltérések szükségessé teszik ezen eltérések mellett azok **grafikus bemutatását**. Mint minden területi sor esetében, itt is kézenfekvő a különböző fajta kartogramok alkalmazása. Alkalmazhatók ponttérképek, olyan esetekben, amikor a bűnözésre vonatkozóan csak abszolút számokat szemléltetünk. Kartodiagramokat olyan esetekben készítünk, amikor a bűnözésre vonatkozó abszolút számokat, vagy az egyes területi egységeken belül megoszlást is szemléltetünk. A kriminalitási arányszámok ábrázolásának legszemléletesebb módja a fokozati különbségeket kifejező térkép (Kovacsicsné 2001).

A kriminálstatisztika a tudományos társadalom, illetve a tájékoztatás része, ezért ma már (szakítva a korábbi időszak gyakorlatával, amely tabuként, titkosan kezelte ezeket az adatokat) mind a szakemberek, mind az érdeklődők hozzáférhetnek (Kobolka et al. 2003).

Bűnözési térképek: a bűncselekmény, ahogy sok minden más térben és időben lehatároltan történik, tehát térképen ábrázolható. Kapcsolat a bűnözés és a földrajzi hely között van. Kiindulási pont a bűnügyi térképeknél nem az elkövető, hanem a földrajzi hely.

A kriminológusok, statisztikusok, és társadalom földrajzzal foglalkozók körében régóta ismert, hogy a bűncselekmények elkövetői és a helyszín között összefüggés mutatható ki, illetve a bűncselekmény elkövetésnek helye determinálja az esemény hovatartozását. Ennek egyik speciális területe lehet az államhatár és a hozzá kapcsolódó szabálysértések, bűncselekmények. Ugyanakkor a bűnözésföldrajz módszere segítségével lehetőségünk nyílik a kialakult helyzet bűncselekmények-elkövetők-helyszín közötti összefüggés megismeréséhez, azaz a megrajzolt térképről leolvashatjuk a bűnelkövetések térbeli megoszlását (Kobolka et al. 2003).

A bűnözés térképi ábrázolása már több, mint másfél évszázados múltra tekint vissza, de értekezésemben a jelenlegi rendszer és hasznosítása játszik főszerepet. Mivel vizuálisan szemléltetjük egy terület bűnügyi fertőzöttségét, a térképeket szemlélve észre vehetünk olyan kapcsolatokat, összefüggéseket a bűnözés és a kriminogén tényezők között, melyek egyébként elkerülnék a figyelmünket (Tóth 2007).

A bűnözési térkép olyan tematikus térkép, amelyen a bűnözés valamely jellemzőjének földrajzi elhelyezkedése ábrázolható (Erdősi, 2002). A kutatásokban ezután egyre nagyobb szerepet kapott a bűnözésre vonatkozó statisztikai adatok térinformatikai ábrázolásának és elemzésének módszere. A bűnözési térkép így ma már a térinformatika eszközeinek alkalmazása a bűnözés és a bűnözéskontroll különböző jellemzőire.

Kerezsi Klára kriminológusként fogalmazta meg aggályait, hogy a kriminológus tudása kell-e ennek az eszköznek a használatához (Kerezsi 2003).

A bűnözési térképek nyilvánosságra hozatalával, publikálásával, az Interneten való elérhetőségével kapcsolatban alapvetően két ellentétes nézet van. Egyesek a negatív következményektől félnék: a félreértelmezésektől, a személyiségi jogok megsértésétől, szerintük a magasabb bűnözési rátával bíró területeken csökkennek az ingatlanárak, elriasztják a potenciális befektetőket, elvándorlás figyelhető majd meg. Mások szerint a nyilvánosságra hozott térképek, az információk megosztása a lakosság védelmét is szolgálja, elősegíti a jobb együttműködést a hatóságokkal, hozzájárul egy sokkal hatékonyabb bűnmegelőzéshez (Buslik és Maltz 1997).

Magyarországon 2012. decemberében már lehetett hallani a közelgő bűnügyi térképezésről, illetve internetes hozzáférhetőségéről. Kijelenthetjük, hogy napjainkra már működőképes a mindenki által hozzáférhető bűnözési térkép. Erről, illetve a hibáiról a későbbiekben ejtek szót. A 80-as években elindultak a Belügyminisztérium keretén belül olyan kriminológiai kutatások, amelyek vizsgálták a bűnözés területi megoszlását és annak változásait (Szabó és Koltainé 1987). Ezt követően a '80-as évek végén '90-es évek elején a MTA Földrajztudományi Kutatóintézet keretén belül Kovács Zoltán új dimenzióban foglalkozott a problémával. A szerző elméleti felvetéseken túl a főváros esetében a bűnözésföldrajzi térképet is elkészítette (Kovács 1989).

Később a '90-es években több tanulmány és térkép látott napvilágot, ám mindegyik csak helyi és nem országos jellegű volt. A fentiek motiválták Ritecz Györgyöt és Sallai Jánost, amikor 1996-2000 között több alkalommal elkészítették az államhatárra, mint speciális területre vonatkozó bűnügyi földrajzi tanulmányaikat és térképeiket (Ritecz és Sallai 1999). Ezzel párhuzamosan a regionális földrajzkutatók körében is elterjedt a határral kapcsolatos problémák kutatása, amelyet az EU csatlakozásunk is felerősített. Tóth Antal a román-magyar és osztrák-magyar határ bűnügyi földrajzát, Kobolka István kiemelten a déli határszakasz biztonságföldrajzát kutatta és jelenítette meg (a szervezett bűnözés földrajza és az illegális migráció szempontjából). 2002-ben Ritecz György PhD értekezésében már kifejezetten az államhatárral kapcsolatos kriminál földrajzi alapokat fektette le. Ennek keretében definiálta a migrációföldrajz fogalmát és vizsgálati területeit (Kobolka et al. 2003).

A bűnözési térképekkel feltérképezhetők azok a tényezők, amelyek elősegítik a bűnözési problémákat, növelik kockázatát, s a komplex összefüggések, multivariációs elemzések révén azonosítani lehet - akár a közigazgatási határokon is átnyúló - magas kockázatú környékeket. Ábrázolhatók a bűnözés változásai: a földrajzi átrendeződés mellett a módszerek, az elkövetések idejének megváltozása is. A hagyományos értelemben vett bűnözési térképek és egyéb információk egymásra vetítése, összekapcsolása egy-egy közösség problémáinak átfogó feltárását és megoldását is elősegíthetik. Korábban működött Magyarországon az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Statisztikai Osztálya által létrehozott „Magyarországi Bűnözésföldrajzi Információrendszer” néven honlap (<http://crimestat.b-m.hu>) címen, ahol az ERÜBS adatbázisát, illetve annak alapján készített intenzitási kartogramokat tanulmányozhattunk megyei, rendőrkapitánysági és települési szinteken. A '80-as évek kezdete volt a bűnözés modern feltérképezésének is. A környezetvédelmi kriminológusok, mint Brantingham és Brantingham (1991), valamint Carter és Hill (1980) azt feltételezték, hogy vannak emberek, akik indíttatást éreznek bűncselekmények elkövetésére. Ennek kapcsán elemezték a környezetben való előfordulás helyét. A vizsgálat célja, hogy az esetek mikor és hogyan fordulnak elő. A módszer ígéretes a politikai döntéshozóknak, hiszen a bűnözés változása függvényében vezethetnek be preventív jelleggel új eszközrendszert vagy alkothatnak törvényeket (Erdei 2011).

Több fajta adat (bűncselekmények elkövetési helyszínei, szociális feszültséggócok) összekapcsolásával kialakítható lesz a jövőben egyfajta „földrajzi profil”, vagyis „megalkotható a bűncselekmények elkövetésére predesztináló földrajzi környezet modellje”, ami az előrejelzést és a megelőzést is szolgálhatja (Stauber 2002).

A bűnözési térképek alapvető, értékes eszközökké váltak, amelyek önmagukban ugyan semmilyen problémát nem oldanak meg, azonban a vizuális megjelenítés segíthet feltárni és különböző kontextusokba helyezve megérteni azokat (Stauber 2002). A rendőrségnél olyan pozitív szemléletváltozást eredményezhet, hogy a statisztikai szemléletet félretéve ügy és tevékenységorientáltan tevékenykedjen, a meglévő erőket a célhoz alkalmazandó, leghatékonyabban használja fel (Hegedűs 2002).

A bűnözési térképezés napjainkban

A régebbi, bárki által hozzáférhető bűnözési térkép (<http://crimestat.b-m.hu>) jelenleg már nem található meg az interneten. Hátránya volt, hogy a környezeti bűnözést nem preferálta. Környezeti bűnözési térképet nem jelenített meg a rendszer, csak a személy- és vagyoni elleni bűncselekményeket. Ezt követte a (<http://bbterkep.police.hu/mapdisplay/bu.html>) honlap, amely 2012. december 14-én vált hozzáférhetővé a nyilvánosság számára. A térkép arra szolgált, hogy bárki megnézhesse, hogy a lakókörnyezetében milyen, a közbiztonságérzetet befolyásoló bűncselekmény történt. Itt is kihangsúlyozták, hogy a közbiztonságérzet, ami érdekelheti az embereket. A felhasználó országos, megyei, járási, települési szinten informálódhatott, de akár utcára is rákereshetett. Másnap a rendszer összeomlott, majd pár nap után újra üzemelt. A bűnügyi térképen kétféleképpen voltak láthatók az adatok. Volt ponttérképes verzió, amelyen egészen utcaszintű lebontásban láthattuk az egyes bűncselekménytípusokat. A térképen pontokkal jelölték, hogy az adott utcában mennyi, a keresési feltételeknek megfelelő bűncselekmény történt. A másik térképen pedig színskála segítségével nézhettük meg az adott megye vagy járás bűnözési érintettségét. A felhasználó tehát országos, megyei, járási, települési szinten informálódhatott, de akár arra az utcára is rákereshetett, amelyben lakott. Külön kikereshető volt a lopások, a betöréses lopások, a lakásbetörések száma. A térkép naponta frissült, de a felhasználók 30 nappal korábbi adatokat láthattak, amelyre fel is hívták a figyelmet a programban. A környezeti bűnözés vonatkozásában ez az internetes térkép sem volt hasznosítható.

A rendőrség által használatos RobotzsaruNeo rendszerben (anyag és módszer fejezetben részletesebben) találhatunk térképészeti alrendszert. Ezen belül bűnügyi térkép alpontot. Alapvető hibája, hogy a környezeti bűncselekményeket nem jeleníti meg. A környezeti bűncselekmények közül a falopás bűncselekmény térképi ábrázolása lehetséges. A lehetséges megjelenítési kategóriák a tipikusan személy- és vagyon elleni bűncselekmények (színesfémlopás, emberölés, testi sértés, rablás, zsarolás stb.) 2013. január 1-től kötelező a RzsNeo rendszerben az ügy feldolgozása során a bűncselekmény helyszínét a térképen bejelölni, ez megjelenik az országos adatbázisban, ha ez nem történik meg, az ügyet az előadó nem tudja leadni. Annak kitöltése kötelező! Sajnos ez még napjainkban sem működik tökéletesen. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal előrébb jár a környezeti bűncselekmények üldözése és az adatok regisztrálása, ábrázolása terén. Nyilván ez abból is adódik, hogy tipikusan a határokon jelentkező bűncselekmények az ő hatáskörük. Ilyen például a védett fajok csempészete. A RzsNeo rendszerben alrendszerként láthatjuk a speciális statisztika (vámos) alpontot. Ezen belül a bűnügyi ügyforgalmi statisztika keresési listáján a csempészet szerepel. Tárgy statisztika lista árucsoport listában szerepel a fémhulladék; a termények, gyümölcsök, csemeték, szaporító anyagok (nem védett növények); a vadásztrófeák, preparátumok; a védett állat, védett növény, és ebből készült áruk; védett állatok stb. Sajnos a környezeti bűncselekmények térképi ábrázolására itt sincs lehetőségünk.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Munkám kapcsán találkoztam olyan szakemberekkel, akik a gyakorlatból, nyomozások során szereztek tapasztalatot, szakmai beszélgetést, eszmecserét folytathattam a környezeti bűnözés elleni alosztály vezetőjével, környezetvédelmi referensekkel, környezeti bűncselekményekre szakosodott ügyészekkel. Ezáltal olyan információkkal gazdagodtam, amelyek jelentősen segítettek a munkámat – *adatgyűjtés, terepi kutatás*.

Beosztásom mellett a Váci Rendőrkapitányság környezetvédelmi-, erdő és vadvédelmi referenseként a természetvédelmi, erdészeti, vadászati szakemberekkel is folyamatos a kapcsolattartás és az információáramlás.

Munkám kapcsán sikerült beszereznem ügyészi állásfoglalásokat, rendőrségi útmutatókat. Folyamatban lévő ügyeket, szakértői véleményeket tanulmányozhattam és hasonlíthattam össze.

Tagja vagyok a Magyar Természetvédők Szövetségének, az Országos Vadász kamarának valamint a Greenpeace támogatója vagyok, így onnan folyamatosan friss információkat kaptam, sokszor személyes beszélgetésből eredően, valamint hírlevelek, egyéb közlemények formájában.

A jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről (röviden: Btk.) XXIII. fejezetében találhatjuk a környezet- és természet elleni bűncselekményeket. Az ott nevesített bűncselekmények közül a környezetkárosítással, természetkárosítással és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértésével foglalkozom. A bontásokhoz hozzávettem még az erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopás bűncselekményt is. A környezeti bűnözésre vonatkozó kriminálstatisztikai adatok elemzésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kriminálstatisztika a jelenség vizsgálatánál a jog fogalomrendszeréből indul ki, ezt a fogalomrendszert tekinti a regisztrálás alapjának. Ennek természetes következménye, hogy a jogrendszer megváltozása – hosszabb idősorok elemzése esetén – számos probléma forrása lehet. Jelen időszak elemzésénél ez nem jelent különösebb problémát, az időszak alatt lényegesen nem változott a környezeti bűncselekmények jogi megítélése. A vizsgált területek (megyék) egyazon büntetőjogi szabályozás alá tartoznak, így adatainak összehasonlító elemzése nem igényel bőséges magyarázatot.

A bűncselekmények 10.000 vagy 100.000 lakosra jutó száma az ún. intenzitási viszonyszám. A bűnözés területi eloszlása tehát egyrészt vizsgálható megoszlási viszonyszámokkal (az adott bűncselekmények számának az országos mennyiséghez viszonyított, százalékos kifejezése), másrészt a 10.000 lakosra jutó gyakoriság alapján. A kettő nyilvánvalóan eltérhet egymástól, hiszen a nagyobb mennyiségű bűncselekmény adott területen történő előfordulása nem feltétlenül a bűnözési intenzitással magyarázható, hanem oka lehet a nagyobb népességszám is (Kovacsicsné 2001). Az egyes területi egységek elemzésekor általános elfogadott módszer a bűnügyi fertőzöttség 100.000 lakosra számított gyakoriságának vizsgálata. Erre általában azért van szükség, mert az egyes közigazgatási egységek lakosságszáma jelentősen eltér egymástól, s így az abszolút számok különbsége természetesnek tekinthető, önmagában semmit nem mond, például vagyoni elleni bűncselekményeknél. Jelen esetünkben a környezeti bűncselekményeknél az abszolút számok is meghatározóak, mivel a környezeti bűncselekmények számottevő részében a bűncselekmények számának alakulása nem csupán a helyi lakosság elkövetési hajlandóságától függ. Sőt egyes esetekben, mint pl. a védett fajok csempészete – bár elkövetési hely szempontjából a határszakaszon jelentkezik, azonban az elkövető általában nem megyei, ill. helyi lakos, sőt nem is magyar állampolgár. Ezért szükségesnek tartottam a környezeti bűncselekményeknél a bűncselekmény alanyi oldali vizsgálatánál - az elkövetői oldal vizsgálatánál a helyi lakosok arányát is vizsgálni.

A területi adatok általános elemzésénél utalnom kell még arra a tényre, hogy környezetkárosítás esetében, amennyiben azt falopással követik el, a bűnözési érintettség területi különbségeit a sérthető értékek elhelyezkedésének területi különbségei is meghatározzák. Ez az alapvető tényező az ún. mozgóbűnözésnél figyelhető meg. Legfőbb jellegzetessége, hogy a bűncselekmények elkövetési helye és a bűnelkövető lakó- vagy tartózkodási helye az esetek jelentős részében nem esik egybe. Több esetben még az állampolgárság sem.

A környezeti bűnözésre vonatkozó információim elsődleges forrása a rendőrségi adatbázis, a RobotzsaruNeo (RzsNeo) rendszer. Segítségével a környezeti bűnözést a legkiterjedtebb módon tárgyi oldalról, az ismertté vált környezeti bűncselekmények száma alapján ismerhetjük meg. A környezeti bűnözés alakulását és területi különbségeit ennek a rendszernek az adatait felhasználva tekintem át, illetve mutatom be. A környezeti bűnözést 14 év (2005-2018) adatait áttekintve veszem elemzés alá. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény esetében lényegesen nagyobb a feldolgozandó adatmennyiség, így ebben a tekintetben a 2005, 2006, 2012 és 2018-as éveket elemeztem. Az 1997 és 2005 közötti időszakban nem álltak rendelkezésünkre pontosnak mondható mutatószámok, ezek normális regisztrálása a hatóság részéről a 2005 utáni időszakra tehető. Ekkor módosult a Büntető Törvénykönyv és vált gyakorlattá a Robotzsaru (Netzsaru) állandó és kötelező jellegű használata, az adatok felvitele. Ekkortól már lényeges tendenciákat és következtetéseket is le lehet vonni. A környezeti bűncselekmények számszerű adatai igen alacsonyak a vagyoni elleni bűnözéshez képest, ugyanakkor azok változása magyarázható, így elemzésre alkalmasnak találtam azokat.

A bűnözési helyzetről a rendőrség által regisztrált adatokból, azaz a kriminálstatisztikából kaphatjuk a legtágabb képet, mivel magukban foglalják az összes nyilvántartásba vett bűncselekményt, függetlenül attól, hogy bíróság elé kerül-e az ügy vagy sem. A nemzetközi összehasonlítás nem egyszerű. Az uniós bűnügyi statisztikákra vonatkozóan nem létezik általános szabályozás, az adatfelvételi módszerek nincsenek harmonizálva. Az adatbázisok nincsenek tekintettel az országok jogi szabályozására, sem a kriminálstatisztikai adatgyűjtés adott országbeli jellegzetességeire (pl: Interpol-adatbázis) (Kerecsi 2020).

A társadalmi és gazdasági adatok forrását a KSH különböző állományai képezték: településszintű adatokat a Megyei Statisztikai Évkönyvekből, a 2001-es és 2011-es

népszámlálás adataiból, valamint a Tájékoztatói adatbázis területi statisztika adatbázisából nyertem. A megyei szintű vizsgálatokhoz szintén a KSH honlapján (www.ksh.hu) elérhető Tájékoztatói adatbázis állt rendelkezésemre.

Kutatásom során felhasználtam az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatait is. Az adatok hozzáférhetőek a police.hu weboldadról. A jogszabályok elsődleges forrása a CompLex Jogtár volt. Felhasználtam továbbá az elemző-értékelő osztályok adatait, valamint a rendőr-főkapitányságok, rendőrkapitányságok éwertékelő jelentéseit is, mivel a környezeti bűnözésföldrajzi kutatásom szempontjából sokszor hasznos információt tartalmaztak.

3.1. A VIZSGÁLT FÖLDRAJZI TERÜLET

Kriminálstatisztikai elemzésnél egész Magyarország területe a vizsgált terület. A megyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területe megegyezik a megye földrajzi területével. A vizsgálat során a megyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területén bekövetkezett környezeti bűncselekményi értékek kerültek elemzésre. A bűncselekmények, a sértettek, az elkövetők és a bűnügyi eredményesség vonatkozásában egész Magyarország a vizsgált terület.

A falopás és a természeti-, társadalmi tényezők kapcsolatának vizsgálata a rendőrkapitányságok illetékességi területének vizsgálatára – mint területi szint - terjed ki, mely érinti a kistérségek, járások területét, mely nagyrészt egybeesik a kapitányságok illetékességi területével. Továbbá a két legnagyobb esetszámmal érintett település és a legkevesebb esetszámot adó település összehasonlító-elemző vizsgálatát végzem el.

A természetkárosítás bűncselekménynél érdemes megemlíteni a globális hatásokat, összetevőket. Például a védett növények csempészeténél a *Hoodia gordonii*, mint elkövetési tárgy emeli a leginkább 2012-ben az esetszámot, ugyanakkor egyértelmű, hogy a bűncselekmény elkövetői nem Magyarországnak okoztak természeti károkat, hanem a kiinduló országnak, ahonnan származnak a védett növények. Ebben az értelemben bár a bűncselekmény Magyarországon jelentkezik, a károkozás globális. A bűncselekmény elkövetése más országhoz is köthető. A Magyarországon elkövetett és ugyanitt kárt okozó környezeti bűncselekmények valamint a külföldön „elkövetett”, de Magyarország esetszámait növelő környezeti bűncselekmények külön elemzésének nem láttam okát és célszerűségét. Nemzetközi vonatkozásban nem találtam érdemben hasonló vizsgálatokat, és összevethető adatokat.

Szinte egyetlen tagállamban sem létezik egyetlen olyan jogszabály, amely valamennyi környezet elleni bűncselekményre kiterjedne, szükséges lenne a nemzeti jogszabályok felülvizsgálata és a releváns részek egyetlen jogi szövegbe foglalása. A környezet elleni bűncselekmények jogi fogalom meghatározásai és a kapcsolódó bűncselekmények súlyosságának értékelési kritériumai tagállamonként eltérőek, és általában olyan fogalmakon alapulnak, mint az e bűncselekmények által az emberi életre vagy egészségre vagy a környezetre jelentett veszély, illetve az ezekben okozott kár. A környezeti kár mértékének fogalmát különbözően, gyakorta eseti alapon értelmezik ([http2.](http://2)). Vannak olyan tagállamok, amelyekben a közigazgatási jogérvényesítés hangsúlyosabb, mint a büntetőjogi. Itt szükséges átértékelni a környezet elleni bűncselekményformák esetében alkalmazott közigazgatási és büntetőjogi megközelítés egyensúlyát. Gyakori problémaként merül fel a bűncselekmények és a szabálysértések, illetve a közigazgatási és a büntetőjogi rendszer egyértelmű megkülönböztetésének hiánya, hiszen hiányoznak azok a pontos kritériumok, amelyek alapján el lehetne dönteni, hogy melyik rendszer alkalmazandó. A közigazgatási és a büntetőjogi szankciók rendszerei a jogi fogalmak meghatározásának hiánya vagy homályossága miatt sok esetben nem különülnek el elég egyértelműen, így kétség merülhet fel a környezet elleni bűncselekmények súlyosságának megítélését illetően. Vannak olyan tagállamok, ahol csak legvégső esetben alkalmaznak büntetőjogi intézkedéseket, és a

környezetet érintő ügyekkel szinte kizárólag közigazgatási szervek foglalkoznak. A környezet elleni, többek között a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményekre alkalmazandó szankciók mértéke tagállamonként eltérő, és általában egy kötelező alsó és felső határ között mozog. Néhány tagállamban e szankciók az értékelés szerint túlságosan enyhék és elégtelenek ahhoz, hogy megfelelően érvényesülhessen a büntetőjog büntető és elrettentő ereje (<http2>).

A nemzetközi környezet elleni bűnözési adatokat nem lehet érdemben összehasonlítani a magyarországi bűncselekményi mutatókkal, mivel az államok között eltérő a bűncselekményi megfogalmazás, a törvényi tényállás és a jogi minősítés. Az Eurostat például nem tartalmaz csak néhány bűncselekmény-típust, környezeti bűnözésre vonatkozó adatok nem találhatók meg benne. Összességében nem lelhető fel olyan egységes – akár európai uniós – statisztika, amely a környezeti bűnözés tekintetében releváns lenne, így nem végezhető el a különböző országok összehasonlító elemzése. A Pest megye általános kriminalisztikai vizsgálatát mellékletben összefoglaltam (ld.melléklet).

3.2. ADATELEMZÉS

A bűnügyi statisztikai adatokat a RobotzsaruNeo (RzsNeo) elektronikus ügyviteli rendszer és az ENYŰBS adatbázisából szereztem be, azokat saját magam elemeztem, településenként, megyénként és országos viszonylatban. Az ábrákat, diagramokat, grafikonokat, bűnügyi térképeket kü,önböző programok segítségével észíttettem.

A felderített elkövetők társadalomföldrajzi adatait a RzsNeo adatbázisból, a gyanúsítottí jegyzőkönyvekből szereztem be. A szociálgeográfiai adatok, mint a nem, életkor, családi állapot, iskolai végzettség, állampolgárság, nemzetiség, vagyoni viszonyok a jegyzőkönyvekben szerepelnek, a gyanúsítottak nyilatkozata szerint. A nyilatkozat nem kötelező, ugyanakkor az esetek 80%-ában nyilatkoztak a gyanúsítottak.

Pest megye általános kriminálgeográfiai vizsgálata

A későbbi vizsgálataim során (lásd: Eredmények fejezet) megállapítottam, hogy országos viszonylatban a legtöbb környezet- és természet elleni bűncselekményt Pest megyében követték el. Pest megye környezeti bűnözési szempontú elemzését az eredmények fejezetben mutatom be, mivel ott már kizárólagosan csak a környezeti bűnözést elemzem. A teljes kriminálgeográfiai kép miatt elvégeztem Pest megye és a falopási mutatók alapján kiválasztott 4 település általános kriminálgeográfiai elemzését.

4. EREDMÉNYEK

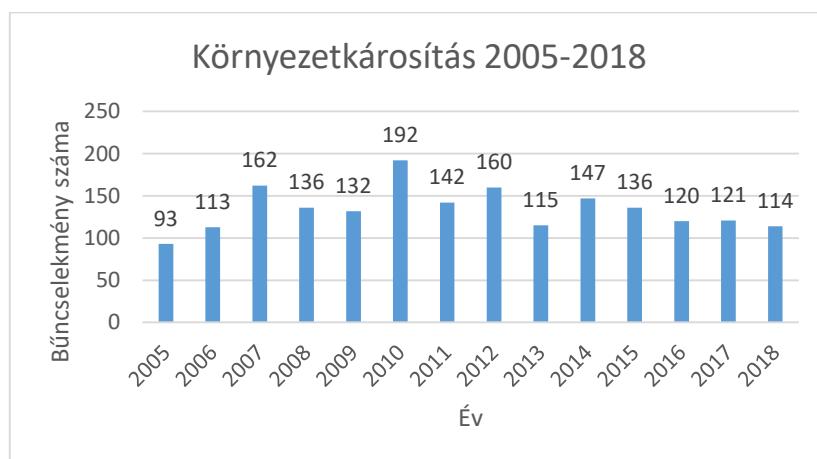
4.1. A KÖRNYEZETKÁROSÍTÁS BŰNCSELEKMÉNY JELLEMZŐI, TÉRBELI VIZSGÁLATA ÉS KRIMINÁLSTATISZTIKAI MUTATÓI

A környezetkárosítás a közrend elleni bűncselekmények egyike. A környezetkárosítás bűncselekmény törvényi tényállását a magyar jogrendszerben a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 241. paragrafusában fogalmazza meg (M10. melléklet).

4.1.1. A környezetkárosítás bűncselekmény területi adatai - kriminálstatistikai mutatói 2005 és 2018 között

Magyarországon az ilyen jellegű bűncselekmények száma napjainkra állandó, viszonylagos stabilitást mutat, nincsenek az ismertté vált bűncselekmények szempontjából kiugró évek.

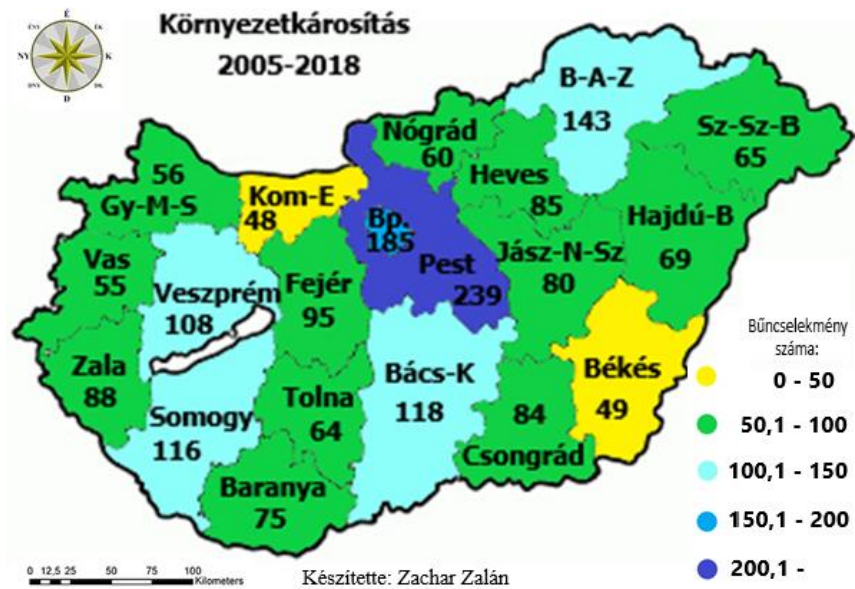
Magyarországon a környezetkárosítás az általam vizsgált 2005 és 2018 közötti időszakban az alábbiak szerint alakult:

1. ábra. A környezetkárosítás bűncselekmény mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

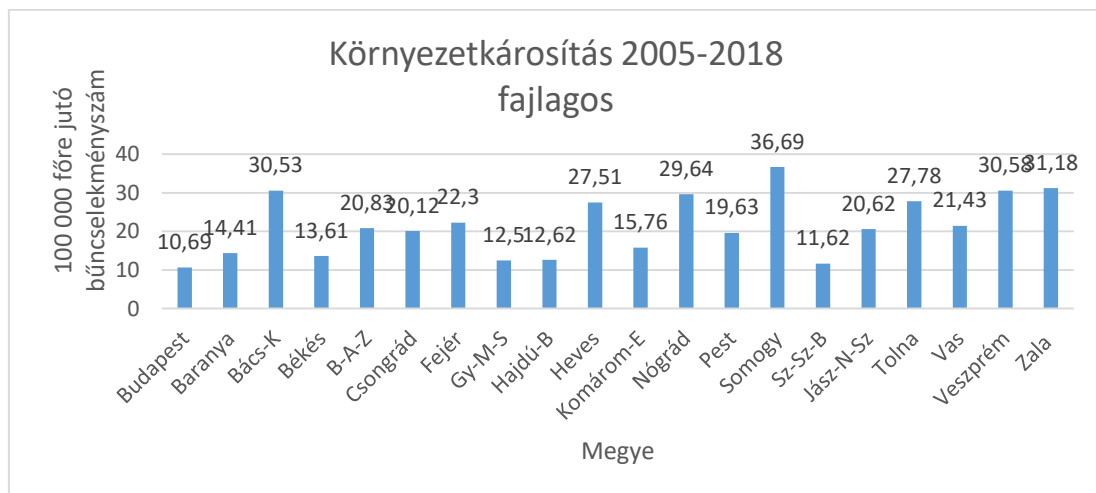
Az 1. ábrán látható, hogy a 2005-ös évben volt a legalacsonyabb, míg 2010-ben a legmagasabb esetszám. Átlagosan a regisztrált esetszám: 134,5. 2005-ben még érezhetőek voltak a rendszer nyilvántartási, adatfelviteli problémák – ezért is olyan alacsony az esetszám. A környezetkárosítás bűncselekmény 2007-től a viszonylagos stabilizáció és konszolidáció jegyeit hordozza magán, bár 2014-től kisebb csökkenést figyelhetünk meg a regisztrált esetszámokban. A vizsgált időszakra vonatkozóan minden évre elvégeztem a megyék összehasonlítását. A bűncselekményszámok tekintetében egyes megyékben volt egy-egy kiugró év. 2007-ben Fejér megyében és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a hulladékkal kapcsolatos környezetkárosítás növekedett, Zala megyében és Bács-Kiskun megyében a falopás növekedése okozott problémát. 2008-ban Budapesten és Pest megyében növekedett a hulladékkal kapcsolatos környezetkárosítás. 2009-ben Somogy megyében jelentősen emelkedett az élővízszennyezés és a talajszennyezés. 2010-ben a megnövekedett transzformátor- és áramvezeték lopások során az olaj elfolyásával megvalósuló környezetkárosítások emelték meg jelentősen az esetszámot Bács-Kiskun megyében, Nógrád megyében, Zala megyében és Vas megyében. Veszprém megyében nőtt az építési hulladékkal kapcsolatos szennyezés és a levegőszennyezés. 2012-ben Pest megyében nőtt az építési

hulladékkal kapcsolatos szennyezés. 2015-ben Fejér megyében a talajszennyezések növekedtek, Pest megyében a kábelégetések és a vízszennyezések. 2016-ban Heves megyében a szennyvízzel kapcsolatos környezetkárosítás növekedett. 2017-ben Budapesten növekedett az erdő- és növényzet károsítása tüzzel, 2018-ban a védett fák rongálása olaj- vagy mérgej injektálással (M11. melléklet).

2. ábra. A környezetkárosítás bűncselekmény mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

A 2. ábrán látható a 2005-2018-as időszakra vonatkozóan a megyék bűnözési lefedettsége. A legtöbb környezetkárosítás bűncselekmény Pest megyében, Budapesten, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Bács-Kiskun megyében történt.

3. ábra. A környezetkárosítás bűncselekmény 100 000 főre jutó megyei mutatószámai 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2020)

A bűnözési gyakoriság szempontjából vizsgálva hazánk megyéit megállapítható, hogy 100.000 főre vetítve átlagosan Somogy megyében követték el a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt (3. ábra). Például, ha Pest megye mutatószámait vizsgáljuk, a teljesebb kép érdekében figyelembe kell vennünk a megye lélekszámát. Míg alapesetben az első helyen áll, a népességszámot figyelembe véve a középmezőnyben szerepel. Budapesten a legkevesebb az egy főre jutó környezetkárosítás bűncselekmény. Nem mutatható ki egyértelműen összefüggés egy adott terület (megye) gazdasági fejlettsége és a környezetkárosítás között. Bizonyos elkövetési módnál van jelentősége az átlag alatti jövedelemnek, mint pl. a „megélhetési falopásnál”, azonban az ország leghátrányosabb megyéi ebben az esetben is az átlagos bűncselekményi gyakorisággal rendelkeznek. A környezetkárosítás nem mutat összefüggést a határszakasszal, mint földrajzi hellyel.

4.1.2. A környezetkárosítás típusai és struktúrájának változása Magyarországon 2005 és 2018 között

A bűnözés intenzitásának földrajzi aspektusú vizsgálata, vagyis az egyes területek bűnözésintenzitásának összehasonlítása a gyakorlati bűnüldöző és bűnmegelőző munkának is fontos szegmense. A mennyiségi összehasonlításon túl azonban a bűncselekmény típusainak összehasonlítására is szükség van, mivel ebből kaphatunk reális képet egy adott terület, megye természetkárosítási kriminalitásáról (Heller 1964).

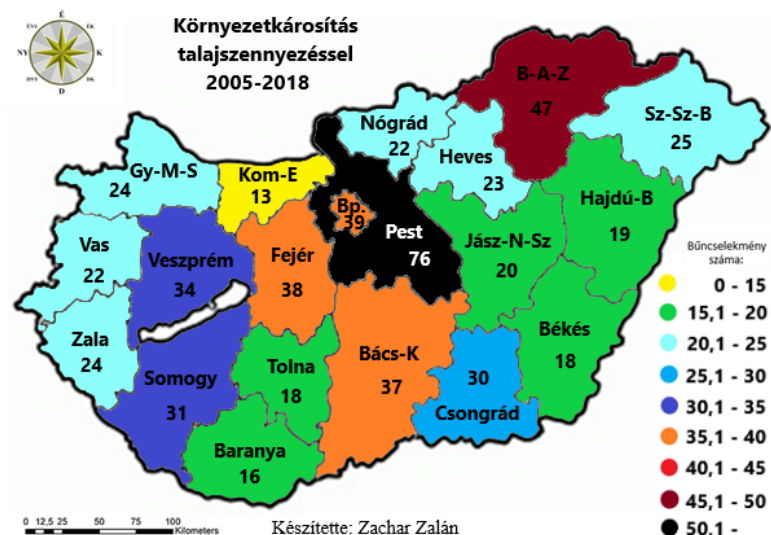
A 2005. évre jelentősen megemelkedett a regisztrált bűncselekmények száma (főként a szigorúbb jogszabályi változásoknak a hatására), majd kisebb fokú ingadozások figyelhetők meg (4. ábra). A szervezett jellegű elkövetési formák nem jellemzők ennél a bűncselekménynél, ugyanakkor számottevő a gazdasági társaságok érintettsége.

4.1.2.1. Talajszennyezéssel elkövetett környezetkárosítás

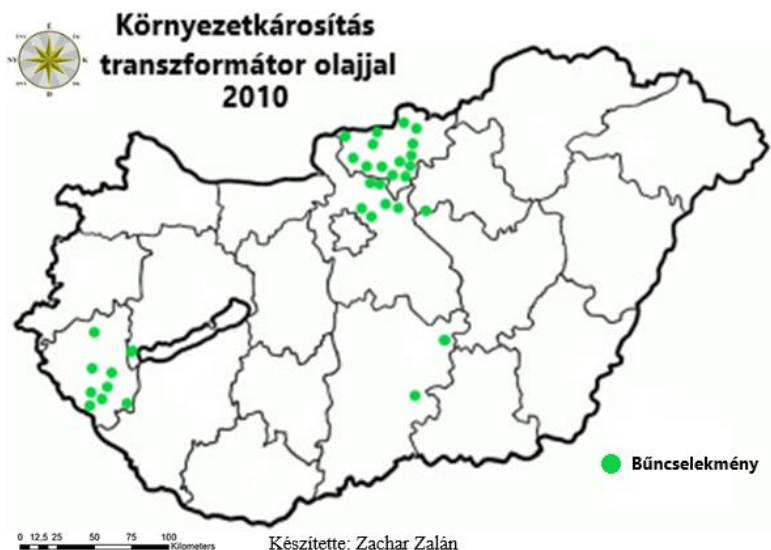

4. ábra. A talajszennyezéssel elkövetett környezetkárosítások százalékos megoszlása az összes környezetkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

A talajszennyezéssel elkövetett környezetkárosítások általában a legjellemzőbb típusok. Talajszennyezés történhet hulladékkal vagy veszélyes hulladékkal, állati tetemmel illetve maradványokkal, olajjal-olajszármazékkal, szennyvízzel, trágyával (állati ürülék), vegyszerrel, méreggel (4-5. ábra). 2010-ben volt a legmagasabb talajszennyezés, amely a vezetéklopások nyomán fellépő olajfolyás miatt következett be (6. ábra). Magyarországon az elmúlt időszak legkiemelkedőbb tárgyi súlyú környezetkárosításaként a vörösiszap katasztrófa hozható fel példaként.

5. ábra. A talajszennyezéssel elkövetett környeztkárosítás megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2020)

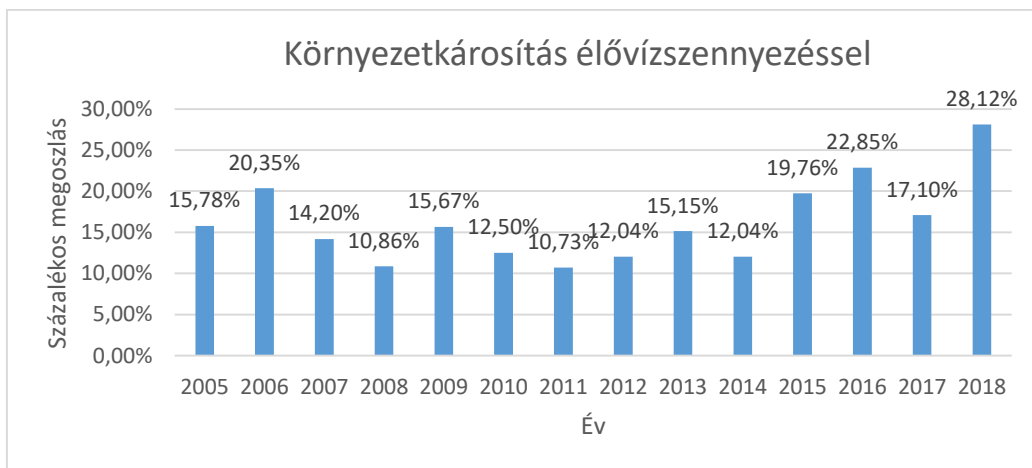

6. ábra. A transzformátor olajjal elkövetett környeztkárosítások 2010-ben
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2018)

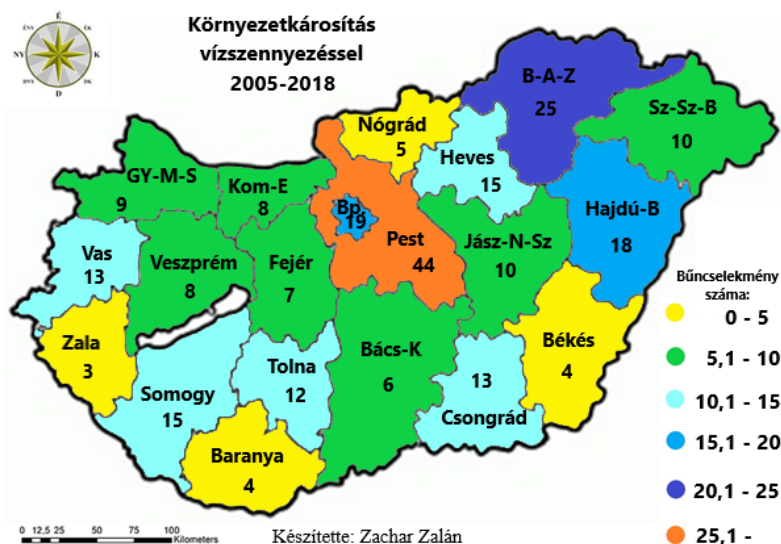
4.1.2.2. Élővíz szennyezéssel elkövetett környeztkárosítás

Jellemzően az élővíz szennyezése szennyvízzel történik, de előfordul olajjal-olajszármazékkal, hulladékkal vagy veszélyes hulladékkal, állati tetemmel (maradványokkal), vegyszerrel, méreggel elkövetett környeztkárosítás is. A vizsgált időszakban (7. ábra) 2018-ban volt a legmagasabb az élővíz szennyezés, a legnagyobb számban a hulladékkal történő szennyezés fordult elő.

Pest megyében fordult elő a legtöbb vízszennyezés. Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Hajdú-Bihar megye és Budapest még a leginkább érintett terület (8. ábra).

7. ábra. Az élővíz szennyezéssel elkövetett környeztkárosítások százalékos megoszlása az összes környeztkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2019)

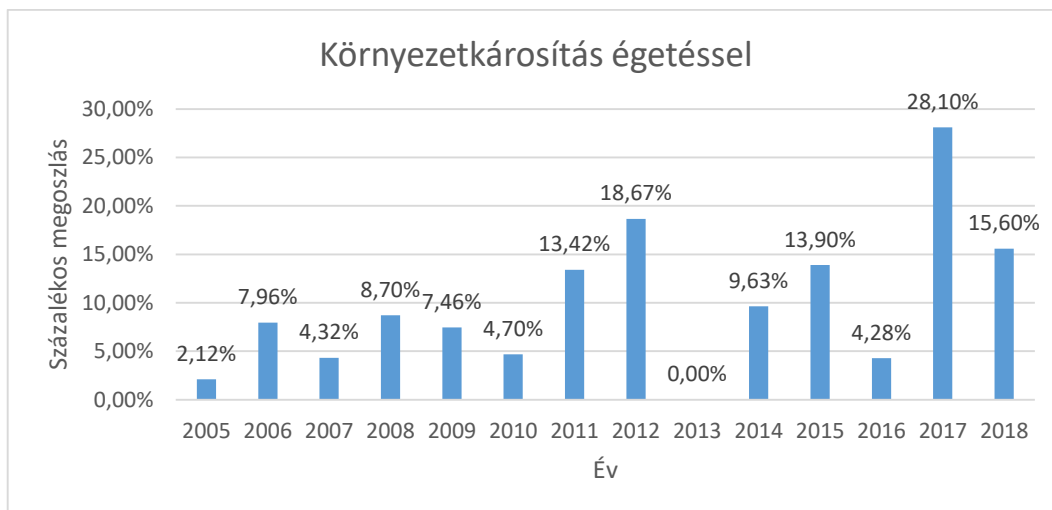

8. ábra. Az élővízszennyezéssel elkövetett környeztkárosítás megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

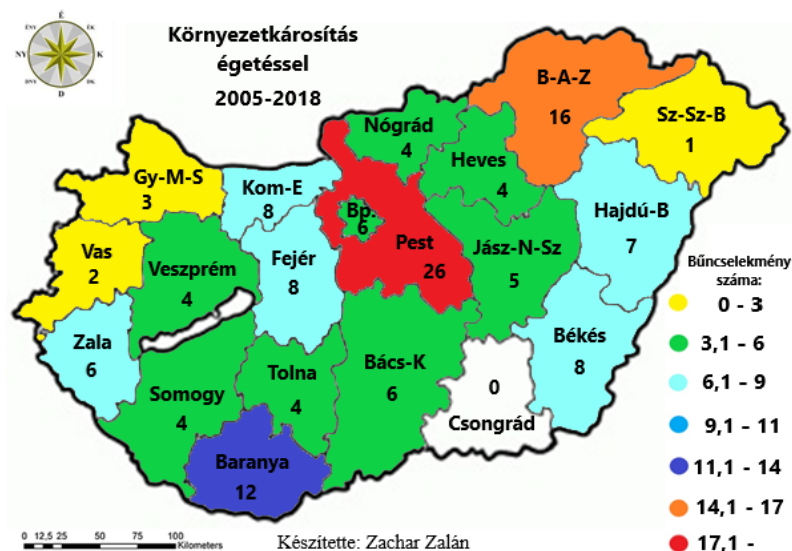
4.1.2.3. Égetéssel elkövetett környeztkárosítás

Ez a bűncselekménytípus nagyfokú ingadozást mutat. A 2012-es emelkedés a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében bekövetkezett erdőtüzek magas számára vezethető vissza. Ezt a fajta környeztkárosítást hulladékégetéssel, erdő-, legelő- és nádégetéssel követik el általában. A legtöbb bűncselekmény 2017-ben fordult elő, a legkevesebb 2013-ban (9. ábra).

A 10. ábrán látható, hogy a vizsgált időszakban Pest megyében történt a legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény. Jelentős volt még Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az égetéses környeztkárosítás. Csongrád megyében nem fordult elő.

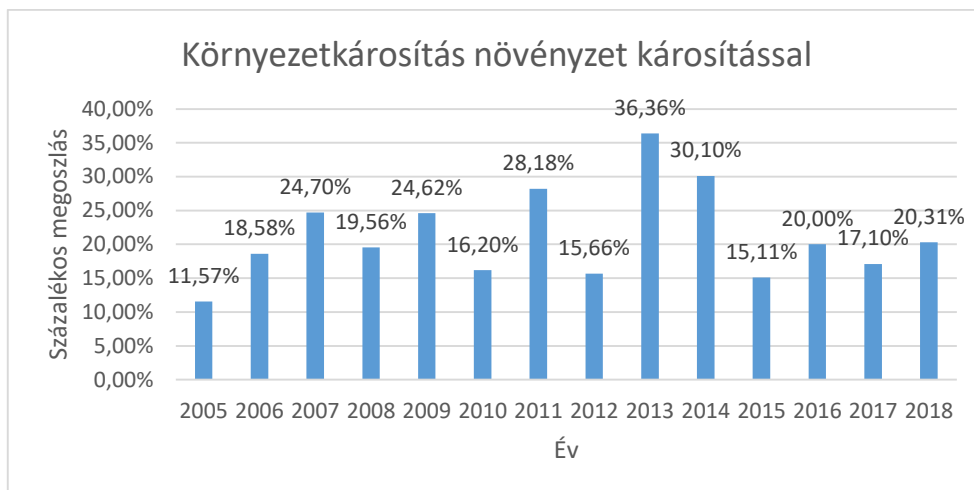
9. ábra. Az égetéssel, tűzgyújtással elkövetett környeztkárosítások százalékos megoszlása az összes környeztkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2020)

10. ábra. Tűzgyújtással, égetéssel elkövetett környeztkárosítás megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2021)

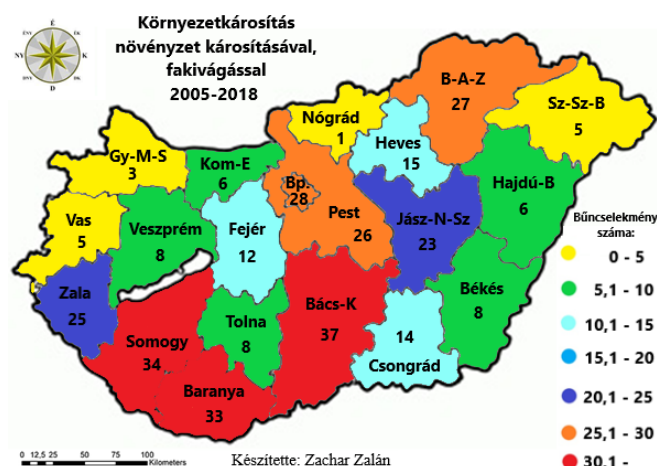
4.1.2.4. Növényzettel kapcsolatos környeztkárosítás

A növényzettel kapcsolatos károsításokat illetve falopást ebben a viszonylatban védett természeti területen vagy védett fajra követték el. A falopásokkal bővebben a későbbi fejezetben foglalkozom. Az ábrán jól látszik (11. ábra), hogy ez a fajta elkövetési mód a környeztkárosítások jelentős hányadát teszi ki, az évek folyamán változó intenzitást mutat.

11. ábra. Növényzet károsításával, illetve falopással elkövetett környeztkárosítások százalékos megoszlása az összes környeztkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2020)

12. ábra. Környeztkárosítás növényzetkárosítással, fakivágással megyei mutatószámai a 2005-2018 időszakban

Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2021)

A fakivágással leginkább érintett megyék: Bács-Kiskun megye, Somogy megye és Baranya megye. Jelentős még a környeztkárosító fakivágás Budapesten, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Pest megyében (12. ábra).

4.1.2.5. Építési munkával megvalósuló környeztkárosítás

Az építési munkálatok a mai modern világunkban jelentős kárt okozhatnak a természetben. Többször hallani a médiában helytelenül kiadott építési engedélyekről, illegális építkezésekről, amelyek védett természeti területekből vesznek el egy újabb darabot. Láthatjuk, hogy 2005-ben volt a legmagasabb (13. ábra), melyért Budapest-, Zala megye- és Pest megye elkövetői okolhatók. 2012-ben Pest megyében növekedett az építéssel okozott környeztkárosítások száma. Azt követően visszaesett az esetszám és konszolidálódott.

13. ábra. Építési munkálatokkal elkövetett környeztkárosítások százalékos megoszlása az összes környeztkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2020)

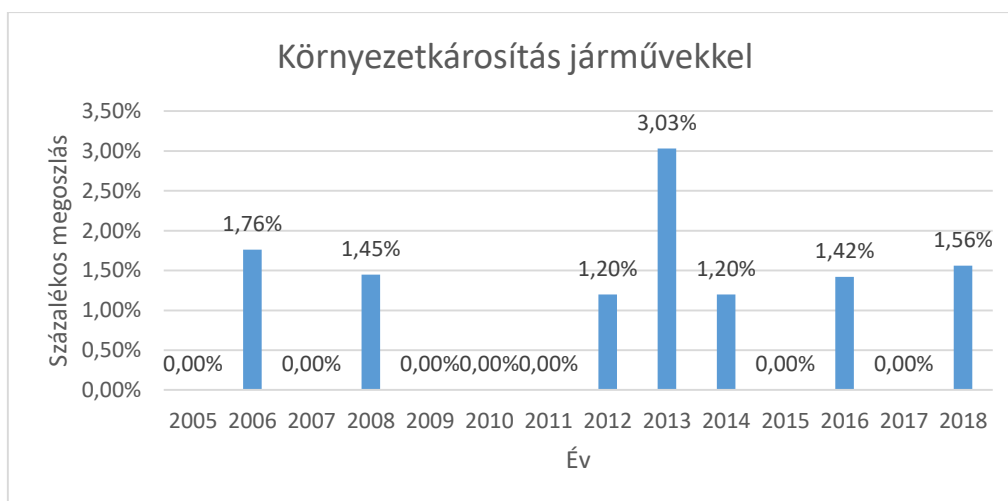
14. ábra. Környeztkárosítás építési munkálatokkal megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 14. ábrán látható, hogy Pest megyében, Veszprém megyében és Budapesten jellemző az ilyen jellegű környeztkárosítás. A termőtalaj eltávolítása és elhordása sokszor az építkezések miatt történik. Az építkezési területen kiásott és feleslegessé vált föld több esetben a külterületeken kerül lerakásra.

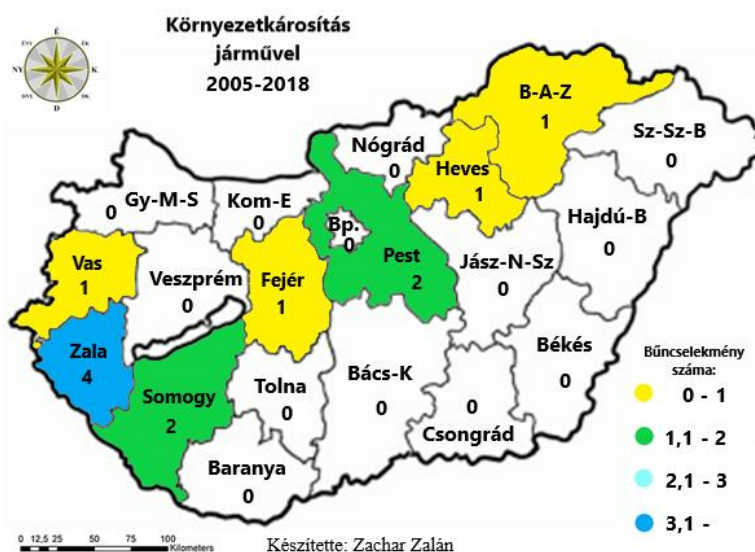
4.1.2.6. Járművekkel elkövetett környeztkárosítás

A járművekkel okozott környeztkárosítás esetében nagyon alacsony a regisztrált esetszám (15. ábra). Tapasztalatom szerint itt rengeteg a látens bűncselekmény. Nehéz az elkövetők felkutatása, tettenérése, a bizonyítás. A hobbi terepjárósok, terepmotorosok legtöbbször a hétvégi időszakban járják az erdőket, zavarva tevékenységükkel a vadállományt. Letérve a kijelölt utakról károkat okoznak a növénytakaróban is. Sokszor olyan gépjárművel közlekednek, amelyek nem felelnek meg a közúti közlekedés műszaki követelményeinek. A jármű lehet forgalomból kivont, forgalmi rendszámmal nem rendelkező, de akár

bűncselekményből származó is. Az erdészet és a rendőrség szoros együttműködése szükséges a leleplezésükhöz. Ugyanakkor a legtöbb esetben az elkövetőket tettenérés esetén is csak szabálysértési eljárás alá lehet vonni a gyenge jogszabályok miatt.

15. ábra. Járművek környeztkárosítása százalékos megoszlásban az összes környeztkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

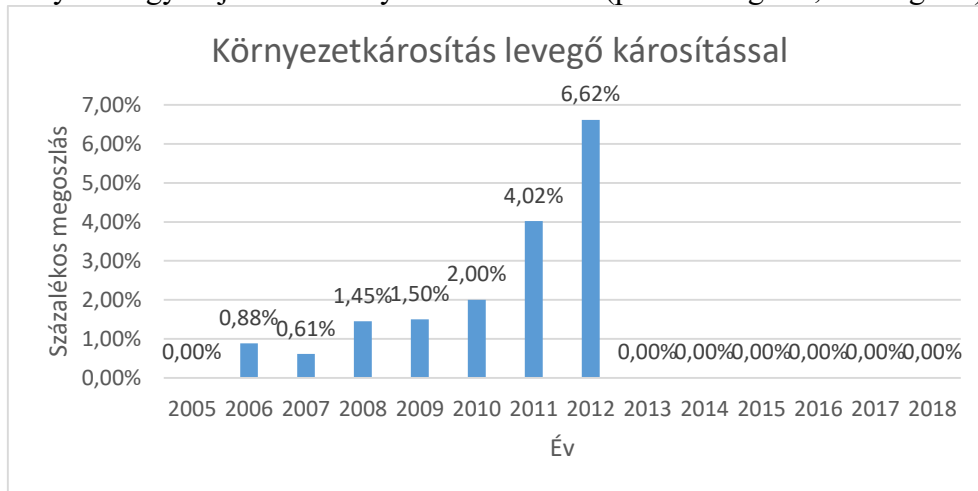
16. ábra. Környeztkárosítás járművel megyei mutatószámok a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 16. ábra szerint Zala megyében regisztráltak a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt. Pest megyében és Somogy megyében is előfordult. Tapasztalatom szerint sokkal számottevőbb a járművekkel elkövetett környeztkárosítás, azonban tettenérés esetén is csak szabálysértésnek minősítik a hatóság képviselői.

4.1.2.7. Levegő károsítások

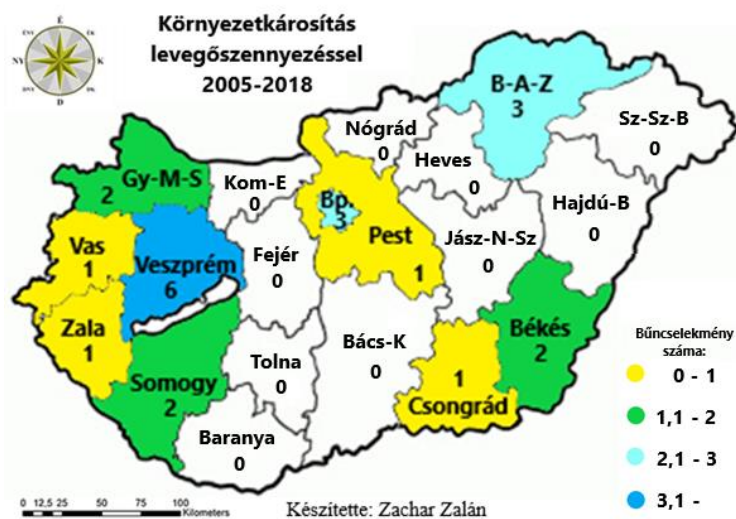
A levegőkárosítással elkövetett környeztkárosítások száma 2006-tól évről-évre növekedett 2013-ig (17. ábra). 2011-ben Budapesten, Pest megyében és Jász-Nagykun-Szolnok megyében

fordult elő levegőszennyezés 2012-ben Békés megyében, Csongrád megyében, Győr-Moson Sopron megyében, Veszprém- és Vas megyében fordult elő ilyen típusú környezetkárosítás, igaz csupán egy-egy eset. Legemlékezetesebb a vörösiszap katasztrófa utáni levegőszennyezés a Veszprém megyei Kolontár településen. Itt is sok a látens bűncselekmény. Legtöbbször a levegőszennyezés együtt jár más környezetkárosítással (pl. kábel égetés, erdő égetés).

17. ábra. A levegőkárosítások százalékos megoszlása az összes környezetkárosítás viszonylatában a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

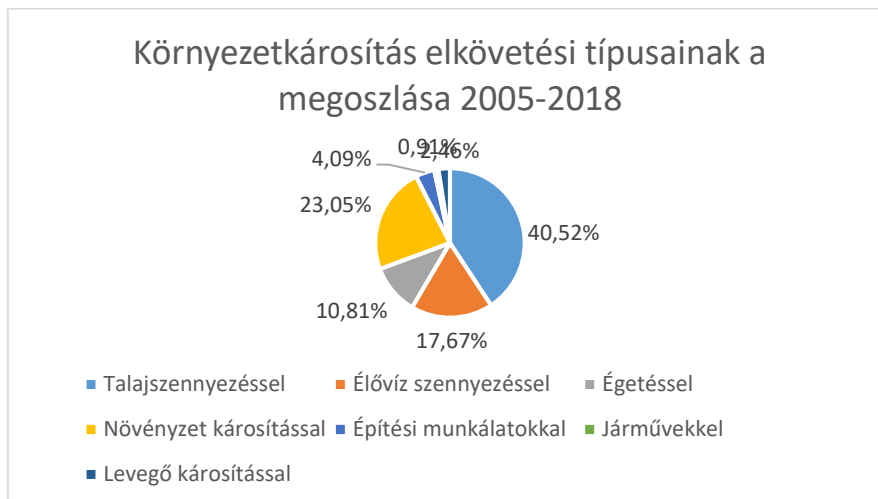
18. ábra. Környezetkárosítás levegőszennyezéssel megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 18. ábra mutatja, hogy nagyon kevés a regisztrált esetszám. Veszprém megyében fordult elő a legtöbb levegőszennyezés, de jelentős volt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Budapesten is.

4.1.2.8. Elkövetési típus megoszlása

Összegezve a környezetkárosítás bűncselekményeket elmondhatjuk, hogy a legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény Pest megyében történt a vizsgált időszakban.

19. ábra. A környezetkárosítás elkövetési típusainak megoszlása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Megállapítható, hogy a környezetkárosítások döntő hányadát – a vizsgált időszakban – talajszennyezéssel követték el, az összes környezetkárosítás bűncselekmény 40,52%-át. Látható, hogy a legtöbb környezetkárosítás hulladékkal kapcsolatos. Jelentős még a falopással járó környezetkárosítás is (19. ábra).

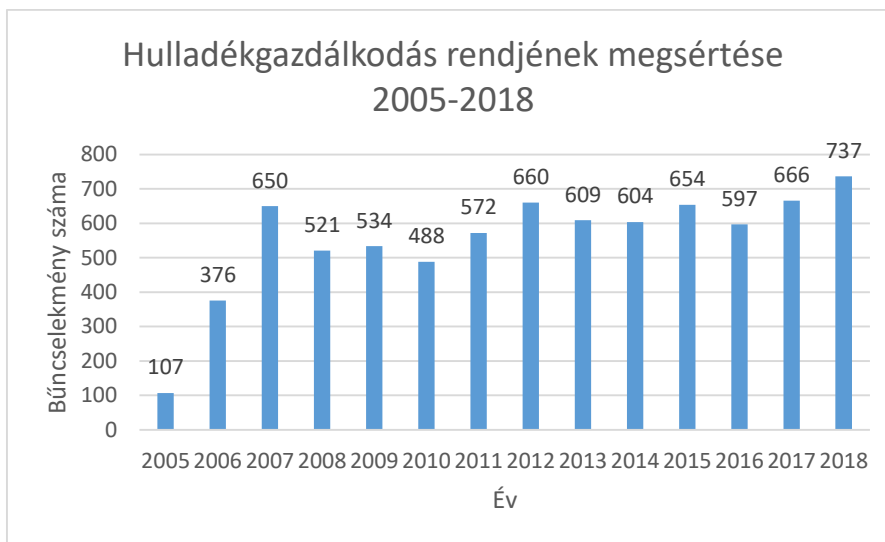
4.2. A HULLADÉKGAZDÁLKODÁS RENDJÉNEK MEGSÉRTÉSE BŰNCSELEKMÉNY JELLEMZŐI, TÉRBELI VIZSGÁLATA ÉS KRIMINÁLSTATISZTIKAI MUTATÓI

Hulladék mindaz, amit a Hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény hulladéknak minősít, amennyiben alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő, vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére (M12. melléklet).

4.2.1. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmények területi adatai, kriminálstatistikai mutatói 2005 és 2018 között

Magyarországon a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény az általam vizsgált 2005 és 2018 közötti időszakban az alábbiak szerint alakult:

A 20. ábrán jól látszik, hogy 2005-től folyamatos az emelkedés, majd 2007-től csak kisebb ingadozások figyelhetők meg. A 2007 utáni kisebb esés oka lehetett az alacsonyabb Győr-Moson-Sopron megyei, Csongrád megyei és Baranya megyei esetszám. Ettől az évtől csak kisebb ingadozások figyelhetők meg a bűncselekmények esetszámában. A 2018-as évben láthatunk egy kisebb növekedést, melynek oka, hogy Pest megyében kismértékben megnőtt a bűncselekményszám és Tolna megyében több, mint a duplájára emelkedett. Ez a környezeti bűncselekmény típus fordul elő a leggyakrabban, a legnagyobb esetszámmal Magyarországon.

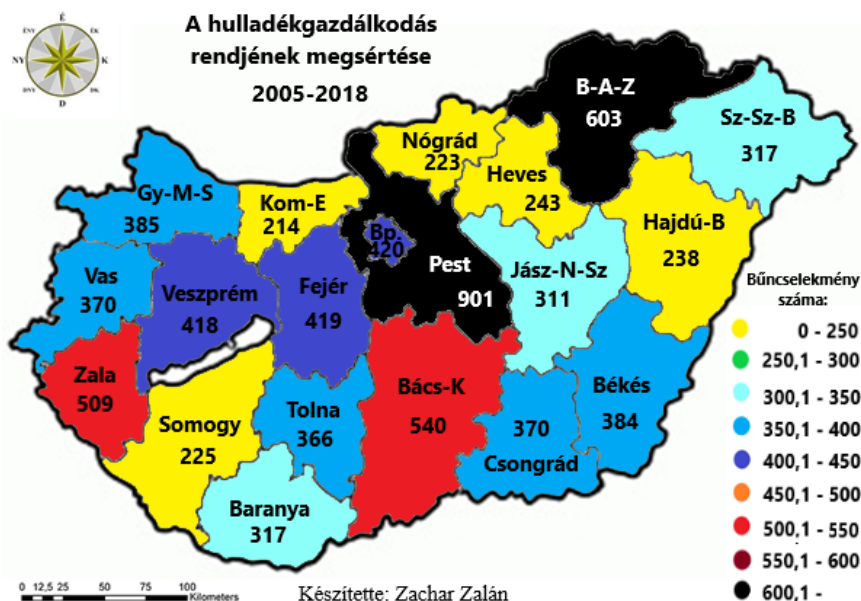

20. ábra. A rendőrhatalóság tudomására jutott hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény a 2005-2018-as időszakban

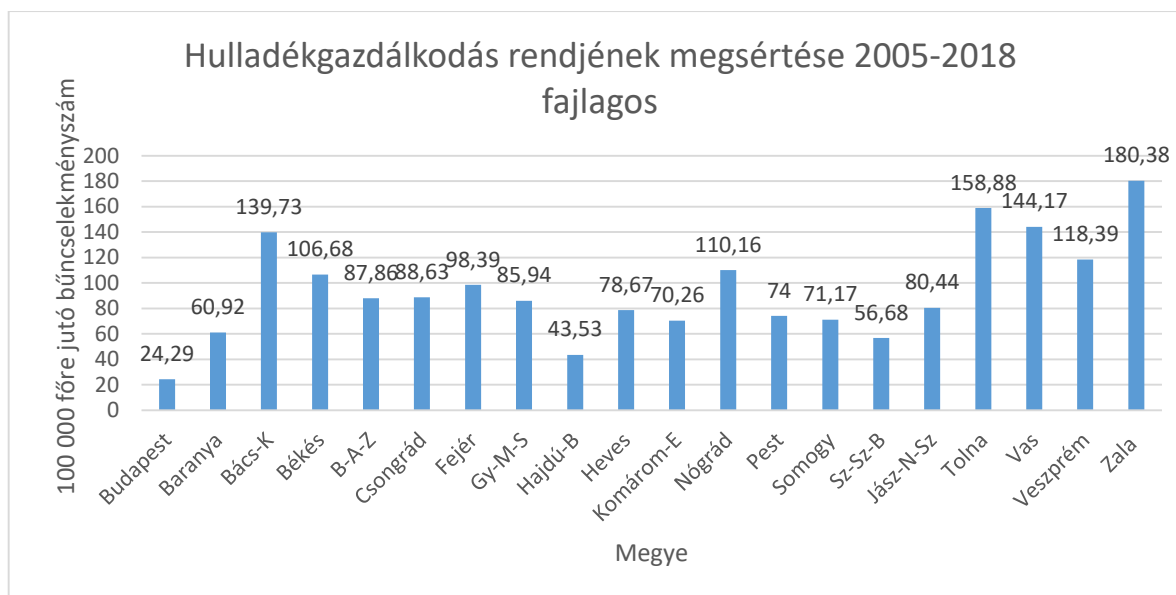
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

2006-ban megjelentek Bács-Kiskun megyében a németországból származó, nagy mennyiségű szemétbálák, melyek jelentős mértékben megemelték a regisztrált esetszámokat. 2011-ben Bács-Kiskun megyében megnövekedett az építési törmelékkel történő- és egyéb hulladékos talajszennyezés. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében megnövekedett az illegális gépjármű bontás és az akkumulátor-, fémkereskedelem. 2012-ben Bács-Kiskun megyében és Tolna megyében a kommunális hulladékkal kapcsolatos bűncselekmény a legtöbb. Vas megyében az elektronikus hulladék növekedett, Veszprém megyében a kábelégetés. Zala megyében a hulladék égetés növekedett. Pest megyében a 2018-as évben a Dabasi térségben a 2017-es évhez képest közel négyszer annyi hulladékos bűncselekmény történt, Ráckeve térségében megháromszorozódott, Érd térségében megduplázódott a bűncselekmények száma. Tolna megyében a szekszárdi térségben a 2017-es évhez képest megduplázódott a hulladékos bűncselekmények száma, a bonyhádi térségben megháromszorozódott, Dombóvár térségében megháromszorozódott, a paksi térségben megduplázódott. A hulladékkal kapcsolatos bűncselekmények számának változása egyik esetben sem vezethető vissza egy elkövetői körre vagy területre. A változásoknak nincs különösebb oka. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2018-ban még mindig nagyon sok a gépjárművek bontásából adódó bűncselekmény (M13. melléklet).

Az ábrán látható (21. ábra), hogy a legtöbb bűncselekmény Pest megyében történt. Jelentős bűncselekményt regisztráltak még Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Az adatelemzések alapján kijelenthető, hogy az ilyen bűncselekmények 80%-át a városokban követik el. Békésben például Békéscsabán, Csongrádban Szegeden, Hajdú-Biharban Debrecenben, Komárom megyében Tatabányán és Tatán, Zalában Zalaegerszegen, Nógrád megyében Salgótarjánban. Megállapítható az is, hogy 90%-ban kommunális hulladékra követték el.

21. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

22. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény 100.000 főre jutó esetszáma a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

A 22. ábrán látható, hogy Zala megye áll az első helyen, vagyis 100.000 főre vetítve Zala megyében követik el a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt. Követi Bács-Kiskun megye és Tolna megye. Budapesten a legkevesebb a 100.000 főre jutó bűncselekmény. Megállapítható, hogy a vizsgált időszakban Pest megyében történt a legtöbb hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény.

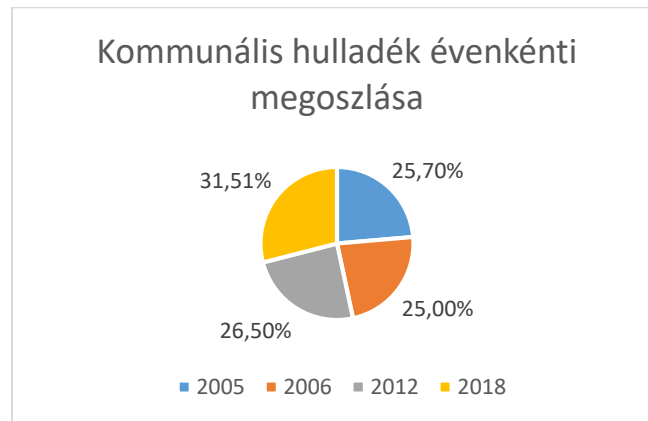
4.2.2. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény típusai és struktúrájának változása Magyarországon

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekményeket feloszthatjuk az elkövetés tárgya szerint, azaz, hogy milyen hulladéktípussal összefüggésben követték el a bűncselekményt.

A szervezett jellegű elkövetés jellemző ennél a bűncselekménynél, számottevő a gazdasági társaságok érintettsége. A másik két környezeti bűncselekménynél lényegesen nagyobb a feldolgozandó adatmennyiség, így ebben a tekintetben a 2005, 2006, 2012, 2018-as éveket elemeztem.

4.2.2.1. Kommunális-háztartási hulladékkal elkövetett bűncselekmények

A modern háztartások lényegesen több hulladékot termelnek, mint valaha a klasszikus vidéki háztartások. A falvakban, a paraszti gazdaságokban mindent visszaforgattak komposztnak, tüzelőnek. Nem fogyasztottak konzerveket, fiolás gyógyszereket, a keletkezett skatulyákat is felhasználták szegartónak.

23. ábra. A kommunális hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A kommunális hulladék a leggyakoribb hulladék típus, nagyrészt a háztartásokban keletkezik az emberi szükségletek kielégítése során. Jellegéből adódóan nehéz az újra hasznosítása. A kommunális hulladék jelentős részét szerződés alapján elszállítják és hulladéklerakókban helyezik el. Látható (23. ábra), hogy három évben ugyanolyan százalékban követték el erre a hulladékfajtára bűncselekményt, 2018-ban valamivel több ilyen jellegű bűncselekményt regisztráltak.

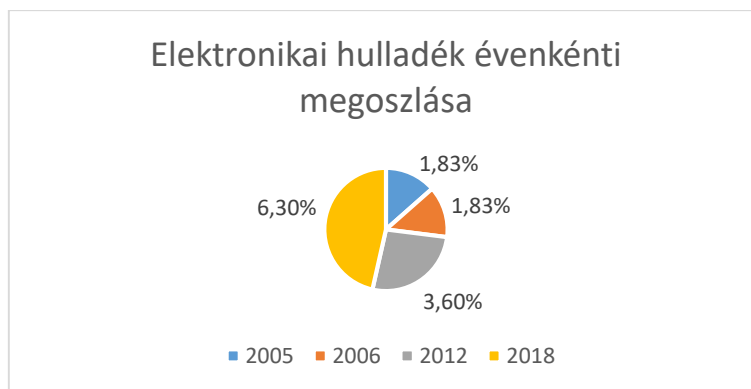
A 24. ábrán látható, hogy Pest megyében követték el a legtöbb bűncselekményt kommunális hulladékkal. Jelentős volt még Bács-Kiskun megyében és Békés megyében.

Sajátos veszélyes hulladéktípus az elektronikai hulladék. Az elektronikai hulladékok nagyrészt meghibásodott, tönkrement háztartási nagygépek, eszközök (pl. hűtőszekrény, mosógép, mosogatógép). Előfordulnak háztartási kisgépek (pl.: hajszárító, porszívó, vasaló), konyhai kisgépek (pl. mixer, turmixgép), szórakoztató elektronikai cikkek (pl. televízió, rádió), sportfelszerelések, szabadidős játékok (pl. futópad, villanyautó). Megtalálhatók még különböző elektromos szerszámok (pl. fűnyíró, sövényvágó), orvosi eszközök (pl. vérnyomásmérő). A leginkább meggyarapodott elektronikai hulladék a számítógép, monitor, nyomtató és a mobiltelefon.

24. ábra. A kommunális hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

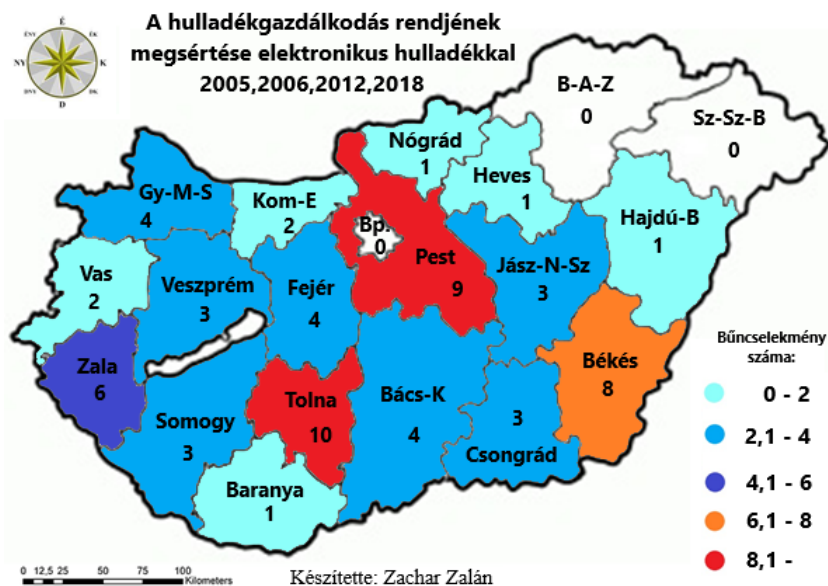
4.2.2.2. Elektronikai hulladékkal elkövetett bűncselekmények

25. ábra. Az elektronikai hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Az elektronikai hulladékok általában tartalmaznak veszélyes hulladékot, ezért a kommunális hulladékkal együtt a szolgáltatók nem szállítják el. Ezért is található meg erdőszerű utakon, külterületeken. Elektronikai hulladékból hazánkban évente kb. 70 ezer tonna képződik, és mennyisége rendkívül dinamikus, minden évben 20-25%-al gyarapodik. Az elektronikai hulladék szelektív gyűjtése nem megoldott teljes körűen. Az EU szabályozás a gyártókat kötelezi az elhasznált termékek visszavételére. Amíg 2005-ben és 2006-ban azonos a megoszlás, 2012-ben már nagyobb részben szerepelt a hulladéktípusok között. 2018-ra közel megduplázódott az elektronikus hulladék megoszlása (25. ábra).

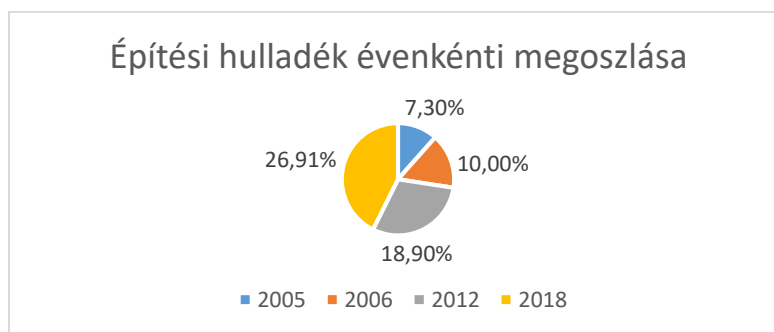
A 26. ábráról leolvasható, hogy Tolna megyében és Pest megyében fordult elő a legtöbb elektronikai hulladékkal elkövetett bűncselekmény

26. ábra. Az elektronikai hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2021)

4.2.2.3. Építési hulladékkal elkövetett bűncselekmények

Az építési hulladék az építkezési munkálatok során keletkezik, több esetben veszélyes anyagot tartalmazó hullámpala, szigetelőanyag, kátrány, egyéb törmelék. Az építési hulladék elszállítása, kezelése költséges, ezért nagy az erre a típusra elkövetett bűncselekmények száma. Hazánkban az építőipar teljesítménye az elmúlt években növekvő szerepet töltött be a magyar nemzetgazdaságban és az európai gazdaságban egyaránt. Az ábrán is jól látható, hogy az építési hulladék megoszlása évről-évre növekszik (27. ábra).

27. ábra. Az építési hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Az építési hulladék vonatkozásában is Pest megye áll az első helyen, itt regisztrálták a legtöbb bűncselekményt (28. ábra). Az országba nagy számban, több helyen regisztrálnak esetszámot. A rossz minőségű lakások, komfort nélküli lakások, házak tömegesen még a 19. században épültek hazánkban. Ezek közül rendkívül sokat elbontottak az elmúlt évtizedekben. Ugyanakkor az elmúlt 100 évben döntően olyan házakat, lakásokat építettek, amelyek ma is megfelelőek, persze a szükséges felújítások elvégzése után. Például a múlt században még rengeteg lakásban nem volt fürdőszoba. A komfortnövelő munkálatok és a felújítások is nagy mennyiségű építési törmelékkel járnak. A 2008-as válság kissé visszavetette az építkezési kedvet. 2016-tól ismét fellendült az építőipar és a tendencia még ma is tart. A KSH adatai

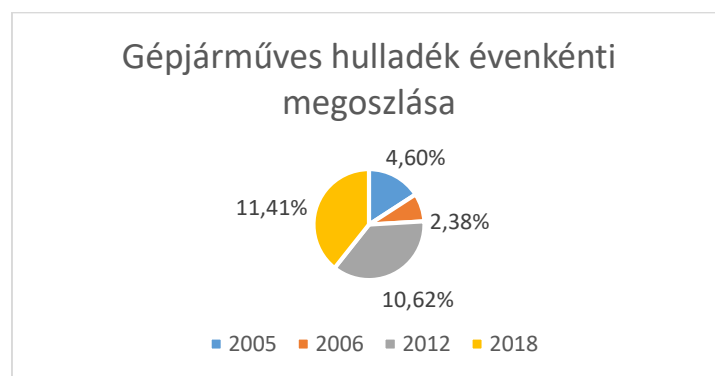
szerint a legtöbb felépült házat és lakást 2020-ban Budapesten és Pest megyében adták át, de jelentős mértékben fellendült az építőipar teljesítménye Győr-Moson-Sopron megyében is.

28. ábra. Az építési hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

4.2.2.4. Gépjárművel kapcsolatos bűncselekmények

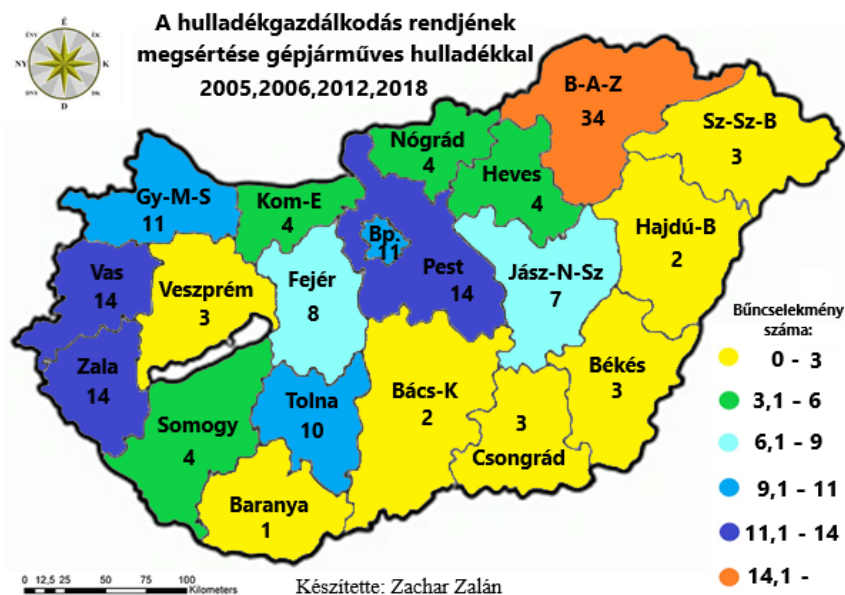
A hulladékká vált gépjárművek, valamint az elhasználódott alkatrészek csak szigorú szabályok alapján kezelhetők. Erről Magyarországon a jelenleg hatályos 369/2014. (XII.30.) Kormányrendelet a hulladékká vált gépjárművekről rendelkezik. A hulladékkal kapcsolatos bűncselekmények 15%-át az illegális gépjárműbontások, az alkatrészek, a gumiabroncsok illegális elhelyezése teszi ki. Magyarországon évente 40-50 ezer tonna gumiabroncs hulladék keletkezik.

29. ábra. A gépjárművel kapcsolatos hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Egy új gumiabronccsal, átlagos körülmények között legalább 4 évet is lehet közlekedni. Sokan behoznak külföldről használt gumiabroncsokat, melyeket legtöbbször egy év után le kell cserélni. Ez alapján négyszer annyi hulladék keletkezik. Az illegálisan elhelyezett

gumiabroncsok a jogszabályok alapján nem minősülnek hulladéknak, mert nem alkalmasak az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő, vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére. Más megítélés alá esik, ha valaki nagy mennyiségben tárolja a gumiabroncsokat, vagy az abroncsok olajjal szennyezettek. A legjellemzőbb bűncselekmény a háznál történő illegális gépjármű bontás, illetve akkumulátor kereskedelem. Az illegális gépjármű bontások leginkább Borsod-Abaúj-Zemplén megyében fordultak elő. A gépjárművekkel kapcsolatos illegális hulladékgazdálkodás egyre nagyobb méreteket ölt. Az ábráról is leolvasható a növekedés (29. ábra).

30. ábra. A gépjárművel kapcsolatos hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 30. ábrán jól látható, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kiugróan magas a regisztrált bűncselekmények száma. Jóval több, mint a soron következő megyékben.

4.2.2.5. Állati tetemmel, állati maradványokkal kapcsolatos bűncselekmények

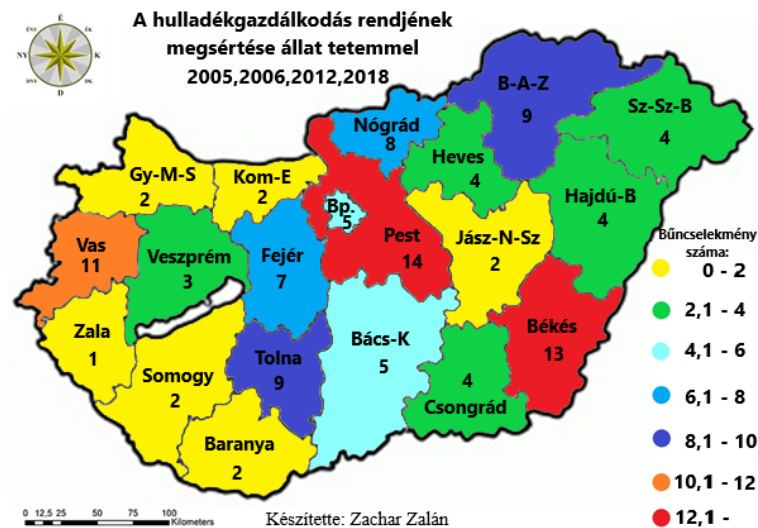
Az állati maradványok illegális elhelyezésénél találkozhatunk vadállatok és háziállatok zsigereivel, csontjaival, bőrével, tetemével. Az elhullott háziállatok tetemei a legtöbb esetben külterületen kerülnek elhelyezésre. Sokszor patakokba dobják még a betegségben elhullott sertést is.

31. ábra. Az állati tetemmel- illetve maradványokkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Találkoztam olyan esettel is, amikor a használaton kívüli kútba dobták a haszonállatot. Az illegális állatfeldolgozókat, húsüzemeket főként költségkímélési szempontok vezérik, amikor elhelyezik a maradványokat közterületen. Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az illegális lerakással elkerülik a kilétük, tevékenységük hatóság előtti felfedését. Ez a bűncselekmény típus viszonylagos állandóságot mutat (31. ábra). Ennél a típusnál is nagy a látencia.

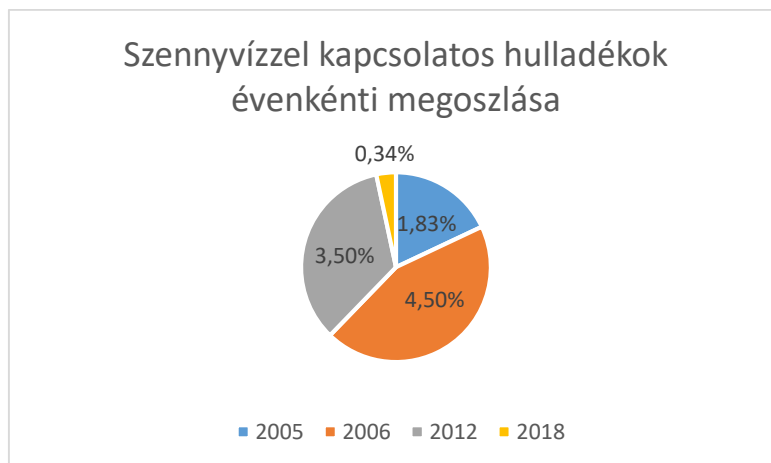
32. ábra. Az állati tetemmel illetve maradványokkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatokból saját szerkesztés (2021)

Látható, hogy Pest megyében és Békés megyében regisztráltak a legtöbb ilyen típusú bűncselekményt. Jelentős számban fordult elő Vas megyében (32. ábra). Pest megyében a 2018-as év tavaszi időszakában történt több állati maradványokkal kapcsolatos bűncselekmény. Főként Órbottyán település környékén találkoztam halomba hátrahagyott csontokkal. A nyomozás során a hatóság emberei eljutottak egy illegális húsfeldolgozóhoz, azonban a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményt nem lehetett bizonyítani.

4.2.4.6. Szennyvízzel elkövetett bűncselekmények

A szennyvíz elszállítása nagyon költséges, ezért sokan illegálisan engedik ki közterületre. Látható, hogy a szennyvízzel elkövetett hulladékos bűncselekmények száma 2018-ra jelentősen visszaesett (33. ábra). Ebben szerepe van a csatornahálózat kiépülésének is.

A szennyvízes bűncselekményeknél is nagy a látencia. Olyan településeknél is regisztrálnak bűncselekményt, ahol ki van építve a csatornahálózat. Találkoztam olyan esettel is, amikor a régi emésztőgödörből kiépített csővezetéken távozott a szennyvíz az utcai árokba. A régi, berögződött, megszokott hulladékeltüntetés módok még ma is jelen vannak. Sokan különböző tablettákat dobnak a szennyvíztárolóba, és abban a tévhitben engedik ki az utcára a hulladékot, hogy az már nem ártalmas. Előfordult olyan eset is, amikor a szennyvíztárolóba, szennyvíztisztítóba szennyezőanyagot engedtek (olajat, festéket). A 34. ábráról leolvasható, hogy Baranya megyében regisztráltak a legtöbb bűncselekményt, ugyanakkor az esetszámokban a megyék között az eltérés nagyon csekély.

33. ábra. A szennyvízzel elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

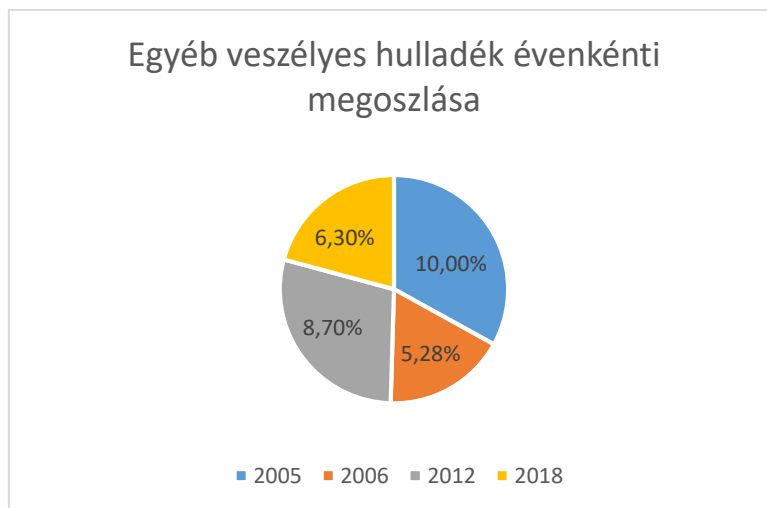

34. ábra. A szennyvízzel elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

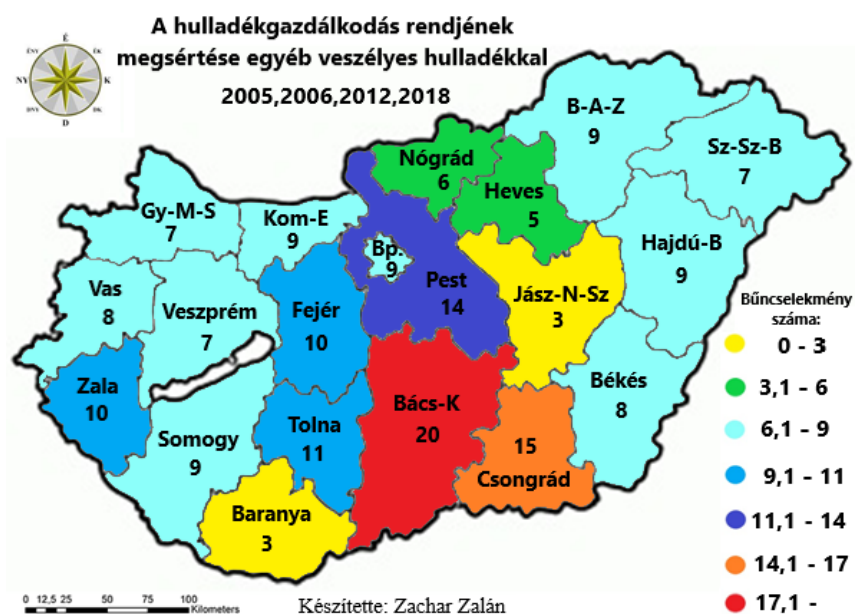
4.2.2.7. Egyéb veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények

Ide tartozik minden olyan hulladékfeleség, amely adott formájában vagy bármely bomlásterméke révén az emberi életre veszélyt jelent; az élővilágra közvetlenül vagy közvetve, azonnal vagy késleltetve mérgező vagy betegséget okozó hatást fejt ki (Kerényi 2003b). A világon évente kb. 300-500 millió tonna veszélyes hulladék keletkezik. Ennek nagyságrendileg egytizedét szállítják legálisan egyik országból a másikba, így 90%-ának a sorsa bizonytalan. Egyre nagyobb arányú lett a veszélyes hulladékok tengerbe helyezése, valamint a harmadik világba történő illegális szállítása. A veszélyes hulladékok megoszlása csökkenést mutat (35. ábra).

Veszélyes hulladékok a háztartási vegyszerek, növényvédő szerek, szennyezett csomagolóanyagok, festékes vödrök, olajos kannák, szárazelemek. Bűncselekmény tárgyaként sokszor találok használt orvosi fecskendővel, gumikesztyűvel.

35. ábra. Veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

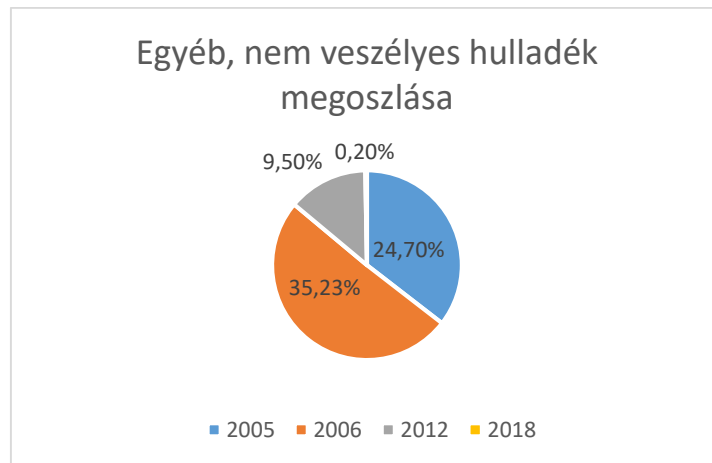

36. ábra. Az egyéb veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 36. ábrán látható, hogy Bács-Kiskun megyében regisztrálták a legtöbb veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekményt. Jelentős még Csongrád megyében és Pest megyében.

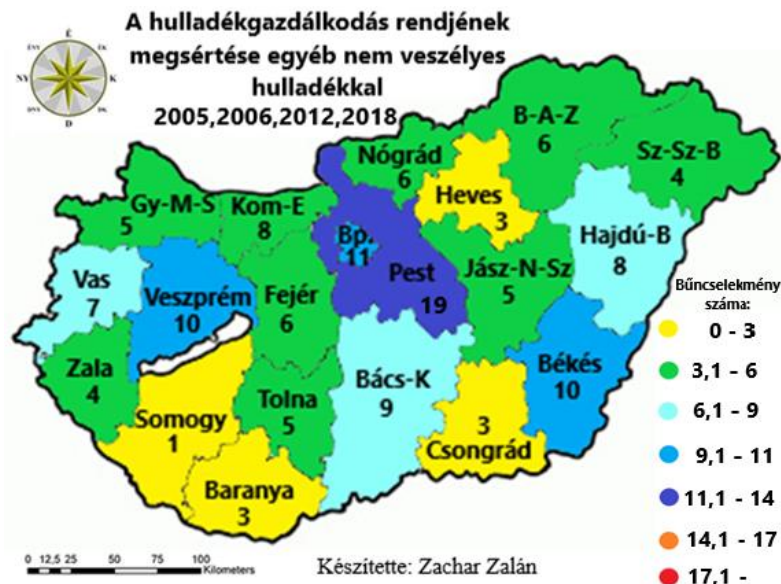
4.2.2.8. Egyéb nem veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények

Korábban ide soroltam a rendőrségi nyilvántartási rendszerben hiányosan, vagy nem pontosan meghatározott hulladéktípust. Ezek valójában 80%-ban kommunális hulladékok voltak. Az ábráról leolvasható, hogy 2005-ben és 2006-ban még nem lehetett könnyen megállapítani a regisztrált bűncselekményeknél - az adatfelvitel hiányosságai miatt - a hulladéktípust. 2018-ra már csekély a regisztrációs hiányosság (37. ábra).

37. ábra. Egyéb, nem veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

38. ábra. Egyéb, nem veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

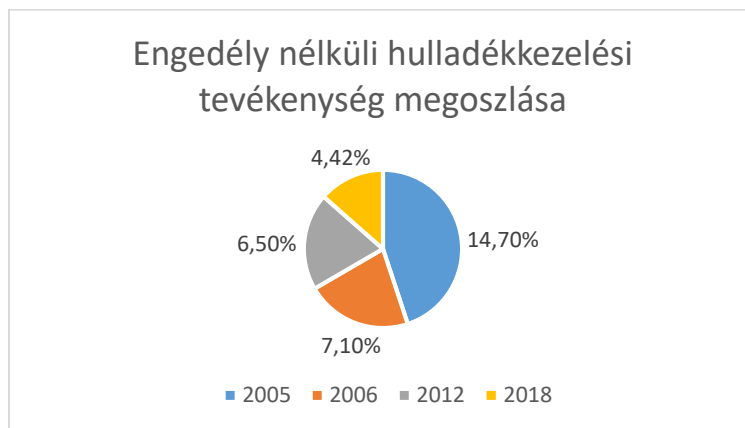
Pest megyében regisztrálták a legtöbb egyéb, nem veszélyes hulladékkal elkövetett bűncselekményt (38. ábra).

4.2.2.9. Engedély nélküli hulladékkezelési tevékenység

Engedély nélküli, engedély kereteit megsértő hulladékkezelésből több tízmilliárd forint illegális bevétel keletkezhet (39. ábra). Az ebből származó illegális jövedelem elsősorban a szakszerű ártalmatlanításra felvett termékdíjnak és ártalmatlanítási díjnak a hazai zárt újrahasznosító rendszerből történő jogellenes kivonásával, valamint az engedély nélküli elhelyezés fejében biztosított „vállalkozói” díjából keletkezik. Másrészt jelentős illegális bevételi forrást biztosítanak a technológiai előírások, hatósági engedélyekben meghatározott rendelkezések figyelmen kívül hagyásával szakszerűtlenül, környezetet terhelve történő ártalmatlanításból származó megtakarítások is. Jellemző gyakorlat, hogy a támogatási rendszer hiányosságait

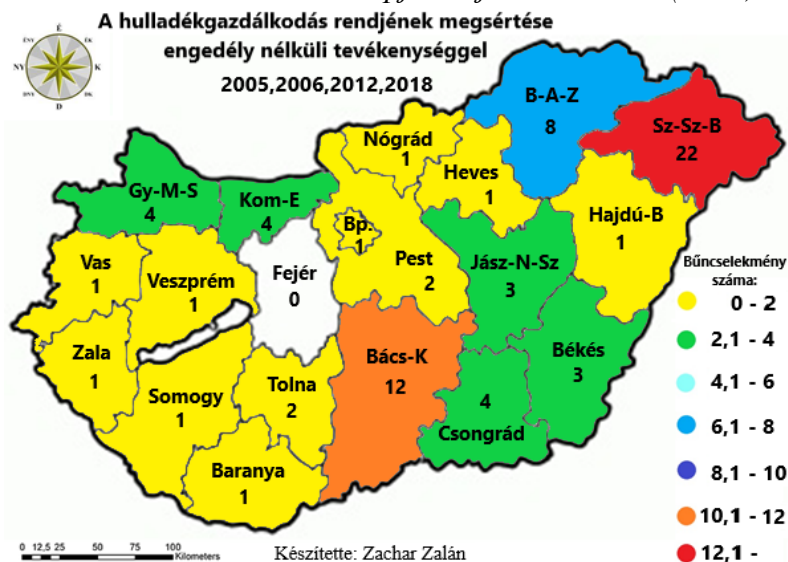
kihasználva lényegében okirat hamisítás útján ugyanarra a hulladékcsoport ártalmatlanítására, kezelésére több alkalommal igényelnek támogatást- vagy kedvezményt (Ábrahám 2012).

A lakosság körében a különböző fémek- valamint az elhasználódott akkumulátorok illegális felvásárlása, kereskedelme volt jellemző. Mivel a felvásárlók célja az volt, hogy minél többen tudomást szerezzenek a felvásárlási szándékukról, hangosbemondón vagy dudálással jelezték, amikor egy településen megjelentek. Ebből kifolyólag az illegális tevékenységük sokszor könnyen a hatóságok tudomására jutott. A 38. látható, hogy az engedély nélküli hulladékkezelési tevékenység megoszlása csökkenő tendenciát mutat. Ez a típusú bűncselekmény a vizsgált időszakban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére volt jellemző leginkább. Ebben a megyében regisztrálták a legtöbb bűncselekményt. Bács-Kiskun megyében közel fele annyit (40. ábra).

39. ábra. Engedély nélküli hulladékkezelési tevékenységgel elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

40. ábra. Engedély nélküli hulladékkezelési tevékenységgel elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása

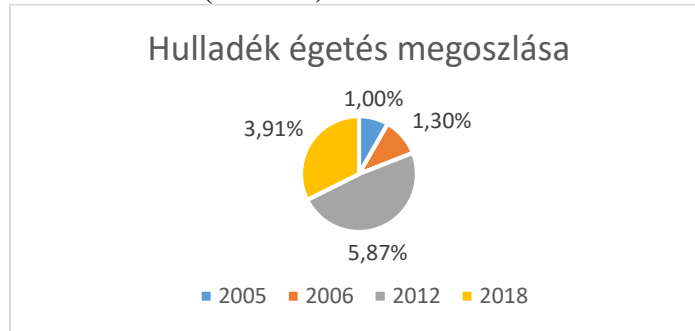
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

4.2.3.10. Hulladék égetéssel megvalósuló bűncselekmények

A hulladékégetés egészségtelen, rengeteg mérgező anyag keletkezik ilyenkor, amely különböző betegségeket okozhat. Az égetés történhet szabadban, de jellemző a kazánokban történő

hulladékégetés is. A kéményt ilyenkor tönkre tehetik a füstgázokba kerülő savak. Egyetlen, hulladékkal tüzelő, hulladékot égető háztartás, akár kilométeres körzetben is képes elszennyezni a levegőt.

Sokan hulladék égetéssel szabadulnak meg a kommunális hulladéktól, építési hulladékoktól. Jellemző elkövetési típus a gumiabroncsok, kábelek égetése, amely cselekedet a jogszabályok szerint már környezetkárosításnak minősül. A hulladékégetéssel kapcsolatos esetek száma is évről-évre változó (41. ábra).

41. ábra. Hulladék égetéssel megvalósuló bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

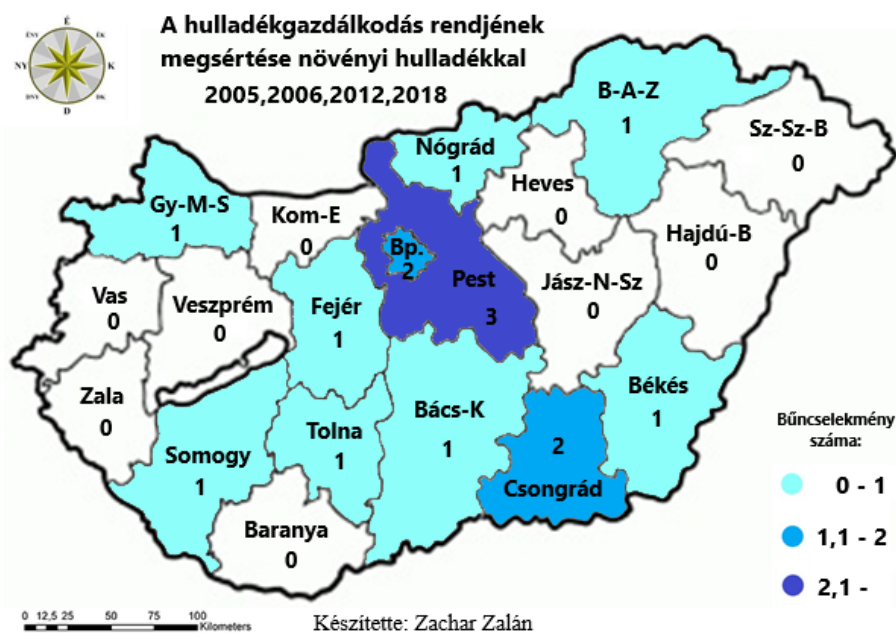

42. ábra. Hulladék égetéssel megvalósuló bűncselekmények évenkénti megoszlása
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A hulladék égetés bűncselekmény a legjellemzőbb Baranya megyében és Pest megyében (42. ábra). Jellemző a kábelégetés, amikor is a más bűncselekményből származó rézkábel szigetelését próbálják meg eltávolítani ily módon. A hulladék égetést több esetben minősítik a hatóságok szabálysértésnek. Tapasztalatom szerint nagyon sok szemétegetés fordul elő, ugyanakkor a tettenérés nehézsége miatt utólagosan már bonyolult megállapítani az elégetett hulladék összetételét.

4.2.2.11. Növényi hulladékkal elkövetett bűncselekmények

A háztartásokban keletkező növények, lombok, ágak sokszor elégetésre kerülnek, azonban előfordul, hogy illegálisan szabadulnak meg ezektől a hulladékoktól. A növényi hulladékkal elkövetett bűncselekmény is ritkán fordul elő. Százalékos megoszlása csekély, 1% körüli.

43. ábra. A növényi hulladékkal elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 43. ábrán is látható, hogy nagyon kevés bűncselekményt regisztrálnak. A vizsgált időszakban Pest megyében regisztrálták a legtöbbet.

4.2.2.12. Állati ürülékkel elkövetett bűncselekmények

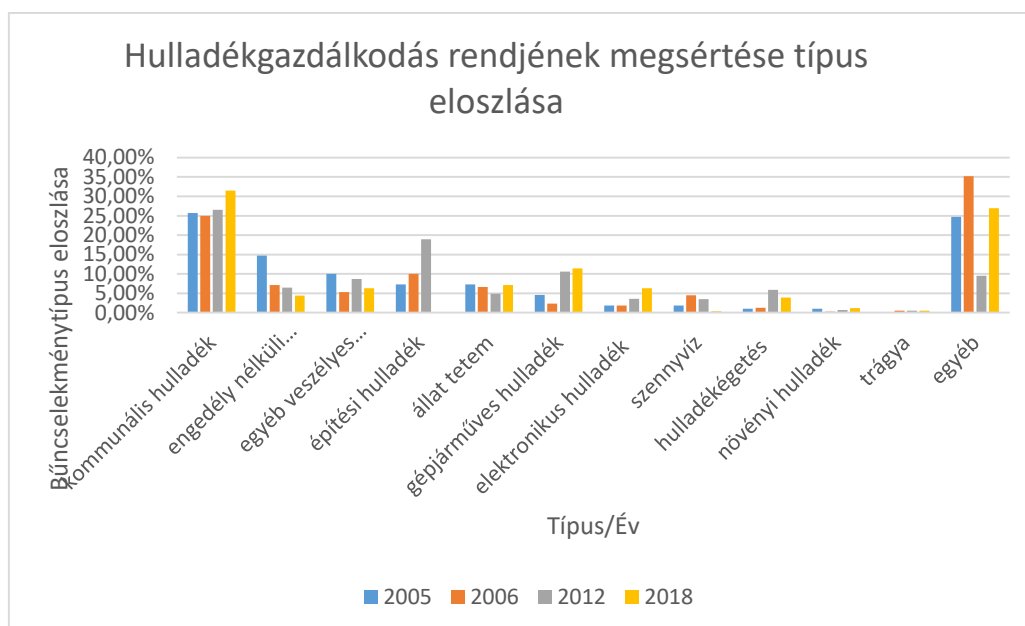
Erre a bűncselekmény típusra ritka a bejelentés. A környezeti károkozás is elhanyagolható, attól függően, hogy az ürüléket hova helyezték el. A talajra kihelyezett állati ürülék nyilván nem hordoz magában olyan veszélyeket, mint az élővízbe helyezett. 2005-től nem érte el a 0,5%-ot sem, sőt 2018-ban nem is regisztráltak ilyen bűncselekményt.

44. ábra. Az állati ürülékkel (trágya) elkövetett bűncselekmények évenkénti megoszlása
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 44. ábrán jól látható, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztrálták a legtöbb ilyen jellegű hulladékkal elkövetett bűncselekményt.

4.2.4.13. Elkövetési típus megoszlása

45. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetési típusainak megoszlása a 2005, 2006, 2012 és a 2018-as évben
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A vizsgált időszakban a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény tekintetében a legnagyobb számban a kommunális-háztartási hulladékra elkövetett bűncselekménytípusok fordultak elő, 27,17%-ban. Az egyéb, nem veszélyes hulladékra elkövetett bűncselekmény, amelynek valószínűsíthetően szintén a kommunális hulladék a főszereplője 24,09%. Az engedély nélküli hulladékkezelési tevékenység 8,18%. A veszélyes hulladékkal kapcsolatosan 7,57%-ban fordult elő bűncselekmény. Az építési törmelékkel kapcsolatos bűncselekmények 8,05%-ban fordultak elő. Az állati tetemmel kapcsolatos bűncselekmény 6,43%-ban fordult elő. Gépjárművel kapcsolatos környezeti bűncselekmény 7,25%-ban fordult elő. Elektronikus hulladék tekintetében 3,39% az előfordulási megoszlás. Szennyvízzel kapcsolatos környezeti bűncselekmény 2,54%-ban fordult elő. Hulladékégetés 3,02%-ban fordult elő. Növényi hulladékkal kapcsolatban 0,78%. Trágyával kapcsolatos bűncselekmények megoszlása 1,53% (45. ábra).

Összeségében a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekményt általában kommunális hulladékra követték el. A vizsgált időszakban Pest megyében követték el a legtöbb hulladékkal kapcsolatos bűncselekményt.

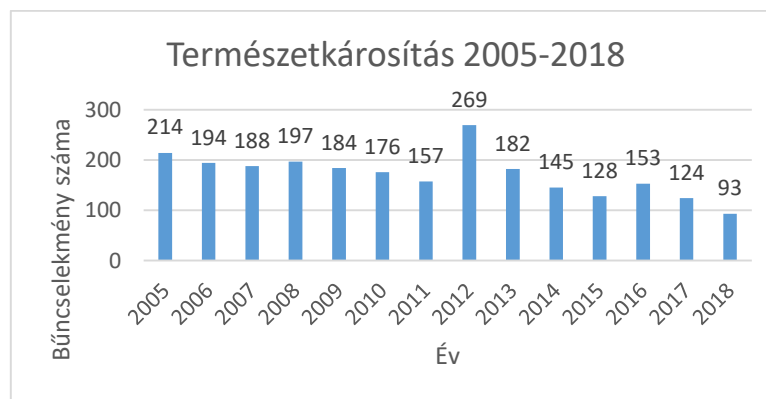
4.3. A TERMÉSZETKÁROSÍTÁS BŰNCSELEKMÉNY JELLEMZŐI, TÉRBELI VIZSGÁLATA ÉS KRIMINÁLSTATISZTIKAI MUTATÓI

A természetkárosítás bűncselekmény törvényi tényállását a magyar jogrendszerben a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 242. és a 243. paragrafusa fogalmazza meg. A természetkárosítás a közrend elleni bűncselekmények egyike, a természetvédelem fontos büntetőjogi eszköze (M14. melléklet).

4.3.1. A természetkárosítás bűncselekmények területi adatai, kriminálstatistikai mutatói 2005 és 2018 között

Magyarországon az ilyen jellegű bűncselekmények száma viszonylagos stabilitást mutat, azonban a 2011-es év az átlagosnál alacsonyabb, míg a 2012-es év az átlagosnál lényegesen magasabb esetszámával tűnik ki az ismertté vált bűncselekmények közül.

Magyarországon a természetkárosítás az általam vizsgált 2005 és 2018 közötti időszakban az alábbiak szerint alakult:

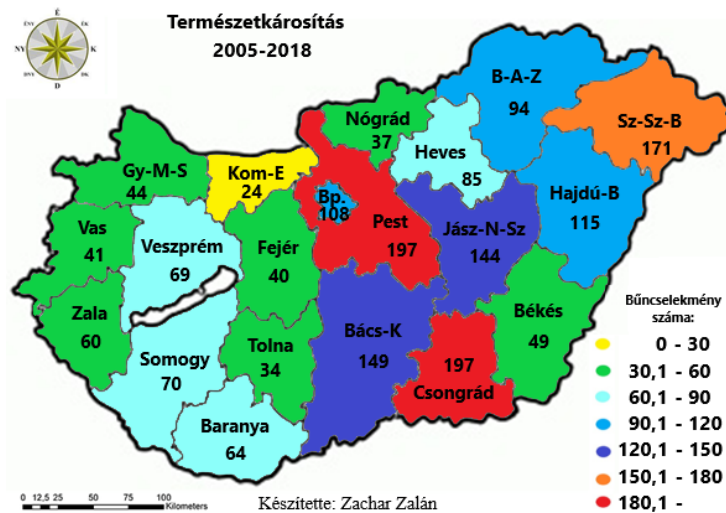

46. ábra. A természetkárosítás mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

Az ábrán jól látszik (46. ábra), hogy a 2005-2009 időszakban különösebb eltérés az évek tekintetében nincs, sem jelentős csökkenés, sem növekedés nem volt tapasztalható, kisebb ingadozások figyelhetők meg csupán. A 2011-es évben volt egy jelentősebb esés, melynek oka a kevesebb reptéri, budapesti és Szabolcs megyei esetszám. Átlagosan a regisztrált esetszám: 197. A 2012-es évben volt egy jelentős növekedés, amely a fővárosi reptéri esetszám megnövekedésével magyarázható. A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy a természetkárosítás mutatószámaira leginkább a fővárosi repülőtéri csempészetnek van hatása. Csak a fővárosi reptéren 2011-ben 26 bűncselekmény fordult elő, míg 2012-ben 111. Ennek fő oka a *Hoodia gordonii* és összetevőire megnövekedett óriási igény. A *Hoodia gordonii* a meténgfélék (Apocynaceae) családjának tagja, egyfajta „kaktuszszerű” növény. Természetes előfordulása Dél-Afrika, azon belül pedig Namíbia. Termesztett változata szintén ismert, elsősorban Arizonában, az Egyesült Államokban és Ausztráliában ültetik (Péli, 2016). Ezt a védett növényt illetve az ebből készült kivonatokat, kapszulákat a fogyókúrázók használják előszeretettel, mivel a benne lévő hatóanyagtól energiát nyerünk és elmúlik az éhségérzet is.

A diagramról leolvashatjuk (47. ábra), hogy a 2013-as évben kissé visszaestek a bűncselekményszámok, amelyet a megyei alacsony mutatószámok és a fővárosi reptéri alacsony számok együttesen okoztak. 2014-ben a reptéri mutatószámok megemelkedtek, többnyire a kőkorall csempészete dominált, a *Hoodia gordonii* kereslete visszaesett, megduplázódtak a Csongrád megyei csempészetek. A bűncselekményszámok 2018-ig

stagnáltak, majd ismét visszaestek. Csongrád megyében ekkor már csak egy csempészetet regisztráltak, a reptéren mindösszesen 6 bűncselekményt.

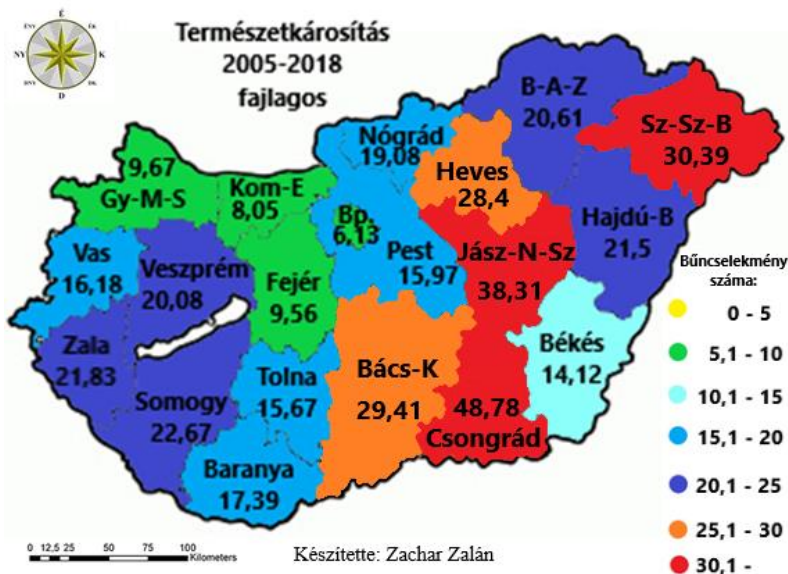
47. ábra. A természetkárosítás mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A bűnözési gyakoriság szempontjából vizsgálva hazánk megyéit megállapítható, hogy a vizsgált időszakba Csongrád megyében és Pest megyében követték el a legtöbb természetkárosítást. Jelentős még a bűncselekményszám Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (48. ábra).

A fővárosi repülőtéren – mint speciális határszakaszon – történt a legtöbb természetkárosítás bűncselekmény a 2005-2018-as időszakban.

A megyék összehasonlító elemzése során megállapítottam (M15. melléklet), hogy a 2013-2018-as időszakban az egész országban kevesebb természetkárosítás bűncselekményt követtek el, mint 2005 és 2012 között. 2006-ban Hajdú-Bihar megyében a védett fajok csempészete és a fakivágások növekedése okozott kiugró értéket. 2008-ban Bács-Kiskun megyében a védett madarak pusztítása miatt emelkedtek az esetszámok, Csongrád megyében a védett fajok csempészete növekedett, Pest megyében a fakivágások növelték az esetszámot. 2009-ben Jász-Nagykun-Szolnok megyében a védett madár mérgezések emelkedtek, 2012-ben a védett halak és kárászok illegális fogásai. 2013-tól Csongrád megyében visszaestek az esetszámok, csökkent a védett fajok csempészete. 2016-ban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a záhonyi közúti határátkelőhelyen jelentős mértékben megemelkedett a védett növény csempészete (hóvirág, tavaszi tőzike). Jász-Nagykun-Szolnok megyében a védett madarak lelövése és a védett növények kereskedelme növelte a számokat. A természetkárosítás tárgya sok esetben a szarvasgomba. A vizsgált időszak végére a természetkárosítások közül már nem a védett fajok csempészete dominál, az országhatárokon ez a fajta bűncselekménytípus lényegesen visszaesett.

Amennyiben a 100.000 lakosra jutó bűncselekményszámokat nézzük, akkor megállapítható (49. ábra), hogy a teljes vizsgált időszak tekintetében Csongrád megyében vannak a legmagasabb értékek. 2005-től a természetkárosítás bűncselekmények tekintetében az első helyen állt Csongrád megye, viszont 2013-tól a bűncselekményszámokban már erős visszaesés tapasztalható. A fajlagos mutatószámok pl. a lopás bűncselekményeknél vagy más közterületi bűncselekmények tekintetében fontosak lehetnek, mivel az elkövetők általában helyi (megyei) lakosok.

49. ábra. A természetkárosítás fajlagos – 100 000 főre jutó – mutatószámai (bűncselekményszám/db) a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatai alapján saját szerkesztés (2021)

A természetkárosítás bűncselekmény esetében megállapítottam, hogy a bűncselekmény ismétlési eshetősége nem függ a lakosságszámtól. Itt lényegi szempont a határszakasz, mint földrajzi hely. Csongrád megyében például külföldiek (bolgárok) követték el a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a legtöbb növénycsempészetet ukrán állampolgárok követték el. A repülőtéren is jelentős a külföldi állampolgárok, vagy a külföldi származású magyar állampolgárok által elkövetett természetkárosítás bűncselekmény.

A természetkárosítás döntő része a határszakaszokon történik, és a védett fajok csempészetével követik el. A legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény a fővárosunk repülőtérére esik, és az elkövetők nem Magyarország természeti kincseit károsítják, az elkövetés tárgya külföldi országokból származik. Itt különböző kérdések vetődnek fel. Természetesen globális szempontból nagy jelentősége van a védett fajok csempészetének. A Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény - röviden CITES egyezmény - garantálja az országhatárokon túli védelmet. Amennyiben egy magyar állampolgár külföldön legálisan elejt egy az elejtés helye szerinti nem védett fajt – amely hazánkban védeltséget élvez - és azt behozza Magyarországra, akkor bűncselekményt követ el. Egy magyar turista külföldi látogatása során hazahoz egy szuvenírt, amelyet az ottani országban legálisan megvásárolt, a magyar törvények szerint bűncselekményt követ el. Amennyiben egy olyan fogyasztószert rendel a világhálón, amelynek összetevőiben megtalálható a nemzetközi védelmet élvező növény, és azt birtokolja, szintén bűncselekményt követ el, attól függetlenül, hogy egy magángazdasági termelésből származik a növény- vagy egy védelem alatt álló területről. Mint esetszám növeli a magyarországi természetkárosítás bűncselekmény mutatóit, ugyanakkor egyes szakértők szerint megkérdőjelezhető a cselekmény magyarországi természetkárosító jelentősége.

Elméleti szinten, amennyiben a természetkárosítás esetszámainál nem vennék figyelembe a határszakaszokon történő védett fajok csempészetét, akkor láthatnánk, hogy a legtöbb – más jellegű, Magyarország természeti értékeit (is) károsító - természetkárosítást Pest megyében követték el.

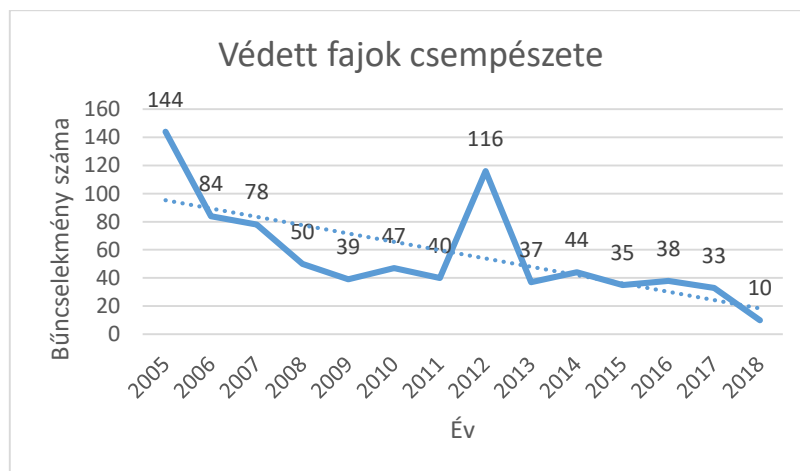
4.3.2. A magyarországi természetkárosítások típusai és struktúrájának változása

4.3.2.1. Védett fajok csempészete

A természetkárosítás bűncselekmény leggyakrabban előforduló típusa a védett fajok csempészete. A védett fajok csempészete tipikusan az államhatárhoz köthető bűncselekmény. A csempészet irányulhat élő- vagy élettelen védett állatra, illetve származékaira, valamint védett növényre, illetve származékaira. Élő állatként leginkább valamely védett madár a bűncselekmény tárgya, de teknősök, kígyópálinka és kőkorallok is előfordulnak. Védett növény, mint elkövetési tárgy jellemzően az orchidea kivonat, afrikai meggy, Hoodia gordonii és az indiai törpebogáncs. Általában a gépjárműves közúti határátkelőknél illetve vonzaskörzetükben az állat csempészet folyik. A repülőtereken elkövetési tárgyként védett növények, illetve azok származékait tartalmazó gyógyhatású készítmények, valamint a turisták által behozott szuvenírek fordulnak elő.

Fővárosunk repülőterén az internetes csomagküldő szolgálatok (Federal Express, DHL Express) fokozott igénybevételével zajlik egyfajta védett állat- és növény kereskedelem. Az elkövetők úgy gondolják, így a lebukás veszélye is csekélyebb, illetve az elkövetők beazonosítása is nehezebb. Az amerikai és ázsiai földrésről érkeznek hazánkba az olyan táplálék-kiegészítő és gyógynövény készítmények, amelyek tartalmazzák a védett növények származékait, melyeknek behozatalához engedély szükséges.

A szervezett jellegű elkövetési formák a védett egyedek tiltott kereskedelmével megvalósuló természetkárosítások kapcsán merültek fel hazánkban. A fenti magatartások jellemzően a déli (szerb-magyar) határszakaszhoz kapcsolódnak. Az elkövetők részben külföldi állampolgárok részvételével szervezett csempész-tevékenységet folytatnak (Ábrahám 2006).

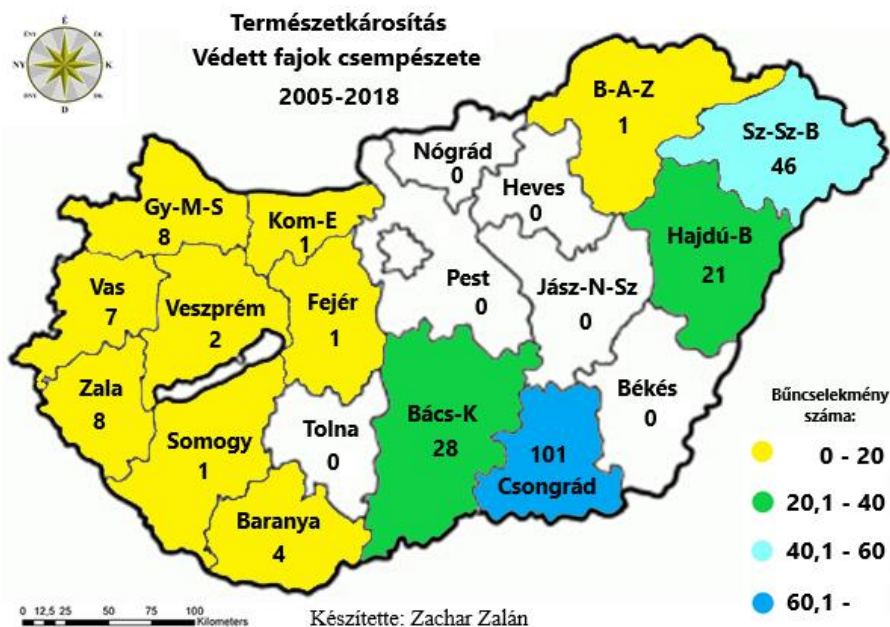
50. ábra. Védett fajok csempészete (növény, állat)
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábráról leolvasható (50. ábra), hogy a védett fajok csempészete hullámzó tendenciát mutat. A védett fajok csempészete adta 2005-ben a magyarországi összes természetkárosítás, mint bűncselekmény 67,28%-át, 2018-ban már csak az összes természetkárosítás bűncselekmény 9,78%-át. A 2012-es év bűncselekmény száma kiugróan magas volt a fővárosi repülőterén elkövetett védett növénycsempészetek magas száma miatt, ezt követően a számok csökkenő tendenciát mutatnak.

Nem sorolom budapesti elkövetéshez a főváros repülőterén elkövetett védett fajok csempészetét, mivel hazánk repülőtere határszakaszokként funkcionál. Kétség kívül a legtöbb ilyen jellegű bűncselekmény a fővárosi repülőterén valósult meg. A repülőterén nagy

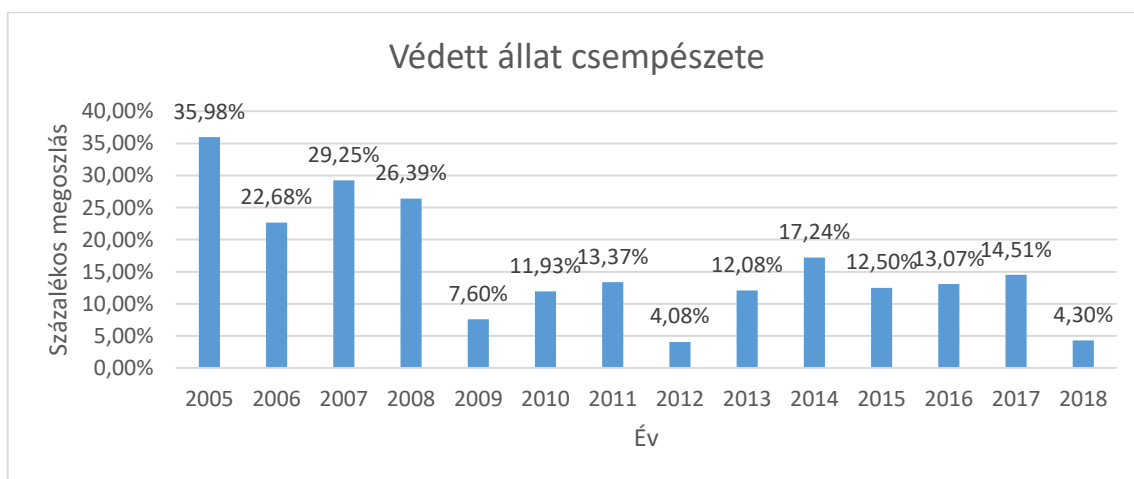
valószínűséggel kevés a látencia. A határellenőrzésre, csomagátvizsgálásra nagy gondot fordítanak.

Sok bűncselekmény fordult elő Csongrád megyében. A röszkei és a nagylaki határátkelőn többnyire szerb állampolgárok csempészték védett fajokat. Jelentős volt még a bűncselekményszám Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ahol leginkább a védett növények csempészete folyt (51. ábra).

51. ábra. A védett fajok csempészete (növény, állat) mutatószámai a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

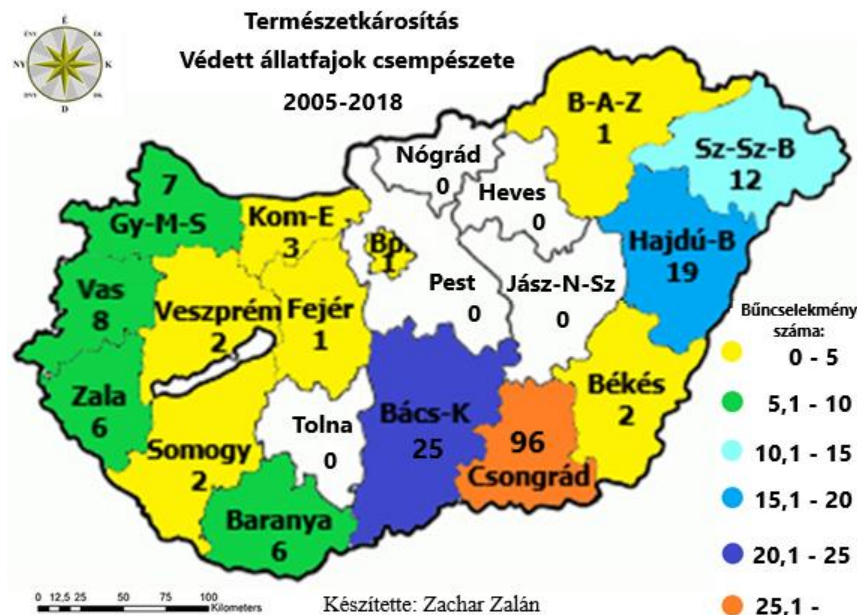
Védett állat- vagy származéka csempészete

51. ábra. Védett állat- vagy származéka csempészete megoszlása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A védett állatok csempészete csökkenést mutat (51. ábra). Az illegális migráció miatti határzár is segített a csempészet visszaszorításában. Jellemző a védett állat preparátumának,

származékának a csempészete, a védett élő állat csempészete, az állati tetem csempészete, a védett állatokból készült italok, élelmiszerek, gyógyhatású készítmények csempészete. Az elemzés során a kőkorall csempészetét is itt vettem számításba. A 2005-ös évben még a magyar turisták voltak az okozói a magas esetszámnak a külföldről behozott szuvenírekkel. 2008-tól mintegy felére visszaestek a bűncselekmény mutatószámai.

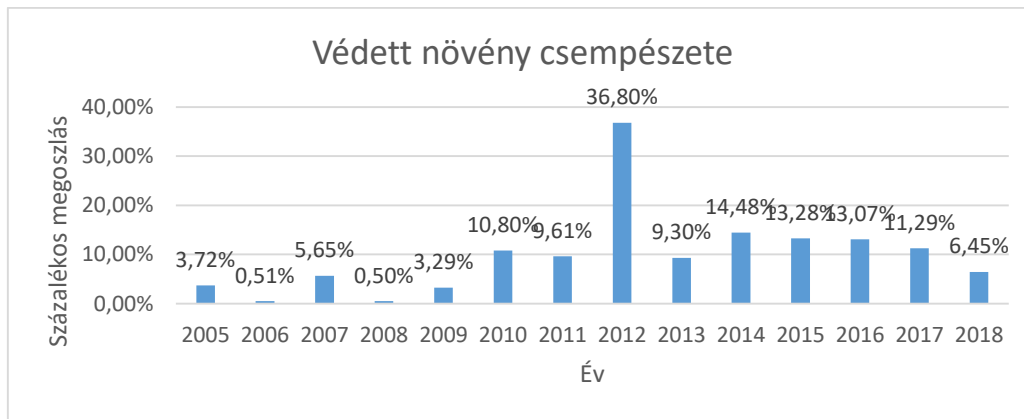
52. ábra. Védett állat- vagy származéka csempészete mutatószámai a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Látható, hogy a teljes vizsgált időszakban kimagaslóan Csongrád megyében regisztráltak a legtöbb védett állatfaj csempészetét (52. ábra). Ebben a megyében találkozhattunk szervezett jellegű elkövetési formákkal is.

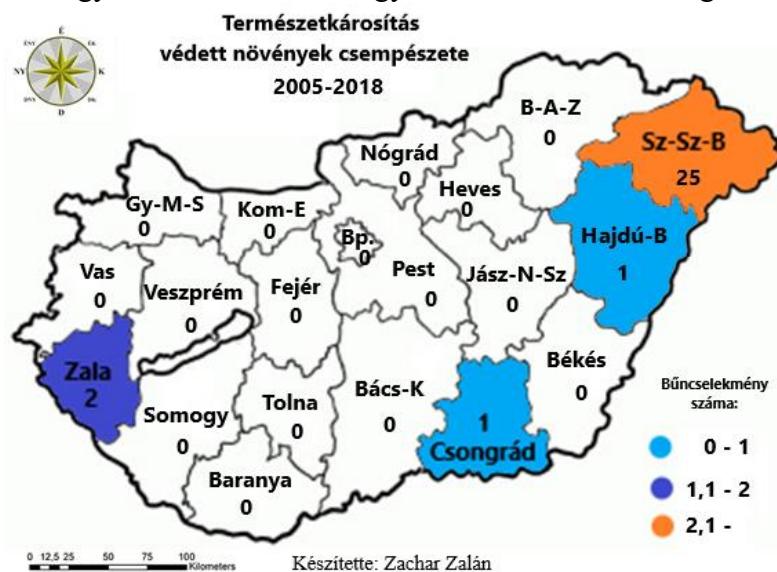
Védett növény- vagy kivonata csempészete

A védett növények és kivonatok, az abból készült gyógyhatású készítmények csempészete napjainkra ugrásszerűen megnőtt. 2005-től jellemzően az orchidea kivonat, törpebogáncs kivonat, afrikai meggy kivonat dominált, majd 2012-ben a Hoodia gordonii. 2017-ben és 2018-ban még jellemző egy-egy kaktusz vagy törpebogáncs kivonat csempészete, ugyanakkor megnövekedett a kereslet a védett növényből készült bútorok, hangszerek után. A csempészet zömében már nem személyesen, hanem csomagküldő szolgáltatókon keresztül zajlik. A feladó külföldi állampolgár, a vevő legtöbbször magyar állampolgár, viszont az esetek mintegy 40%-ában a vevő külföldi származású magyar.

53. ábra. Védett növény- vagy kivonata csempészete megoszlása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

A védett növények, illetve kivonatok, az abból készült gyógyhatású készítmények csempészete napjainkra csökkenést mutat (53. ábra). A fővárosi repülőtéren 2005-től jellemzően az orchidea kivonat, törpebogáncs kivonat, afrikai meggy kivonat dominált, majd 2012-ben a *Hoodia gordonii*. Manapság az egészséges életmódra buzdítás hatására sokan fittek és karcsúak szeretnének lenni. Ehhez elengedhetetlenek és fontosnak tartották a *Hoodia gordonii* összetevőit, így az abból készített fogyasztószerek kereslete ugrásszerűen megnőtt.

54. ábra. A védett növények- illetve kivonatok csempészete a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

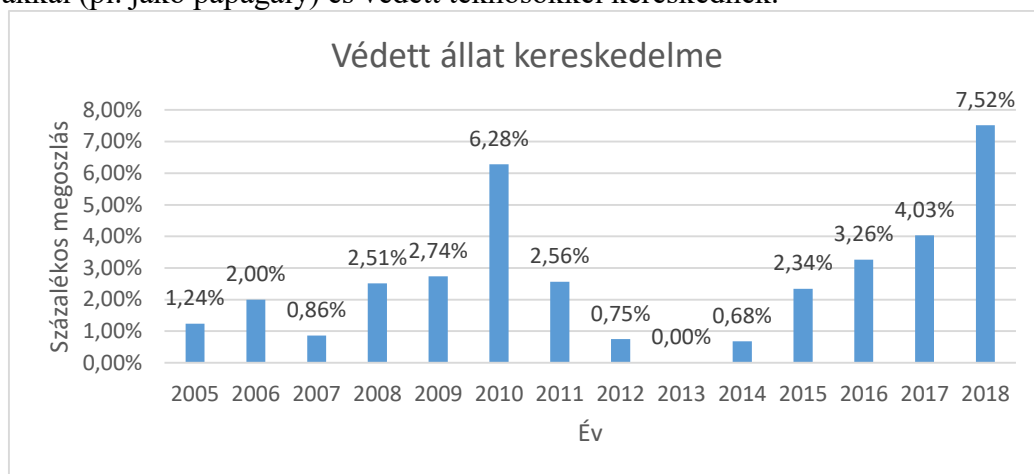
Látható (54. ábra), hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében kimagasló a bűncselekményszám. 2016-ban több, mint kétszer annyi csempészetet regisztráltak a megyében, mint a fővárosi repülőtéren. Jellemzően a közúti határátkelőnél védett hóvirág és tavaszi tőzike csempészete folyt, ukrán állampolgárságú elkövetők által. 2018-ban már nem regisztráltak a megyében védett növény csempészetét.

4.3.2.2. Védett fajok belső kereskedelme, tartása

Védett állat kereskedelme

A védett élőlények és a belőlük készült ajándéktárgyak kereskedelme világszerte olyan mértékűre nőtt, hogy több száz állat- és növényfaj pusztult ki, vagy sodródott a kihalás szélére.

Az egész világot behálózó feketekereskedelmet a mai napig elsősorban az emberi luxusigény, a gyűjtőszenvedély és a népi hiedelem működteti. A gyűjtőszenvedélynek majmok, papagájok, szárazföldi teknősök, gyíkok, kígyók, kaméleonok, orchideák, kaktuszok látják kárát. Magyarországon a különböző szőrmeék, preparátumok kereskedelme a jellemző. Leginkább madarakkal (pl. jákó papagály) és védett teknősökkel kereskednek.

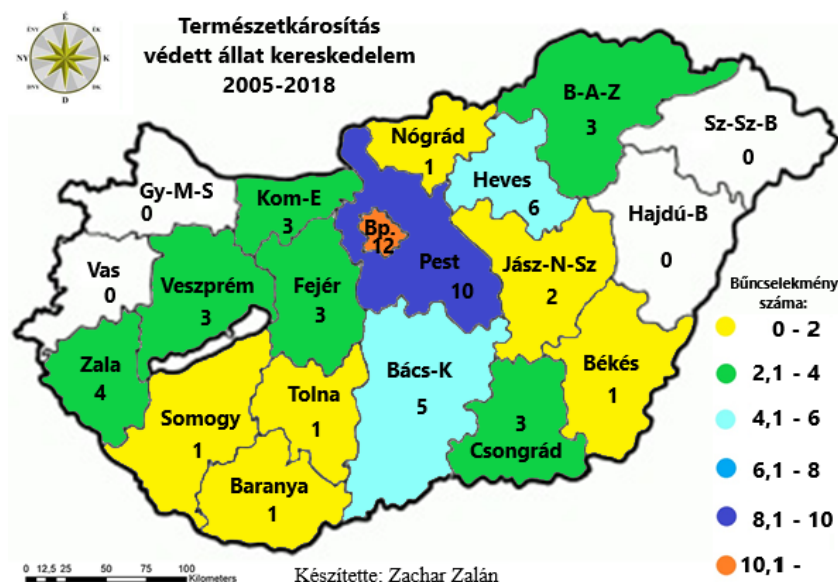

55. ábra. A védett állat kereskedelmével megvalósuló természetkárosítás megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Ez a bűncselekmény típus nem mutat magas számokat, 2010-ben növekedett meg kissé a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei esetszámok miatt. 2018-ban Pest megyében és Zala megyében növekedtek meg az esetszámok (55. ábra). Megvalósítható preparátumra, származékra valamint élő állatra.

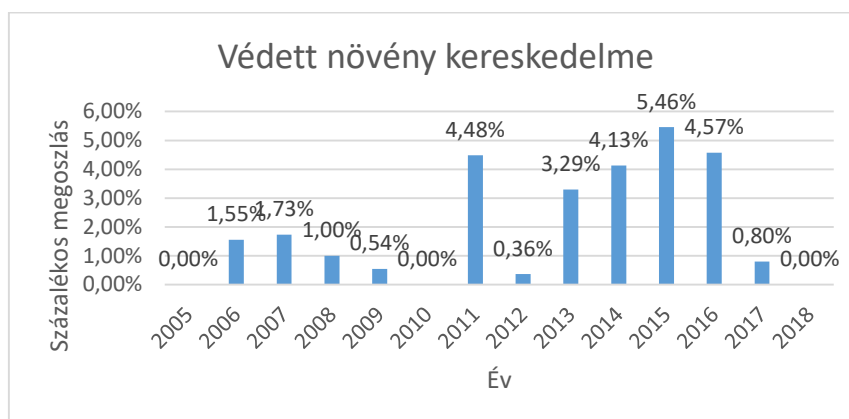
A 56. ábrán látható, hogy a vizsgált időszakban Budapesten és Pest megyében történt a legtöbb ilyen típusú bűncselekmény. Jellemző, hogy a kisállat börzéken és vásárokon tűnnek fel a védett állatok – és a hatóság képviselői is.

56. ábra. A védett állat kereskedelmével megvalósuló természetkárosítás a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Védett növény kereskedelme

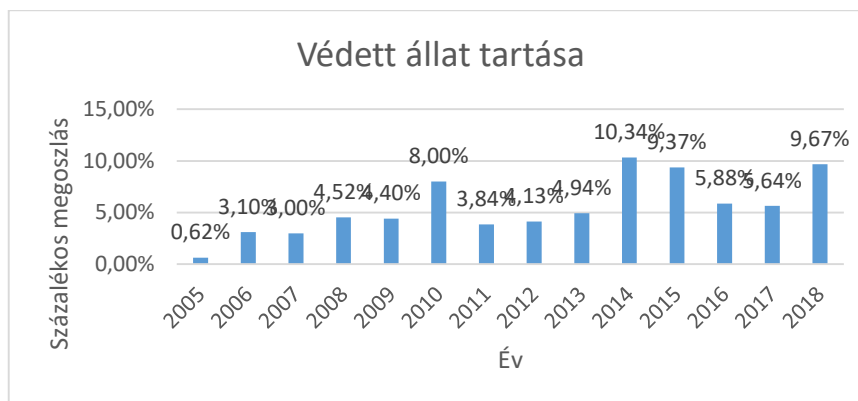

57. ábra. A védett növény kereskedelmével megvalósuló természetkárosítás a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Ez a bűncselekmény típus nem annyira jellemző Magyarországon. 2011-ben a hóvirág és a moha kereskedelme emelte meg az esetszámokat. 2015-ben és 2016-ban Jász-Nagykun-Szolnok megyében jellemző volt a szarvasgomba kereskedelem, Veszprém megyében a medvehagyma és fagyöngy árusítás. 2018-ban már nem regisztráltak védett növény kereskedelmet (57. ábra).

Védett állat- vagy származéka (preparátum) tartása

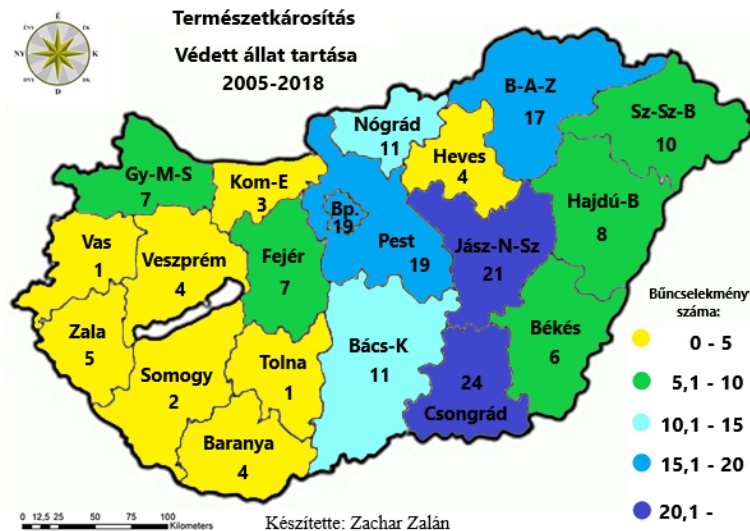

58. ábra. A védett állat- vagy származéka (preparátum) tartásával megvalósuló természetkárosítás megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Ez a bűncselekmény típus viszonylagos stabilitást mutat 2014-ig, csupán 2010-ben ugrott meg az esetszám, mivel ekkor főként az élő teknős és madár csempészete növekedett; mely a tartásra is hatással volt (58. ábra). Általában az évek tekintetében változó tendencia figyelhető meg. Magyarországon jellemző a különböző védett madarak tartása, kígyók-, teknősök tartása. Előfordul kérész, kecskerák és védett hal illegális tartása is. A védett állatokat láthatjuk kitömve, preparátumként is. Találkoztam olyan esettel, amikor élő állatként karakált, vagy szerválmacsát tartottak.

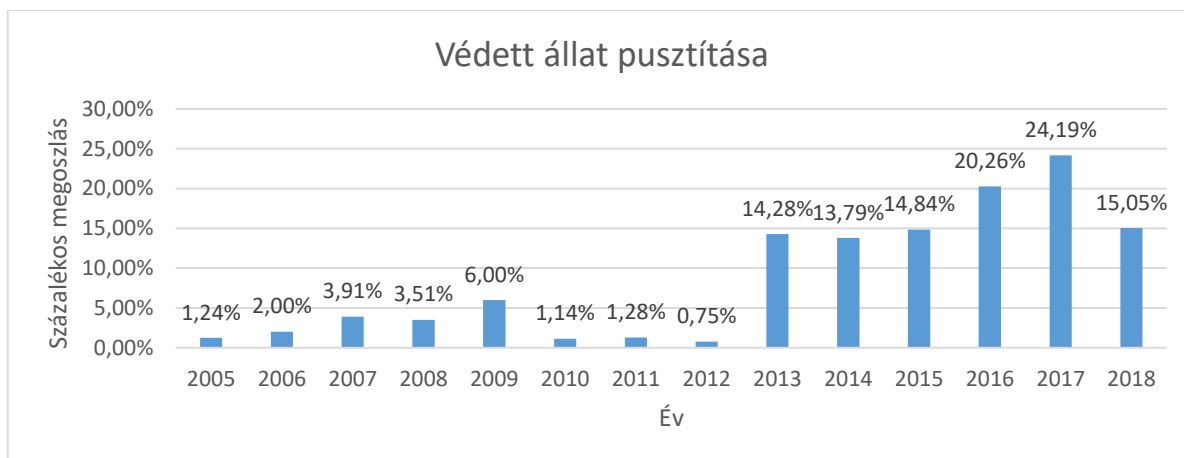
A védett állat tartásánál is felvetődhet egyesekben, hogy vajon mennyire károsodnak országunk természeti értékei – például egy védett madárnál – ha otthon tartom akár élőként, akár preparátumként. Preparátum esetében lehet, hogy döglöttként találtam és kitömettem. Vagy találok egy védett, beteg madarat, azt felnevelem, majd a hatóság képviselője megtalálja nálam. Ebben az esetben nem károsítottam Magyarország természeti kincseit közvetetten, de valójában igen. Ezekkel a cselekedetekkel is megvalósítottam a természetkárosítást.

59. ábra. Védett állat tartása a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

Az országban bárhol előfordulhat ez a bűncselekmény, magas a látencia. Csongrád megyében azért ilyen magas az esetszám, mert összefüggést mutat a csempészettel. A vizsgált időszakban Csongrád megyében regisztrálták a legtöbb illegális tartást. Jász-Nagykun-Szolnok megyében is nagy számban fordult elő (59. ábra).

4.3.2.3. Védett állatfajok pusztítása

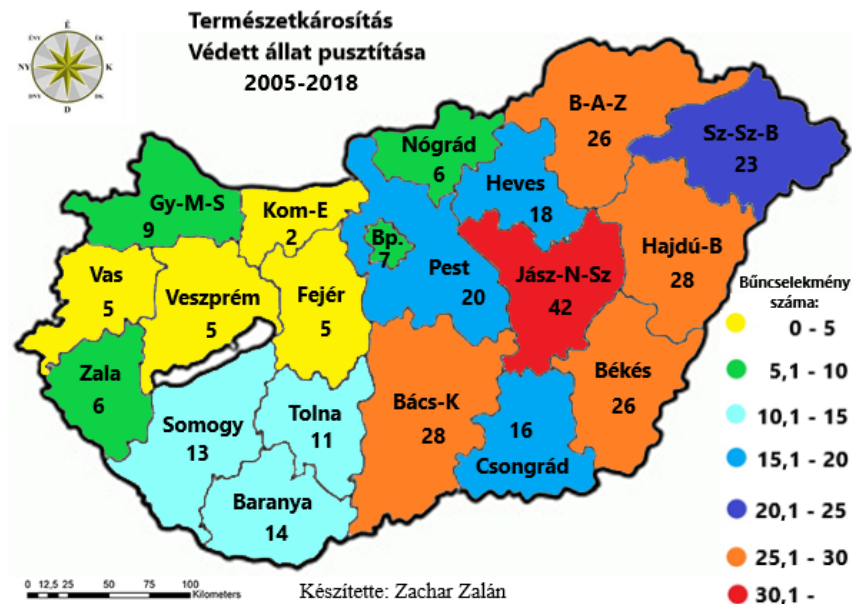

60. ábra. A védett állat pusztításával megvalósuló természetkárosítás megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Ez a típus 2005-től folyamatos növekedést mutat, majd 2010-től egy viszonylag alacsony esetszámú stabilitást 2013-ig. A védett madár pusztítása 2008-ra megugrott és azóta

viszonylagos stabilitást mutat. A 2008-as évben Békés megyében, Bács-Kiskun megyében, Hajdú-Bihar megyében növekedett a madármérgezések száma. Fejér megyében az olasz vadászok tevékenysége emelte az esetszámot. 2009-ben Jász-Nagykun-Szolnok megyében növekedett a madármérgezések száma, Somogyban megjelent a madármérgezés, Bács-Kiskun megyében viszont visszaesett. 2010-ben Csongrád megyében megjelent a madármérgezés, Bács-Kiskunra még jellemző, viszont Jász-Nagykun-Szolnok megyében visszaesett. 2013-ban a madármérgezések emelték meg az esetszámokat, ahogy 2017-ben is. 2016-ban megnövekedtek a madár lelövések, főként Somogy megyében. 2018-ra a madármérgezések kissé visszaestek (60. ábra).

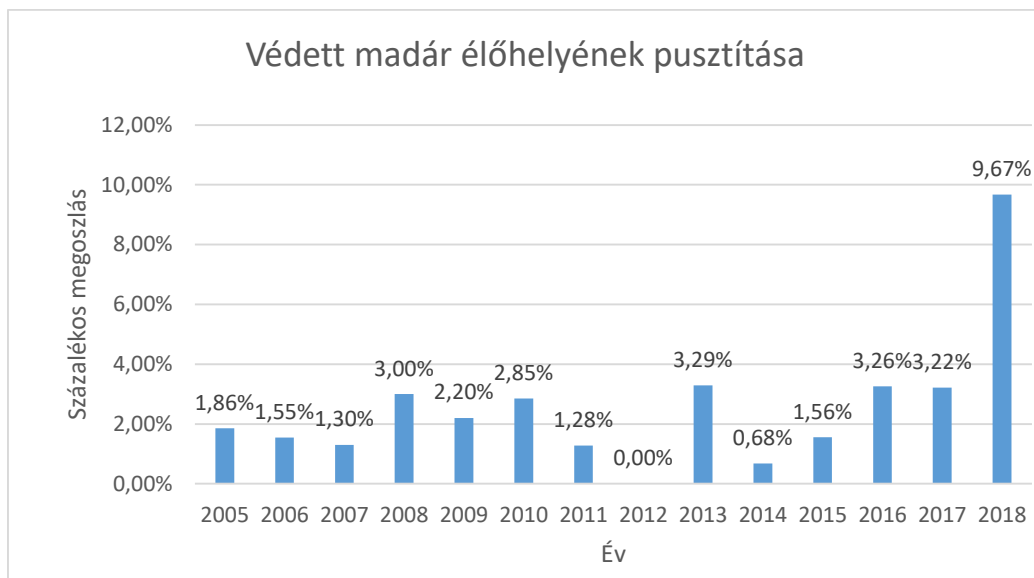

61. ábra. Védett állatfajok pusztítása Magyarországon a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A legtöbb védett állatfajok pusztítása Jász-Nagykun-Szolnok megyében történt (61. ábra). Magyarországon előfordul a denevérek pusztítása, ürgék kiöntése, halak, kérészek pusztítása. A madármérgezések áldozatául esik a rétisas, egerészölyv, hollók. Lövés által pusztul el a fehér gólya, házi veréb. A hazánkba „tévedt” barna medvék és farkasok többször a vadászok prédájává váltak. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a madárlövések és madármérgezések a jellemzők. Bács-Kiskun megyében-, Hajdú-Bihar megyében és Békés megyében szintén a madármérgezéses esetek száma magas. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a madárlövések és mérgezések együttes száma magas.

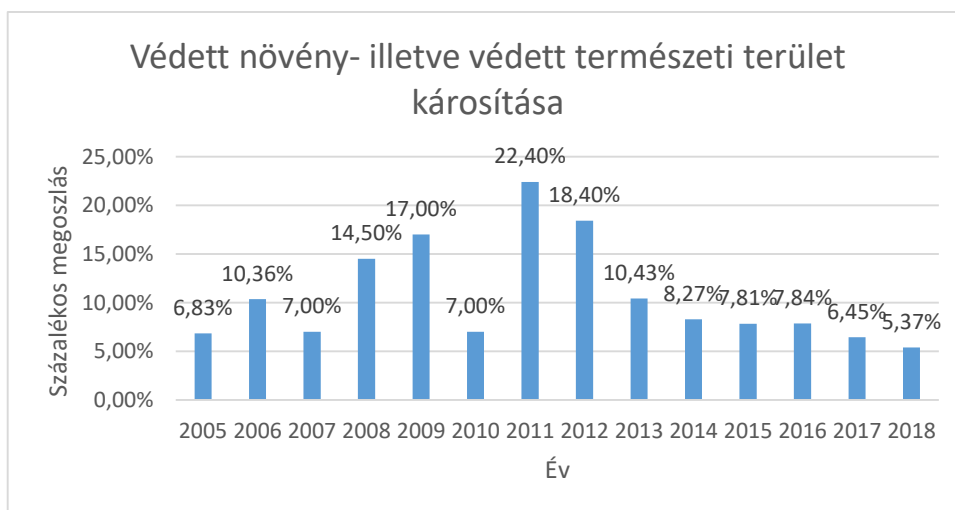
4.3.2.4. Védett madár élőhelyének pusztítása

Ennél a bűncselekmény típusnál jellemző a löszfalak rombolása, a gyurgyalagok és parti fecskék élőhelyének rombolása. Előfordul, hogy egy fát vagy nádast vágnak ki vagy gyújtanak fel, így semmisül meg a védett madár fészkelőhelye. Változó esetszámú. Látható, hogy 2012-ben nem is regisztráltak ilyen bűncselekményt. 2018-ban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Somogy megyében és Jász-Nagykun-Szolnok megyében regisztráltak az előző évhez képest több bűncselekményt (62. ábra).

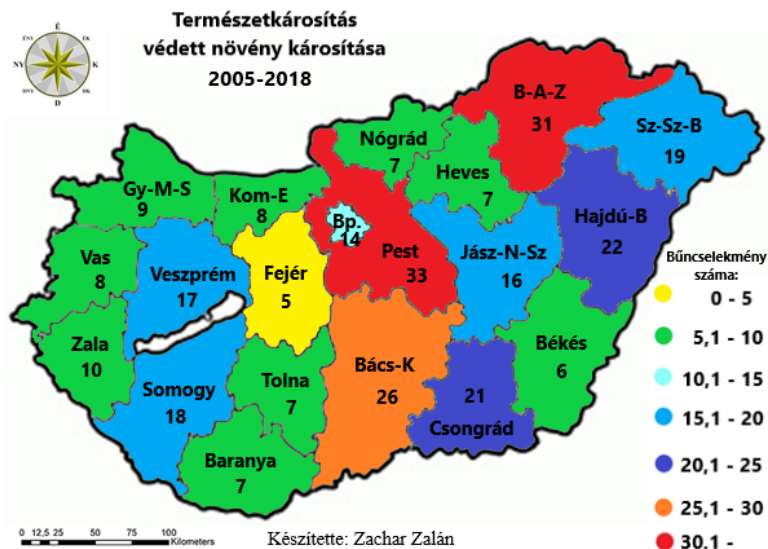
62. ábra. Védett madár élőhelyének pusztításával megvalósuló természetkárosítás megoszlása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

4.3.2.5. Védett növény- illetve védett természeti terület károsítása

63. ábra. Védett növény- illetve védett természeti terület károsítása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

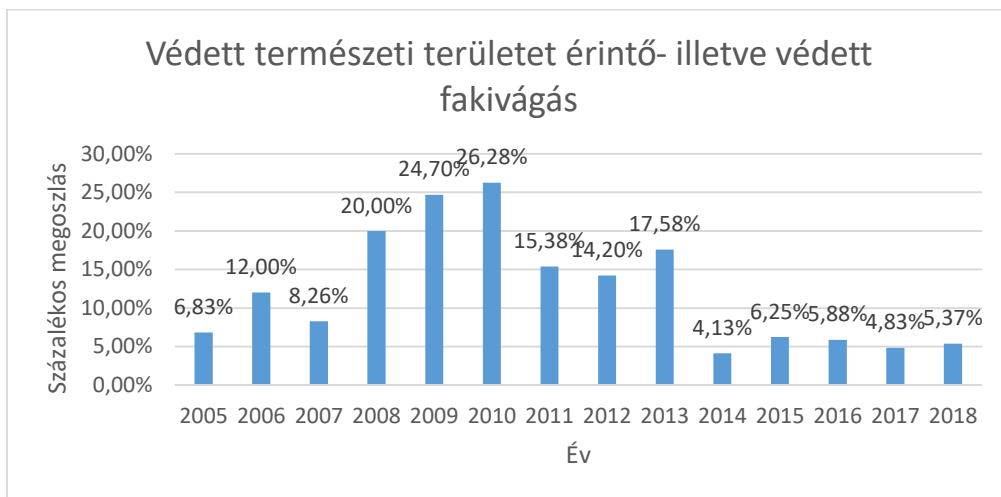
Megvalósítható építkezéssel, égetéssel, taposással, mezőgazdasági munkálatokkal, járművel. Ez a bűncselekmény típus a különböző években igen eltérő számokat mutat, évenként változó. 2008-ban például megnövekedtek a mezőgazdasági munkálatok során fellépő természetkárosítások. 2009-ben is jelentős károkozó volt a mezőgazdaság, ugyanakkor a legeltetés is bekapcsolódott a károkozásba. 2010-ben visszaesett a mezőgazdasági károkozás, ezért is lett kevesebb az esetszám. 2011-ben ismét a mezőgazdaság lett a vezető károkozó. 2012-ben az építési munkálatok okozták a legtöbb problémát a természetben. 2013-tól az esetszámokban csökkenés figyelhető meg (63. ábra).

64. ábra. Védett növény- illetve védett természeti terület károsítása a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 64. ábrán látható, hogy Pest megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében regisztráltak a legtöbb bűncselekményt. Pest megyében a vizsgált időszakban szinte minden évben történt egy-egy bűncselekmény. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében inkább a 2013-as év előtti időszakra volt jellemző. Jelentős volt még a károkozás Bács-Kiskun megyében is.

4.3.2.6. Védett természeti területet érintő- illetve védett fa kivágása

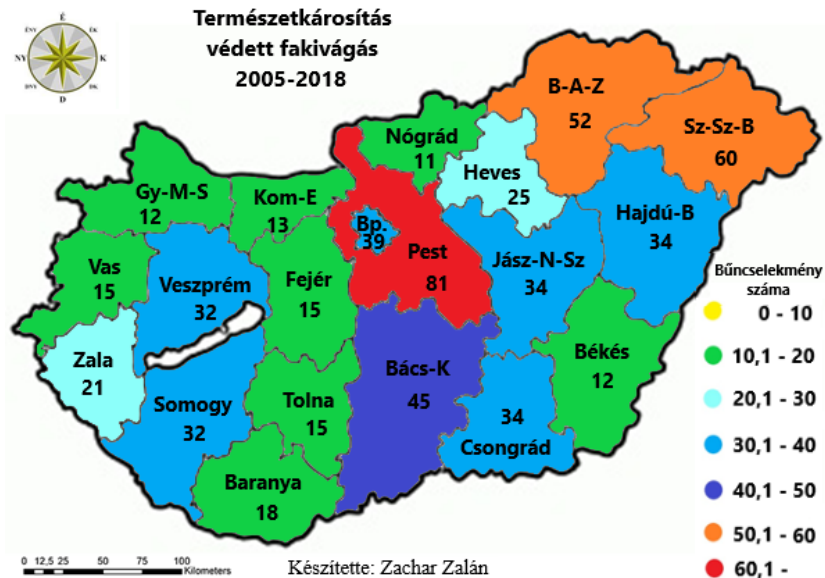

65. ábra. Védett természeti területet érintő- illetve védett fa kivágása a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az esetszámok a 2008-as évtől növekedést mutatnak, mivel több megyében (Bács-Kiskun megye, Pest megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) megnőtt a fakivágások száma. Különösebb tendencia nem jellemző a fakivágásos természetkárosításra. 2009-re azokban a megyékben estek vissza a bűncselekményi mutatók, ahol előző évben magasak voltak. Viszont más megyékben (Veszprém megye, Zala megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye) megnőtt a fakivágások száma. A 2010-es évben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében növekedett az esetszám. Még ebben az évben szigorodott a

Szabálysértési Törvény, mely csökkenő hatással bírt a 2011-es év esetszámaira. 2013-tól az esetszámokban stagnálás figyelhető meg (65. ábra).

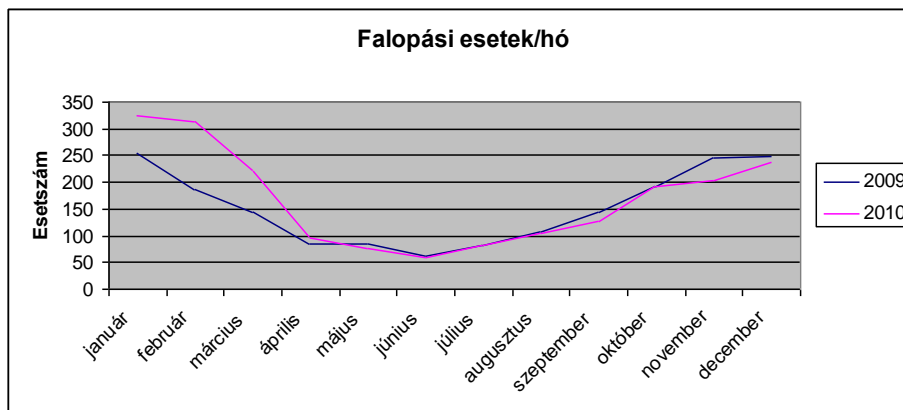
A legtöbb, ilyen jellegű természetkárosítás Pest megyében történt. Nagy számban regisztráltak még Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is. Legkevesebb esetszámot Nógrád megyében regisztráltak (66. ábra).

66. ábra. Védett természeti területet érintő- illetve védett fa kivágása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A 67. ábrán látható a falopás szezonalitása, azaz a falopás általában az őszi- és a téli időszakra esik.

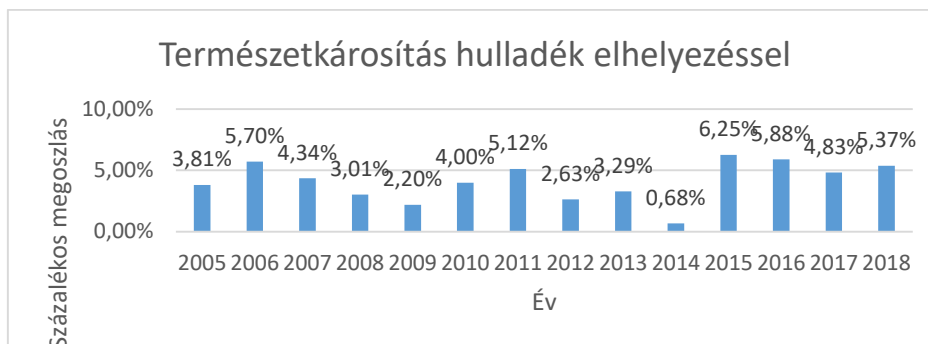

67. ábra. Falopási esetszámok ábrázolása havi viszonylatban Magyarországon

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2018)

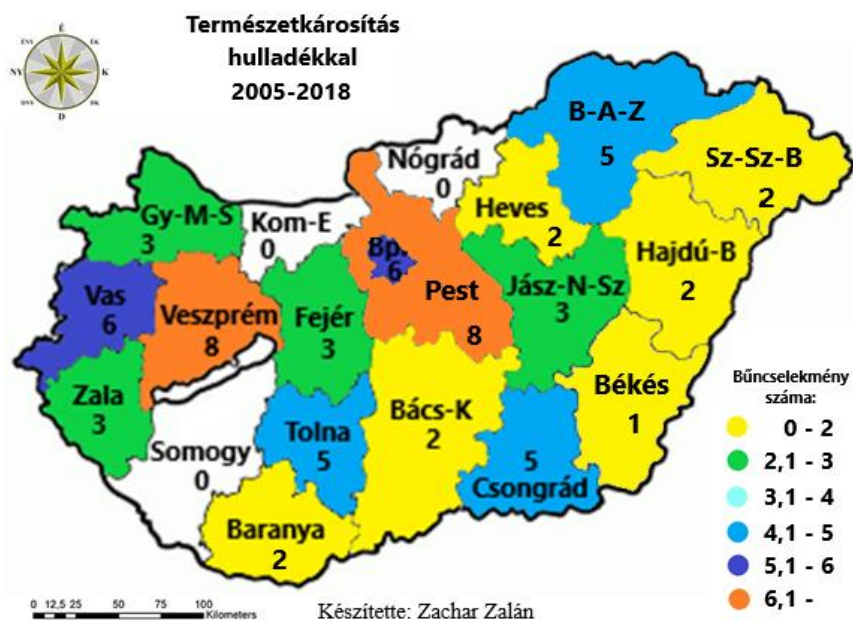
4.3.2.7. Hulladék elhelyezésével megvalósuló természetkárosítás

Ez a bűncselekménytípus nagyon változó tendenciájú. Látható (68. ábra), hogy 2014-ben nagyon kevés bűncselekmény fordult elő, 2015-ben viszont a legtöbbet regisztrálták. Általában kommunális hulladékkal követik el.

68. ábra. A hulladék elhelyezéssel megvalósuló természetkárosítás a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

69. ábra. Hulladék elhelyezésével megvalósuló természetkárosítás a 2005-2018-as időszakban

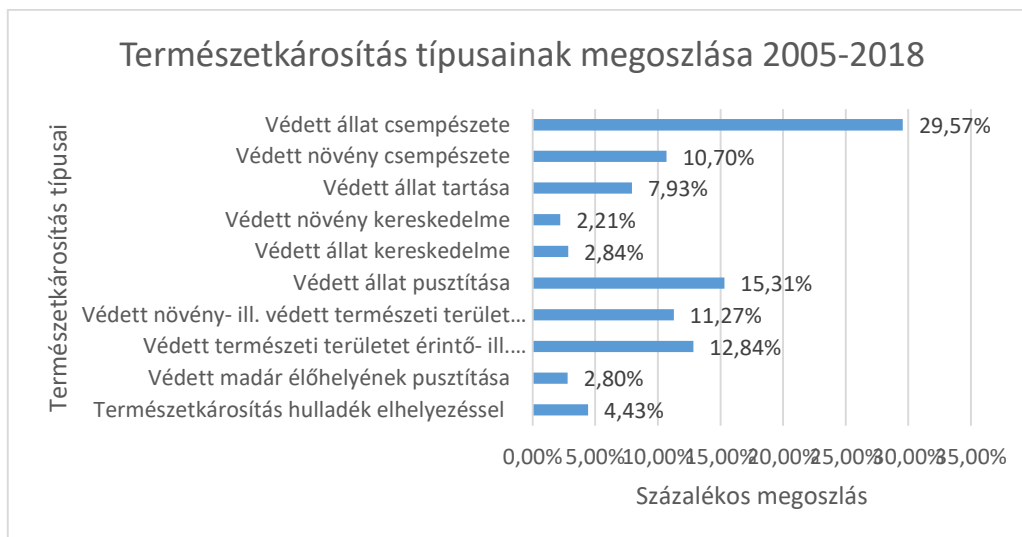
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

A vizsgált időszakba Pest megyében és Veszprém megyében regisztráltak a legtöbb ilyen jellegű természetkárosítást. Nógrád megyében, Komárom-Esztergom megyében és Somogy megyében nem regisztráltak bűncselekményt (69. ábra).

4.3.2.8. Elkövetési típus megoszlása

Összegzésként elmondható, hogy a vizsgált időszakban a védett állat- vagy származéka csempészete fordult elő a leggyakrabban. Jelentős volt még a védett állat pusztítása és a fakivágással elkövetett természetkárosítás is (70. ábra).

A legtöbb természetkárosítás a fővárosi repülőtéren valósult meg, védett fajok csempészete által. Az elkövetők többnyire turisták voltak. A repülőtér kivételével Csongrád megyében és Pest megyében követték el a legtöbb természetkárosítást. Jelentős volt még a bűncselekményszám Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

70. ábra. Természetkárosítás típusainak megoszlása a 2005-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatai alapján saját szerkesztés (2019)

4.4. A TERMÉSZETKÁROSÍTÓ FALOPÁSOK (FAKIVÁGÁSOK) JELLEMZŐI, TERÜLETI ÉS IDŐBELI JELLEGZETESSÉGEI

A törvényi, jogszabályi, fogalmi háttér a M16. mellékletben található.

4.4.1. Antropogén erdőpusztulási okok

Az ember általi erdőpusztításnak világszerte két fő oka van. A gazdasági érdekeken alapuló nagyüzemi- és a megélhetési erdőirtás. Például Braziliában Amazonas tartományban a fakitermelés 80%-a illegális. Az erdők gyakran esnek a korrupció áldozatául még fejlett országokban is, néhány fejlődő országban pedig a politikai és családi érdekek szinte a teljes erdőtakaró kiirtását eredményezték. Jól példázza ezt a Fülöp-szigetek esete, ahol Ferdinand Marcos diktátor a szövetségeseinek fakitermelési koncessziókat adott, s így a 60-as években még a világ második legnagyobb faexportáló országából a 20. század végére már behozatalra szoruló ország lett (Kerényi 2003a).

Magyarországon évente 300-400 ezer köbméternyi fát termelnek ki engedély nélkül. Az okozott kár évente meghaladja a 75 milliárd forintot. A megélhetési falopás moztatórugói a megélhetési szempontok. Viszonylag kis mennyiségben, egyszerű eszköz használatával tulajdonítanak el fát. Az eltulajdonítás körülményei, helyszíne vagy egyéb okból a környezeti károkozás sokkal jelentősebb az anyagi károkozásnál. A fákat általában szakszerűtlenül, derékmagasságban vágják ki. Nem válogatnak a helyszínben, fajokban, korban és nagyságban, ezáltal kipusztul a természetvédelmi területen, nemzeti parkban élő védett fa és a hegyoldalon lévő, eróziót megakadályozó fa is. A gazdasági érdek által vezérelt másik elkövetői csoportot képviselik, akik szervezeten, piacra termelve, nagy teljesítményű eszközökkel, nagy mennyiségben termelnek ki és tulajdonítanak el jogtalanul fát. Ezek az elkövetők sokszor nagy területű, egybefüggő erdőt irtanak ki, ezáltal okozva a magas összegű anyagi kár mellett környezeti-természeti kárt. A termelés célja egyrészt az emberi igények kielégítése, másrészt a termelő vállalat (vállalkozó) számára a haszon biztosítása.

4.4.2. A bűncselekménnyel okozott környezeti károk, társadalmi hatások

Az erdők mérsékelik az éghajlatot, megfogják az áradásokat és vizet tárolnak. Tompítják az eső erodáló hatásait, segítenek a talajképződésben, a talaj megkötésében, védik a tengerpartot, sok

fajnak adnak otthont. Növekszik az erdei termékek iránti kereslet, növekszik a papírfogyasztás (Meadows et al. 2005).

A jól fejlett erdők a vízgyűjtő területek legfontosabb természeti tényezői. Különösen a lejtős területeken, meredek hegyoldalakon létkérdés a jelenlétük. A lezúduló zápor ugyanis először a fák lombját éri, s egy része ott meg is tapad. Amikor átnedvesedtek a lombok, a cserje- majd a gyepszint raktároz valamennyit a tovább csöpögő csapadékból, s végül az alomszint szivacs szerűen működve óriási mennyiségű vizet képes átmenetileg raktározni, de lassan tovább engedi azt a talajba. A zuhogó záporból származó víz tehát szelíden szivárog be a talajba, s az szinte teljes egészében befogadja s megőrzi a növények számára életető vizet. Az erdő tehát hozzájárul ahhoz, hogy a víz ne vesszen el a növények számára, s ne növelje mértéktelenül a folyók vízhozamát.

Ha letermelik az erdőt, ezek a kedvező hatások elmaradnak, a felszíni lefolyás ötszörösére-tízszeresére nőhet, s ennek egyenes következménye a nagy esőzések utáni árvíz. A gyors lefolyás miatt azonban nemcsak a víz tömege nő meg, hanem a benne szállított hordalék is, mert az áramló víz egyre több talajt ragad magával. Ott pedig, ahol szükség lenne a talajra, hogy az újabb erdő felnövekedhessen, nem marad más, mint gyenge termékenységű erodált talajmaradvány, szélsőséges esetben pedig terméketlen kőzetfelszín. A durva emberi beavatkozások – azonnal vagy késleltetve – az egész ökoszisztéma pusztulásához vezetnek. Emberi időléptékkel mérve a talaj igen lassan regenerálódik, így a pusztítás hatása tartós (Kerényi, 2003b).

Magyarországon kiemelkedő jelentőségű veszélytípus az árvíz (belvíz) és a szárazság (aszály). Előfordul még porvihar, hóvihar, jégeső, felhőszakadás, természetes tűz, villámcsapás, parti jég, földrengés (Lovász és Majoros 1997).

Az erdőterület csökkenése nem az egyetlen veszély, amely az erdők kedvező környezeti hatásait csökkenti. A minőségi romlás a faji diverzitás erős csökkenéséhez s az erdő egyéb funkcióinak hiányos ellátásához vezet. A természetes erdők biztosítják a biodiverzitás fennmaradását: változatos fafajokból épülnek föl, és rendelkeznek azokkal a szerkezeti elemekkel - pl. holtfákkal, nagyméretű fákkal -, amelyek az ott élő minden élőlény számára megteremtik az életfeltételeket. Ezzel szemben az átalakított erdők élőhelyként nem képesek ellátni a természetes erdők funkcióit. Egyszerű szerkezetűek, homogének, (ültetvények esetében pl. az egyedek azonos eredetű "klónok"), a fenti szerkezeti elemek többnyire hiányoznak, valójában sérülten működő élőrendszerek. A sérültség miatt érzékenyebbek például a viharkárookra vagy akár a rovarkártevők pusztítására.

Az erdőterület csökkenése a környezeti szűkösség révén egyéb társadalmi problémákhoz vezethet. A világ népességének nagyjából 60%-a függ - legalábbis részben - a főzéshez és fűtéshez használatos nem kereskedelmi energiaforrásoktól. E hagyományos fűtőanyagok közé tartozik többek között az erdőkben begyűjtött, kivágott fa is. A népesség növekedésével és az erdők pusztulásával a fa egyre szűkösebb és drágább lesz, és a szegény családoknál a háztartási költségvetés egyre nagyobb hányadát emészti majd fel. Azzal, hogy nem tudják megfőzni az ételt, sokkal nagyobb valószínűséggel kapnak el fertőzött élelmiszer által terjesztett megbetegedéseket.

A környezeti rendszerek dinamikusak és egymástól függetlenek. Egy ilyen rendszerben egyetlen erőforrás túlzott kihasználása (vagy károsítása) a környező ökoszisztémákban szerteágazó hatást és szűkösséget idézhet elő. Így az erdőállomány vesztesége egy helyi közösség számára a faanyag szűkösségén kívül sokkal több bajt okozhat: szűkösséget idézhet elő a termőföldben, a csapadékban, a vízierőhöz és a szállításhoz szükséges fenntartható és kezelhető folyóáramlásban, valamint a víztároló- és az öntözési kapacitásban (mivel ezeket a rendszereket feltölti az üledék). Ha az erdőállomány vesztesége eléggé kiterjedt, akkor lecsökkenhet a gyógyszerekhez és az iparokhoz szükséges biodiverzitás, és fölerősödhet az éghajlatváltozás folyamata (Homer és Dixon 2004).

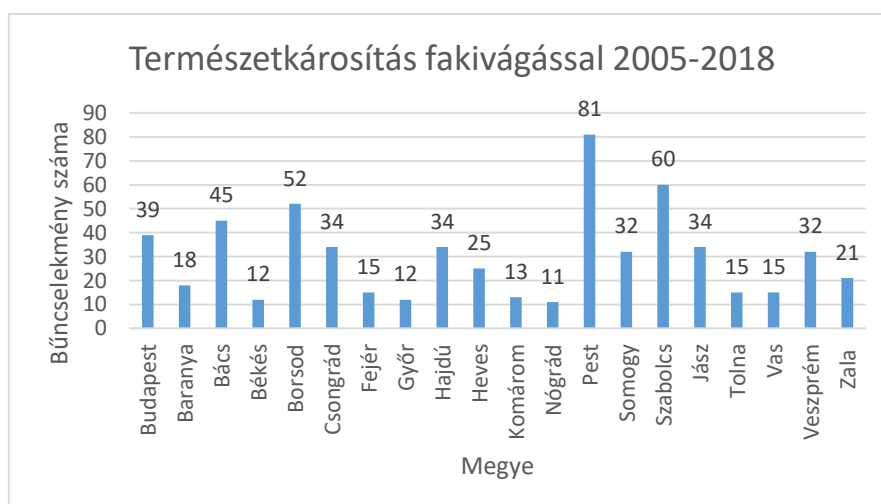
Az erdőirtás miatt bekövetkezett környezeti szűkösség más jellegű bűncselekmények elkövetését generálhatja (pl. más jellegű vagyoni elleni bűncselekményeket). A kereslet indukálta szűkösség csak olyan erőforrások esetében keletkezik, amelyek (a közgazdászok kifejezésével élve) versengenek egymással. Egy termék vagy erőforrás akkor versengő, amikor egy gazdasági cselekvő általi felhasználása csökkenti a többiek számára való elérhetőségét. Erre a halászterület, a mezőgazdasági termőterület, az erdők és a víz a legjobb példák. A strukturális szűkösség elsődlegesen a kisajátítható erőforrások esetében merül fel, ami azt jelenti, hogy a tulajdonjogok és más intézmények alkalmazásával megakadályozható, hogy más cselekvők is hozzáférjenek az adott erőforráshoz.

A globális felmelegedés történetesen hozzájárulhat az erdőpusztuláshoz, mégpedig azzal, hogy hatására sokféle fafajta nézve északi irányban tolódik el az optimális hőmérsékleti és csapadékzóna, fokozódik a szélviharok és futótüzek súlyossága, valamint megnövekednek a rovarkártevők és betegségek elterjedési területei. A pusztulásban lévő erdőkből felszabaduló szén természetesen tovább erősítheti a globális felmelegedést. A világ népességének nagyjából 60%-a függ, legalábbis részben, a főzéshez és fűtéshez használatos nem kereskedelmi energiaforrásoktól. E hagyományos fűtőanyagok közé tartozik többek között az erdőben begyűjtött fa, a füves vidékekről és mezőkről összegyűjtött gallyak és ágak, illetve a szalma. Magyarországon is ezt tapasztalhatjuk. A társadalom szegényebb tagjainak – amely növekvő tendenciát mutat – itt sem lesz más lehetősége, mint a megélhetési falopás.

A tűzifa szűkössé válásával a vidéki afrikaiak főzési lehetőségei erőteljesen csökkennek (ami azt jelenti, hogy sokkal nagyobb valószínűséggel kapnak el fertőzött élelmiszer által terjesztett megbetegedéseket) Az erdők pusztulásával a fa egyre szűkösebb és drágább lesz, és a fát fűtésre használó szegény családoknál a háztartási költségvetés egyre nagyobb hányadát emészti fel (Homer és Dixon 2004).

4.4.3. A fakivágással elkövetett természetkárosítás bűncselekmény kriminálstatisztikai mutatói

A természetet többféleképpen károsíthatjuk: építkezéssel, égetéssel, favágással és egyéb módon. Legjellemzőbb és leginkább károkozó és hosszú időre helyreállíthatatlan az illegális fakivágás.

71. ábra. Természetkárosítás fakivágással a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábrán látható (71. ábra), hogy a fakivágással történő természetkárosítás Pest megyében a legjelentősebb. Kiemelkedő még Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Bács-Kiskun megyében.

A vizsgált időszakot elemezve arra a következtetésre jutottam, hogy *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* általában a megélhetési falopás jellemző. Jellemző elkövetési helyszínek: Túrístvándi, Túrricse, Nyíregyháza, Fülesd és Sonkád. Jellemző az ártérről történő falopás. Általában az elkövetők a helyi férfi lakosság köréből kerültek ki. Az elkövetés nagyrészt magánerdőkben valósult meg, ami nem meglepő, hisz a megyében a magántulajdonú erdők aránya a legmagasabb az országban, 71,3%. *Pest megyében* általában védett természeti területen történt az illegális fakivágás, amely a terület jelentős mértékű megváltoztatásával járt együtt. Jellemző helyszínek: Csobánka (Szentendre), Solymár, Budaörs, Üröm, Abony. *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* egyaránt történt megélhetési falopás és nagyüzemi erdőirtás is. Többször előfordult védett fa egyedének elpusztítása. Ebben a megyében történt meg a sajlóadi erdő és a girincsi nagyerdő kiirtása is. A természeti károkozás itt volt a legnagyobb. Jellemző helyszínek: Nagyhuta, Sajólád, Girincs, Prügy. *Bács-Kiskun megyében* a fakivágással történő védett madarak élőhely pusztítása volt jellemző. Így estek áldozatul a megyében fészkelő rétisasok, vetési varjak és vörös vércsék. Jellemző helyszínek: Szakmár és Soltvadkert. *Jász-Nagykun-Szolnok megyében* általában a megélhetési falopás volt jellemző. Általában kis mennyiségre, helyi lakosok követték el a bűncselekményeket, sokszor ártérről és a főcsatorna mellől tulajdonították el a fákat. Jellemző helyszínek: Túrkeve és Tiszaföldvár. *Csongrád megyében* legtöbbször városi (Szeged) belterületi védett fákat vágta ki, továbbá tanyákon fordult elő fakivágás. Jellemző helyszínek: Szeged és Csongrád. *Hajdú-Bihar megyében* is a megélhetési falopás volt a jellemző. Fő elkövetési helyszín: Hencida. A megyében több alkalommal a Debrecen elkerülő 4-es számú főút építése során okoztak természeti károkat. *Veszprém megyében* a Balaton környéki erdőirtás volt jellemző. *Baranya megyében* nincs jellemző helyszín. Előfordult illegális fakivágás védett természeti területen, jelentős mértékű megváltoztatással valamint néhány fára történő megélhetési falopás. Előfordult élőhely pusztítással járó fakivágás is, amely fokozottan védett rétisasnak adott otthont. *Somogy megyében* sem volt jellemző helyszín. Előfordult élőhely pusztítással járó- és jelentős mértékű megváltoztatással járó fakivágás is. *Zala megyében* többféle indíttatású fakivágás történt, megélhetési és nagyüzemi is. *Budapesten* a II. kerületben és a XII. kerületben a Kázmér lejtőn történt károkozás a vizsgált időszakban. *Tolna megyében* a jelentős mértékű megváltoztatással járó természetkárosítás volt a jellemző. *Komárom-Esztergom megyében* általában néhány fára történt a károkozás, egy esetben 2011-ben Tatabányán történt helyi lakosok által nagyüzemi falopás. *Fejér megyében* is többféle fakivágás történt. *Nógrád megyében* Tarnál jelentős mértékű megváltoztatással járó természetkárosítás fordult elő. Salgótarjánban belterületi fát vágta ki. *Vas megyében* Halogyon történt fakivágás. *Győr-Moson-Sopron megyében* Várbalogon történt egy védett madár élőhely pusztítással járó fakivágás. *Békés megyében* regisztrálták a legkevesebb ilyen jellegű bűncselekményt.

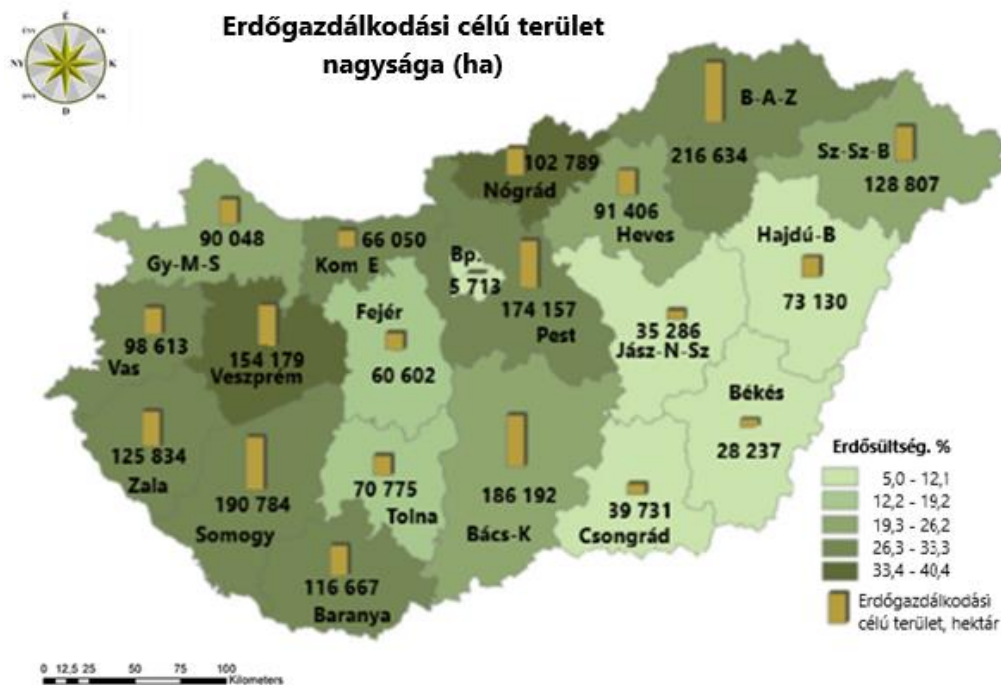
A 2010-es évben a természetkárosítás bűncselekmény több, mint 25%-át a fakivágással járó természetkárosítás tette ki. 2011-ben ez a szám jelentősen lecsökkent és azóta 13% alá esett.

4.4.4. A kriminálstatisztikai mutatószámra ható tényezők

A bűnözésföldrajzi kutatásoknál legtöbbször nem csak a területi kriminálstatisztikai adatokat vizsgálják, hanem olyan egyéb tényezőket is, amelyek közvetve vagy közvetlenül befolyásolják bizonyos bűncselekménytípusok előfordulását (Kerecsi és Ritter 2000) tanulmányukban eszerint vizsgálták Budapest V. kerületében a szociális és közintézmények valamint adott üzlet-típusok, szórakozóhelyek területi elhelyezkedését, a veszélyeztetett lakosság területi eloszlását.

Esetünkben az erdősültség (az erdő területi elhelyezkedése) lehet olyan tényező, amely befolyásolhatja ennek a bűncselekménytípusnak az előfordulását illetve fokozhatja a bűnalkalmak lehetőségét.

„Roppant egyszerű a megállapítás akkor, amikor azt mondjuk, hogy a bűnözés ott alakul ki, ahol erre megfelelő táptalaja van. Ahol nincs mit lopni ott nem is lopnak” (Erdei 2002).

72. ábra. Az erdőgazdálkodási célú terület nagysága (ha) és az erdősültség
 Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés (2014)

Az erdőterületek koncentráltan helyezkednek el az országban. Kiterjedt erdőségek – elsősorban földtani, időjárási adottságok következtében – Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl hegyes-dombos vidékein alakultak ki. Megyék szerint a legnagyobb erdőterület Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (217 ezer hektár) van (72. ábra). Jelentős erdőterülettel rendelkezik még Somogy megye, Bács-Kiskun megye és Pest megye is. A megyék közül az erdőterület aránya Nógrád megyében kiemelkedően magas (több mint 40%), de Veszprém megyében, Zala megyében, Somogy megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is jelentős. Az erdősültség mértéke Békés megyében a legkisebb (5%) (Statisztikai Tükör 2013). Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének átlagos az erdősültsége, viszont a magántulajdonú erdők aránya nagy. Hiányzik a szakszemélyzet, a kellő őrzés és nagy a mélyszegénység. A gazdasági rendeltetésű erdők területének aránya ebben a megyében a legnagyobb (84%), viszont a védelmi rendeltetésű erdők aránya itt a legkisebb (12%). Ellentétben Fejér megyével, ahol a gazdasági rendeltetésű erdők aránya a legalacsonyabb (32%), viszont a védelmi rendeltetésű erdők aránya a legmagasabb (57%). Pest megye erdősültsége jelentős, ugyanakkor a legfejlettebb megye. Az állami erdészeti jelenléte magas, mivel az állami kezelésben lévő erdőterület nagy. Borsod-Abaúj-Zemplén megyének van a legnagyobb erdőterülete. Ez nyilván szerepet játszik a bűncselekmény számának alakulásában. Ugyanakkor a szegénység is jelentős. Jelentős az erdőterület Bács-Kiskun megyében. Itt általában a védett madarak élőhely pusztítása jellemző. Somogy megyében a jelentős erdőterület ellenére a természetkárosító erdőirtás nem számottevő. Békés megyében a legkisebb az erdősültség. Természetkárosító falopást a vizsgált időszak alatt nem regisztráltak. Itt látszik az összefüggés az erdőterület nagysága és a

bűncselekmények száma között. Ebben a megyében az erdősültség (az erdő területi elhelyezkedése) lehet olyan tényező, amely befolyásolhatta ennek a bűncselekménytípusnak az előfordulását.

Nézzük meg az erdőterület lakosságra jutó nagyságát – mint tényezőt! Mennyire játszik szerepet a lakosságszám?

73. ábra. Az ezer lakosra jutó erdőgazdálkodási célú terület nagysága (ha)
 Forrás: KSH adatok alapján átszerkesztve (2014)

Bizonyos bűncselekményeknél, mint pl. élet- testi épség elleni bűncselekményeknél nagy jelentősége van a vizsgált terület lakosságszámának. Több ember, több konfliktuslehetőség, és még több emberi tényező. Véleményem szerint a természetkárosító falopásoknál nem annyira fontos viszonyszám a lakosságszám.

Az ábráról leolvashatjuk (73. ábra), hogy az ezer lakosra jutó erdőterület nagysága Somogy megyében a legnagyobb, Békés megyében a legkisebb. Kijelenthetjük, hogy nem abban a megyében regisztrálták a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt, ahol a legnagyobb erdő jut egy lakosra. Vagyis az ezer lakosra jutó erdőterület nagysága nem befolyásolja az ilyen jellegű bűncselekmények számát. Mivel a legtöbb ilyen jellegű bűncselekményt védett területen követik el, nézzük meg, milyen hatással van a védett terület nagysága a bűncselekményi mutatószámokra.

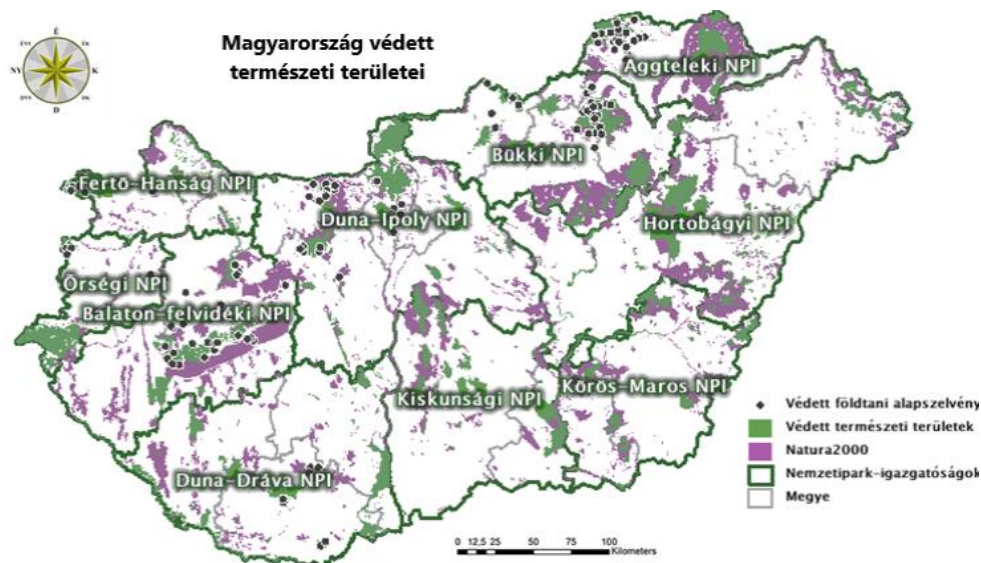
Az ábráról leolvasható (74. ábra), hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében van a legnagyobb védett terület. Hajdú-Bihar megyében és Pest megyében is jelentős nagyságú a védett terület. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében viszonylag kevés a védett terület. Az országos jelentőségű védett területekbe bele tartozik a Nemzeti Park, Tájvédelmi Körzet, Természetvédelmi terület nagysága. Az élő fajok védelme mellett, azok élőhelyének (biotópjának) fenntartásáról, védelméről is gondoskodnunk szükséges. Sőt, elsősorban azt kell megvédenünk a káros hatásokkal szemben, hogy az ott élő fajok életben maradjanak.

Minden védett terület (akár egy barlang is) egyben a növények és állatok sokaságának az élőhelye, attól függetlenül, hogy milyen célja volt a védelem alá helyezésnek. Az országos jelentőségű védett területek csaknem fele, mintegy 47 %-a erdő. Ez azt jelenti, hogy jelenleg az erdőterületek közel 21 %-a áll természetvédelmi oltalom alatt.

Mivel a védett területek nagysága nem azonos a védett erdőterületek nagyságával, ezért ezt a tényezőt is meg kell vizsgálni. Magyarország erdőterületének 22%-a országos jelentőségű védett természeti területen fekszik. Ez az arány a természetvédelmi területek 1990-es években lezajlott kijelölése óta nagyjából változatlan.

74. ábra. Az országos jelentőségű védett területek nagysága (ha) a 2012. évben
Forrás: KSH adatokból saját szerkesztés (2014)

75. ábra. Magyarország védett természeti területei Forrás: TIR adatokból átszerkesztve (2014)

A legnagyobb védett erdőterület – összefüggésben az összes erdőterület nagyságával – Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (72,4 ezer hektár) található, a legkisebb Békés megyében (2,3 ezer hektár). A 2000-es évek közepén történt meg a Natura 2000 hálózat területeinek kijelölése, ami további 420 ezer hektárt érintett, azaz ma összesen az erdők 42%-a élvez valamilyen jellegű természetvédelmi oltalmat (Bodnár et al. 1999).

Megállapítható, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található a legnagyobb védett erdőterület, Békés megyében a legkisebb. Jelentős védett erdőterület található Pest megyében. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében nem számottevő a védett erdőterület nagysága (75. ábra).

A fenti összehasonlító vizsgálatokból megállapítható, hogy ahol az országban kiterjedt erdőségek vannak, ott nagyobb valószínűséggel történik természetkárosító fakivágás. Ez alól

kivételt képez Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, ahol nem a földrajzi tényezők, inkább a társadalmi tényezők (szegénység, iskolázatlanság) játszanak főszerepet. A lakosságra jutó erdőterület nagysága nem befolyásolja jelentős mértékben a bűncselekményszámokat. Kijelenthető, hogy nem abban a megyében regisztrálták a legtöbb természetkárosító fakivágásokat, ahol a legnagyobb erdőgazdálkodási célú terület jut ezer lakosra. A védett területek nagysága és a védett erdőterületek nagysága meghatározó a bűncselekmények számának alakulása szempontjából. A vizsgált időszakban a legnagyobb fakivágással okozott természeti károkozás (nem a legtöbb esetszám) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a girincsi nagyerdő és a sajóládi erdő kiirtása révén. Azaz abban a megyében, amely a legnagyobb kiterjedt erdőséggel, a legnagyobb védett területtel (Nemzeti Park, Tájvédelmi Körzet, Természetvédelmi terület) és a legnagyobb védett erdőterülettel rendelkezik az országban. A fenti mutatók tekintetében Békés megye a másik véglete hazánknak, ezáltal a vizsgált időszakban nem is regisztráltak természetkárosító falopást, fakivágást a megyében.

Az eddigi vizsgálatokból megállapítható, hogy a legtöbb környezet- és természet elleni bűncselekményt Pest megyében követték el. A legjellemzőbb természetkárosítás a falopás-fakivágás. Ez alapján elemzem a falopás-fakivágás, mint a természetkárosítás bűncselekményéhez kapcsolódó főbb természetföldrajzi- és társadalomföldrajzi tényezőket Pest megye példáján.

4.5. A FALOPÁS-FAKIVÁGÁS TERMÉSZETFÖLDRAJZI ÉS TÁRSADALOMFÖLDRAJZI TÉNYEZŐI PEST MEGYÉBEN

4.5.1. A falopás-fakivágás természetföldrajzi tényezői Pest megyében

Egy terület bűnözési helyzetére a természetföldrajzi jellemzők (pl.: földrajzi elhelyezkedés, terep jellege, domborzat, vízrajz, éghajlat, stb.) is befolyással lehetnek (Ritecz, 2002). Különösen igaz ez a környezet- és természet elleni bűncselekmények esetében.

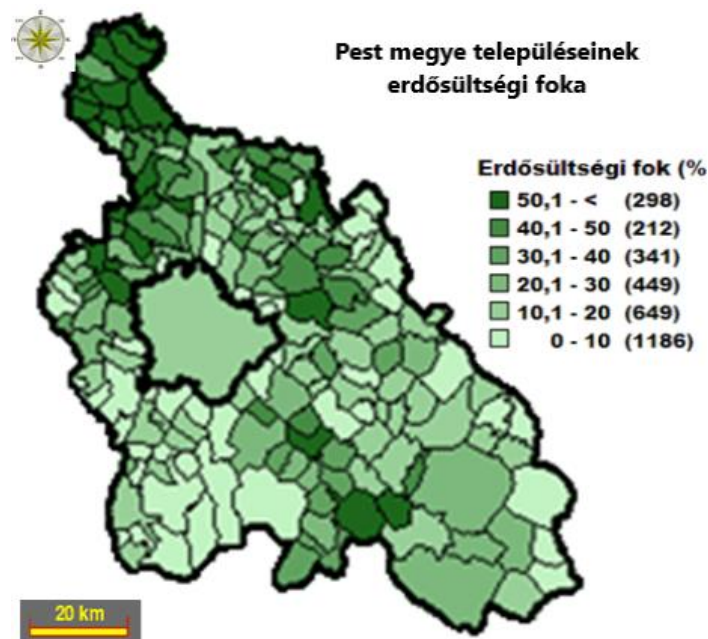
Vizsgálatunk centrumánál, vagyis a falopás bűncselekménynél a legfőbb természetföldrajzi tényező az elkövetés tárgyának területi elhelyezkedése, vagyis az erdősültség. Ez az a tényező, amely befolyásolhatja ennek a bűncselekménytípusnak az előfordulását illetve fokozhatja a bűnalkalmak lehetőségét.

4.5.1.1. Pest megye erdősültsége, az erdők területi elhelyezkedése

Pest megye erdősültsége jelentős, ugyanakkor a legfejlettebb megye. Az állami erdészet jelenléte magas, mivel az állami kezelésben lévő erdőterület nagy. A látencia ezáltal kicsi. Korábbi publikációmban (Zachar 2015) már vizsgáltam országos viszonylatban a természetkárosító falopások természetföldrajzi tényezőit, mely során megállapítottam, hogy a lakosságra jutó erdőterület nagysága nem befolyásolja jelentős mértékben a bűncselekményszámokat. Kimutattam, hogy nem abban a megyében regisztrálták a legtöbb természetkárosító fakivágásokat, ahol a legnagyobb erdőgazdálkodási célú terület jut ezer lakosra. A védett területek nagysága és a védett erdőterületek nagysága volt meghatározó a bűncselekmények számának alakulása szempontjából.

A természetvédelmi területek Pest megyében is a biológiai sokféleség fennmaradásának elsődleges helyszínei. A megye természeti kincsekben rendkívül gazdag, az országos és helyi jelentőségű védett területek mellett Natura 2000-es területek is megtalálhatók itt. A zöldfelületi rendszer legnagyobb összefüggő „magterületeit” a védett természeti területek képezik: a megye északi részén a Duna-Ípoly Nemzeti Park (Börzsöny, Alsó-Ípoly mente, Visegrádi-hegység, Pilis), Budapesttől nyugatra a Budai Tájvédelmi Körzet, a fővárostól keletre a Gödöllői-dombvidék Tájvédelmi Körzet, délen az Ócsai Tájvédelmi Körzet (Ócsa, Inárcs és Dabas

közigazgatási területén) és a Kiskunsági Nemzeti Park Felső-Kiskunsági puszta területegysége (Apaj, Bugyi és Kiskunlacháza közigazgatási területén) (http3.)

76. ábra. Pest megye településeinek erdősültségi foka
 Forrás: Pest megye területrendezési tervéből (2011) átszerkesztve

Pest megye mező-és erdőgazdálkodási területei együttesen a megye területfelhasználásának döntő részét teszik ki, területhasználati szempontból a megye (különösen a Budapesti Agglomeráción kívüli területe) elsődlegesen mező- és erdőgazdasági vegyes agrártársaságnak tekinthető, a mezőgazdasági tájhasználat dominanciája mellett az országos átlagnál jelentősebb szerepe van az erdőgazdaságnak.

Országos összehasonlításban Pest a megyék között közepes helyen áll, az országos átlagot meghaladó, közel 25%-os mutatójával az erdősültségi rangsorban. Az ország erdőterületének mintegy 8,8%-a van a megyében. A történetileg kialakult közepes erdősültségi szint változása lassú ütemű, mivel az erdősítésre alkalmas területek aránya viszonylag alacsony a megyében.

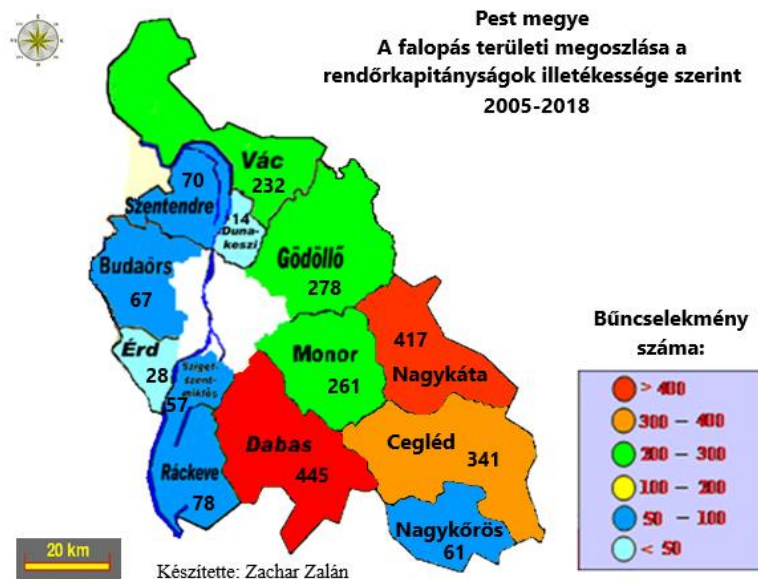
A megye erdősültsége kistérségenként igen változó. Az erdő koncentráció emelkedése egyértelműen a hegyvidéki és magasabb dombvidéki fekvésű területekhez (Börzsöny, Pilis, Visegrádi-, Budai hegység, Cserhát-, Gödöllői dombság) köthető, ahol az 50% feletti erdősültség sem ritka (76. ábra).

A megye 16 statisztikai kistérségre oszlik, ezek közül erdészeti szempontból – a Budapesti Agglomeráción kívüli megyei területen – egyértelműen a Szobi, Váci, és a Veresegyházi kistérségek a legjelentősebbek, 40% feletti mutatóikkal, ezeket követi a Gödöllői és a Dabasi kistérség, közel 30%-os erdősültséggel. Az ellenoldalon a Ráckevei és az Aszói kistérség áll, 15% alatti erdősültséggel (a Gyáli nem minősítjük, mert csak 1 településsel venne részt a statisztikában). Abszolút értékben a Ráckevei kistérség rendelkezik a legkevesebb (nem egészen 3 ezer Ha), a Ceglédi a legnagyobb (csaknem 28 ezer Ha) erdőterülettel (http4.)

4.5.1.2. A falopás területi megoszlása Pest megyében

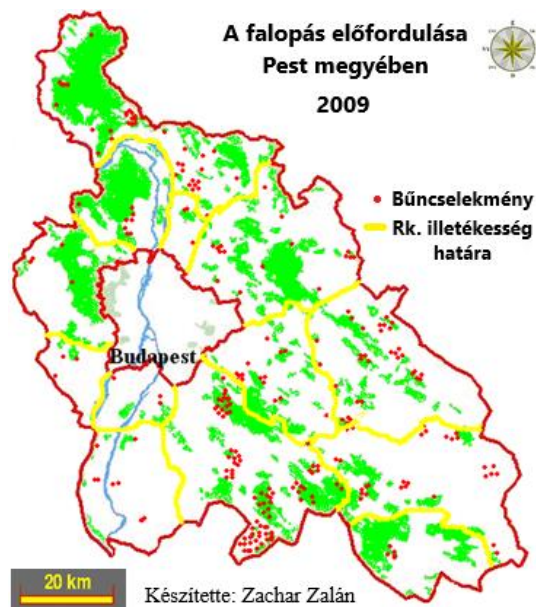
A vizsgálat során megállapítottam, hogy a legtöbb falopás bűncselekményt a 2005-2018-as időszakba Pest megyében a Dabasi Rendőrkapitányság illetékességi területén követték el

Jelentős volt még a Nagykáta Rendőrkapitányság illetékességi területén elkövetett falopás. A Ceglédi Rendőrkapitányság illetékességi területén regisztrált falopás nem sokkal maradt el. A váci, gödöllői és a monori terület egymáshoz hasonló esetszámokat mutat. A legkevesebb falopás a Dunakeszi Rendőrkapitányság illetékességi területén történt (77. ábra).

77. ábra. A falopás területi megoszlása Pest megyében
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Mivel a teljes időszakra elkészített ponttérkép zsúfolt lenne és ezáltal értelmezhetetlen, ezért a 2009-es évre készítettem el a fertőzöttségi ponttérképet. A falopási ponttérképen látható (78. ábra), hogy Tatárszentgyörgy település térségében regisztrálták a legtöbb falopás bűncselekményt. Az erdőszültségi térképen látható az is, hogy az Érdi Rendőrkapitányság illetékességi területén és a Dunakeszi Rendőrkapitányság illetékességi területén milyen alacsony az erdőszültség.

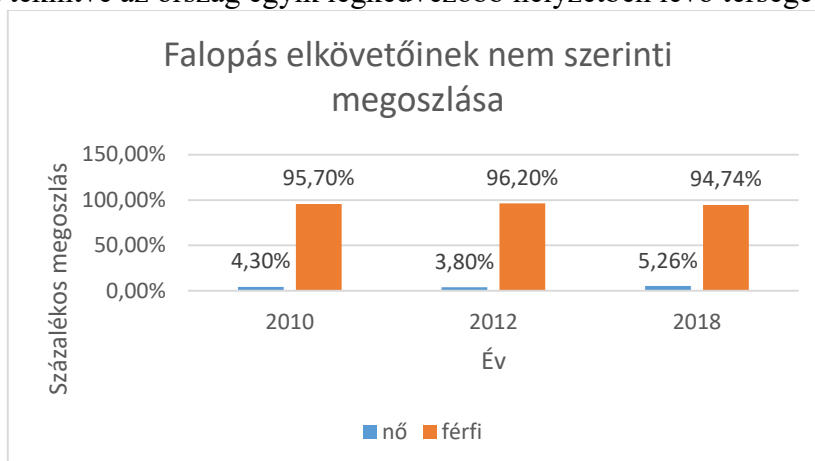

78. ábra. A falopás, mint bűncselekmény előfordulása Pest megyében a 2009-es évben
A térképen látható az erdőszültség is (zöld)
Forrás: saját szerkesztés (2014)

4.5.2. A falopás-fakivágás társadalomföldrajzi tényezői Pest megyében

Az elkövetők nemek közötti- és kormegoszlása

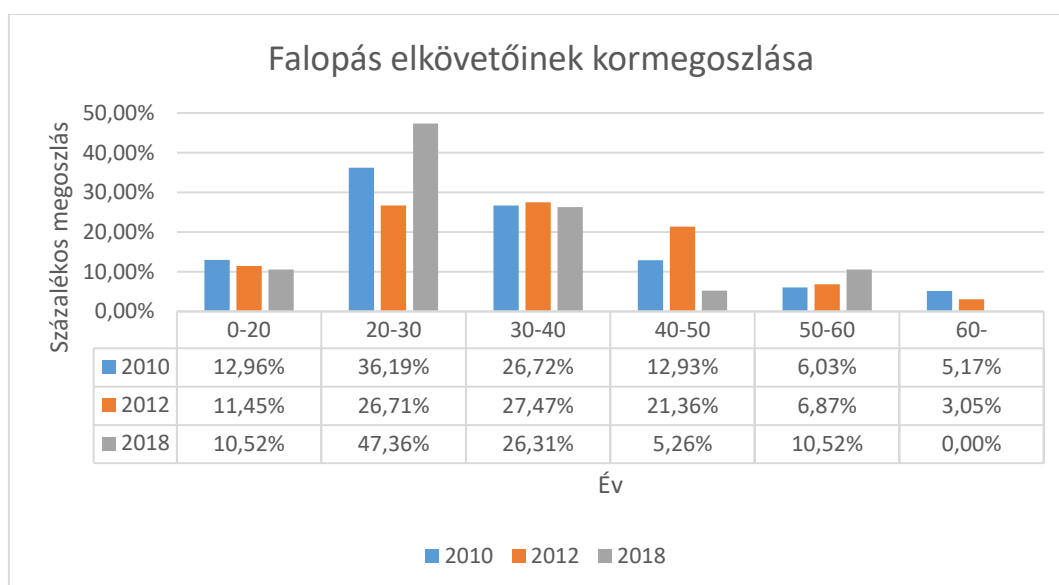
Pest megyében 2011. október 1-jén 585 ezer férfi és 632 ezer nő élt. A 2001. évi népszámláláshoz viszonyítva a férfiak és a nők száma közel azonos arányban (12,1 százalékkal, illetve 12,5 százalékkal) nőtt. A nők a megye népességének 52 százalékát képviselték, arányuk alig változott tíz év alatt. Pest megyében elsősorban az agglomerációs térségen kívüli járások korstruktúrája idősebb az átlagosnál. Pest megye lakosságának mind nemi összetételét, mind korstruktúráját tekintve az ország egyik legkedvezőbb helyzetben lévő térsége (http5.).

79. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek nem szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábráról leolvashatjuk (79. ábra), hogy a bűncselekmények elkövetői nagyrészt férfiak. A nők általában társtettesként szerepeltek, egyedül nem követtek el bűncselekményt.

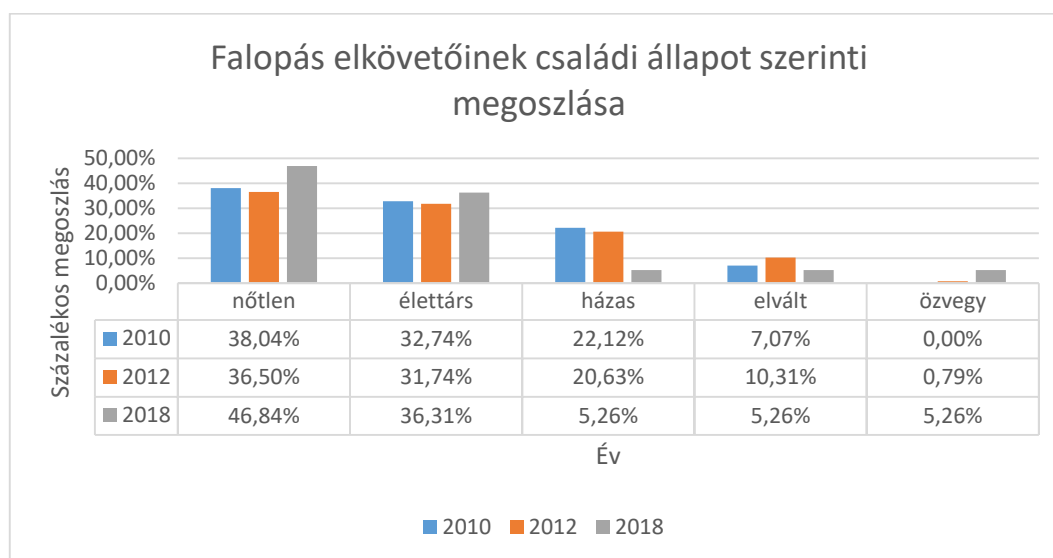
80. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek kor szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábrán látható (80. ábra), hogy a legtöbb elkövető a 20-30 éves korosztályhoz tartozik, de sokan vannak a 30-40 év közötti korosztályból is. Mondhatni a középkorú elkövetők vannak túlsúlyban.

Az elkövetők családi állapota

Családi állapot tekintetében kimondhatjuk, hogy Pest megyében a házasságban élők aránya a legnagyobb, 47 százalék. A főváros közvetlen szomszédságában elhelyezkedő járásokban (Pilisvörösvári, Budakeszi, Dunakeszi járás) az átlagnál a házasok aránya nagyobb, míg a távolabbi térségekben (Nagykátai, Szobi, Ceglédi járás) az özvegyeké. Pest megyében a házasok aránya 2,8 százalékponttal meghaladta az országos átlagot (http5.).

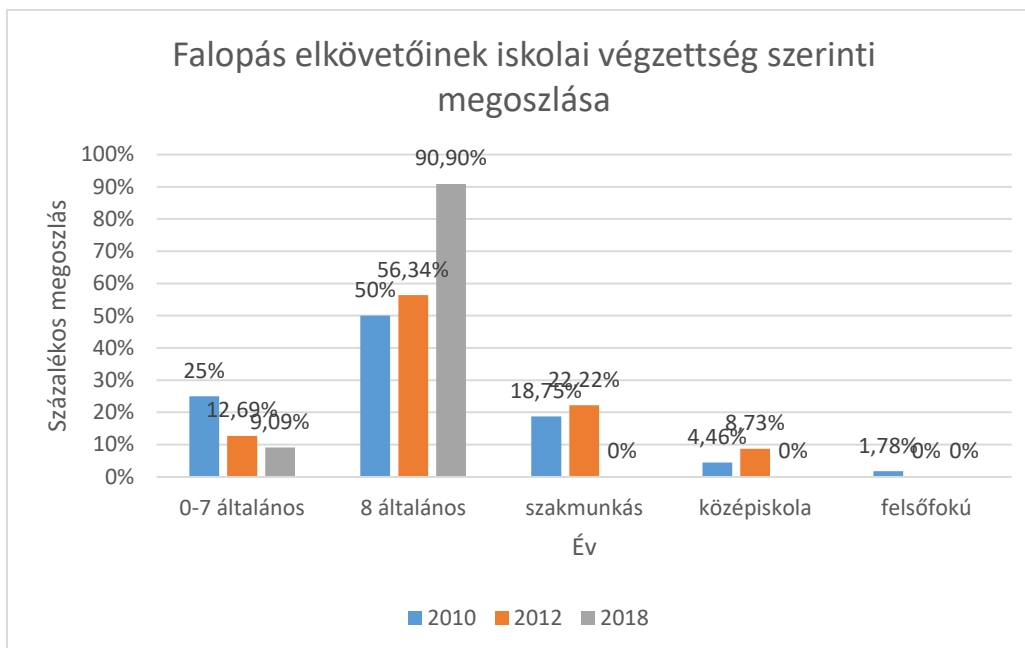
81. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek családi állapot szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ismertté vált elkövetőket elemezve láthatjuk (81. ábra), hogy a nőtlen gyanúsítottak voltak túlsúlyban. Nem sokkal maradtak le az élettársi kapcsolatban élő elkövetők. Őket követték a házasok, majd az elváltak. Hajadon és özvegy elkövető csekély számban volt.

Az elkövetők iskolai végzettsége

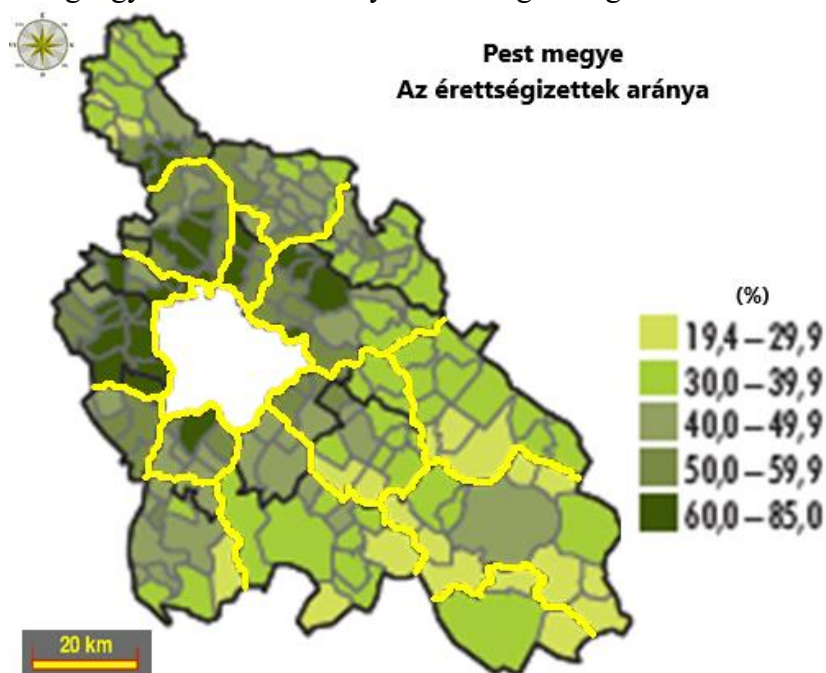
A megyében élők iskolázottsága folyamatosan javul, az utóbbi népszámlálások az érettségizettek és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők népességen belüli arányának jelentős növekedését jelezték. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a 15 éves és idősebb Pest megyeieknek a 96 százaléka elvégezte legalább az általános iskola 8. évfolyamát, 6,1 százalékponttal nagyobb hányaduk, mint 2001-ben. A 18. életévüket betöltötték közel 52 százalékanak van már érettségije, ami 14 százalékponttal haladja meg a tíz évvel ezelőtti értéket. Jelentősen emelkedett a diplomások népességen belüli aránya is, a 25 éves és idősebbeknek az előző népszámláláshoz képest 8,1 százalékponttal nagyobb hányada, közel 20 százaléka szerzett oklevelet a felsőoktatásban. Pest megye a főváros után a népesség iskolázottsága szempontjából az ország legkedvezőbb helyzetű megyéje (http5.).

82. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek az iskolai végzettség szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az adatelemzés során megállapítottam, hogy a mindösszesen 2 felsőfokú végzettségű gyanúsított közül az egyik vállalkozó, nagyobb tartozással, 200.000 -Ft havi jövedelemmel; a másik felsőfokú végzettségű elkövető nyugdíjas, nagyobb tartozással. Az ismertté vált elkövetők mintegy 65%-a általános iskolai végzettséggel rendelkezett. Kevesebb hányada, mintegy 16%-a, a 8 általánost sem végezte el. Szakmunkás végzettséggel az elkövetők 13,6%-a rendelkezett. Középfokú végzettséggel az elkövetők csekély hányada, mintegy 4,3%-a rendelkezett (82. ábra). A kapott adatok alapján kijelenthetjük, hogy a falopás ismertté vált elkövetőinek legnagyobb része alacsony iskolai végzettségű.

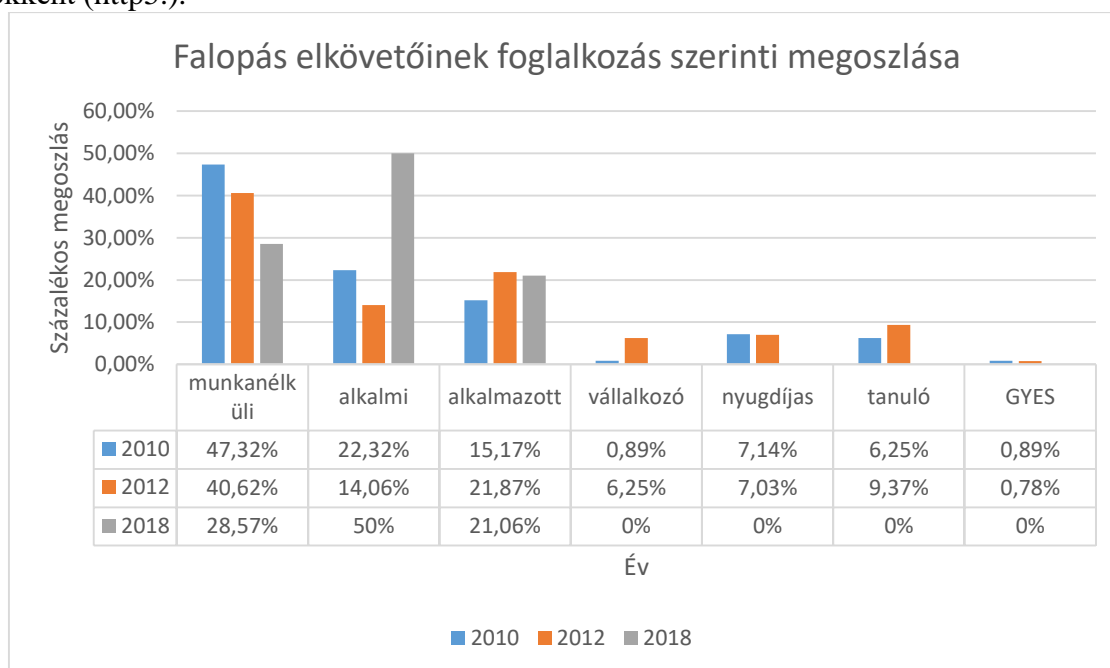
83. ábra. A legalább érettségizettek aránya a 18 éves és idősebb népességben

Forrás: KSH adatokból (2011) saját szerkesztés (2012)

Az ábrán látható (83. ábra), hogy a leginkább bűnügyileg problémás Dabasi Rendőrkapitányság területén élők iskolai végzettsége – főként a Dabasi járásban – alacsony. A második legrosszabb mutatókkal rendelkező térség a Nagykátai Rendőrkapitányság, amely illetékességi területén élők iskolai végzettsége a megyében az egyik legalacsonyabb. Ugyanakkor érdekes, hogy a Nagykőrösi Rendőrkapitányság illetékességi területén élők iskolai végzettsége a megyében szintén nagyon alacsony, viszont a harmadik legkevésbé problémás a megyében. A magas iskolai végzettséggel rendelkező Dunakeszi Rendőrkapitányság térségéhez a legalacsonyabb bűnügyi esetszám társul.

Az elkövetők foglalkozása, gazdasági aktivitása

A gazdasági aktivitás mutatói a fővároshoz közeli területeken, vagyis az agglomerációs övezetben, illetve a városokban alakultak kedvezőbbben. A 2011. évi népszámlálás időpontjában az agglomerációs övezet népességének 43 százaléka dolgozott, a térség munkanélküliségi rátája 10 százalékot tett ki. A 2011. évi népszámlálás során Pest megye gazdaságilag aktív népessége 563 ezer főt tett ki. Az aktívakon belül a foglalkoztatottak száma mintegy félmillió, a munkanélkülieké több mint 62 ezer fő volt. Pest megyében 1990-ben száz foglalkoztatottra 122 nem foglalkoztatott jutott. A mutató értéke 2001-re 160-ra emelkedett, 2011-re pedig 143-ra csökkent (http5.).

84. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek a foglalkozás szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

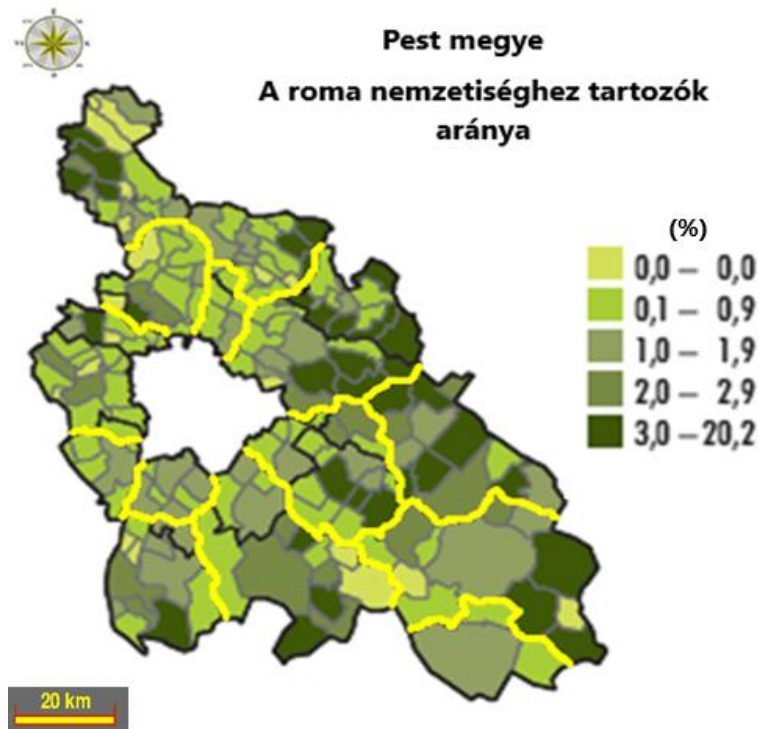
A falopások elkövetői leggyakrabban a gazdaságilag inaktív lakosság köréből kerültek ki. A 2018-as évre a munkanélküliek százalékos megoszlásában csökkenés tapasztalható, ugyanakkor az alkalmi munkából élők fele került ki elkövetőként (84. ábra).

Az elkövetők nemzetisége

A legnagyobb létszámú nemzetiségi közösségek a német, a roma, a szlovák és a román voltak, ezek adták a hazai nemzetiségekhez tartozók kilenctizedét, sorrendben 42, 29, 11 illetve 8

százalékát. A roma nemzetiséghez tartozók aránya egyedül Örkényben haladta meg a 20 százalékot, és viszonylag nagyszámú kisebbség élt Tatárszentgyörgyön és Vácegresen is. A romák magas aránya a megye északi, keleti és déli peremén, a főváros közvetlen vonzáskörzetén kívül jellemző (http5.).

Az ábrán látható (85. ábra), hogy a Dabasi térség déli részén jelentős számban él roma kisebbség. Itt a falopás is jelentős.

85. ábra. A roma nemzetiséghez tartozók aránya és a rendőrkapitányságok illetékességi területe Forrás: KSH adatokból (2011) saját szerkesztés (2012)

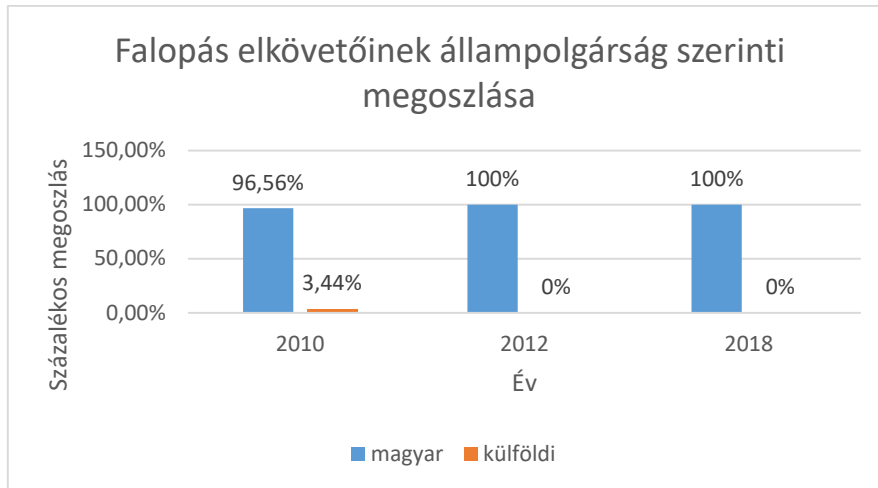
A felderített falopás elkövetőinek jelentős százaléka roma (70%) nemzetiségű.

Az elkövetők további társadalomföldrajzi jellemzői

Állampolgárság: A falopás bűncselekmények ismertté vált elkövetői Pest megyében általában magyar állampolgárok (87. ábra). Az esetek többségében helyi lakosú vagy környékbeli az elkövető, ennél a bűncselekménynél nem jellemző az átutazó bűnözés.

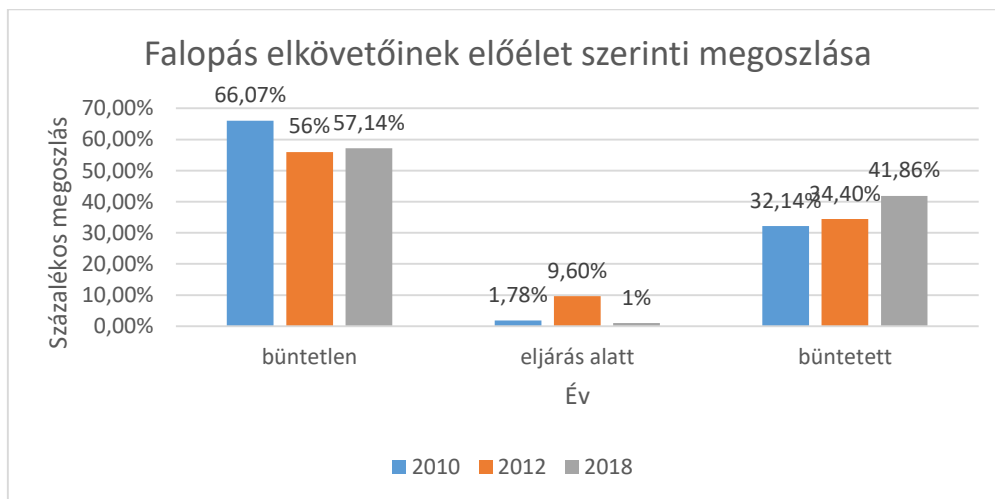
Előélet: A falopás bűncselekmények ismertté vált elkövetői Pest megyében az esetek döntő részében büntetlen előéletűek (88. ábra).

Jövedelem, adósság: A falopás bűncselekmények ismertté vált elkövetői Pest megyében alacsony jövedelműek vagy egyáltalán nincs jövedelmük (89. ábra).

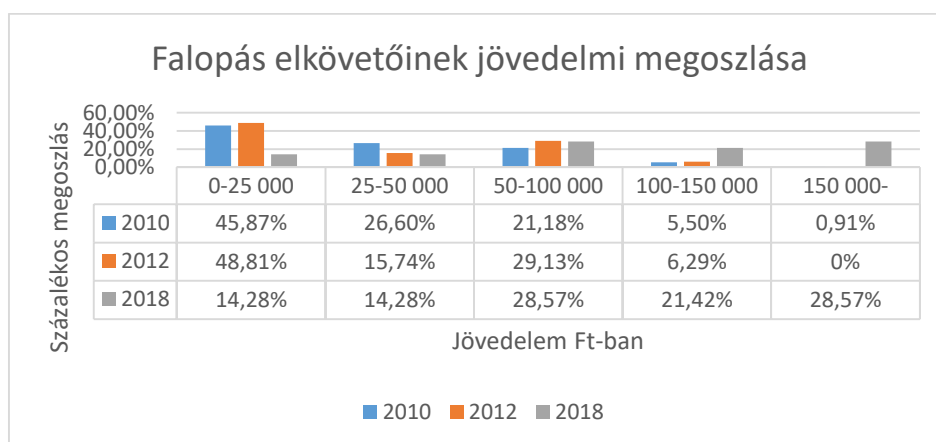
87. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek állampolgárság szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

88. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek előélet szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

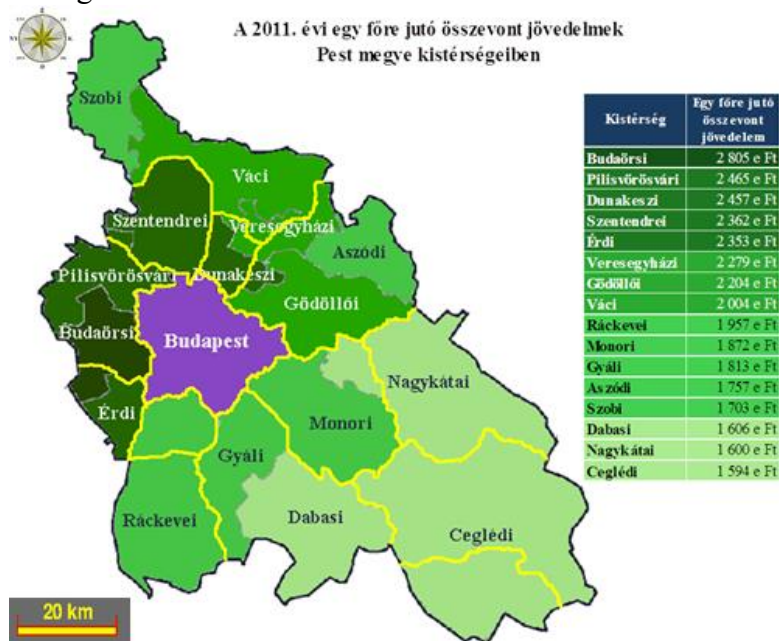
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

89. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek jövedelem szerinti megoszlása a 2010, 2012 és a 2018-as évben

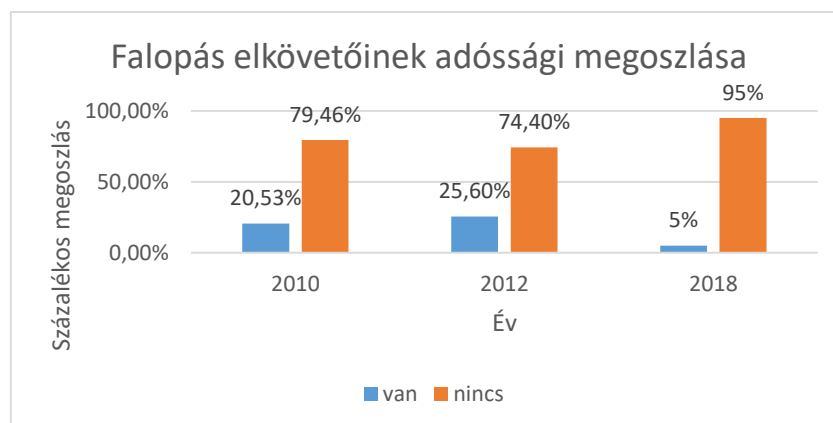
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Pest megyében az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) a megyék átlagánál általában magasabb. A növekedés meghaladja az országos átlagot. A megye gazdasági fejlődését egyaránt magyarázza a vállalkozások magas száma, a külföldi befektetések nagy aránya és a korszerűsödő gazdasági szerkezet.

90. ábra. A jövedelmek és a kapitányságok illetékességi területe
Forrás: KSH adatokból (2011) saját szerkesztés (2012)

Az egy főre jutó összevont jövedelem tekintetében látható, hogy a legmagasabb jövedelemmel a megye nyugati területén élők rendelkeznek, a legalacsonyabbal a déli, délkeleti területen élők. A legalacsonyabb jövedelmet mutató ceglédi régió és a legmagasabb jövedelmet mutató budaörsi régió közötti eltérés majdnem kétszeres (90. ábra). A jövedelmek a 3 legnagyobb bűncselekményi számú térségben a legalacsonyabbak. Kijelenthető, hogy a falopás egyik legfőbb társadalmi tényezője a szegénység. A legmagasabb jövedelmi viszonyokkal rendelkező Budaörsi Rendőrkapitányság térségének bűnügyi mutatószáma alacsony, szintúgy a Szentendre Rendőrkapitányság, Érdi Rendőrkapitányság és a Dunakeszi Rendőrkapitányság térségének is.

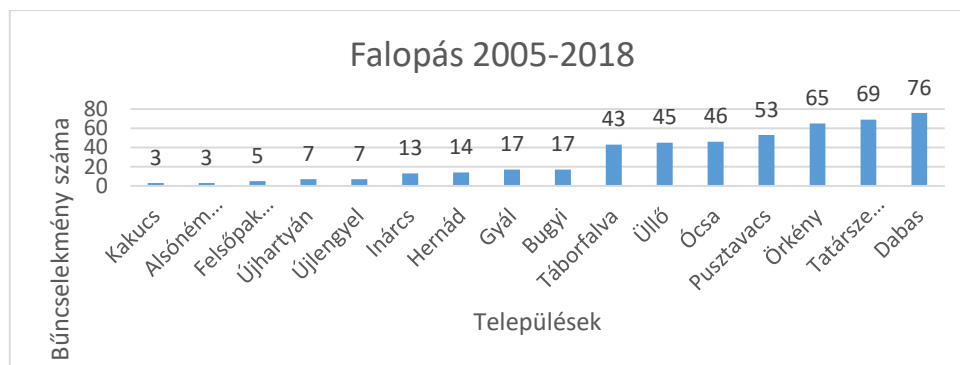
91. ábra. A falopás bűncselekmény elkövetőinek adósság szerinti viszonyai a 2010, 2012 és a 2018-as évben
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábráról leolvasható (91. ábra), hogy 2010-ben és 2012-ben még a felderített elkövetők 25%-ának volt adóssága, 2018-ban már csak az 5%-ának.

4.6. A FALOPÁS ÉS A TÁRSADALOMFÖLDRAJZI-TERMÉSZETFÖLDRAJZI TÉNYEZŐK KAPCSOLATA 4 PEST MEGYEI TELEPÜLÉS PÉLDÁJÁN

4.6.1. A négy település kiválasztásának módszere

A 2005-2018-as pest megyei falopás bűnözési adatainak elemzése, összehasonlítására a legrosszabb falopási bűnözési mutatókkal rendelkező Dabasi Rendőrkapitányság adódott. Azon belül kimutattam az illetékességi területéhez tartozó azon két-két települést, melyek a legjobb, illetőleg a legrosszabb helyzetben vannak. A legrosszabb mutatókkal Dabas és Tatárszentgyörgy, a legjobb mutatókkal Kakucs és Alsónémedi települések bírtak. Figyelembe véve a népességszámot a cél az volt, hogy egy-egy kisebb, valamint egy-egy nagyobb népességszámú település szerepeljen a mintában. Mivel Alsónémedi népességszám tekintetében nem felelt meg reprezentatív mintának, így a Dabasi Rendőrkapitányság illetékességi területéhez közel eső Üllő várost választottam megfelelő mintaként. Kakucs és Tatárszentgyörgy reprezentálja a kisebb lélekszámú településeket, míg Dabas és Üllő a nagyobbakat (92. ábra).

92. ábra. A Dabasi Rendőrkapitányság (és Üllő) illetékességi területén előforduló falopás-fakivágás bűncselekmény település- és számadatai a 2005-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

A bűnözési és a társadalomföldrajzi adatok összevetése

A pest megyei felderített falopások elkövetőinek 2010, 2012 és 2018-as év elemzéséből megállapítottam, hogy az elkövetők általában férfiak, női elkövetők nagyon ritkán fordulnak elő. A legtöbb elkövető 20 és 30 éves kor közé esik. Elkövetőként a nőtlen-egyedülállóak voltak túlsúlyban. Az elkövetők mintegy 65%-a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Az elkövetők leggyakrabban a gazdaságilag inaktív lakosság köréből kerültek ki. Az elkövetők közel 39%-a munkanélküli és közel 29%-a alkalmi munkából él. Az elkövetők mintegy 19%-ának a jövedelme nem haladja meg az 50.000-Ft-ot, 36%-ának a 25.000-Ft-ot. A roma nemzetiségű elkövetők aránya igen jelentős. A falopás bűncselekményeknél nem olyan jelentős értékmérő a lakosságszám. Az elkövetők legnagyobb részben magyarok, helyi lakosok vagy környékbeliek. Döntő részben büntetlen előéletűek. Adósságuk általában nincs.

	Dabas	Üllő	Tatárszentgyörgy	Kakucs
Állandó népesség (fő)	16.200	11.134	1.903	2.734

Népesség korcsoport (15-39 év)	5.906 (36,04%)	4.194 (36,7%)	627 (33,69%)	944 (35,06%)
Egyedülálló népesség (családi állapot szerint)	4.219 (30,3%)	3.003 (31,6%)	580 (39,4%)	699 (30,59%)
Iskolai végzettség (max. 8 általános)	6.510 (42,62%)	4.062 (38,8%)	1.033 (61,85%)	1.173 (47,3%)
Munkanélküli (fő)	846 (5,2%)	658 (5,8%)	145 (7,8%)	119 (4,4%)
Roma nemzetiség (fő)	334 (2,23%)	190 (1,89%)	290 (16,13%)	197 (7,56%)

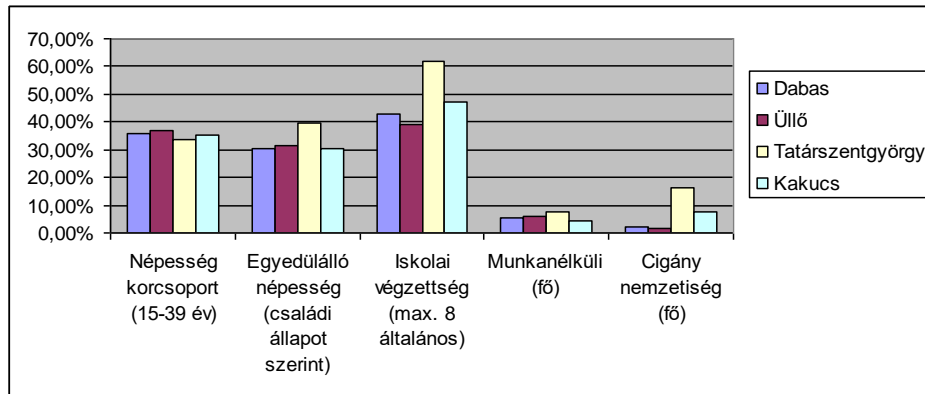
1. táblázat. A 4 település fontosabb társadalmi adatai a lakosság százalékos arányában
Forrás: <http5>. alapján saját szerkesztés (2018)

Dabas népességszáma folyamatosan növekszik. A 2011-es népszámlálás adatai szerint az 1980-as évhez viszonyítva 1919 fővel nőtt az állandó népesség, így az elnéptelenedés és az elöregedés sem veszélyezteti. A lakosság 26,4%-a az inaktív keresők csoportjába tartozik, a munkanélküliek aránya – a 2011-es népszámlálási adatok szerint – 5,2%. A településen legnagyobb arányban a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező lakosság van jelen 27,9%. Az érettségizettek aránya is jelentős, 24,41%. A lakosság 46,92%-a házas. A roma nemzetiséghez tartozók aránya 2,23% (1. táblázat, M17 - M22. melléklet).

Üllő népességszáma folyamatosan növekszik. A 2011-es népszámlálás adatai szerint az 1980-as évhez viszonyítva 1463 fővel nőtt az állandó népesség, így az elnéptelenedés és az elöregedés sem veszélyezteti. A lakosság 25,2%-a az inaktív keresők csoportjába tartozik, a munkanélküliek aránya – a 2011-es népszámlálási adatok szerint – 5,8%. A településen az érettségizettek aránya 29% - meghaladja a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező lakosság arányát – 26,6% -. A lakosság 46,39%-a házas. A roma nemzetiséghez tartozók aránya 1,89% (1. táblázat, M17 - M22. melléklet).

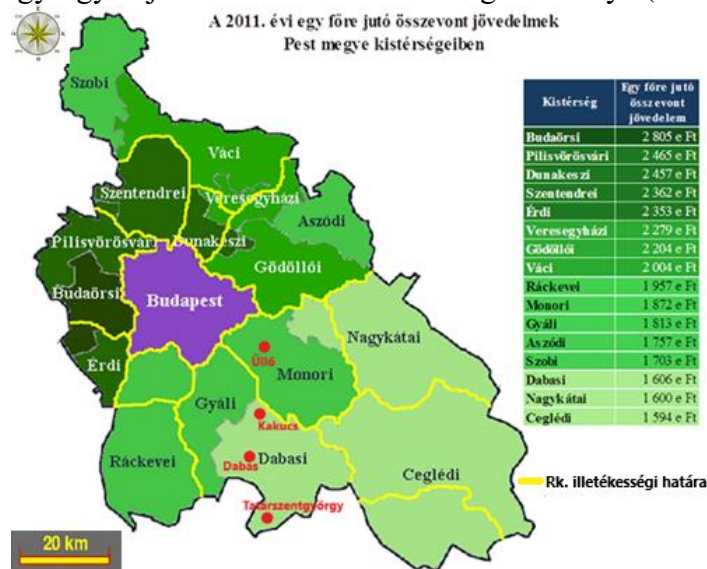
Tatárszentgyörgy népességszáma nagyon minimálisan csökken. A 2011-es népszámlálás adatai szerint az 1980-as évhez viszonyítva mindösszesen 19 fővel csökkent az állandó népesség, így az elnéptelenedés és az elöregedés sem veszélyezteti. A lakosság 30,1%-a az inaktív keresők csoportjába tartozik, a munkanélküliek aránya – a 2011-es népszámlálási adatok szerint – 7,8%. A településen legnagyobb arányban a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező lakosság van jelen 39,76%. Az érettségizettek aránya viszonylag alacsony, 13,53%. A lakosság 36,95%-a házasságban él. A roma nemzetiséghez tartozók aránya a megyei átlag tekintetében igen magas, 16,13% (1. táblázat, M17 - M22. melléklet).

Kakucs népességszáma nem csökken. A 2011-es népszámlálás adatai szerint az 1980-as évhez viszonyítva 96 fővel nőtt az állandó népesség, így az elnéptelenedés és az elöregedés sem veszélyezteti. A lakosság 30,6%-a az inaktív keresők csoportjába tartozik, a munkanélküliek aránya – a 2011-es népszámlálási adatok szerint – 4,4%. A településen legnagyobb arányban a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező lakosság van jelen 32,67%. Az érettségizettek aránya is jelentős, 24,24%. A lakosság 47,61%-a házas. A roma nemzetiséghez tartozók aránya 7,56% (1. táblázat, M17 - M22. melléklet).

93. ábra. A 4 település fontosabb társadalmi adatai a lakosság százalékos arányában
 Forrás: <http5.> alapján saját szerkesztés (2018)

A férfi és női lakosság megoszlása nagyjából fele-fele arányú mind a négy településen. A jellemző elkövetői korcsoport aránya nagyjából megegyezik. Az egyedülállók aránya Tatárszentgyörgyön a legmagasabb. Az alacsony iskolai végzettségűek aránya Üllőn a legkisebb, Tatárszentgyörgyön a legmagasabb. Érdekes, hogy Kakucson magasabb ez az arány, mint Dabason. Ez abból is adódhat, hogy a városokban jellemzően a magasabb iskolai végzettségűek aránya nagyobb. A munkanélküliek aránya a lakosság körében Kakucson a legalacsonyabb, Üllőn kicsivel magasabb, mint Dabason és Tatárszentgyörgyön a legmagasabb. A roma nemzetiség aránya Üllőn a legkisebb, Kakucson magasabb, mint Dabason. Tatárszentgyörgyön jelentős a roma nemzetiségűek aránya (93. ábra).

94. ábra. Az egy főre jutó összevont jövedelmek Pest megye kistérségeiben a települések ábrázolásával
 Forrás: <http5.> alapján saját szerkesztés (2018)

Az ábráról leolvasható (94. ábra), hogy a Dabasi kistérségben elhelyezkedő Dabas, Tatárszentgyörgy és Kakucs településen az átlagjövedelem kevesebb, mint a Gyáli kistérségben található Üllő településen.

Megállapítások

A társadalomföldrajzi tényezők szerepénél elmondhatjuk, hogy azon a településen volt a legtöbb, regisztrált falopás bűncselekmény, ahol a legmagasabb az egyedülállók aránya, legmagasabb az alacsony iskolai végzettségűek aránya, a legtöbb a munkanélküli, ahol a

legalacsonyabb a jövedelem és ahol a roma nemzetiségűek aránya a legmagasabb. Mivel a roma nemzetiségűek körében ezek a társadalom földrajzi tényezők a leggyakrabban fordulnak elő, ezért magas az elkövetői arányuk. Természetesen nem kizárólagosan.

4.6.2. A bűnözési és a természetföldrajzi tényezők összevetése

A természetföldrajzi tényezők összehasonlításának jelentősége főként – ellentétben más bűncselekményekkel - a környezet- és természet elleni bűncselekményeknél indokolt.

4.6.2.1. Országos és helyi jelentőségű védett területek és Natura 2000 területek településenkénti elhelyezkedése (2. táblázat)

Jelmagyarázat: TT: Természetvédelmi terület, TE: Természeti emlék, KMT: kiemelt jelentőségű madárvédelmi terület, JKJTT: jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, (1): más településsel közös védettség

Település neve	Helyi védett terület/érték	Országos védett terület	Natura 2000 terület	Nincs védett terület
Tatárszentgyörgy		KMT	JKJTT: 2	
Dabas	TT: 2, TE: 4	TK, TT	JKJTT: 1	
Kakucs	TT:1		JKJTT:1	
Üllő				X

2. táblázat. Országos és helyi jelentőségű védett területek és Natura 2000 területek településenkénti elhelyezkedése Pest megyében

Forrás: <http3>, 1. számú melléklet adatai alapján saját szerkesztés (2016)

Tatárszentgyörgyön és Dabason is van Natura 2000-es terület, országos védett terület, viszont Dabason van helyi védettségű természetvédelmi terület és természeti emlék is. Kakucson van helyi védettségű természetvédelmi terület és Natura 2000-es terület is. Üllőn semmilyen jellegű védett terület nincs (3. táblázat).

Település	Védett terület neve	Terület (ha)	Hatályba lépés éve	Törzskönyvi szám
Dabas	Dabasi Eperfás	nincs adat	1998	12/143/TT/98
	Dabasi Parlag-tónál álló kocsányos tölgy	-	1998	12/144/TE/98
	Dabasi Pusztatemplom-domb	nincs adat	1998	12/145/TT/98
	Dabasi-templomkert növényzete	-	1998	12/191/TE/04
	Dabas, Vadkörtefa	-	2010	12/365/TE/10
	Dabas, Tanuló utcai platánsor	-	2010	12/366/TE/10
Kakucs	Kakucs, Központi park	nincs adat	2008	12/355/TT/08
Tatárszentgyörgy	-	-	-	-
Üllő	-	-	-	-

3. táblázat. A négy településen található helyi jelentőségű természetvédelmi területek
 Forrás: <http3.>, 1. sz. melléklet adatai alapján saját szerkesztés (2016)

Amennyiben egy településen minél több a védett terület, annál jobban kitett a környezeti bűnözésnek, konkrétan a természetkárosításnak, mint bűncselekménynek. Ez leolvasható a 4. táblázatról is.

4.6.2.2. A négy település tájféldrajzi besorolása

<i>Nagytáj</i>	<i>Középtáj</i>	<i>Kistáj</i>	<i>Település neve</i>
<i>Alföld</i>	<i>Duna-menti síkság</i>	<i>Pesti-hordalékkúpsíkság</i>	<i>Kakucs, Üllő</i>
<i>Alföld</i>	<i>Duna-Tisza közti síkvidék</i>	<i>Kiskunsági-homokhát</i>	<i>Dabas, Tatárszentgyörgy</i>

4. táblázat. A négy település tájféldrajzi besorolása
 Forrás: <http6.> alapján saját szerkesztés (2016)

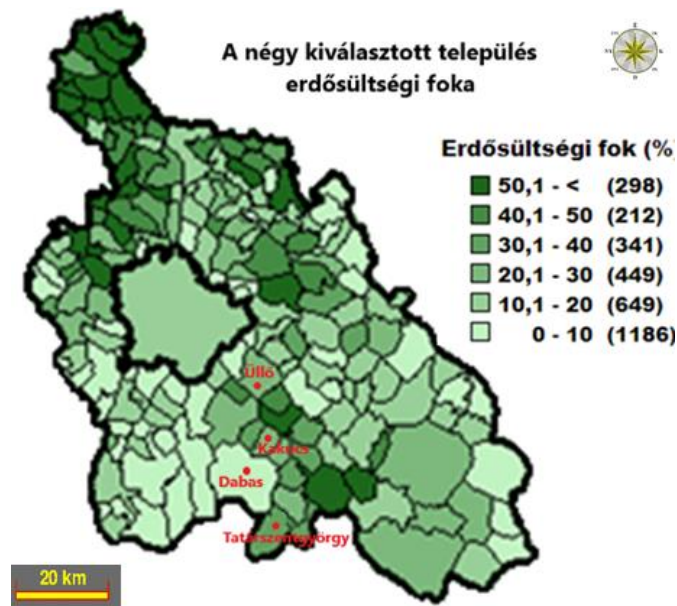
Üllő városközpontja pozitív példája az épített környezetnek, mely az ember által mesterségesen kialakított rendszer, amelynek alapvető funkciója az ember mindennapi életéhez elengedhetetlen társadalmi szükségletek kielégítése.

Pest megye települései közül 26 település ivóvíze nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, arzén és ammónium szennyeződés miatt. Ezek közül 18 település ivóvizében 0,03-0-01 mg/l közötti arzén koncentrációt mutattak ki. Ezek közül néhány településen az arzén szennyeződés mellett ammónium és vas szennyeződést is tartalmaz az ivóvíz. A 0,5 mg/l koncentrációnál nagyobb ammónium tartalmú vízzel ellátott települések közé tartozik Tatárszentgyörgy, ahol az ammóniumtartalom mellett még >0,05g/l koncentrációjú mangán szennyeződést is tapasztaltak (<http7.>).

4.6.2.3. A települések erdősültsége és falopási érintettsége

Korábban kimutattam, hogy a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban mennyi falopás bűncselekmény történt (95. ábra). Az esetszámok tükrében meg kell vizsgálni a falopás elkövetési tárgyának a területi elhelyezkedését, hogy ezáltal képet kapjunk arról, hogy ez a tényező mennyire befolyásolja a falopás bűncselekmények előfordulását.

Üllő a monori kistérséghez tartozik. A többi három település a dabasi kistérséghez tartozik. A monori kistérség erdősültsége nem jelentős. A dabasi kistérség erdészeti szempontból – a Budapesti Agglomeráción kívüli megyei területen – jelentős, közel 30%-os erdősültséggel. Az ábráról leolvashatjuk (95. ábra), hogy Üllő erdősültségi foka megegyezik Kakucs erdősültségi fokával, Tatárszentgyörgy erdősültségi foka valamivel magasabb. Dabas erdősültségi foka a legalacsonyabb.

95. ábra. A négy kiválasztott település erdősültségi foka
 Forrás: Pest megye területrendezési tervéből saját szerkesztés (2019)

4.7. A KÖRNYEZETI BŰNÖZÉS ELKÖVETŐINEK SZOCIÁLGEOGRÁFIAI VIZSGÁLATA

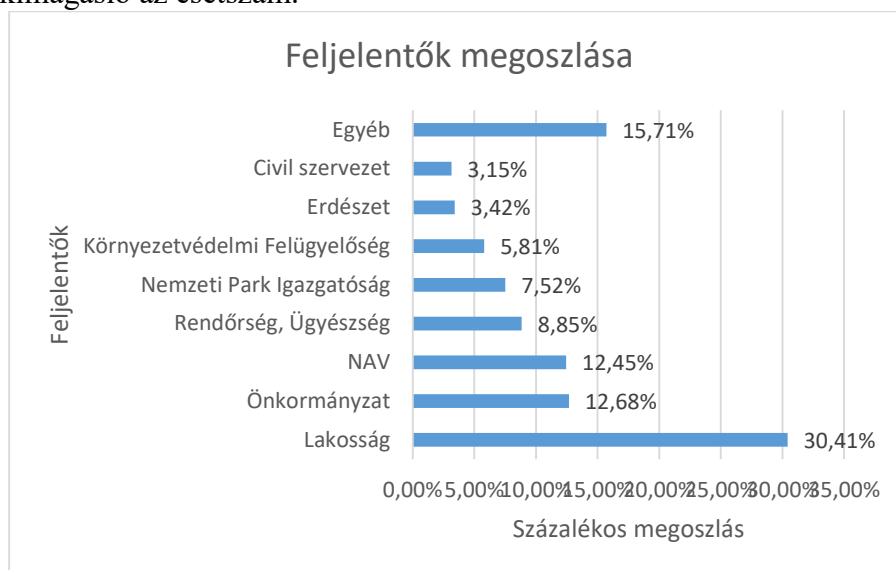
Sértetti oldal

A sértetteken belül megkülönböztetünk természetes és jogi személyeket. A kriminálgeográfia módszerével a természetes személyek vizsgálatára nyílik lehetőség. A sértettek vizsgálatával foglalkozó tudományág (viktimológia) előrehaladtával több kutató is „a bűnözés alapjellemezői közé” sorolja a sértetti oldalt (Mátyás 2011).

Egy vagyoni elleni bűncselekménynél pontosan behatárolható a sértetti oldal, valaki károsult, vagyoni kárt szenvedett, amely vagy megtérül, vagy nem. Általában a vagyoni elleni bűncselekményeknél megegyezik a sértett és a feljelentő személye. A környezet- és természet elleni bűncselekményeknél a sértetti oldal speciálisnak mondható. Nem beszélhetünk általánosságban sértetti oldalról, ugyanis minden környezetkárosításnál sértett a magyar állam, a magyar társadalom és a magyar természeti értékek, állat- és növényvilág.

A környezeti bűnözés feljelentői megoszlása megmutatja (96. ábra), hogy kik azok a társadalmi szereplők, akik „elsőként” találkoznak a környezeti bűncselekményekkel. Az ábra a három főbb környezeti bűncselekmény (környezetkárosítás, természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése) összegzett feljelentői megoszlását mutatja a 2005-2012 közötti időszakban. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a lakosság tette a legtöbb feljelentést környezeti bűncselekményekben. Jelentős a szerepe az önkormányzatoknak, a különböző nyomozó hatóságoknak, a nemzeti parkok igazgatóságainak. Az egyéb feljelentői kör a Katasztrófavédelem, a Talaj- és Növényvédelmi Hatóság, közterület felügyelet, polgárőrség, közútkezelő, különböző minisztériumok, vízművek, áramszolgáltatók, vadásztársaságok, mezőőri szolgálatok, egyházak, gazdasági társaságok, stb. A három főbb bűncselekménynél vannak kiugró eltérések. Környezetkárosítás és hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekménynél a NAV alig szerepel feljelentőként (0,53% és 1,25%), míg természetkárosítás esetében ez a szám 35,59%. A nemzeti parkok munkatársai természetkárosítás miatt 17,79%-ban szerepeltek feljelentőként, míg környezetkárosítás és hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekménynél elenyésző - 1,52% és 3,25% -

számban. Ahol a Nemzeti Park, civil szervezetek jelenléte erősebb, ott a látens bűncselekmények száma kevesebb. Ahol a NAV jelenléte magas, pl. határszakaszokon, reptereken, ott kimagasló az esetszám.

96. ábra. Feljelentők megoszlása a 2005-2018-as időszakban a környezet- és természet elleni bűncselekmények vonatkozásában Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2021)

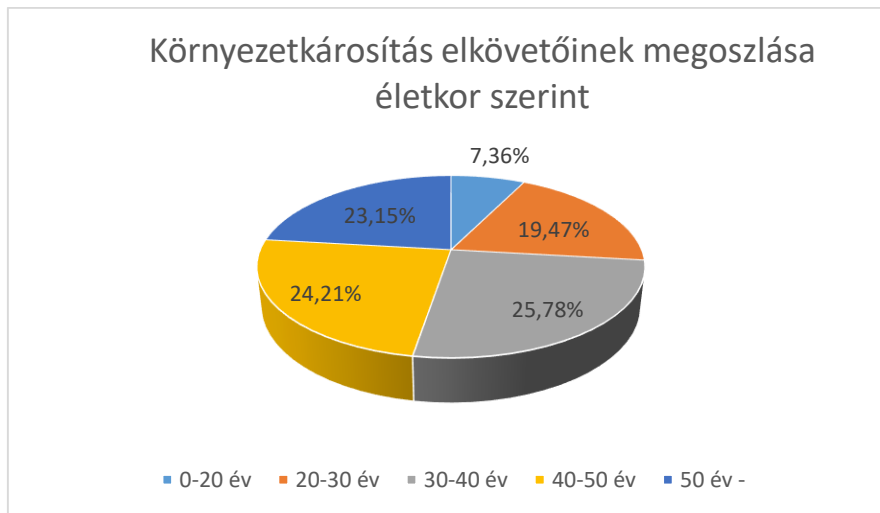
A környezetkárosító bűncselekményeknél általánosságban elmondható, hogy a lakosság teszi a legtöbb feljelentést. A lakosság szerepelt a legtöbbször sértettként, vagyis az ő érdekeik (értékeik) sérültek a leginkább a környezetkárosítás által. A helyi lakosság értesült elsőként a környezetkárosításról. Itt is érvényesülni látszik az a feltevés, hogy a környezeti problémák megoldását helyi szinten kell elkezdni. Ezt igazolja az is, hogy az elkövetők nagyrészt helyi lakosok. Amennyiben a helyi lakosság nem teszi meg a szükséges lépéseket a környezetkárosító magatartások ellen, úgy a hatások késleltetve bár, de globálisan is jelentkezni fognak.

Elkövetői oldal

A bűnözést vizsgáló kutatók hamar felismerték, hogy az egyén bűnelkövetővé válása szoros kapcsolatban van a társadalmi környezettel. Az ismertté vált elkövetők adatait elemeztem életkor, nem, lakhely, családi állapot, foglalkozás, iskolai végzettség és nemzetiség szerint. A vizsgált időszak: 2013-2018.

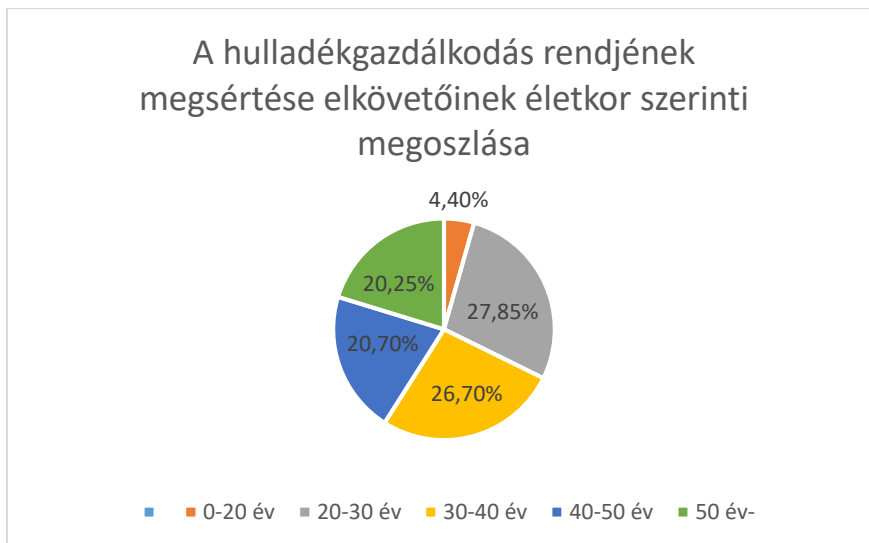
Az elkövetők életkora

Számos kriminológusával foglalkozó kutató arra a megállapításra jutott munkája során, hogy az életkor előre haladásával a bűnözési aktivitás csökkenő tendenciát mutat. Az alkalmazott bűnözési modellekben is megjelenik az életkor valamely szegmense a bűnözés magyarázatára. A környezet elleni bűncselekményeknél is befolyásolható tényezőként említhetjük a lakosság demográfiai szerkezetét, korösszetételét is, hiszen más-más mutatókat kapunk egy fiatal, illetve egy idős korstruktúrával rendelkező település esetében. Trócsányi András és munkatársa szerint ez elsősorban abból fakad, hogy az idős, 60-70 éven felüli lakosság körében nem volt általános még az elemi iskola elvégzése sem. Ez esetben a szociálgeográfiai jellemzők együtt hatásának lehetünk tanúi, ugyanis az idős korból adódik az alacsony iskolai végzettség (Trócsányi és Tóth 2002).

97. ábra. A környeztkárosítás bűncselekmény elkövetőinek megoszlása életkor szerint a 2013-2018-as időszakban Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

A környeztkárosítás elkövetői életkor megoszlásának vizsgálatából (97. ábra) kimutatható, hogy a 20 év alatti elkövetők aránya alacsony. A vizsgált időszakban volt olyan év, amelyben nem volt 20 év alatti gyanúsított. A fiatalkorú bűnözés nem jellemző erre a bűncselekménytípusra. A 20 és 30 év közöttiek már magasabb százalékot képviselnek. 30 éves kor felett az elkövetők megoszlása között nincs szignifikáns különbség. Összességében a 30 és 50 éves életkor közötti elkövetők voltak túlsúlyban. 50 éves kor fölött már egyre kevesebb az elkövető.

98. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetőinek életkor szerinti megoszlása a 2013, 2018-as évben Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

Az ábráról leolvasható (98. ábra), hogy szignifikáns különbség nincs az életkor megoszlása között. a 30 és 50 éves életkor közötti elkövetők voltak túlsúlyban. Itt is a 30 és 50 éves életkor közötti elkövetők voltak túlsúlyban.

Az elkövetők neme

Az adatelemzés során arra a megállapításra jutottam, hogy a legtöbb környezeti bűncselekmény elkövetője férfi.

Tímár Judit munkájában arról ír, hogy az egyre terjedő „ökofeminizmus” képviselői a nők „természetközelségét”, természet iránti nagyobb érzékenységét hangsúlyozzák. Úgy vélik, a nők jobban tudatában vannak a helyi környezeti problémáknak, jobban aktivizálhatók a környezetvédelmi mozgalmakban. E nézet kritikájaként ugyanakkor megfogalmazódik, hogy korunk gazdasági fejlődésével átalakulóban vannak a nemi szerepek, így a környezeti tudatosságban fellelhető nemi különbségek is változnak még a perifériális falusi területeken is, ráadásul e szemlélet alkalmas lehet arra, hogy egyik vagy a másik nemre hárítsák a környezetvédelem feladatát, ami csak együtt képzelhető el. A női bűnözés aránya az össz-bűnözésen belül is alacsonyabb, mint a férfiaké. Általában a női bűnözés alacsonyabb arányának okai között szerepel az a magyarázat, hogy a nők szorosabb társadalmi kontroll alatt állnak a családban (nagyszülők, család, házastárs szerepe) a szűkebb társadalmi környezetben, valamint korábban megszerzik a szociális kognitív képességeket, mint a férfiak (Tímár 2002).

A nők ritkán fordulnak elő elkövetőként környezeti bűncselekményeknél, kismértékben természetkárosítás bűncselekménynél társtettesként, vagy szuvenirek-, védett fajokból készült fogyasztószerek, kivonatok csempészeténél.

Fehér Lenke munkájában arról ír, hogy a férfi és a női bűnelkövetők egymáshoz viszonyított aránya hosszú távon kisebb különbségeket mutat ugyan, de a női elkövetők csak töredékét képezik a férfi elkövetőknek, nem érve el még a 15%-os arányt sem. 1995-ben az összes bűnelkövető 89,5%-a volt férfi és 10,5%-a nő, míg 1998-ban a férfi bűnelkövetők aránya 87,3%, a nőké pedig 12,7%. 1976-1998-ig vizsgálva az adatokat, megállapítható, hogy átlagosan az időszakban a női bűnelkövetők aránya az össz-bűnözésen belül 12,8% (Fehér 1999).

Az elkövetők 94,21%-a férfi. A női elkövetők csupán 5,78%-ot tesznek ki. A vizsgált időszakban előfordult olyan év, amikor nem volt női gyanúsított környezetkárosítás elkövetése miatt.

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény esetében a női elkövetők aránya jóval alacsonyabb (6,35%), mint a férfiaké (93,7%). Főként Kelet-Magyarországon az illegális gépkocsibontásoknál találkoztam női elkövetőkkel, mint társtettesekkel.

Szabó Anna munkájában arról ír, hogy a nők általában kevésbé vesznek részt fegyveres, erőszakos akciók elkövetésében, sokkal inkább lelki okokból követnek el büntetendő cselekményt, az esetek többségében családi kényszer hatására lesznek bűnözővé, vagy sok esetben lelki trauma, szexuális trauma hatására ”kényszerülnek” ezt az utat választani (Szabó, 2012).

Tanulmányomnak nem feladata a nők bűnözővé válásának kutatása – egyes elméletek szerint befolyással bír a vörösvérsejtek száma, a nemzéssel kapcsolatos élettani fázisok (klímáx, menstruáció), a társadalmi kontroll stb. Több tudós foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a nők miért követnek el kevesebb bűncselekményt. A számos elmélet között nehéz igazságot tenni, véleményem szerint nem is lehet, hiszen mindegyikben van egy kis igazság.

Az elkövetők lakhelye

Földrajzi aspektusból érdekes megállapításokra adhat lehetőséget a bűnelkövetők mobilitásának a vizsgálata, amely az elkövetés helyén tartózkodás alapján osztályozza a bűnelkövetőket (Mátyás, 2011).

Vannak kutatók, akik a bűnözési modellekben a 100 ezer lakosra jutó ismertté vált bűnelkövetők számát kísérik megmagyarázni. Általában a bűncselekményeket az elkövetés helyéhez kötik, az alapján tartják nyilván. A bűnelkövetőket lakóhelyük szerint tartják nyilván. A környezeti bűncselekmények elkövetői általában helyi lakosok, ezért helyénvaló az elkövetés helye szerinti társadalmi-gazdasági adatokat vizsgálni.

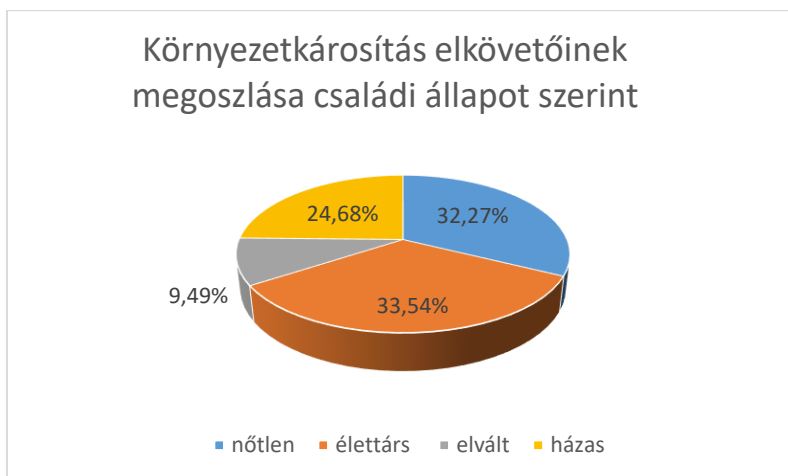
A vagyoni elleni bűncselekményeknél jellemző az átutazó bűnöző. A tapasztalt elkövetők nem a saját lakhelyükön lopnak, így a lebukás veszélye is sokkal kisebb. A környezetkárosítás esetében a sérthető értékek elhelyezkedése nagymértékben befolyásolja a bűncselekmény előfordulását. Egy védett erdő területi elhelyezkedése, vagy egy szarvasgomba lelőhely lehet ilyen tényező. A sérthető értékek elhelyezkedését leginkább a helyi lakosság ismeri.

A „mozgó bűnöző” illetve a külföldi állampolgárságú elkövető ennél a bűncselekménynél ritka. Leginkább a helyben lakók követik el a környezetkárosításokat (90,4%). A helyi lakos fogalmát egy kissé tágabban értelmeztem, ugyanis ide soroltam az 50 km-es körzetben lakó elkövetőket is. A vizsgált időszakban az ismertté vált elkövetők 90,40%-a volt helyi lakos. Az elkövetők 9,57%-a nem helyi lakos volt, azonban az esetek nagy részében környékbüliek voltak, vagy helyiek társtetteseként vettek részt a bűncselekmény elkövetésében (pl. szarvasgomba keresés – ásás következtében jelentkező környezetkárosítások).

A helyi lakosok követték el a legtöbb hulladékos bűncselekményt is (2020: 93,7%).

Az elkövetők családi állapota

A családi háttér jelentős hatással van az egyén bűnelkövetővé válására. Egy gyerek elsősorban a családi nevelésen keresztül alakítja ki saját normarendszerét, világszemléletét. Ugyanakkor felnőttként a házasság adhat némi erkölcsi alapot, de ezt különösebben érvekkel alátámasztani nem lehet.

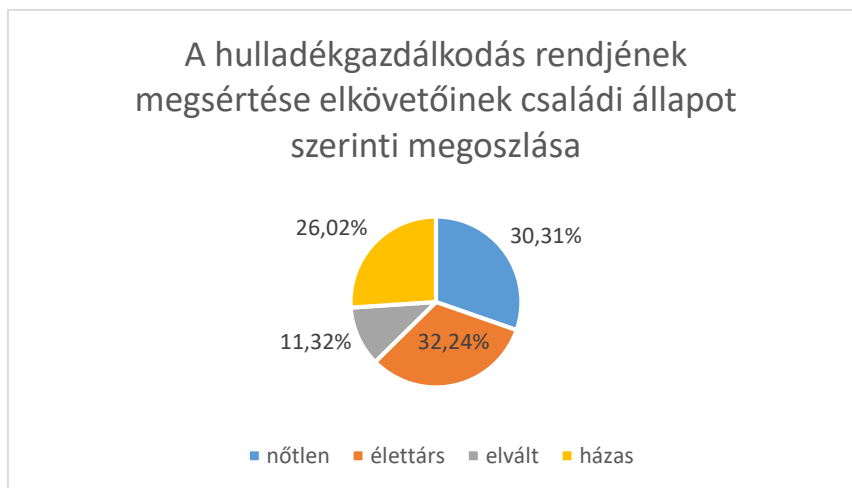

99. ábra. A környezetkárosítás bűncselekmény elkövetőinek megoszlása családi állapot szerint a 2013-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Piskóti-Kovács Zsuzsa értekezésében megállapította, hogy nem mutatható ki kapcsolat az elvált lakosság aránya és az ismertté vált bűnelkövetők száma között. Én magam korábban a falopás elkövetőinek vizsgálatánál jutottam arra a következtetésre, hogy nincs kapcsolat a családi állapot és a bűnözési hajlam között (Piskóti-Kovács 2014).

Az ábráról leolvasható (99. ábra), hogy elkövetői szempontból ennél a bűncselekménytípusnál nem számít igazán, hogy valaki bejegyzett társas kapcsolatban él-e vagy sem. A nőtlen és az élettársi kapcsolatban élő elkövetők aránya – kis eltéréssel – megegyezik. Az elvált elkövetők nem képviselnek jelentős arányt.

100. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetőinek megoszlása családi állapot szerint a 2013,2018-as évben
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

Az ábrán látható (100. ábra), hogy a felderített elkövetők többsége nőtlen vagy élettársi kapcsolatban álló.

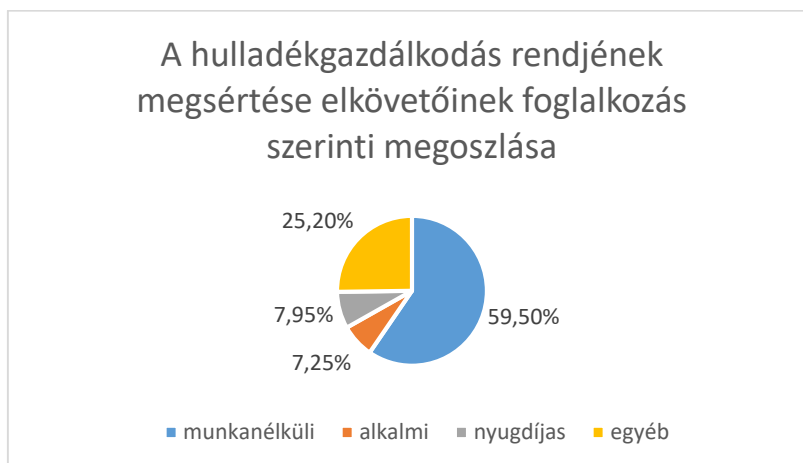
Az elkövetők foglalkozása

A kriminilaszttikával foglalkozó szakemberek számára nem újdonság, hogy a munkanélküliségi ráta és a bűnözés különböző mutatószámai között kapcsolat van, azaz a magasabb munkanélküliségi ráta magasabb bünelkövetési gyakoriságot indukál.

101. ábra. A környezetkárosítás bűncselekmény elkövetőinek megoszlása foglalkozásuk szerint a 2013-2018-as időszakban
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábrán látható (101. ábra), hogy a legtöbb elkövető (45,55%) munkanélküli. Az alkalmi munkás több esetben valójában munkanélküli. Nincs állandó munkája, amikor elfogy a pénze, elvállal valamilyen kisebb volumenű munkát. A szakképzetlen emberek általában alkalmi munkákból élnek. Tanuló a legtöbb évben nem fordult elő gyanúsítottként, nyugdíjas is csak elvétve. Az egyéb foglalkozási kategóriákban megtalálható az őstermelő, közhasznú munkás, polgármester, karbantartó, konyhai kisegítő, juhász, sőt még a környezetvédelmi vezető is.

102. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetőinek megoszlása foglalkozás szerint a 2013,2018-as évben
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

Az ábrán látható (102. ábra), hogy a legtöbb elkövető munkanélküli. Az alkalmi munkások és a nyugdíjasok aránya hasonló. Az egyéb elkövetők között találunk közfoglalkoztatottat, vállalkozót, östermelőt, betanított munkást is. Előfordul képviselő, orvos és hivatásos vadász is elkövetőként. Bár a hulladékkal kapcsolatos bűncselekmények elkövetése a legtöbb esetben nem a vagyonszerzésre irányul – több esetben az anyagi kiadás elkerülésére – itt is nagy jelentőséggel bír az elkövetők jövedelmi viszonya. A munkanélküliek mindennapjai nem annyira behatároltak, mint aki rendszeresen munkahelyre jár. Aki dolgozni jár, nem ér rá bűnözni. A szegénység, a kilátástalanság sokszor a bűnözéssel jár együtt. Nem kell szegénynek lenni ahhoz, hogy elkövetővé váljunk. A hivatásos vadásznak feladata a környezet megóvása, a vad védelme. A zsigerek és egyéb állati maradványok „hátra hagyása” a természetben ugyanúgy bűncselekmény, mint ahogy a hentes illegálisan elhelyezi az állatok feldolgozásából megmaradt állati maradványokat a külterületen.

Az elkövetők iskolai végzettsége

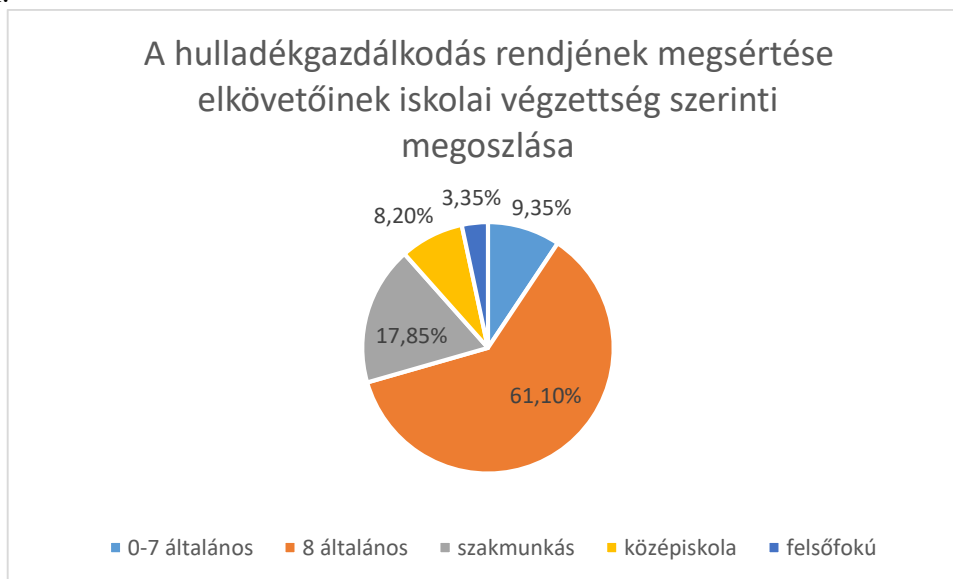
Az iskolai végzettség (műveltség) és a bűnözési hajlam összefüggéseit a kriminálstatisztikusok eltérően magyarázzák. A legáltalánosabban elfogadott nézet szerint a magasabb iskolai végzettség előnyösen hat a közbiztonságra, tehát a magasabb iskolázottság csökkenti a bűnözési hajlamot. Ugyanakkor tapasztalatom alapján a gazdasági bűnelkövetők magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek. A környezetkárosítás elkövetőinél is találok polgármesterekkel, ügyvezető igazgatókkal.

103. ábra. A környeztkárosítás bűncselekmény elkövetőinek megoszlása iskolai végzettség szerint a 2013-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Látható (103. ábra), hogy az elkövetők több, mint a felének a legmagasabb iskolai végzettsége 8 általános. A szakmunkás végzettséggel rendelkezők is jelentős hányadot (20%) képviselnek. Ahogy nő az iskolai végzettség, úgy csökken az elkövetők aránya is. Azaz a környeztkárosítás esetében is elmondható az a törvényszerűség, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál valószínűtlenebb, hogy környezeti bűncselekményt fog elkövetni.

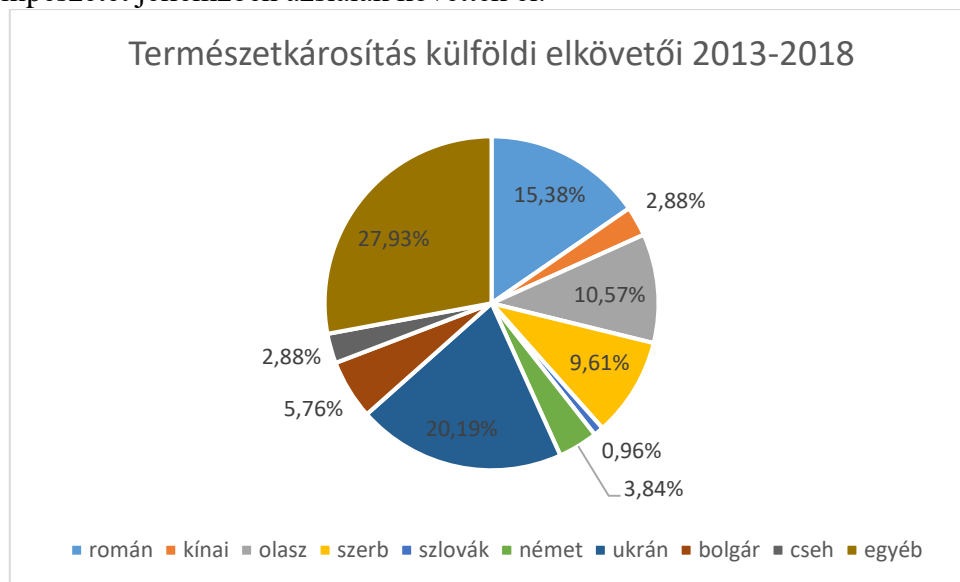
104. ábra. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény elkövetőinek iskolai végzettség szerinti megoszlása a 2013,2018-as évben

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

A hulladékos bűncselekményeknél is hasonlóak az adatok. Kijelenthetjük, hogy a legtöbb hulladékkal kapcsolatos bűncselekmény elkövetőjének iskolai végzettsége 8 általános és az alatti. Elvértve előfordulnak az értelmiségiek köréből is elkövetők. Találkoztam olyan esettel is, mikor egy település polgármestere kiengedte a szennyvizet a háza mögötti árokba. A magasabb iskolai végzettség általában együtt jár a környezet iránti nagyobb tisztelettel és jobb szemléletmóddal, de akadnak kivételek.

Az elkövetők nemzetisége

A 2013-2018-as időszakban az ismertté vált (felderített) természetkárosítás bűncselekmények 63,76%-át magyar állampolgárok követték el. A helyi (megyei) lakosok aránya: 81,25%. A természetkárosítás bűncselekmények 36,23%-át külföldi állampolgárok követték el, a cselekmények mintegy 90%-át az országhatáron, jellemzően védett fajok csempészetével. A külföldi elkövetők közül a legnagyobb számban ukránok (20,19%), románok (15,38%), olaszok (10,57%) és szerbek (9,61%) az elkövetők (105. ábra). A repülőtéren regisztrált védett fajok csempészetét jellemzően ázsiaiak követték el.

105. ábra. A természetkárosítás külföldi elkövetői a 2013-2018-as időszakban
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

A 2013-as év előtt jellemzően magyar turisták voltak az elkövetők, manapság az internetes csomagküldő szolgálatok magyar megrendelői. A külföldi elkövetők száma elenyésző (0,53%). A környezetkárosítás magyar nemzetiségű elkövetői 47,05%-ot tettek ki. A felderített elkövetők több, mint a fele (52,40%-a) roma származású a 2019-es adatok alapján. Roma nemzetiségű elkövetőkkel környezet- és természet elleni bűncselekményeknél olyankor találkozhatunk, amikor a környezetkárosítás velejárója az egyéb vagyoni jellegű haszon, mint pl. falopásnál, kábelégetésnél. Az ábrán látható (105. ábra), hogy a legtöbb felderített elkövető roma származású a 2013-2018-as években (60,45%). A kriminalisztika és szociológia jelenlegi álláspontja szerint a gyakran tapasztalható halmozottan hátrányos helyzettel, mint a szegénységgel, munkanélküliséggel, alacsony iskolai végzettséggel függenek össze.

A csekély számú külföldi elkövető általában román állampolgárságú. Póczik Szilveszter szerint hazánkban 1990-ben indult robbanásszerű növekedésnek, majd 1993-ra tetőzött a külföldi állampolgárok bűnözése (Póczik 1999). Mára a külföldiek bűnözése jelentősen csökkenni látszik. A külföldiek leginkább a szervezett bűnözésben vesznek részt, a környezet elleni bűncselekményekben szerepvállalásuk csekélynek mondható.

A környezeti bűnözés társadalmi megítélése

Irk Ferenc úgy vélte: „ha vannak a jog szerint eltérően megítélendő tettek, amelyeket a közvélemény közel azonos súlyúnak vél, (vagy fordítva: a közvélemény által nagyon is eltérően megítélendő tettet a jog egymáshoz nagyon is hasonlóan kezel), miért ne lehetnének ezek az egész büntetőjogi rendszer felülvizsgálatának alapjaihoz szolgáló érvek. 1988-ban egy

kérdőíves vizsgálat során próbálta feltárni az összefüggéseket. A felnőtt korcsoportokba sorolható lakosságot életkor, nem, iskolai végzettség és foglalkozási kategória szerint reprezentáló populációnak – más témakörök mellett – a környezettel kapcsolatos kérdéseket is feltett.

A válaszokból kitűnt, hogy a lopás esik a legsúlyosabb megítélés alá. Az én szempontból fontos környezeti kérdésekre adott válaszok a következőképpen alakultak:

A szomszéd a lakása kéményét nem az előírásoknak megfelelően használja. Az állandóan büdös, robbanásveszélyes kémény tulajdonosát, használóját a megkérdezettek 34%-a nem ítélte el. Az alacsony iskolai végzettségűek (0-5 osztály) negyede nem kívánta a büntetést. A felsőfokú végzettségűek több, mint a fele nem tartotta szükségesnek büntetést. Az élettársi közösségekben élők és az elváltak fele a nem büntetők aránya.

Ön milyen döntést hozna a vállalatvezetővel szemben? Külföldi céggel kötött szerződés értelmében jelentős mennyiségű mérgező anyag tárolására vállalkozott, ezzel az államot is nagymennyiségű devizához juttatta. Ugyanakkor az anyag tárolása a környéken élőkre bizonyos kockázatot jelent. A mérgező anyag tárolása esetén a nem büntetők aránya 59,8%.

A vezető a község területén lévő 50-60 éves tölgyfaligetből 1-1 fát saját célra kivágott. A párttitkár tölgyfájánál a nem büntetők aránya 4,7%. A tanácselnök tölgyfájánál a nem büntetők aránya 4,2%. Kiemelkedően magas a 0-5 osztályt végzettek körében (11,9%). Minél alacsonyabb az iskolai végzettségük a megkérdezetteknek, annál inkább „elnézőek”. Egyébként a szociográfiai változók között nincs akár szignifikáns, akár ilyenek ugyan nem nevezhető, de legalább tendencia jellegű eltérés.

Ön milyen döntést hozna a vezetővel szemben? Termelési érdekből igazgatói utasításra a gyár szennyvizét a tóba engedi. A halgazdaság halai elpusztulnak. A nem büntetők aránya 2,7%. A férfiak esetében 1,8%, a nőknél 3,4%. A 18-24 évesek között egyetlen személy sem akadt, aki ne szabott volna ki büntetést.

A belváros magántulajdonban álló kisméretű zöldterületét a tanács kisajátította, butikok létesítése céljából. A nem büntetők aránya 35,9%. A szóban forgó szociográfiai mutatók szerint az egyes csoportok között semmiféle lényeges eltérés nem volt tapasztalható (Irk 2016).

A bemutatott kutatási példa is rávilágított arra, hogy a magyar lakosság a rendszerváltás utáni két és fél évtizedben (mind a mai napig) közömbös a környezetet veszélyeztető vagy kifejezetten sértő tettekkel szemben.

Összegzés

Erdei Gábor szerint a negatív, ezen belül a deviáns magatartások körében az egyes jelenségek gyakorisága térben és időben különböző. A gyermekek szegénysége a bűnözést termelő társadalmi faktorok között kiemelkedő jelentőségű. A bűnözést reprodukáló társadalmi és földrajzi tényezők a gyermekkori szegénység együtt jár a fiatalok iskolai hiányosságaival. Az általános iskolai végzettség hiánya önmagában olyan tényező, amely a társadalom periferiája felé sodor, és mint ilyen, összefüggésbe hozható a bűnelkövetővé válással. Nagyon fontos kérdés a hazai etnikai probléma is. A terület típusonkénti elhelyezkedése, annak feltárása, elemzése, feltérképezése elválaszthatatlan a földrajzi környezet és a bűnözés kapcsolatrendszerében. A személyiség azoknak a belső tényezőknek az összessége, amelyek az egyén, és mind a társadalmi, mind pedig a földrajzi környezet kölcsönhatásával fejlődnek, és amelyen keresztül az individuumot érő külvilági hatások érvényesülnek. Az iskolázatlan, vagy szakképzettség nélküli emberek nem, vagy alig tudnak munkahelyen elhelyezkedni. A lehetőségük szerinti nagyon alacsony jövedelemszerzés - képzettségükből illetve annak hiányából adódóan – miatt adódik az, hogy a pénzszerzés eszköze a bűnözői szemlélet, azaz bűncselekmény útján megszerezni az általuk szükségesnek ítélt pénzüsszeget (Erdei 2002).

A környezeti bűncselekmények gyanúsítottai adatainak vizsgálatából kiderült, hogy a legtöbb felderített elkövető 30 év feletti, férfi nemű, munkanélküli és alacsony (8 általános) iskolai végzettséggel rendelkező helyi lakos. A gyanúsítottak több esetben a roma nemzetiségűek közül kerültek ki.

A roma elkövetők viszonylag magas arányára magyarázatként elfogadhatjuk Póczik Szilveszter írását, mely szerint a romák a legképzetlenebb és legkevésbé preferált képzettséggel bíró munkavállalókként első áldozatává váltak a 80-as években bekövetkező gazdasági hanyatlásnak, majd válságnak, illetve a vele járó tömeges munkanélküliségnek. A munka és az azzal szerzett megélhetés elvesztése több nemzedék számára tartós, végleges állapot maradhat. Az általános iskolát nagy küzdelemmel befejező roma gyermekek alig 3%-a kerül középiskolába, amiből 40% hamarosan lemorzsolódik. A roma gyermekek sokszor a kötelező alapfokú iskoláztatás törvényi előírása ellenére sem járnak iskolába (Póczik 1999). A romák elkövetőként fordulnak elő leginkább gépkocsibontásoknál, akkumulátor kereskedelemnél, vas- és színesfémmel kapcsolatos hulladék kezeléssel. Nem a környezetszennyezés a céljuk, hanem az anyagi haszonszerzés, a megélhetés. Egyes elméletek szerint a bűnözés a társadalmi kapcsolatok tanult viselkedése, amit az egyes generációk akaratlanul, mintegy megfertőzve átadnak egymásnak, amit „kulturális átörökítésnek” neveznek (Gönczöl et al., 2016). A roma kisebbségnél jellemző, hogy generációk folytatják elődeik hagyományait, megélhetési formákat utánoznak. Előfordulhat, hogy olyan jövedelemszerző tevékenységet gyakorolnak, követnek, amelyek régebben nem számítottak bűncselekménynek (pl. akkumulátor- és fémkereskedelem, szarvasgomba gyűjtés).

Solt Ágnes disszertációjában arról ír, hogy a kriminális deviancia egyik valószínűsítő tényezőcsoportja a környezeti hátrány, amely alatt alapvetően a kedvezőtlen szocio-ökonómiai helyzetet értjük. Hátrányos társadalmi helyzetben azok a személyek, illetve családok élnek, akiknek a szükségletkielégítési lehetőségei, életkörülményei a társadalom többségénél lényegesen rosszabbak. Itt mindenekelőtt a szegénységre kell gondolnunk, amely körülmény további hátrányokkal jár együtt. Ilyen például a gyermek alacsony születési súlya, fizikai, kognitív és szociális készségek kialakulásának megkésettsége, iskolai lemaradás, kamaszkori terhesség és munkanélküliség, amelyek a szegénységben élőket jóval nagyobb arányban sújtják a társadalom más rétegeinél. A bűncselekmények elkövetésének valószínűsége a szegénységben élők, alacsony jövedelemmel rendelkezők körében jóval nagyobb, mint a középosztályban (Solt 2012).

Gönczöl Katalin írásában a bűnözés és a szegénység kapcsolatát vázolta fel. Az 1789-1849 között végbement polgári forradalmak után Európában általánossá vált az a nézet, hogy a szegénység önmagában bűn és egyben további bűnök forrása is (Gönczöl 1991).

Darvas Ágnes és munkatársa szerint a szegénységhez vezető társadalmi okok jól ismertek. A szegénységvizsgálatok eredményei szerint a háztartás munkaerőpiaci helyzete, a gyermekek száma, a lakhatás körülményei, a településjelleg és mindenekelőtt a roma származás a legfontosabb szegénységi kockázatot növelő tényezők Magyarországon. Az elszegényedés, munkanélküliség, életszínvonal csökkenés mind az elkövetővé, mind az áldozattá válás folyamatában az elmúlt évben is jelentős szerepet játszott (Darvas és Tausz 2002).

Az elkövetőknél a legtöbbször a negatív társadalomföldrajzi tényezők együttesen voltak jelen, azaz a munkanélküliséggel sújtottak jelentős aránya iskolázatlan és szakképzetlen. Ebből az is következik, hogy a környezettudatosságra nevelésben már az általános iskolai oktatásban is hiányosságok vannak. A környezet és természeti ismeretek oktatásával és terjesztésével - az állami, önkormányzati intézmények és más szervezetek bevonásával, valamint a különböző hírközlő szervek (média) bevonásával elő kell segíteni, hogy a társadalom környezeti kultúrája növekedjen! Egy még nagyobb szemléletváltásra lenne szükség állami segítséggel.

Véleményem szerint - ahogy a legtöbb bűncselekménynél - a környezeti bűncselekmények elkövetésénél is a gazdasági tényezők, a gyors haszonszerzés játszanak főszerepet. A negatív magatartások gyakoriságának életkor, családi állapot, iskolai végzettség, anyagi és társadalmi helyzet szerinti eltérései a környezeti bűncselekmények esetében is igazak. A bűnözői magatartás sokkal inkább a gyenge társadalmi kontrollnak tudható be, annak, hogy az ott élők nem (csak) a lakóhelyük azonossága miatt sorolhatók azonos halmazba, de a gazdasági helyzetük, az általuk követett kulturális célok és életstílusuk, értékválasztásuk szempontjából is (Gönczöl et al. 2016).

5. KÖVETKEZTETÉSEK, MEGOLDÁSOK ÉS JAVASLATOK

5.1. JOGSZABÁLYVÁLTOZÁSOK – HULLADÉKOS JÖVŐKÉP

A Klíma- és Természetvédelmi Akciótervben foglalt célkitűzések elérése érdekében az Országgyűlés elfogadta a hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi II. törvényt, amely – 2021. március 01-jei hatállyal, többek között – a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) 196. §-a szerinti köztisztasági szabálysértés (1) bekezdés a) pontjában meghatározott törvényi tényállásból a szemetelést, mint elkövetési magatartást, továbbá a 196. § (2) bekezdését hatályon kívül helyezte. A szemeteléssel megvalósított köztisztasági szabálysértés a fenti időponttól kezdődően már nem minősül szabálysértésnek. Azaz a rendőr már nem fog senkit megbírságot ilyen szabálysértés miatt. A szemetelés jogellenes magatartásként a Szabs. tv. 187. § (1) bekezdés b) pontja szerinti természetvédelmi szabálysértésnél megmaradt, tehát ez továbbra is elkövethető, szabálysértésként szankcionálható.

A természetvédelmi szabálysértés törvényi tényállásában nem szerepel a „klasszikus” közterületi szemetelés, mivel az elkövetés helye természeti területre korlátozódik. A szabálysértés elkövetéséért egyébként a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr is szabhat ki helyszíni bírságot. A jogszabályváltozás miatt nagy valószínűséggel rendőr már nem fog kiszabni bírságot szemetelés szabálysértés miatt.

A települési hulladék közterületen történő engedély nélküli lerakása, elhelyezése, vagy nem a kijelölt lerakóhelyen történő lerakása illetve elhelyezése 2021. március 01-jétől szintén nem minősül szabálysértésnek, ezért az ilyen cselekmények miatt folyamatba helyezett szabálysértési eljárásokat – a Szabs. tv. 4. §-ára tekintettel – ugyancsak meg kellett szüntetni. A Szabs. tv. 196. § (3) bekezdésének módosítására figyelemmel a fenti cselekmények miatt helyszíni bírság kiszabásának sincs helye. A Szabs. tv.-ből hatályon kívül helyezett hulladékkal kapcsolatos jogsértő magatartások miatt 2021. március 01-étől a hulladékgazdálkodási hatóság által alkalmazható közigazgatási bírság kiszabásának, illetve a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 248. § (2) bekezdés szerinti hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény miatt büntetőeljárás lefolytatásának lehet helye. Ez a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményszámok emelkedését eredményezheti a jövőben. A Büntető Törvénykönyv módosítása a korábbi tényálláshoz képest három lényeges pontot tartalmaz:

- három évig terjedő szabadságvesztéssel lesz büntethető, ha valaki engedély nélkül végez hulladékgazdálkodási tevékenységet (pl. a fuvaros hétvégén mellékfoglalkozásként sített szállít úgy, hogy arra nincs engedélye), ennyi lehet annak a büntetése is, aki jelentős mennyiségű hulladékot elhelyez (ez 1000 kg-ot vagy a 10 köbmétert meghaladó mennyiséget jelent)

- öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, aki pl. különösen jelentős mennyiségű hulladékra követi el az adott bűncselekményt (azaz 10 000 kg vagy 100 köbméterre)
- továbbá elkobozható lesz az eszköz is, amivel elkövették pl. az illegális hulladék lerakását (http8.)

Az illegális hulladéklerakás ellenőrzése nem a rendőrség hatásköre lesz az új rendszerben, hanem a hulladékgazdálkodási hatóságé. Tehát bűncselekményi szinten is „lefartak” a rendőrség hatásköréből. A hulladékgazdálkodási jogsértésekben eljáró legfőbb hatalmi szerv a kormányhivatalok szervezetén belül újonnan megalakuló hulladékgazdálkodási hatóság lesz. A hatóság és a különböző terepen lévő örök helyszíni ellenőrzés keretében bírság kiszabására lesznek jogosultak. Mivel a törvény szerint közfeladatot ellátó személy az útellenőr és a kezelői ellenőr is – a közúti közlekedésről szóló törvényben meghatározott tevékenysége körében – nagy hangsúlyt kell fektetni az együttműködésre. Ez egy teljesen új típusú hatósági együttműködést jelent majd.

A hulladékgazdálkodási hatóság embereinek egyéb feladatai is lesznek, mint a termék értéklánc ellenőrzése, a hulladékgyűjtés-, válogatás ellenőrzése, valamint számos engedélyezési, felügyeleti és ellenőrzési feladatok végrehajtása.

Az új rendszer azt ígéri, hogy egyszerűsödik a szelektív hulladékgyűjtés a települési gyűjtőpontok létrehozásával; a meglévő hulladékudvarokat bővítik, támogatják. Továbbá bevezetik a visszaváltási rendszert (műanyag, alumínium, üveg csomagolások), és fokozzák az újrahasznosítást. A tartós eredmények eléréséhez óriási infrastrukturális beruházásokra lesz szükség (http8.).

Környezetünk védelme érdekében további jogszabályváltozásokra lenne szükség:

- az illegális agancsgyűjtés sok probléma forrása. Az agancsgyűjtők zavarják az erdő nyugalmit, a vadon élő állat-, és növényvilágot. Jelenleg szabálysértési lopást követ el az, aki 50.000-ft értékhatár alatt illegálisan agancsot gyűjt. Elrettentő megoldásként szükséges az illegális agancsgyűjtés lopás bűncselekményi szankcionálása, ahogy megtörtént korábban a falopásnál is. A tényállás módosítása szükséges a következőképpen: a 2012. évi C. törvény 370. § (1) bekezdés szerint, aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el. (2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha b) külterületen jogellenes agancsgyűjtéssel követik el. Ezzel a törvényi módosítással már 1db agancs illegális gyűjtése is bűncselekményi szankciót vonna maga után.
- A gazdálkodó szervezetek kivételével (vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, mezőgazdálkodás) csak nappali fényviszonyok mellett, kizárólag emberi-, állati-, és elektromos meghajtású járművel lehet erdőterületen közlekedni! Amennyiben ezt a jogszabályt eredményesen be is lehetne tartatni, megszűnne a mára már öltre menő konfliktusok száma az erdészeti-vadászati hatóság képviselői és a hobby motorosok, off-roadosok, quadosok között. Hasonló jogszabályi megközelítés már szerepel a szlovák büntetőtörvénykönyvben, annak adaptálása is megfontolandó. A Tt. 300/2005. számú Szlovák Büntetőtörvénykönyv 305. § (2). bekezdése szerint: „aki a természet és a környezet védelméről szóló, általános érvényű jogszabályokkal vagy az erdőgazdálkodásról szóló, általános érvényű jogszabályokba ütköző módon gépjárművel, háromkerekű motoros járművel, négykerekű motoros járművel, motorkerékpárral vagy robogóval erdő- vagy

mezőgazdasági földterületre hajt, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” (http9.)

- Számos országban - a vadállomány nyugalmanak érdekében - vadászat során kötelező a hangtompító használata. Magyarországon is megfontolandó lenne!

5.2. A RUTINTEVÉKENYSÉG ADAPTÁLÁSA

A bűncselekmények visszaszorításához segítséget nyújthat a rutintevékenység elmélet adaptálása. A rutintevékenység elmélet lényegét adó háromelemes halmaz (motivált elkövető, megfelelő célpont, oltalmazó hiánya) a környezet elleni bűncselekményeknél mennyire van jelen? Az elmélet kiindulópontja egy modell felállítása. Eszerint valamely bűncselekmény keletkezése három elem egyidejű jelenlétével és kölcsönhatásával magyarázható. Bekövetkezik ugyanis a bűntett, ha akad kellően motivált tettes, alkalmas elkövetési tárgy vagy sértett és kedvező helyzet (amikor a megfelelő célpontot megfigyelni, megvédeni képes személy, eszköz hiányzik, távol van, nem elégséges stb.) (Gönczöl et al. 2016).

A környezet- és természet elleni bűncselekményeknél akad kellően motivált tettes, aki általában – szociálgeográfiai vizsgálatomból kimutathatóan – munkanélküli, alacsony iskolai végzettségű, alacsony jövedelemmel rendelkező személy. Az alacsony iskolai végzettséghez általában alacsony környezet iránti érzékenységi szint- és jogszabályismeret hiánya is társul. Az elkövetők lehetnek olyan vállalatvezetők, akik ritkán kerülnek a bűnüldöző szervek látókörébe, pedig a környezeti károkozásuk meghaladhatja az összes hazai magánszemélyektől eredő károkozás mértékét. Az emberek, cégek rövidtávú haszonra törekszenek. Az itt és most számít. Minél rövidebb idő alatt meggazdagodni. Nem számít az ezzel a mentalitással együtt járó károkozás, főként ha az később, késleltetve jelentkezik. Ezért is szenvednek hátrányos megkülönböztetésben a környezet elleni bűncselekmények. A környezeti károkozás késleltetve jelentkezik, ezáltal sok esetben a kár helyreállítása is késő. A környezeti bűncselekmény egy olyan pénzszerzési forma, amihez nem kell különösebb iskolai tudás. Olyan pénzspórolási forma, ami egyszerű (szeméttégetés, lerakás, kereskedelem).

Alkalmas elkövetési tárgy - a környezet elleni bűncselekmények szempontjából fontos természetföldrajzi tényezők - általában rendelkezésre áll. Magyarország gazdag környezeti-természeti értékekben, van mit ellopni, megkárosítani. Falopáshoz legyen fa, legyen védett faj, szarvasgomba lelőhely, csempészet szempontjából határútvonal, legyen kínálat-kereslet, madármérgezéshez madár stb. Hulladék minden háztartásban keletkezik, amit el lehet „tüntetni”.

A megfelelő célpontot, elkövetési helyszínt (természetvédelmi terület, erdő, külterület) megvédeni képes személy, eszköz általában hiányzik, nem elégséges. Külterületen ritka a rendőrség, polgárőrség, természetvédelmi őr, erdész, becsületes állampolgár. Nagy a védendő terület kiterjedése. Sokszor a jogrendszer sem képes megvédeni a környezetet.

A felsorolást több tényezővel is kiegészíteném. A környezeti bűncselekmények körébe sorolható vétkek nem illeszthetők bele a hagyományos bűncselekmény-kezelési konstrukcióba. Irk Ferenc (2016) munkájában táblázatban hasonlította össze a közönséges bűncselekményeket, a közlekedési bűncselekményeket és a környezet elleni bűncselekmények eltérő jellemvonásait a tett- és a kárkövetkezmény, a büntetőeljárás és a büntetés kiszabás szempontjából. Megállapította, hogy a többi bűncselekményhez képest a környezeti bűncselekményeknél minél nagyobb a kár, annál bizonytalanabb a tettes kiléte. A tett (károkozás) társadalmi elítéltsége bizonytalan. A látencia magas. A tett- és kárkövetkezmény közötti tér- és időbeli kapcsolat gyakran távoli, nem evidens és nem bizonyítható. A bizonyíthatóság problémás, az elkövető kiléte többnyire nem megállapítható, a sértetti kör többnyire behatárolhatatlan. A bűncselekmény területi hatálya sokszor globális (védett fajok csempészete). A kárkövetkezmény gyakran csak a közeli/távolabbi jövőben észlelhető. A jogi felelősség rendszere nem- vagy csak hiányosan

kidolgozott. A különféle bűncselekmények miatt kiszabható büntetések súlyossága egymással többnyire nem arányosítható.

Amennyiben az összes bűnözést vagy a vagyoni elleni bűnözést nézzük, akkor kijelenthetjük, hogy a csekély önkontrollal „rutinszerűen” cselekvő bűnelkövető megváltoztatása épp a szocializációs fogyatékoságok miatt úgyszintén nem tűnik könnyen járható útnak, így marad a személyek, vagyontárgyak jobb védelme, amit az úgynevezett szituatív bűnmegelőzés alkalmazásában vél megoldhatónak a szaktudomány (Gönczöl et al. 2020). Azaz a környezeti bűnmegelőzésre levetítve: szükséges a környezeti értékek erősebb védelme.

5.3. TOVÁBBI MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEK

Mivel a környezetkárosítások elkövetői legtöbbször helyi lakosok, ezért a leghatásosabb, ha a környezeti problémát lokálisan kezeljük, és a bűnmegelőzésnek is helyi szinten kell megvalósulnia. Szükség van társadalmi-szomszédi ellenőrző mechanizmusra, ellenőrző-szankcionáló mechanizmusra, szervezetekre. A biodiverzitásra ható emberi, társadalmi, gazdasági viszonyok mára megváltoztak. Az ember és környezetének viszonyrendszerét át kell értékelni, új kultúrát – etikát, szemléletet, megközelítéseket, értékeket – kell létrehozunk.

A védett fajok csempészetének visszaszorítása mindannyiunk érdeke. Az élővilág faji változatossága az egész földi rendszer dinamikus egyensúlyának fenntartását biztosítja. Az élő anyag differenciálódása, az élet sokféleségének kialakulása, s a sokféle élőlény egymással és élettelen környezetével alkotott kapcsolatrendszere tette erőssé, stabillá a földi életet. Az élőhelyek és a fajok sokszínűségének védelme érdekében – nemcsak Európában, hanem az egész világon – többre van szükség, mint csupán elrettentésre. Ha védenünk kell az élő fajokat, akkor azok élőhelyének (biotópjának) fenntartásáról, védelméről is gondoskodnunk szükséges. Sőt, elsősorban azt kell megvédenünk a káros hatásokkal szemben, hogy az ott élő fajok életben maradjanak. Magyarországon is változik az emberi tényező: az anyagi jólét terjed, az emberek térbeli mobilitása növekszik. Az internetes kereskedelem sajnos kedvezőtlen hatással van Földünk élővilágára. Rajtunk múlik, hogy mennyire vesszük igénybe a számunkra kínálkozó, korlátlanul tűnő lehetőségeket, amelyek kielégíthetik valótlán szükségleteinket, ugyanakkor saját létünket veszélyezteti a fajok pusztulása által.

Az illegális hulladéklerakás felszámolására megoldás lehet a kamerák kihelyezése a településekről kivezető földutakra, valamint az illegális lerakás gócpontjaihoz; nyomravezetői díj kitűzése a lakosság ösztönzésére; a megszüntetett hulladékgyűjtő szigetek helyén parkoló és egyéb parkosított terület kialakítása. A legtöbb településen nincs hatásos megoldás az építési törmelék, a veszélyes hulladék és az elektronikus hulladék begyűjtésére. Ugyanakkor az elektronikus hulladék leadható egyes bevásárlóközpontoknál is. Az építési-bontási hulladék hasznosítási arányát emelni kell, ehhez szükséges a gazdasági és jogi eszközök megteremtése. A veszélyes hulladék mennyiségét csökkenteni kell a korszerűbb ipari technológiák terjedésének előre mozdításával. A lakosságnál keletkező veszélyes hulladékok kezelését központilag kell megszervezni. Az évente egyszeri lomtalanítás lehetősége nem jelent megoldást. A városokban a lépcsőházak tele vannak lommal, amely tűzvédelmi szempontból is veszélyes. Az emberek általában érdektelenek. Sokszor az ingyenes lomtalanítással sem foglalkoznak. A kiszabható bírságok összegét meg kellene emelni. Az embereknek ugyanakkor biztosítani kellene a legális hulladékelhelyezést pl, hulladékudvarok kialakításával. A hulladék újra hasznosítási központok, gyűjtőpontok, gyűjtőudvarok számát fokozni szükséges. A fogyasztási szokások átalakítására is szükség van. Fontos, hogy olyan fenntartható fogyasztási minták terjedjenek el, amelyek kisebb anyag- és energiaigénnyel elégítik ki a szükségleteket.

A jelenleginél nagyobb összefogásra van szükség és médianyilvánosságra. Szükséges a rendvédelmi szervek és az önkormányzatok szoros együttműködése, közös bűnügyi portyákkal,

folyamatos megfigyeléssel, őrzéssel. Szükséges a lerakási tilalmak, illegális égetés folyamatos ellenőrzése. A környezet- és természet elleni bűncselekményeknél egységes ügyészi állásfoglalásra és ítélkezési gyakorlat kialakítására lenne szükség.

A környezeti bűnözőknél a legtöbbször a negatív társadalomföldrajzi tényezők együttesen voltak jelen, azaz a munkanélküliséggel sújtottak jelentős aránya iskolázatlan és szakképzetlen. Ebből az is következik, hogy a környezettudatosságra nevelésben már az általános iskolai oktatásban is hiányosságok vannak. A környezet és természeti ismeretek oktatásával és terjesztésével - az állami, önkormányzati intézmények és más szervezetek bevonásával, valamint a különböző hírközlő szervek (média) bevonásával elő kell segíteni, hogy a társadalom környezeti kultúrája növekedjen! Még nagyobb szemléletváltásra lenne szükség állami segítséggel. Ezt a negatív folyamatot meg kell állítani!

„A csak a távoli, akkor azonban minden korábban megismertnél súlyosabb következménnyel fenyegető veszélyek elleni méltányos (igazságos) és prevenciós szempontból is hatékony büntetőjogi fellépés alkotmányos-jogállami keretek között mai tudásunk szerint teljességgel elképzelhetetlen” (Irk, 2016).

5.4. A BŰNÜGYI TÉRKÉPEZÉS, STATISZTIKÁZÁSI GYAKORLAT JAVÍTÁSI LEHETŐSÉGEI, A NYILVÁNOSSÁG BEVONÁSÁNAK-, TÁJÉKOZTATÁSÁNAK FOKOZÁSA

A környezeti bűnözésről a nyilvánosság számára a magyar rendőrség honlapján található rendőrségi statisztikák adhatnak képet ([police.hu/bűnügyi statisztikák](http://police.hu/bunugyi)). Több éves kutatómunkám során azt tapasztaltam, hogy nincs olyan nyilvános, egységes statisztika, amely hitelesen tükrözné a környezeti bűnözés mutatószámait. A nyilvánosság számára hozzáférhető ENyüBS adatok nem teljesek, olykor pontatlanok. A RzsNeo adatok az adatfelviteli hibák miatt alapos ellenőrzést igényelnek. A bűnözési térképezésről már a korábbi - irodalmi áttekintés - fejezetben írtam. A jelenlegi bűnözési térképezési gyakorlat (2021. március 23.) sem jobb, mint 2013-ban, bár általánosságban elmondhatjuk, hogy történt előrehaladás. A nyilvánosság számára hozzáférhető police.hu weboldalon a bűnügyi térképek ikonra kattintva még mindig azzal szembesülhetünk, hogy a környezet elleni bűncselekményekről még mindig nem tudunk térképet megjeleníteni. Nem lehet saját érdeklődés szerinti környezeti bűnözési térképet összeállítani. A rétegek címszó alatt lehet bűncselekményi kategóriát választani, azonban nem szerepelnek a környezet elleni bűncselekmények. Csak vagyon- és személy elleni bűncselekményeket lehet megjeleníteni. Igaz, hogy a police.hu honlap alapvető célja a lakosság szubjektív biztonságérzetét befolyásoló bűncselekmények megjelenítése, azonban szükséges lenne a bűnügyi térképezés más irányú fejlesztése is! Az állampolgárok hatékonyabban védhetik a környezetet, ha az Aarhusi Egyezmény három pillére segíti őket: az információhoz való hozzáférés; a nyilvánosság döntéshozatalban való részvétele; valamint az igazságszolgáltatáshoz való jog környezeti ügyekben. A közigazgatási szervek, a nyilvánosság és a vállalkozások számára rendkívül fontosak a hatékonyan és eredményesen megosztott környezeti információk. Az Aarhusi Egyezmény, a környezeti információkhoz való hozzáférésről szóló irányelv (2003/4/EK) és az INSPIRE (2007/2/EK) irányelv. A két irányelv együttesen alkotja a környezeti információk közigazgatási hatóságok közötti és a nyilvánossággal való megosztásának jogalapját.

A nyilvánosság részvétele lehetővé teszi a hatóságok számára, hogy olyan döntéseket hozzanak, amelyek figyelembe veszik a nagyközönség aggályait. Az igazságszolgáltatáshoz való jog olyan biztosítékok sora, amelyek lehetővé teszik a polgárok és a nem kormányzati szervezetek számára, hogy a nemzeti bíróságokhoz fordulva tegyenek a környezet védelméért. Ez az eljárások kezdeményezését is magában foglalja. A garanciák részletes leírását a környezeti ügyekhez kapcsolódó igazságszolgáltatáshoz való jogról szóló bizottsági közlemény

(HL L 275., 2017.8.18.) és a kapcsolódó polgári útmutató tartalmazza.

A brüsszeli értékelő jelentésben leírták, hogy a legtöbb tagállamban a környezeti bűnözésre, többek között a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményekre vonatkozó statisztikák nem elégségesek, széttagoltak és több egyedi statisztikai forráson alapulnak, mivel azokat a bűncselekményformák megelőzésében és az ellenük folytatott küzdelemben részt vevő egyes hatóságok külön-külön gyűjtik az adatok összekapcsolása vagy integrálása nélkül (http2.). Véleményem szerint ez Magyarországon is jellemző. Szükség lenne olyan egyedüli hatóságra (pl. Országos Rendőr-főkapitányság Környezeti Bűnözés Elleni Osztály), amely központi szinten irányítaná és összehangolná a környezeti bűnözési statisztikák kezelését. Így esély lenne arra, hogy a környezeti bűnözéssel összefüggő bűncselekményekre vonatkozóan rendelkezésre álljanak a teljes adatállomány elemzését követő átfogó, összesített adatok. A természetvédelmi hatóságnál, a hulladékgyűjtési hatóságnál (közigazgatási hatóságoknál), a rendőrségen, az ügyészségeken és a bíróságokon keletkező környezet elleni bűncselekményi adatok, információk nyomon követhetősége ezáltal egyetlen statisztikai rendszerben megtörténhetne. Az egyedüli hatóságnál ily módon lehetőség nyílna a környezeti bűnözési adatok részletes elemzésére és megismerésére, látható lenne, hogy milyen nagyságrendet képviselnek az e területen kialakuló új tendenciák és fejlemények, ami alapján pedig átfogó és reális képet kaphatnánk a környezeti bűnözésről. Ez elősegítené a hírszerzési információk megosztását, valamint a kockázatértékeléseket és elemzéseket, korrigálni lehetne a környezeti bűncselekmények elleni küzdelem céljából megfelelő megelőző és utókövető intézkedéseket.

5.5. KÖRNYEZETTUDATOSSÁG, SZEMLELETFORMÁLÁS

A nagy környezetvédelmi hagyományokkal bíró európai uniós tagállamokban a polgárok rendszerint bejelentik, amennyiben a tudomásukra jut egy esetleges környezet elleni bűncselekmény. Magyarországon szükség lenne arra, hogy forróvonalakon, okostelefonalkalmazásokon keresztül vagy az illetékes hatóságok honlapján biztosítsanak anonim bejelentési lehetőséget az állampolgárok számára. Magyarországon a környezeti bűncselekményformák politikai szinten nem minden esetben élveznek prioritást. A Magyar Köztársaság Elnöke érdekelt a klímaváltozás elleni harcban, ugyanakkor nincs önálló Környezetvédelmi Minisztérium hazánkban. „Annak érdekében, hogy a környezeti bűnözést hatékonyan lehessen megelőzni és ellene hatékonyan lehessen küzdeni, elengedhetetlenül fontos, hogy egy stratégiaorientált politika alapján meghatározzák a vonatkozó prioritásokat, többszereplős megközelítést alkalmazzanak a különböző nemzeti hatóságok bevonásával és hathatósan koordinálják azok erőfeszítéseit” (http2.). A környezeti vétségek elkerülésének legjobb módja a megelőző intézkedések megerősítése.

5.6. EURÓPAI UNIÓS ÉS NEMZETI PROGRAMOK

Több esetben is megfigyelhetjük, hogy a nemzeti környezetvédelmi programok, pozitív változások elindítója az európai unió, illetve az onnan gyakorolt nyomás. A zárójelentés a kölcsönös értékeléseknek a környezeti bűnözésről szóló nyolcadik fordulójáról, Brüsszel, 2019. november 15. illetve az azt megelőző munkának köszönhetjük a magyarországi hulladékkal kapcsolatos 2021-es törvényváltozásokat és egy új szemléletmódú hulladékgyűjtés reményét. Ugyanakkor az értékelés középpontjába azok a bűncselekmények kerültek, amelyek a tagállamok megítélése szerint különös figyelmet érdemelnek. A nyolcadik értékelési forduló ennek érdekében két konkrét területre, az illegális hulladékkereskedelemre, valamint a veszélyes anyagok jogellenes előállítására és kezelésére irányult, de nem terjedt ki a környezet elleni bűncselekmények egyéb típusaira, például a vadon élő állatok és növények jogellenes

kereskedelmére, a tiltott fakereskedelemre, a tiltott halkereskedelemre és a levegőszennyezésre. Remélhetőleg ez a közeljövőben meg fog történni.

A 2014 és 2020 közötti időszakra meghatározott Környezet- és Energetikai Hatékonysági Operatív Program célja volt a fenntartható növekedés támogatása, valamint hogy segítse a tagállamokat az Európa 2020 céljainak elérésében. Javította az árvízvédelmet, valamint több lakos számára biztosít jobb hulladék- és szennyvízgazdálkodási szolgáltatásokat és jó minőségű ivóvizet, segített a természetes élőhelyek és fajok megővésében, illetve javította az energiahatékonyságot és a megújuló energiaforrások felhasználását.

Jelenleg 10 magyar projekt van folyamatban a LIFE természeti és biodiverzitási tematika területén. Ezek közül néhány az élőhelyek megőrzésére és helyreállítására irányul, míg más projektek célja a fajok megőrzése. Néhány projekt a hortobágyi sztyeppés legelőtavak legeltetési rendszerének kidolgozására, valamint a parlagi sasok és az emberek közötti konfliktusok kezelése révén a parlagisas-populáció fenntartására irányul (European Commission 2021). A programnak köszönhetően remélhetőleg csökkenni fog a madármérgezések száma Magyarországon.

5.7. A RENDŐRSÉG KÖRNYEZETVÉDELMI STRATÉGIÁJA

A rendőrségnek sajnos nincs központi „zöld” programja. Tapasztalatom szerint a rendőrség személyi állománya nem környezettudatos. A rendőrök általában közömbösek a környezet- és természet elleni bűncselekményekkel szemben és a környezet iránt.

Megvizsgálva a rendőrség környezetvédelmi állapotát, a következőket jelenthetjük ki:

1. *A hulladékkezelésen* lenne mit javítani. Helyi szinten, a városi rendőrkapitányságokon és rendőrőrsökön nincs szelektív hulladékgyűjtés. Az államnak pedig ott kellene elsősorban példát mutatni, ahol leginkább van befolyása, az állami intézményeknél. Az irodai kukákba bekerül a reggeliből maradt csomagolópapír, az ételmaradék, a műanyag palack, a munkavégzés során keletkezett papírhulladék. A kapitányságokon használatban vannak iratmegsemmisítő berendezések, továbbá lehetőség van külön gyűjteni a papírhulladékot, azonban sokan nem élnek vele. Egyébként a megsemmisített iratokból származó papírhulladék elszállítása és megsemmisítése megoldott. A veszélyes hulladék külön gyűjtése és elszállítása megoldott (a Covid-19 vírus megjelenése óta). A legtöbb helyen van éves lomtalanítás, az elhasznált bútorok, használati eszközök selejtezése megtörténik. A leselejtezett elektronikai eszközöket összegyűjtik és elszállítják. A leselejtezett gépjárműveket (saját és bűnjelként kezelt) hivatalos árverés útján fémhulladékként értékesítik. A területi-, és országos szinteken is hasonló a körkép. Összességében szelektív hulladék gyűjtőhelyek telepítésére és használatára – legalább objektumként – lenne szükség.

2. *Megújuló energia használata.* Nagyon sok rendőrségi objektum (rendőrfőkapitányság, rendőrkapitányság, rendőrőrs) energetikai fejlesztése, korszerűsítése megvalósult a közelmúltban. A közbeszerzési dokumentumokat áttanulmányozva reményre ad okot, hogy több rendőrfőkapitányság 2021. évi közbeszerzési tervében szerepel az egyes épületeinek energetikai fejlesztése, mint a pl. padlásfödém-, homlokzatszigetelés, fűtésrendszer-, elektromos hálózat kiépítése, világításkorszerűsítés, hangszigetelés, napelemes (fotovoltaikus) rendszer kiépítése. Viszont csak elvétve találhatunk elektromos meghajtású gépjárművet a rendőrség gépkocsi állományában. Van egy-két jó példa az elektromos meghajtású szolgálati gépjárművek használatára, viszont azok sem rendőri beszerzésből származnak, hanem helyi önkormányzati adományokból. Talán a rendőrség ódzkodik a gyengébbnek titulált elektromos meghajtású gépjárművek használatától? Amennyiben megnézzük a rendőrség gépjármű eszközparkját, láthatjuk, hogy a járművek legalább 20%-a kiváltható lenne elektromos meghajtásúra, anélkül, hogy az a rendőrség bevethetőségének-, hathatós fellépésének-,

eredményességének kárára válna. A nem kimondottan bevetési járművek, mint pl. az ügyintéző gépkocsik, motorkerékpárok, kerékpárok lehetnének elektromos meghajtásúak, és ez a mindennapi munkavégzésben nem okozna eredményességi problémát. Persze ehhez szükséges lenne az elektromos töltőhálózat kiépítésére, műszaki karbantartás megteremtésére stb.

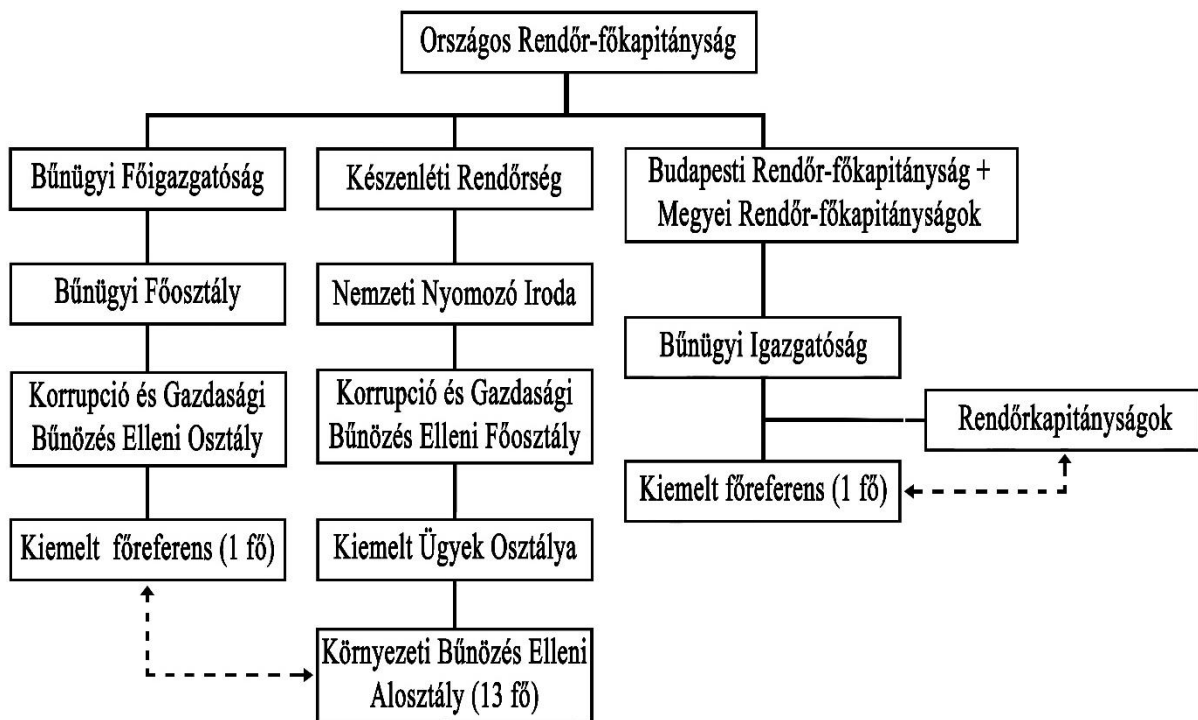
Az Országos Rendőr-főkapitányság 2020. évi közbeszerzési tervében szerepelt – Uniós eljárásrend alapján – 25 db szolgálati motorkerékpár, 38 db segédmotoros kerékpár és 726 db kerékpár beszerzése (http10.). Ez nagyon csekélynek mondható. A Gazdasági Főigazgatóság Műszaki Osztályának tájékoztatása szerint jelenleg a rendőrség gépjárműparkjában körülbelül 10 db elektromos gépkocsi üzemel, általában Nissan és Opel gyártmányúak. Hibrid jellegű gépjárművek beszerzése tervezés alatt van. Az elektromos meghajtású járművek beszerzését a közeljövőben fokozni szükséges! A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény lehetővé teszi a hatóságok számára a környezetvédelmi szempontok figyelembevételét közbeszerzési eljárásaik során, azonban azt nem teszi kötelezővé. A magyar Közbeszerzési Hatóság legfrissebb éves beszámolója szerint a zöld közbeszerzések száma és értéke évről évre egyaránt jelentősen eltér. 2016-ban az ilyen közbeszerzések értéke 43,4 milliárd HUF (mintegy 135 millió EUR) volt, amely 2012 óta a második legalacsonyabb érték. Ugyanebben az évben 2012 óta a legkevesebb, 613 zöld közbeszerzés zajlott (http11.)

Összességében szükség lenne a rendőrség gépjárműparkjának teljes felülvizsgálatára, az elektromos járművek beszerzésének fokozására illetve az üzemeltetésükhöz szükséges eszközpark kiépítésére.

3. *Szemléletformálás.* A rendőrség állományának környezettudatos szemléletét szükséges formálni, már a rendőri képzések, alapképzések folyamán. A környezettudatos szemléletre vannak jó példák is. A bűnmegelőzési osztályok többször tűzik programjaik közé a környezeti nevelést egyes ünnepi rendezvényeken. A Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztályának szakelőadói a környezeti nevelésben látják megvalósulni a természeti, környezeti bűncselekmények megelőzésének lehetőségét, így hagyományosan prevenciók tevékenységet folytatnak évről évre a Környezetvédelmi Világnapon. A világnapon céljuk felébreszteni a felnövekvő generáció felelősségtudatát, rávezetni őket arra, hogy mindenkinek magának kell tennie valamit a természetes, épített, társadalmi és belső környezetünk megóvásáért, harmonikusabbá tételéért (http12.). A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság taktikai beavatkozó egysége 2019-ben egy környezetvédelmi pályamű elkészítéséhez asszisztál az állat- és növényvilág megmentésére irányítva a figyelmet a Miskolci Állatkert és Kultúrpark területén. Még 2017. május 10-én elültettek és képletesen örökbe fogadtak egy bükkfát a Bükk hegység lábánál elterülő vadsparkban. A csemete ültetése után annak közelében egy ideiglenes díszlábla hirdette, hogy a fa a borsodi rendőrök adománya. 2019 ősszel jött el az idő, hogy a fából készült táblát egy másik jelzésre – egy kéttonnás sziklára - cseréljék ki, amely méltóképpen hirdeti a rendőrök természetbarátságát (http13.).

5.8. A KÖRNYEZETI BŰNÜLDÖZÉS JAVÍTÁSI LEHETŐSÉGEI A RENDŐRSÉG KÜLÖNBÖZŐ SZERVEZETI SZINTJEIN

Tekintsük át a jelenlegi – környezeti bűnüldözésre szakosodott – rendőrségi szervezeti felépítést.

106. ábra. A környezeti bűnüldözés jelenlegi szervezeti rendszere

Forrás: saját szerkesztés (2021)

A környezet- és természetvédelemmel összefüggésben elkövetett bűncselekmények felderítésére és vizsgálatára a rendőrségnek van hatásköre. Az ábrán is láthatjuk (106. ábra), hogy a környezet- és természet elleni bűncselekmények üldözésére szakosodott egységek állománya kevés. A bűnügyi munkát döntően a helyi rendőri szervek (városi illetve kerületi kapitányságok) végzik. Az elkövetett bűncselekmények tárgyi súlyától függően esetenként nyomozást folytatnak a területi bűnüldöző szervek is, mint a megyei rendőr-főkapitányságok vagy a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda is.

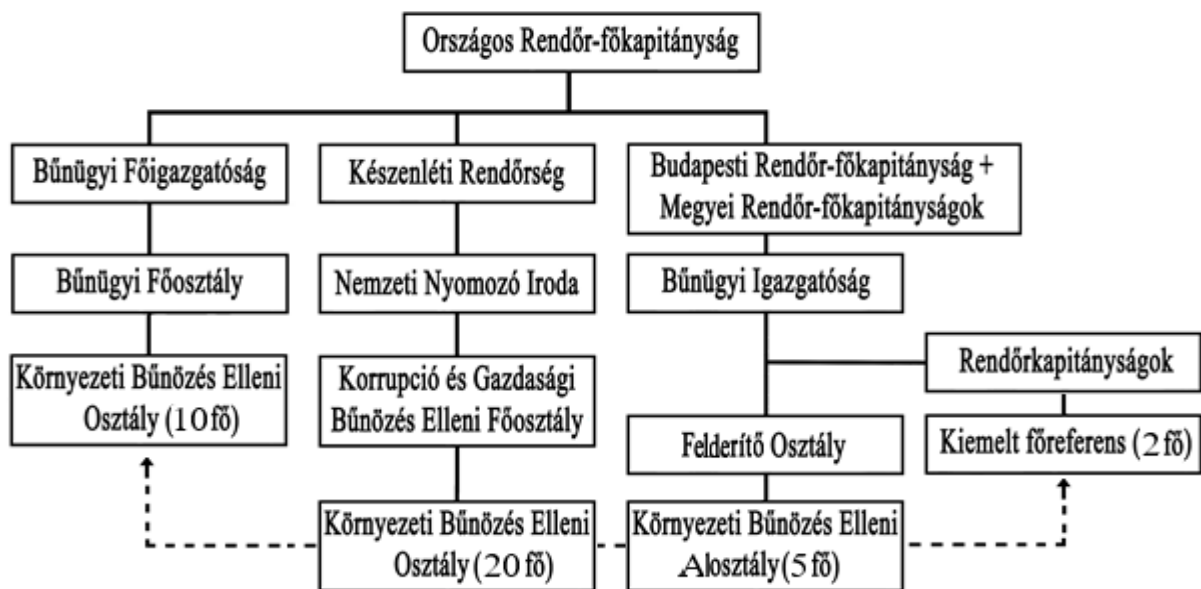
A 2005-ös év több szempontból is fordulópont volt a környezeti bűnüldözés számára. 2005. július 1-étől a Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) országos hatáskörű szervvé vált. Ekkor alakították ki az NNI Gazdaságvédelmi Főosztályán a Korrupció és Környezetkárosító Bűnözés Elleni Osztályt. Az osztályon belül két alosztály működött. Ebben az időben kizárólag a két alosztály feladatkörében nevesítették a környezet-, illetve a természeti értékek sérelmére felmerült bűncselekményekkel szembeni bűnüldöző tevékenységet. Egyre gyakrabban merültek fel olyan elkövetési formák, amelyek szervezett elkövetésre utaltak, amelyek felszámolására a helyi szervek nem mindig rendelkeztek kellő kapacitással és megfelelő eszközökkel. Szükségessé vált a több ország bűnügyi hatóságával történő együttműködés. Pár év múlva már két különálló osztályként működtek. Megalakult a környezeti bűnözés elleni osztály. Sajnos a Nemzeti Nyomozó Iroda 2012-ben átszervezésre került, ekkor került az egység is a Készenléti Rendőrséghez. Ekkor hatásköri változások is életbe léptek. A hatásköri változásokat a kikerült ügyek (befejezett eljárások) alacsony számával indokolták. A környezet elleni bűncselekmények 2012-ben is – a természetkárosítás egyes minősített eseteit kivéve – a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok hatáskörébe tartoztak, az NNI általi észlelés esetét kivéve. Ezt a kivételt a büntetőeljárást megelőző titkos információgyűjtés, az annak során alkalmazott erők, eszközök és módszerek védelme indokolta. A természetkárosítás egyes minősített eseteinél pedig az osztály megszűnése tette szükségessé, hogy a nyomozást a bűncselekmény többi, Büntetőtörvénykönyv szerinti fordulatára egyébként hatáskörrel

rendelkező nyomozó hatóságok folytassák le. Abban az esetben pedig, ha az adott bűncselekmény tárgyi súlya vagy más körülmény azt indokolja, úgy továbbra is lehetőség maradt a bűncselekmény nyomozásának Nemzeti Nyomozó Iroda hatáskörébe történő utalására (http14.).

A szakember gárdát az átszervezéskor lényegében szétzavarták, így azóta a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály Kiemelt Ügyek Osztályán belül működő Környezeti Bűnözés Elleni Alosztály maradt a legnagyobb szintű alegység, amely a környezet- és természet elleni bűncselekmények üldözésével érdemben foglalkozik. Jelenleg területi szervként országos hatáskörrel rendelkeznek. Ők nyomoznak a kiemelt jelentőségű természet- és környezetkárosító ügyekben. A természetvédelmi területen történt jelentős nagyságú erdőirtásokban, a védett fajok csempészetében, a madármérgezésekben, a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható környezet elleni bűncselekményekben. Fő profiljuk a hulladékgazdálkodás körébe tartozó bűncselekmények és a védett fajok elleni bűncselekmények. A nyomozás mellett a stratégiai feladatok megvalósítása is rájuk hárul. Az ő munkásságuknak köszönhetjük a „Magyarországi Környezeti Biztonsági Munkacsoport” megalapítását is. A jelenlegi Környezeti Bűnözés Elleni Alosztály egy kis létszámú egység (13 fő). Az alacsony létszám ellenére szakmai hozzáértésük és elhivatottságuk megkérdőjelezhetetlen. Ahogy egyes uniós tagállamokban úgy hazánkban is - véleményem szerint - elégtelen létszámú a környezet elleni bűncselekményeket érintő ügyekkel ténylegesen megbízott rendőri állomány, ez pedig megakadályozza a rendőrséget abban, hogy proaktív módon felkutassák ezeket a gyakorta rejtett bűncselekményformákat. Szükséges a létszámfejlesztés! Az alosztály fő feladata kizárólagosan a nyomozás kellene, hogy legyen! Szükség lenne egy erős központi szerv létrehozására, amely elvégzi a nyomozáson túlmutató feladatokat.

A Környezeti Bűnözés Elleni Alosztály szakirányítása az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Korrupció és Gazdasági Bűnözés Elleni Osztályán dolgozó 1 fő kiemelt referensre hárul. A referens a környezeti bűnözés szakirányítása mellett még további – más jellegű - ügyek szakirányítását is végzi. A megyei rendőr-főkapitányságokon általában 1 fő környezetvédelmi referens dolgozik, aki ellátja a szakirányítói feladatokat a környezet- és természet elleni bűncselekmények nyomozása során a területi és helyi szerveknél. Rendőrkapitánysági - azaz helyi szinten - beosztásban nincs elkülönített környezetvédelmi nyomozó, vagy referens. Általában a rendőrkapitányságokon a környezet- és természet elleni bűncselekményeket mindig egy adott nyomozóra vagy vizsgálóra bízzák, kinek a tevékenysége ki is merül az ügyek felderítésében, vizsgálatában. Ez a fajta környezeti bűnüldözés véleményem szerint nagyon kevés.

Az ábra szerint (107. ábra) az Országos Rendőr-főkapitányság Környezeti Bűnözés Elleni Osztálya közvetlenül a Bűnügyi Főosztályhoz tartozna. Nem folytatna nyomozási, felderítési tevékenységet, ezen az osztályon a környezetvédelmi ügyek szakirányítása, felügyelete folyna. Központi szolgálatként bizonyos esetekben támogatást nyújtana a területi és a helyi hatóságoknak az eljárásokban és országos szinten koordinálná a környezet elleni bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozásokat. Biztosítana a különböző beavatkozási szintek közötti szinergiákat, és ehhez magas szintű szaktudású munkatársakkal rendelkezne. Az osztály egyes munkatársainak a feladatai közé tartozna a környezetvédelmi referensek irányítása, a rendőrségi zöld program éves kidolgozása. A zöld program tartalmazná a „zöld” eszközbeszerzéseket (elektromos járművek, szelektívgyűjtők, bűnüldözéshez használatos eszközök stb.), azok elosztását is. Ezen az osztályon történne a nemzetközi-, és az országos szintű együttműködés összehangolása is, a különböző – környezeti bűnözéshez kapcsolódó - projektek felügyelete. Segédkezne a környezeti bűnözés területén dolgozó munkatársak képzésének, továbbképzésének a megszervezésében.

107. ábra. A rendőrség (egy lehetséges) hatékony környezeti bűnüldözési modellje
 Forrás: saját szerkesztés (2021)

A Nemzeti Nyomozó Iroda Környezeti Bűnözés Elleni Osztálya a jelenleginél nagyobb létszámmal végezné a kiemelt és nemzetközi érintettségű környezeti bűnözés körébe tartozó bűncselekmények felderítését és vizsgálatát. A megyei rendőr-főkapitányságok bűnügyi igazgatóság Felderítő Osztályán belül működnének a környezeti bűnözés elleni alosztályok, amelyek az illetékességi területükön (megyében) bekövetkező, hatáskörükbe tartozó környezeti bűncselekmények felderítését és vizsgálatát folytatnának le! (Természetesen most is folyik a megyei rendőrfőkapitányságokon nyomozás, viszont jelenleg nincs különálló környezeti bűnözés elleni alosztály.)

Szükség lenne helyi szinten - a rendőrkapitányságokon - olyan környezetvédelmi referensek munkájára, akik megfelelő szakértelemmel és kellő elhivatottsággal rendelkeznek a környezetvédelem iránt. Ők figyelnék a környezetvédelmi előírások betartására, a hulladékkezeléstől az épületfelújításon-, energetikai korszerűsítéseken át. A kapitányság illetékességi területén folyamatban lévő környezet- és természet elleni bűncselekményekben a nyomozási-, felderítési tevékenységet végeznének. A referensek részt vennének a bűnmegelőzési feladatokban, együttműködve az illetékességi területen lévő szakhatóságokkal, erdészetekkel, vadásztársaságokkal, más rendészeti szervekkel. Az együttműködés kiterjedne az együttműködési megállapodásokra, megbeszélésekre, értékelő konferenciák szervezésére is. Közös környezetvédelmi akciókat szerveznének, és tevékenyen részt vennének azok

lebonyolításában. Együtműködnének az illetékességi területükön működő önkormányzatokkal, amely kiterjedne a közterület felügyelők, állatvédelmi hatóságok környezetvédelmi munkájára, az önkormányzati eszközbeszerzésekre, mint pl. elektromos gépjármű, kerékpár beszerzése (önkormányzati adomány).

A környezeti bűncselekmények összetettsége- és technikai jellege magas szintű jogi ismereteket és technikai szakértelmet igényel az ilyen bűncselekményformák ellen folytatott küzdelemben központi-, területi- és helyi szinten részt vevő összes illetékes hatóság részéről. Bármilyen szervezeti szinten is végzik a munkájukat a környezeti bűnözési területen dolgozó rendőrök, azt kijelenthetjük, hogy magas szintű környezetvédelmi és jogszabályi ismeretekre van szükségük. A rendőri életpályájuk során biztosítani kell számukra a rendszeres és széles körű képzést és továbbképzést. A képzésnek magában kell foglalnia a hírszerzési források használatát, az adatelemzést, valamint a konkrét környezetvédelmi ügyekben a megfelelő bizonyítékgyűjtést segítő felderítési és nyomozati módszereket. Természetesen az elhivatottság és a környezetvédelem iránti elkötelezettség alapvető az ilyen területen dolgozók számára.

5.9. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS FONTOSSÁGA, JAVÍTÁSA

A legjobb gyakorlatnak tekinthető európai uniós példa, ahogy az egyik tagállamban az ügyészek mellett rendőröket és műszaki szakembereket is tömörítő szakosodott egység működik, amely az ország teljes területére kiterjedő hálózata révén segíti a környezeti bűnözés, többek között a hulladékkal kapcsolatos bűncselekmények elleni fellépés valamennyi szereplőjét.

A környezeti bűncselekmények kezelése különösen nagy kihívást jelent. Szoros együttműködést és összehangolt intézkedéseket kíván az ellenőrök, a vámhatóságok, a rendőrség és az ügyészség részéről. Az együttműködésre a legjobb magyarországi példa: „A Magyarországi Környezeti Biztonsági Munkacsoport megalapítása” című projekt, amelyet a Készenléti Rendőrség valósít meg a Belső Biztonsági Alapból nyújtott 100%-os mértékű európai uniós támogatásból. A projekt 2018.03.01-én indult, befejezésének tervezett határideje 2021.03.31. volt. A világszinten prioritásként kezelt, szervezett bűnözői körök által elkövetett környezetkárosító cselekményekkel szembeni hatékonyabb hatósági fellépés irányába szükséges volt a rendőrség erre a feladatra kijelölt szervének - többek között - a képzettség, a tapasztalatszint és az együttműködési hajlandóság területén előremutató intézkedéseket hozni.

A projekt lényegét a kidolgozója, a Környezeti Bűnözés Elleni Alosztály munkatársa, Imre Gergely r. őrnagy fogalmazta meg számomra: A munkacsoport egy együttműködési megállapodás útján jön létre és működését egy ügyrend szabályozza. A munkacsoport feladata, hogy szakmai támogatást nyújtson a természet- és környezet védelmével kapcsolatos feladatok végrehajtásáért felelős hatóságok munkájához, elősegítse a részt vevő szervezetek együttműködését, szükség szerint koordinálja az egyes szervezeteknél indított eljárásokat, elősegítse a részes felek nemzetközi szerepvállalásából fakadó feladatainak a hazai végrehajtását, egyeztessen jogszabályalkotási javaslatokkal kapcsolatban, szakmai jellegű ajánlásokat készítsen a részt vevő szervek számára. Más igazgatási ágazatok irányába egységesen képviselje a környezet- és természetvédelem érdekeit, a releváns területet érintően tudásbázist építsen ki, képzési tevékenységekben működjön közre. A munkacsoport évente egyszer fog ülésezni és két témacsoportja lesz: Környezetvédelmi Témacsoport és Természetvédelmi Témacsoport. A tevékenység e csoportokban gyakorlati jellegű. A résztvevő felek: Agrárminisztérium, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Országos Rendőr-főkapitányság, Innovációs és Technológiai Minisztérium, BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, Pest Megyei Kormányhivatal, Nemzeti Élelmiszerlánc- Biztonsági Hivatal.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a magánszektornak is fontos szerepe van a környezetvédelemben, valamint a megelőző és a figyelemfelhívó tevékenységek terén.

A magánszektorban a bűnüldöző hatóságokkal való együttműködése pedig jelentős hozzájárulást jelenthet azáltal, hogy a magánszektorbeli szereplők továbbítják-e a hatóságok részére a környezeti károkkal kapcsolatos bejelentéseket (http2.). A környezet- és természet elleni bűncselekmények szociálgeográfiai elemzésénél kimutattam, hogy az állampolgárok által kezdeményezett büntetőeljárások száma korábban is kimagasló volt. A környezeti vétségek állampolgári bejelentésének ösztönzése érdekében hazánkban is szükséges az anonim forróvonalak, okostelefonalkalmazások vagy online felületeken történő bejelentések technikai lehetőségének a kiépítése.

5.10. A HIPOTÉZISEKRE ADOTT VÁLASZOK

- H1: Hazánk megyéi közül nem a gazdaságilag fejletlenekek és nem a legkisebb tudásbázissal rendelkező megyék rendelkeznek a legrosszabb környezeti bűnözés mutatókkal.

A kutatás során a megyék környezeti bűnözési mutatóinak, adatainak elemzésével bizonyítást nyert, hogy a legtöbb környezetkárosítás Pest megyében és Budapesten történt. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény esetében szintén Pest megye rendelkezik a legrosszabb mutatókkal. A természetkárosítás bűncselekmény vonatkozásában Pest megye és Csongrád megye megegyező bűncselekményszámmal áll az első helyen. Hazánk megyéi közül Pest megye és Csongrád megye a gazdasági fejlettség tekintetében a középmezőnyben helyezkedik el. Budapesten a legmagasabb az egy főre jutó GDP (http15.). Az egyes térségek tudásbázisa kifejezi az ott élő népesség birtokában lévő tudást, valamint a térség oktatási, képzési infrastruktúrájának fejlettségét. Fővárosunk tudásbázisa kiemelkedően kedvező. Pest megye tudásbázisa nagyon kedvező. Csongrád megyében a természetkárosítás bűncselekmény jelentős része a kiemelkedően kedvező tudásbázisú Szeged térségében fordult elő.

- H2: A városokban egyes környezeti bűncselekmények (hulladékgazdálkodás rendjének megsértése) jellemzőbbek, mint a falvakban.

Fővárosunk repülőterén regisztrálták a legtöbb természetkárosítás bűncselekményt. Budapesten a környezetkárosítás kiemelkedő. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény adatainak elemzése során megállapítottam, hogy a bűncselekmények közel 80%-át városokban követték el, legtöbbször kommunális hulladékkal. Békés megyében Békéscsabán, Csongrád megyében Szegeden, Hajdú-Bihar megyében Debrecenben, Komárom-Esztergom megyében Tatabányán és Tatán, Zala megyében Zalaegerszegen, Nógrád megyében Salgótarjánban.

- H3: A természetkárosítás mutatószámaira jelentős hatással bír a turizmus. A természetkárosítások jelentős részét külföldiek követik el. A fővárosi repülőterén és a határszakaszokon feltárt bűncselekmények vannak a legnagyobb hatással a természetkárosítás statisztikai mutatószámaira, bűnmegelőzési szempontból a határszakaszokon tudunk lépéseket tenni az ilyen jellegű bűncselekmények visszaszorítására.

Tanulmányomban kimutattam, hogy a természetkárosítás döntő része a határszakaszokon valósult meg, védett fajok csempészetével. Elkövetői sok esetben túristák, akik különböző szuveníreket (korallak, kagylók, preparátumok) illetve védett állatokból készült tárgyakat (kígyóbőr pénztárca, krokodilbőr cipő, kígyópálinka) csempészték az országba, külföldi utazásukból hazatérve. A természetkárosítás mutatószámaiban 2011-ben volt egy jelentősebb esés, valamint 2012-ben egy

jelentősebb növekedés. Mindkét esetben a fővárosi repülőtéren regisztrált bűncselekményeknek volt hatása. 2011-ben a repülőtéren 26 bűncselekmény fordult elő, 2012-ben 111. Mivel a hazánkban regisztrált természetkárosítás bűncselekmény legnagyobb részét a határokon történő védett fajok csempészete teszi ki, így a statisztikai mutatószámokra is ezek vannak a legnagyobb hatással.

- H4: A kiugró környezeti bűncselekményi értékkel rendelkező évek nem tendenciaszerű változások.

A környezeti bűncselekmények tekintetében tendenciaszerű változások ritkán mutathatók ki. Kiugró esetszámok előfordultak például természetkárosítás esetében, amikor is 2012-ben megnövekedett az igény a védett *Hoodia gordonii* összetevőiből készült kivonatot tartalmazó kapszulákra. Környezetkárosítás esetében 2010-ben a transzformátor- és áramvezeték lopások során történt olajszennyezés emelte meg jelentősen az esetszámot. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekménynél 2018-ban látható volt egy kisebb növekedés, melynek oka a Pest megyei és a Tolna megyei esetszámok megnövekedése volt. A megnövekedett esetszámoknak nem volt különösebb magyarázata.

- H5: A földrajzi környezet hatással van az elkövetőkre. Az ismertté vált elkövetők szociálgeográfiai vizsgálatából kimutatható, hogy ennél a bűncselekménynél is jelentős negatív társadalomföldrajzi tényező a munkanélküliség és az iskolázatlanság.

A természetföldrajzi tényezők vizsgálatánál kimutattam, hogy a földrajzi környezet (erdősültség) kevésbé volt hatással a regisztrált falopás esetszámaira, mint azt feltételeztem. A magasabb erdősültség nem járt arányosan több bűncselekménnyel. A felderített elkövetők társadalomföldrajzi vizsgálatából megállapítottam, hogy azon a településen volt a legtöbb falopás bűncselekmény, ahol a legmagasabb az egyedülálló aránya, a legmagasabb az alacsony iskolai végzettségűek aránya, a legnagyobb a munkanélküliség és ahol a legalacsonyabb a jövedelem.

- H6: A lakosságot valamint a hatóságokat leginkább a vagyon- és személy elleni bűncselekmények foglalkoztatják, a környezeti bűncselekmények következményeitől nem igen tartanak, vagy legalábbis hatásuk késleltetett. Könnyen belátható, hogy a környezeti bűncselekmények társadalomra veszélyessége nem mindig a jelenben mutatható ki. Elég azonban néhány, a kihalás szélén álló fajra, vagy a globális felmelegedésre gondolnunk, beláthatjuk, hogy szükséges a megfelelő büntetőjogi védelem.

A lakosságot leginkább a szubjektív biztonságérzetét, közbiztonságérzetét leginkább befolyásoló bűncselekmények foglalkoztatják. Erre alapozva helyezik előtérbe a hatóságok és a média a vagyon- és személy elleni bűncselekmények megjelenítését. Tanulmányomban a környezeti bűnözés társadalmi megítélése pontban (4.7.3) egy 1988-as kutatás alapján rávilágítottam arra, hogy a magyar lakosság a rendszerváltás utáni két és fél évtizedben (mind a mai napig) közömbös a környezetet veszélyeztető vagy kifejezetten sértő tettekkel szemben.

6. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Definiáltam a környezeti bűnözés földrajz fogalmát, elhelyeztem a környezettudományok, földtudományok rendszerébe – újszerű eredmény.

Ismereteim szerint hazánkban elsőként vizsgáltam meg – főként ilyen sokoldalúan, összehasonlító jelleggel, - a kriminalitás több szegmensére a természet- és környezet elleni bűncselekmények tekintetében a megyék kriminálgeográfiai jellemzőit.

Elsőként vizsgáltam meg településszinten környezeti bűnözés szempontjából (falopás) a kiválasztott települések kriminálgeográfiai és szociálgeográfiai jellemzőit.

Elsőként vizsgáltam meg a természet- és környezet elleni bűncselekmények vonatkozásában az elkövetők szociálgeográfiai jellemzőit.

Dolgozatomban igyekeztem feltárni azokat a lehetőségeket és tényezőket, amelyek előmozdíthatják Magyarország környezeti bűnügyi helyzetének javulását és megalapozzák ezirányú fejlődését. Felvázoltam a hatékony környezeti bűnüldözés új szervezeti modelljét. Leírtam a szervezeti elemek, egységek feladatait az eredményes munkavégzés érdekében.

A kutatási eredményeim felhasználhatók az elemző-értékelő munka során. Magyarországra számos olyan konkrét javaslatot fogalmaztam meg, amelyekkel csökkenthető a környezeti bűncselekmények száma vagy javítható a felderítettség.

6.1. A GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁG ALAPELEMEI

„A tudásalapú társadalom mai elvárásai mellett magától értetődik, hogy a jelentősebb jogalkotási döntések előtt meg kell ismerni a szabályozandó területet érintő tudományos eredményeket, de még az egyedi (például bírósági) döntésekhez is gyakran keresik a szakirodalomból meríthető érvanyagot, bár megjegyzendő, hogy ez a másutt – így például Németországban általános gyakorlat hazánkban még egyelőre kivételesnek tekinthető” (Korinek, 2020).

A kriminálgeográfia kérdésköreivel foglalkozó szakemberek, kutatók számára kiindulási alapot, útmutatót jelenthet, lehetséges kutatási szempontokat, új irányokat, példákat adhat. A természetföldrajzi, társadalomföldrajzi szempontú eredmények, az elkövetők vizsgálati eredményei hozzájárulhatnak az eredményesebb rendészeti tevékenység folytatásához a bűnüldözés- és bűnmegelőzés területén. Fontos tudni, hogy a környezeti bűnözés mely területeken koncentrálódik, illetve azzal is érdemes lenne tisztában lenni, hogy mely társadalmi faktorok hogyan és milyen mértékben hatnak a környezeti kriminalitás alakulására.

A bűnözési térkép a környezeti bűncselekmények helyszínének, térbeli eloszlásának ábrázolására és elemzésére szolgál. Választ adhat arra, hová érdemes csoportosítani nagyobb rendőri erőket a környezeti bűncselekmények visszaszorítása érdekében (pl. határok- védett fajok csempészete vagy a Nemzeti Parkok esetében- falopások.)

A statisztika adatok, mint pl. az elkövetők lakhelye, alkalmas arra, hogy a problémakezelés helyét-lokális szintjét megvilágítsuk. Feltérképezhetők azok a tényezők, melyek elősegítik a bűnözési problémákat. Ábrázolhatók a bűnözés változásai: a földrajzi átrendeződés mellett a módszerek, az elkövetések idejének megváltozása is. Egy-egy közösség problémáinak átfogó feltárását és megoldását is elősegíthetik. Pl. helyi lakosok lopják a fát, megélhetésből- helyi megoldás az Önkormányzatok-programok segítségével.

Fontos szerepe van a térképezésnek a nyomozói munka során (elemzés, értékelés), illetve a rendőri vezetők munkájában (stratégiai kérdések). A rendőrség sokkal hatékonyabb, célravezetőbb, a helyi specialitásoknak megfelelő bűnmegelőzést tud folytatni a térképek segítségével.

A bűnözési térképek alapvető, értékes eszközökké válhatnak, amelyek önmagukban ugyan semmilyen problémát nem oldanak meg, azonban a vizuális megjelenítés segíthet feltárni és különböző kontextusokba helyezve megérteni azokat. A rendőrségnél pozitív szemléletváltozást eredményezhet.

Jelen értekezés számos olyan, a gyakorlati rendőri munka során is használható eredményt tartalmaz, amelyek kiemelését szükségesnek tartom. Ezek adaptálása a mindennapi rendőri munka során elősegítheti a Magyar rendőrség környezeti bűnözés elleni „harcát”, bűnügyi eredményességének javulását.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban megvizsgáltam, hogy a környezeti bűnözés földrajz fogalma, témaköre hogyan illeszkedik a környezettudomány, földtudomány rendszerébe. A vizsgálatom alapján megszerkesztettem a rendszertani ábrát.

A környezeti bűnözés területi eloszlását három különböző területi szinten – országos, megyei, valamint települési szinten vizsgáltam. Megvizsgáltam országos szinten az ismertté vált három főbb környezeti bűncselekmény: a környezetkárosítás, természetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmények és bűnelkövetők számának alakulását. Országos szinten vizsgáltam a 2005-2018-as időszakra vonatkozóan a környezeti bűncselekmények kriminálstatisztikai mutatóit, melyek rámutattak, hogy az egyes megyékben milyen típusú környezeti bűncselekmények dominálnak, azoknak milyen társadalmi-földrajzi okai vannak. Elkészítettem Magyarország részletes bűnözésföldrajzi analízisének és „forró pontos” (környezet bűnügyi fertőzöttségi) térképeit. Elvégeztem Magyarország környezeti bűnözésföldrajzi aspektusú elemzését a megyék összehasonlításával, a főbb környezeti bűncselekményi értékek és a struktúra alakulásának a bemutatásával. Megállapítottam, hogy a környezetkárosítás döntő hányadát – mintegy felét - talajszennyezéssel követték el. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértését leginkább kommunális hulladékokra követik el. A természetkárosításban a védett fajok vagy származékuk csempészete dominál, azonban a bűncselekmények jelentős része elsősorban nem hazánk természeti értékeit károsítja. Magyarországon a legnagyobb kárt okozó természetkárosítás a védett természeti területen történő falopás-fakivágás. Ezért külön megvizsgáltam a természetkárosító falopások jellemzőit, területi és időbeli jellegzetességeit, kitérve az okozott környezeti károokra és társadalmi hatásokra. Megállapítottam, hogy több megyében a társadalmi tényezőknek (szegénység, iskolázatlanság) nagyobb szerepe volt a bűncselekmény elkövetésében, mint a természetföldrajzi tényezőknek (erdősültség, védett területek).

Megállapítottam, hogy Magyarországon általánosságban Pest megye az, amely környezeti bűnözés tekintetében a bűnügyileg a leginkább érintett. Vizsgáltam Pest megye általános kriminálgeográfiai helyzetét, kitérve a bűnözés - rendőrkapitányságok illetékességi szerinti -területi megoszlására. Megvizsgáltam, hogy az ismertté vált falopás bűncselekmények területi eloszlása mennyiben tér el egymástól és lehatároltam a bűnözést kibocsátó és vonzó területi egységeket. A falopás és a természeti-, társadalmi tényezők kapcsolatának vizsgálata a rendőrkapitányságok illetékességi területének vizsgálatára – mint területi szint - terjedt ki, mely érintette a kistérségek, járások területét, mely nagyrészt egybeesett a kapitányságok illetékességi területével. A két legfertőzöttebb település és a legkevesebb esetszámot adó település összehasonlító-elemző vizsgálatát végzem el. Vizsgálataim révén arra a megállapításra jutottam, hogy a bűnelkövetés szempontjából a legnagyobb kockázati tényező a munkanélküliség, az alacsony jövedelem és az iskolázatlanság.

Elvégeztem a környezeti bűnözés ismertté vált elkövetőinek szociálgeográfiai vizsgálatát, melyből megállapítottam, hogy a legtöbb felderített bűnelkövető 30 év feletti, helyi lakosú, munkanélküli férfi. A felderített bűnelkövetők nagy számban roma nemzetiségűek.

A kutatási eredmények alapján megoldási javaslatokat fogalmaztam meg a bűnügyi térképezés, statisztikázási gyakorlat javítására. Felhívtam a figyelmet a rendőrség zöld stratégiájának a kidolgozására, a környezetvédelmi intézkedések fokozására, az együttműködés javítására. A rendőrség környezeti bűnüldözési szervezeti modelljének javaslatán keresztül felvázoltam a szervezeti elemek, egységek feladatait az eredményes munkavégzés érdekében. Az értekezés eredményeit elsősorban a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben, a terület- és településfejlesztési kutatásokban, a rendészeti vezetés és oktatás területén lehet hasznosítani.

8. SUMMARY

In this work I surveyed the ways concept of environmental criminality geography fits in the system of environmental and geosciences. Based on my survey, I edited the taxonomy diagram. I inspected the geographical distribution of the crimes at three territorial levels – the country, counties and settlements. I also surveyed at national level the changes in the number of the three most widely known environmental crimes (violation of environment, nature and waste management regulation) and their progenitors. Also on the national level, I inspected the criminal statistics of environmental crimes between 2015 and 2018, which showed that what types of crimes dominate in the counties, and what are their socio-geographical reasons. I drew up maps of Hungary depicting the detailed analysis of crime geography, and „hot spots” (environmental criminal infection). I did the analysis of Hungary in the aspect of environmental crime geography through comparing counties and showing the important environmental crime values and evolution of structure. I stated that some half of environmental violations are committed through soil pollution. Among nature violations, smuggling of protected species (mostly not from Hungary) or their derivatives dominate. In our country, the most harmful violation of nature is cutting and stealing wood in protected nature areas. For this reason, I inspected the spatial and temporal characteristics of these crimes, including their environmental damages and social effects. I stated that in several counties social factors (poverty, lack of education) played a larger role in committing the crimes than geographic ones (forest cover, protected areas).

I stated that concerning environmental criminality, the most infected county of Hungary is Pest. I surveyed the general criminal-geographical state of the county, including the spatial distribution of the criminality, along the territorial responsibility of police departments. I inspected the spatial distribution of wood thefts and delimited the geographic units emitting and drawing criminality. The inspection of wood thefts and natural, social factors was conducted at the spatial level of the territorial responsibility of police departments, which often correlated with the subregions and districts. I compared and analysed the two most infected settlements and the least infected one. I came to the conclusion that concerning criminality, the most important risk factors are unemployment, low income and the lack of education.

Based on the socio-geographic inspection of the known perpetrators, most of them are unemployed local men over 30 years. A large proportion are Roma nationals.

Based on the results, I made suggestions on improving criminality mapping and practice of statistics. I drew attention to develop the police’s green strategy, to enhance environmental provisions and to improve cooperation. Through the suggestion of a model in the police’s fight against environmental crimes I outlined the tasks of the organizational units. Results of this work would be useful at the first place in fight against crime and prevention, in land and urban development, in law enforcement leadership and in education.

9. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet mindazoknak, akik segítettek kutatómunkámat és hozzájárultak az értekezés megírásához. Köszönettel tartozom korábbi témavezetőmnek, néhai Dr. Tóth Józsefnek és Dr. Kobilka Istvánnak, akik a kutatómunkám kezdeti lépéseiben segítettek. Köszönöm témavezetőmnek, Dr. Penksza Károlynak az áldozatos munkáját. Köszönöm Csákiné Dr. Michéli Erikának, Dr. Sallai Jánosnak és Dr. Mátyás Szabolcsnak a szakmai támogatását. Köszönöm családom biztatását és türelmét

10. MELLÉKLET

10.1. IRODALOMJEGYZÉK

Ábrahám A. (2006): A környezet- és természetkárosító bűncselekmények nyomozásának speciális ismérvei. In: Magyar K. (szerk.): Környezet és természet. Budapest: Nemzeti Nyomozó Iroda, Belső kiadás 26.

Ábrahám A. (2012): A környezeti bűncselekmények In: A szervezett bűnözés kézikönyve. Belső terjesztésű.

Aebi, F.M. – Tiago, M.M. (2020): Prisons and Prisoners in Europe in Pandemic Times: An evaluation of the short-term impact of the COVID-19 on prison populations https://www.researchgate.net/publication/342345043_Prisons_and_Prisoners_in_Europe_in_Pandemic_Times_An_evaluation_of_the_short-term_impact_of_the_COVID-19_on_prison_populations

Andresen, M.A. (2012): Unemployment and crime: A neighborhood level panel data approach *Social science research* 41 (6), 1615-1628.

Andresen, M.A. – Malleon, N. (2013): Crime seasonality and its variations across space *Applied Geography* 43, 25-35.

Andresen, M.A. – Brantingham, P.J. (2015): Crime and place: A longitudinal examination of street segment patterns in Vancouver, BC *ASN Curman, Journal of Quantitative Criminology* 31 (1), 127-147.

Bakondi Gy. (2012): a „Katasztrófák tanulságai” című könyvbemutató 2012.04.11-én.

Berényi I. (1997): A szociálgeográfia értelmezése. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 1.135.

Berényi I. (2003): A funkcionális tér szociálgeográfiai elemzése. Földrajzi Tanulmányok 23.

Bodnár L. – Fodor I. – Lehmann A. (1999): A természet- és környezetvédelem földrajzi vonatkozásai Magyarországon. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest. 32.

Borsos B. (2002): Azok a bizonyos könnyű léptek I. Ökológia és rendszerelmélet. L'Harmattan kiadó. Budapest. 251.

Brantingham, P.J. – Brantingham, P.L. (1991): A theoretical model of crime site selection. *Environmental Criminology Prospect Heights (Ill.)*, Waveland Press, 1991.

Breetzke, G.D. - King, M. & Fabris-Rotelli, I. (2018). The impact of the Canterbury Earthquakes on crime in Christchurch, New Zealand. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 51(1), 135-156.

Breetzke, G.D. - Chersich, M. F. - Swift, C.P. - Edelstein, I. - Scorgie, F. - Schutte, F. & Wright, C.Y. (2019). Violence in hot weather: Will climate change exacerbate rates of violence in South Africa? *South African Medical Journal*, 109(7), 447-449.

Buslik, M. – Maltz, M.D. (1997): Power to the People: Mapping and Information Sharing in the Chicago Police Department. – In: Weisburd, D. – McEwen, J. T. (eds.): *Crime Mapping and Crime Prevention*. Crime Prevention Studies 8. Criminal Justice Press, Monsey, pp. 113–130.

Caminha, C. – Vasco, F. – Tarcisio, H.C. - Pequeno, C. - Ponte, H. - Melo, P. M. – Erneson, A. - Oliveira, J.S. – Andrade Jr. (2017): Human mobility in large cities as a proxy for crime. Published: February 3, 2017. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0171609>

Carter, R.L. – Hill, K.Q. (1980): *The Criminal's Image of the City*. Pergamon Pr. 1980. SG. Cox: *Psychological Approaches to Crime and its Correction* Nelson-Hall, Chicago, 1972

- Chainey, S. – Monteiro, J. (2019): The dispersion of crime concentration during a period of crime increase. *Security Journal*. DOI:[10.1057/s41284-019-00165-x](https://doi.org/10.1057/s41284-019-00165-x)
- Cholnoky J. (1922): Az emberföldrajz alapjai. Budapesti Tudományegyetem, Kolozsvári Tudományegyetem, Pozsonyi Tudományegyetem. Budapest. 40-41.
- Darvas Á. - Tausz K. (2002): A gyermekek szegénysége. Budapest: Szociológiai Szemle, 4, 95–120.
- Eisenhardt, T. (2012): *Kriminalgeographie: Theoretische Konzepte und empirische Ergebnisse (Studien zur Psychologie und Kriminalität) (German Edition)* Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften. 243.
- Elek B. (2008): A vadászszenvedély bűncselekményei - Vadászbalesetek, vadorzás, vadvédelem. Magyar Közlöny- lap és könyvkiadó Kft. Budapest. 177.
- Eman, K. – Meško, G. – Fields, C.B. (2009) Crimes against the environment: green criminology and research challenges in Slovenia. *Varstvoslovje* 11:574–592
- Enyedi Gy. (1983): Földrajz és társadalom. Magvető Könyvkiadó. Budapest. 28-31.
- Erdei G. (2002): A rendőrség és a határőrség hatása a bűnözés-földrajzra. www.pecsbor.hu/periodika/2002/erdei.pdf (2010. 10. 11.)
- Erdei G. (2011): A bűnözésföldrajz úttörői http://mhtt.eu/hadtudomany/2011/2011_elektronikus/2011_e_6.pdf
- Erdősi S. (2002): Feljegyzés a bűnözési térképről. *Kriminalstatistikai Értesítő* 36. 2.
- Farkasné Halász H. (2008): A természetkárosítás nyomozása. *Kriminalisztikai Jegyzetek és Tanulmányok. Rendőrtisztviselői Főiskola Kriminalisztikai Tanszék.*
- Fehér L. (1999): Bűnözés, áldozattá válás, prostitúció. In: Pongrácz T. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. Budapest: TÁRKI. 142-154.
- Gönczöl K. (1991): Bűnös szegények. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. –Lévay M. (szerk.) (2016): *Kriminológia – szakkriminológia [Digitális kiadás.]* Budapest: Wolters Kluwer Kft.. https://mersz.hu/hivatkozas/wk54_65_p13#wk54_65_p13 (2021.02.17.)
- Haggett, P. (2006): *Geográfia*. Typotex kiadó. Budapest. 842.
- Harries, K.D. (2011): *Social, Ecological and Environmental Theories of Crime*. Routledge.
- Hartshorne, R. (1939): *The Nature of Geography: A Critical Survey of Current Thought in the Light of the Past*. *Annals of the Association of American Geographers*. Vol. 29, No. 3 (Sep., 1939). 173-412 (240 pages) Published By: Taylor & Francis, Ltd.
- Hegedűs A. (2002): Bevezető a bűnözési és baleseti pont-térkép rendszerhez. *Kriminalexpo*, 5. <http://www.b-m.hu>
- Heller Farkas T. (1964): A bűnözési földrajz elvi és módszertani problémái. *Jogtudományi Közlöny*, 18.évf.8.Sz. 451-460.
- Hille, Koskela (2009): *Crime/Fear of Crime*. In: *International Encyclopedia of Human Geography*. Edited by R. Kitchen and N. Thrift, 334–339. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2009.
- Homer - Dixon, Thomas (2004): *Környezet, szűkösség, erőszak*. Budapest, Typotex Elektronikus Kiadó Kft. 67-143.
- Horst, H. (1973): Földrajz és bűnözés – *Belügyi Szemle* 1973. 17. Sz. 81-82.
- Horst, H. (1977): *Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis*. *Kriminalistik* 7., 1977.
- Hunyadi L. – Mundruczó Gy. – Vita L. (1996): *Statisztika*. Aula Kiadó Kft. Budapest. 883.
- Irk F. (1991): *Morál és jog viszonya a közvéleményben*. Okri. 28. BM Kiadó, 1991. 41-84.
- Irk F. (2016): *Zöldkriminológia: szemlélet, súlypontok, irányzatok*. *Kriminológiai tanulmányok* 53. Budapest. 9-24.

- Izsák T. (2004): Természetföldrajzi fogalmak szótára. Kiadja a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa. Beregszász. 46.
- Jaschke, H. – Kock, S. (2008): Das Bundeskriminalamt stellt sich seiner Geschichte: Dokumentation einer Kolloquienreihe. Köln, Luchterhand. Polizei+Forschung, Sonderband.
- Kerezsi K. – Ritter I. (2000): Budapest V. kerületének bűnözési térképe. Forrás: www.bunmegelozes.easyhosting.hu/hatteranyagok/5ker_bunozesi_terkep.doc (2014. 11. 15.)
- Kerezsi K. (2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. Kriminológiai tanulmányok, 40. OKrI, Budapest. 121-159.
- Kerezsi K. – Finszter G. – Kó J. – Gosztonyi G. (2003): Nagyvárosi bűnözés. Bűnmegelőzés Budapest V., IX.. és XXII. kerületében. OKrI – Bíbor Kiadó. Budapest. 385.
- Kerezsi K. (2020): Miért csökken a bűnözés? In: Kriminológiai Tanulmányok 57. Budapest, 39-68.
- Kerényi A. (1995): Általános környezetvédelem. Mozaik Oktatási Stúdió. Szeged. 81-82.
- Kerényi A. (2003a): Európa természet- és környezetvédelme. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 534.
- Kerényi A. (2003b): Környezettan – természet és társadalom globális szempontból. Budapest. 470.
- Kerényi A. – Kiss T. – Szabó Gy. (2013): Környezeti rendszerek. A környezettudomány, mint a környezeti rendszerek tudománya. Debreceni Egyetem. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011_0025_geo_1/ch01.html
- Kobolka, I. – Ritecz, Gy. – Sallai, J.: The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium. Európa 2002/2.
- Kobolka I. – Ritecz Gy. – Sallai J. (2003): A Magyar Köztársaság államhatárának ezredfordulós kriminál földrajza. In: Szakmai Tudományos Közlemények. Budapest. 82-97.
- Kobolka I. (2003): A magyar-szlovén és a magyar-horvát államhatárok biztonságföldrajzi kérdései, különös tekintettel a szervezett bűnözésre. Disszertáció tézisei. PTE Földrajzi Intézet 14.
- Kobolka I. – Kovácsics F. (2004): EU csatlakozásunk biztonságföldrajzi kérdései. <http://www.pecshor.hu/periodika/2004/Kobolka.pdf> 53-61.
- Kobolka I. – Sallai J. (2008): Budapest kriminálgeográfiája 1960-1985 között. In: KBH Szakmai Szemle Bp. 2008/3. 86-102.
- Korinek L. (2010): Kriminológia I. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest. 225.
- Korinek L. (2020): Ment-e a kriminológia által a világ elébb? In: Kriminológiai Tanulmányok 57. Budapest, 20-39.
- Kovacsicsné Nagy K. (2001): Igazságügyi statisztika. Rejtjel Kiadó. Budapest. 220.
- Kovács Z. (2001): Társadalomföldrajzi Kislexikon. Műszaki Könyvkiadó Kft. Budapest. 215.
- Kőhalmi L. (2010): A környezet védelme a magyar büntetőjogban PhD. értekezés
- Láng I. (szerk.) (1993): Környezetvédelmi lexikon I-II. Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat. Budapest. 1010.
- Lorenz, S. (2012): Kriminalgeographie - Kritik zur räumlichen Fixierung von Kriminalität und (Un-)Sicherheit (German Edition) GRIN Publishing.
- Lynch, M.J. (1990) The Greening of Criminology: A Perspective for the 1990s', The Critical Criminologist 2: 11-12.
- Lovász Gy. – Majoros Gy. (1997): Magyarország természeti földrajza I. Pécs, University Press.

- Magyar K. (2006): Környezet és természet. Nemzeti Nyomozó Iroda, Budapest. Belső kiadás. 15.
- Mátyás Sz. (2007): A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései. Kossuth Egyetemi Kiadó. Debrecen.
- Mátyás Sz. (2011): A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése PhD. értekezés
- Mátyás Sz. – Sallai J. (2014): Kriminálgeográfia. In: Ruzsonyi Péter (szerk.): Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó Zrt. pp335-353.
- Mátyás Sz. – Sallai J. (2016): Criminal Geography as a New Subject in the Hungarian Higher Education. Magyar Rendészet, 2, 139-146.
- Mátyás Sz. (2017): Elmélkedés a bűnözésföldrajz elnevezése kapcsán. Belügyi Szemle, 9, 115-123.
- Mátyás Sz. (2018): A nemzetközi és a hazai bűnözésföldrajzi kutatások. Magyar Tudomány 2018/02. https://mersz.hu/dokumentum/matud_125.
- Mátyás Sz. – Bói L. – Frigyer L. – Nyitrai E. (2019): Településszerkezet és kriminalitás. Nemzetbiztonsági Szemle 7. évf. 1. szám 42-51. DOI: 10.32561/nsz.2019.1.4
- Mátyás Sz. (2020): Bűnözésföldrajz. Egyetemi jegyzet. Didakt Kiadó. Debrecen. 138.
- Meadows, D. – Randers, J. – Meadows D. (2005): A növekedés határai, harminc év múltán. Kossuth Kiadó. Budapest.
- Mezősi G. (2008): Magyarország környezetföldrajza. Földrajzi tanulmányok – volume 3. Jatepress kiadó. 7.
- Mészáros E. (2000): A Föld rövid története: múlt, jelen, jövő. Vince kiadó. Budapest. 9-16.
- Pantó Gy. – Ádám J. – Mészáros E. (2002): Földtudomány. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest. 3-32.
- Piskóti - Kovács Zs. (2011): A bűnözés és a társadalomföldrajzi tényezők kapcsolata négy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei település példáján. Ügyészek lapja 18(2). 5-10.
- Piskóti - Kovács Zs. (2014): A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken. Doktori (PhD.) értekezés. Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar, Mikoviny Sámuel Földtudományok Doktori Iskola.
- Péli Evelin R. (2016): Hoodia Gordonii. https://www.eletestudomany.hu/hoodia_gordonii World Resources Institute (WRI): World Resources 1990-91 (New York, Oxford UP, 1990) 111.
- Póczik Sz. (1999): Cigányok és idegenek. Miskolc: Felsőmagyarország Könyvkiadó. 55-90.
- Ritecz Gy. – Sallai J. (1999): A MK határainak 1998. évi kriminál földrajza. Budapest. 1999. RTF
- Ritecz Gy. (2002): Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. Doktori (PhD) Értekezés. ZMNE. Budapest.
- Ruzsonyi Péter (2014): Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó Zrt. Budapest.
- Schranz A. (szerk.) (1995): A tudomány térképe. Keraban könyvkiadó. Budapest. 67.
- Schutte, F. - Breetzke, G.D.& Edelstein, I. (in press). The relationship between temperature and crime on the Cape Flats of South Africa. International Journal of Criminal Justice Sciences
- Schutte, C.&Breetzke, G.D. (2018). The influence of extreme weather conditions on the magnitude and spatial distribution of crime in Tshwane (2001-2006). South African Geographical Journal, 100(3), 364-377.

Smith, L.M. - Bertozzi, A.L. - Brantingham, P.J. - Tita, G.E. - Valasik, M. (2012): Adaptation of an ecological territorial model to street gang spatial patterns in Los Angeles. Discrete and continuous doi:10.3934/dcdis.2012.32.3223 DYNAMICAL SYSTEMS Volume 32, Number 9, September 2012. pp. 3223–3244

Solt Á. (2012): Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Budapest: Doktori (PhD.) disszertáció, ELTE Társadalomtudományi Kar, Doktori Iskola. 42-43.

South, N. – Eman, K. – Meško, G. (2014): History of Green Criminology. In: Bruinsma G., Weisburd D. (szerk.) Encyclopedia of Criminology Justice. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_283

Stauber, P. (2002): Térinformatikai alkalmazási lehetőségek a bűnüldözésben és a bűnmegelőzésben. Belügyi Szemle. 50. évfolyam 11-12.sz/2002. 91-104.

Stretesky, P. - Long, M. - Lynch, M. (2013): The Treadmill of Crime Political Economy and Green Criminology London. Routledge

Szabolcs Mátyás – László Bói – László Frigyer – Endre Nyitrai (2019): The impact of settlement structure on crime. <https://eskup.kpu.edu.rs/dor/article/view/185/122>

Szabolcs Mátyás – Zsolt Lippai – Ágota Németh – Erika Gál – Ivett Nagy – Péter Felföldi (2021): Criminal Geographical analysis of cycling accidents in Budapest. Criminal Geographical Journal. 4. szám 2021. 1-2pdf.

Szabó A. - Koltainé Tóth M. (1987): A bűnözés településhálózati megoszlása, In: Belügyi Szemle, XXV. Évf. 10. sz. 1987. 3-13. (http://arsboni.hu/dolgozatok/buntetojog/Szabo_Anna_A_noi_bunozes_az_ujabb_kriminologiai_irodalomban.pdf. letöltés ideje: 2019.08.21.)

Szabó A. (2012): A női bűnözés az újabb kriminológiai irodalomban 28.

Tímár J. (2002): Feminista földrajz. In: Tóth József (szerk.): Általános Társadalomföldrajz I-II. Budapest–Pécs: Dialóg Campus Kiadó.

Tóth A. (2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében. PhD. értekezés

Tóth J. (szerk.) (2002): Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus kiadó. Budapest. 312.

Tóth J. (főszerk.) (2010): Világföldrajz. Akadémiai Kiadó. Budapest. 55.

Trócsányi A. - Tóth J. (2002): A magyarság kulturális földrajza II. Pécs: Pro Pannonia Kiadói Alapítvány. 363.

Vígh J. (1991): Kriminológiai alapismeretek. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 239.

Vígh J. (1998): Kriminológiai alapismeretek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 232.

Vofkori L. (2003): A földrajztudomány rendszertana. Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda. 26-222.

White, R.D. (2008): Crimes against nature: environmental criminology and ecological justice . Cullompton, Willan Publishing, 313 pp.

White, R.D. (2010) Prosecution and sentencing in relation to environmental crime: recent socio-legal developments. Crime Law Soc Changes 53:365–381

White, R.D. (2011) Transnational environmental crime. Willan Publishing, Cullompton

Wong, Y.R. (2019): The Illegal Wildlife Trade in China. Understanding The Distribution Networks. Palgrave Macmillan.

Yarwood, R. (2015): Geography of Crime. Oxford University Press.

Zachar Z. (2015): A természetkárosító falopások (fakivágások) jellemzői, területi és időbeli jellegzetességei. Magyar Rendészet. XV. évfolyam 2015/2. NKE Szolgáltató Kft. Budapest. 163-183.

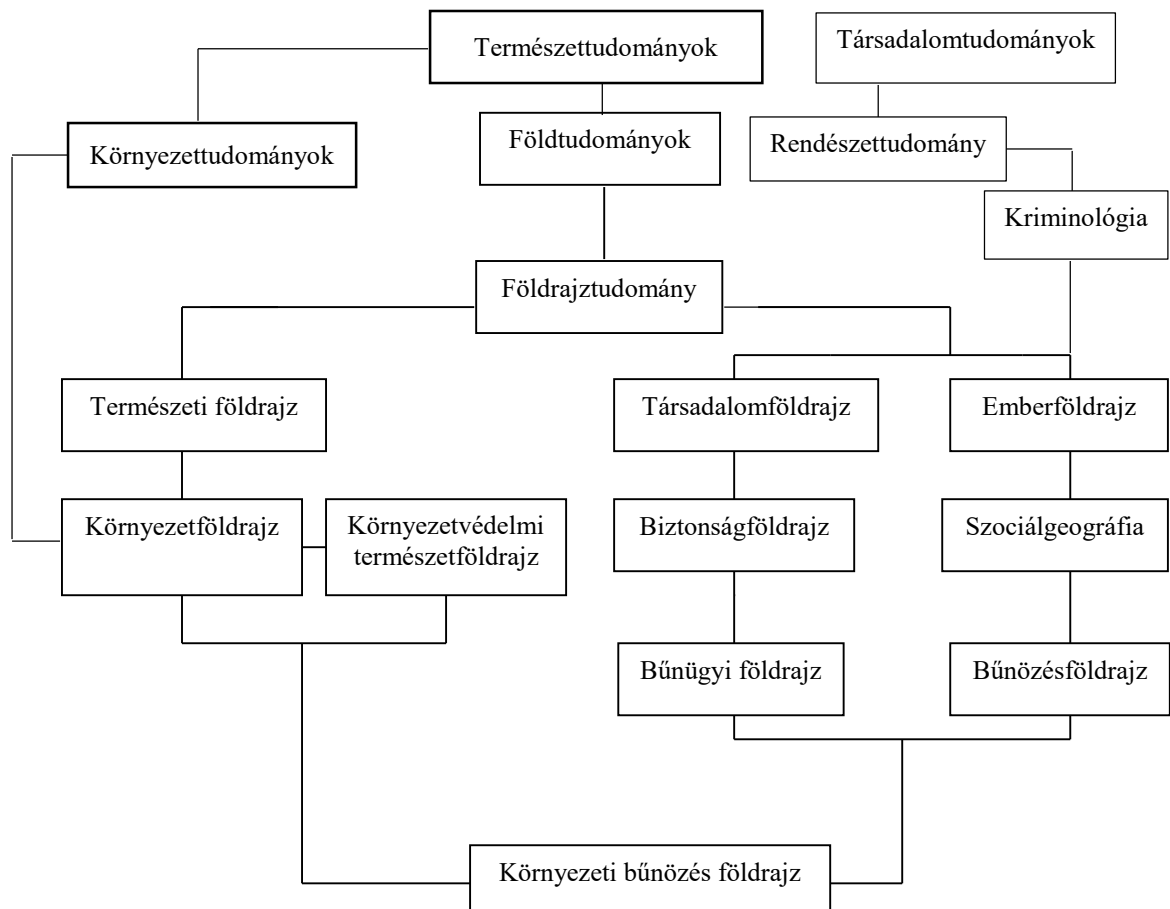
Internetes források:

- http1.**<https://foldev.ggki.hu/fuzet3.pdf>
- http2.** Limite HU (2019): Zárójelentés a kölcsönös értékeléseknek a környezeti bűnözésről szóló nyolcadik fordulójáról, Brüsszel, 2019. november 15. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14065-2019-INIT/hu/pd>
- http3.** Pest Megyei Környezetvédelmi Program Társadalmi Egyeztetési Anyag (Enviworld Kft.) 2014-2020. 59-60. <http://kornyezet-mernokok.hu/pest-megye-kornyezetvedelmi-programja-2014-2020.html>
- http4.** Pest megye területrendezési terve-megalapozó munkarészek 2011. <http://www.pestmegye.hu/pest-megyet-erinto-teruletrendezesi-tervek>
- http5.** KSHnépszámlálás, 2011.9. www.ksh.hu
- http6.** Magyarország kistájainak katasztere [tps://www.researchgate.net/publication/29717282_Magyarország_kistajainak_katasztere_Inventory_of_Microregions_in_Hungary](https://www.researchgate.net/publication/29717282_Magyarország_kistajainak_katasztere_Inventory_of_Microregions_in_Hungary)
- http7.** Pest Megye III. Környezetvédelmi Programja (2009-2013) 34. <https://docplayer.hu/1203146-Pest-megye-iii-kornyezetvedelmi-programja-2009-2013.html>
- http8.** <http://szelektalok.hu/sajtotajekoztato-a-hulladegzaldalkodasi-torvenyek-modositasarol/>
- http9.** <https://www.torvenytar.sk/zakon-547>
- http10.** Police.hu(2021):http://www.police.hu/sites/default/files/ORFK_k%C3%B6zbeszerz%C3%A9si_terv_2020.pdf
- http11.** Közbeszerzés.hu (2017): https://www.kozbeszerzes.hu/data/filer_public/6a/ef/6aefb6a1-6d04-4232-a334-1a21df08d577/kozbeszerzesi_beszamolo_en_2017.pdf
- http12.** Police.hu(2019):<http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/ifjusagvedelem/dobozba-zart-kornyezeti-latvany>
- http13.** Police.hu (2019): <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsarumagazin/ahol-akek-is-zold>
- http14.** Kormány.hu(2014):<https://2010-2014.kormany.hu/download/e/b1/a0000/NNIel%C5%91terj.pdf#!DocumentBrowse>
- http15.** https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0078.html

Egyéb forrás:

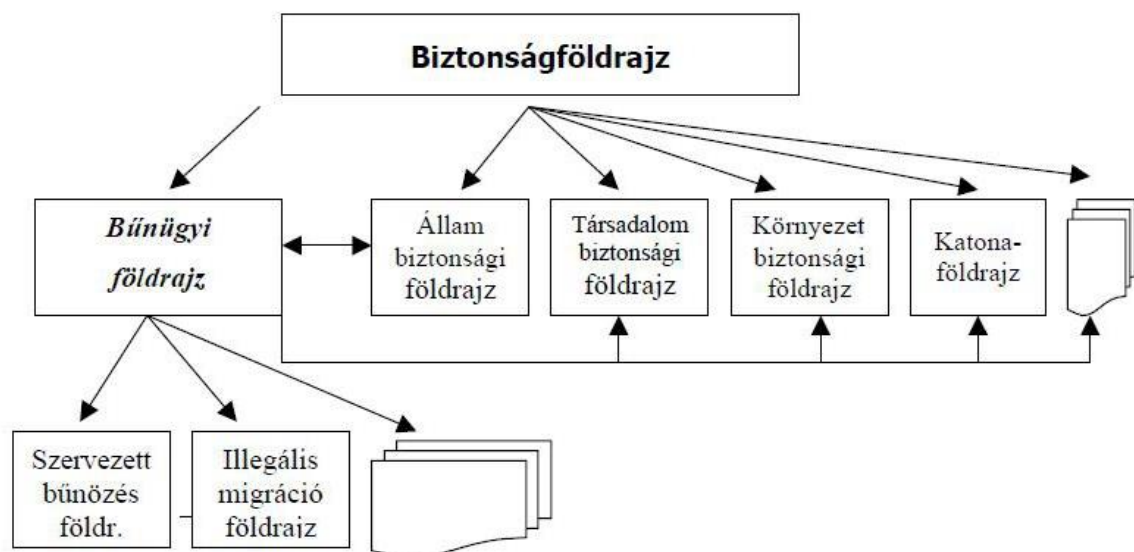
- European Commission (2021): http://ec.europa.eu/research/infocentre/theme_en.cfm?item=Countries&subitem=Hungary.
- Pest Megye Kézikönyve, 1998. CEBA Holding Kiadó Kft.
- Pest megyei területfejlesztési koncepció helyzetfeltárás I. kötet 2013. december www.kormanyhivatal.hu
- Pest megyei rendőr-főkapitányság éves beszámolója. 2005, 2006, 2018.

10.2. Ábrák a bevezetéshez és az anyag és módszerhez

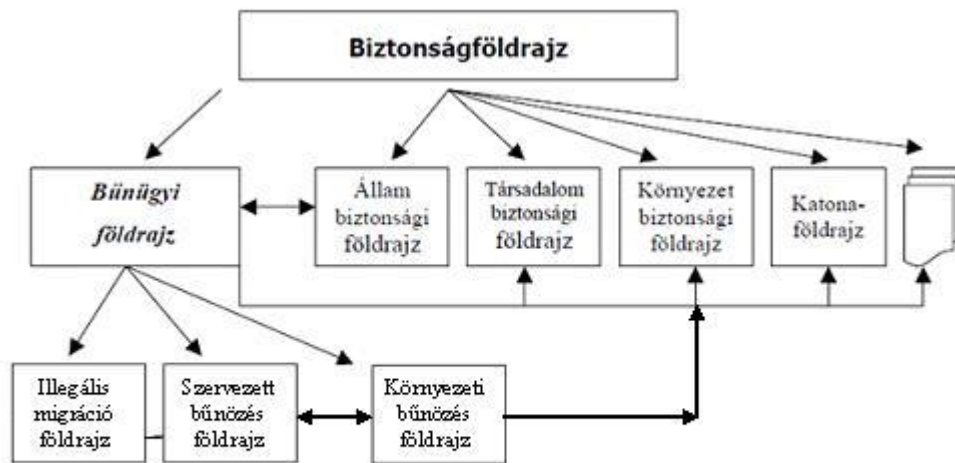
1. ábra. A környezeti bűnözés földrajz elhelyezése a tudományok rendszerébe

Forrás: saját szerkesztés (2021)

Szerkesztette: Kobilka I.

2. ábra. A bűnügyi földrajz helye a biztonságföldrajzban
 Forrás: Kobilka I. (2004) szerkesztése

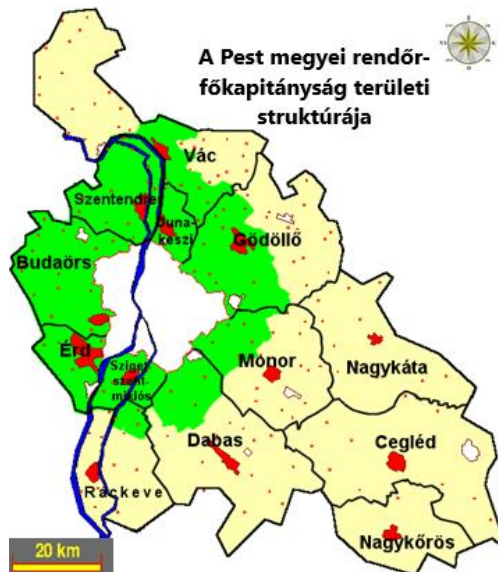

3. ábra. A környezeti bűnözés földrajz helye a biztonságföldrajzban
 Forrás: Kobilka I. (2004) nyomán saját szerkesztés (2012)

10.3. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság szerkezete, helyi elemzése

10.3.1. Területi struktúra

Pest megyében a Rendőrség területi szerve a budapesti központú Pest megyei Rendőr-főkapitányság, melynek illetékességi területe a megye területére terjed ki. A rendőrség helyi szerveit a megyében 13 rendőrkapitányság, valamint 36 rendőrőrs és a körzeti megbízottak jelentették.

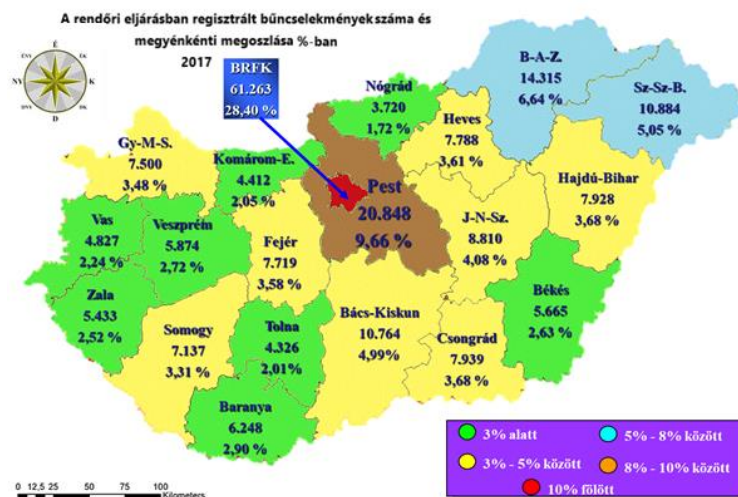

4. ábra. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság területi struktúrája
 Forrás: saját szerkesztés (2013)

A területi struktúra az évek alatt számottevő mértékben nem változott (4. ábra). Az ismertté vált bűncselekmények abszolút számát tekintve a Budapesttel kiegészített megyei rangsorban Pest megye általában a 2. helyet foglalja el.

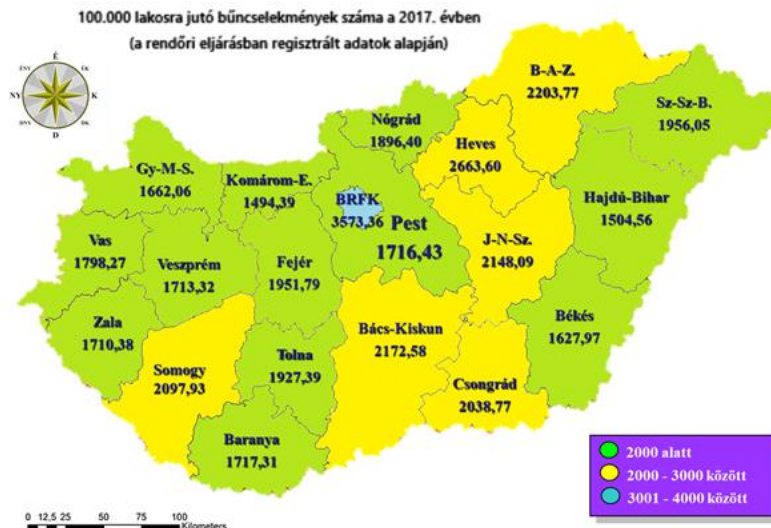
10.3.2. Pest megye bűnözési érintettsége

Pest megyében jelentős az átmenő forgalom. 2005-ben 36 bevásárló központot regisztráltak, ahol havonta 1,5-2 millió ember jelent. Egyéb multinacionális cégek, logisztikai központok vetették meg lábukat az agglomerációban. Ez mind-mind közbiztonsági tényező. A 186 településből 40 a város. Másként kell kezelni a városi bűnözést, és másként kell végezni a rendőri munkát szétszórt tanyás területeken. Előző helyen a lakosság sajnos „megszokja” a sűrűbb, sérelmükre elkövetett vagyon elleni deliktumokat, míg utóbbi helyen a sérelmükre elkövetett kisebb súlyú bűncselekmények jelentenek számukra ugyanolyan súlyos gondot. A bűnözés szerkezete az agglomerációban más-más képet mutat, ha közelebről vizsgáljuk az un. belső avagy külső agglomeráció bűnözését. A 13 budapesti kerületi rendőrkapitánysággal határos 24 település bűnözése 100.000 lakosra levetítve súlyosabb, mint az agglomeráció, avagy egész Pest megye 100.000 lakosra levetített bűnözése. Pest megyében 100.000 lakosra levetítve 3.437 az agglomerációban 3.717 a belső agglomerációs gyűrűben 4.353, Budapesten 6.806 és csak viszonyításképpen az országos átlag 4.324 a 100.000 lakosra jutó bűncselekmények száma (PMRFK beszámoló, 2005).

5. ábra. A rendőri eljárásban regisztrált bűncselekmények száma és megoszlása 2017-ben
Forrás: PMRFK beszámolóiból saját szerkesztés (2017)

A 2017-es évben is ugyanaz látható, mint bármelyik évben, hogy Pest megyében regisztrálták a legtöbb bűncselekményt (5. ábra).

6. ábra. A 100 000 lakosra jutó bűncselekmények száma a 2017. évben

Forrás: PMRFK beszámolóiból saját szerkesztés (2017)

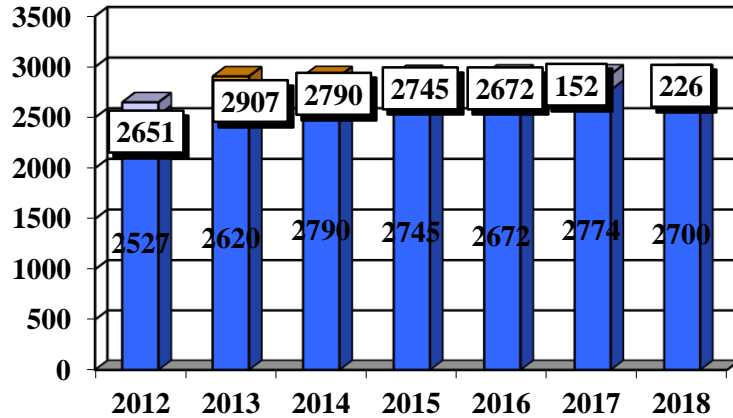
A 6. ábrán látható, hogy a 100.000 lakosra jutó bűncselekmények száma nem Pest megyében a legmagasabb. A fajlagos adatokat figyelembe véve Heves megyében követték el a legtöbb bűncselekményt 2017-ben.

10.3.3. Rendőr-lakos arány

„Nagyon fontos az is, hogy amikor a bűnözés feltérképezése megtörtént, akkor fel kell térképezni azt is, hogy a megfelelő védekezés, elhárítás, megelőzés a rendelkezésre áll-e azokban a szervezetekben, melyek ezekre a feladatokra hivatottak. Csak akkor érhetjük el a kívánt hatást, ha az adott helyen adott létszám a rendelkezésre áll. Az eltérő földrajzi környezethez tartozó bűnözés ellen eltérő stratégia szükséges” (Erdei, 2002). Országos viszonylatban az egy fő lakosra jutó rendőr arányában is Pest megye áll a legrosszabb helyen.

A feladatok végrehajtására a rendelkezésre álló források rendőrségi átlagban rendkívül kedvezőtlenek. Évek óta a megyében a legmagasabb az egy rendőrrre jutó lakosok száma (584 fő), míg a 19 megye átlaga csupán 465 fő. Ezzel szemben a költségvetési kiadások vonatkozásában a rendőri állomány létszámát alapul véve évek óta az utolsó helyen áll Pest megye (PMRFK beszámoló, 2005).

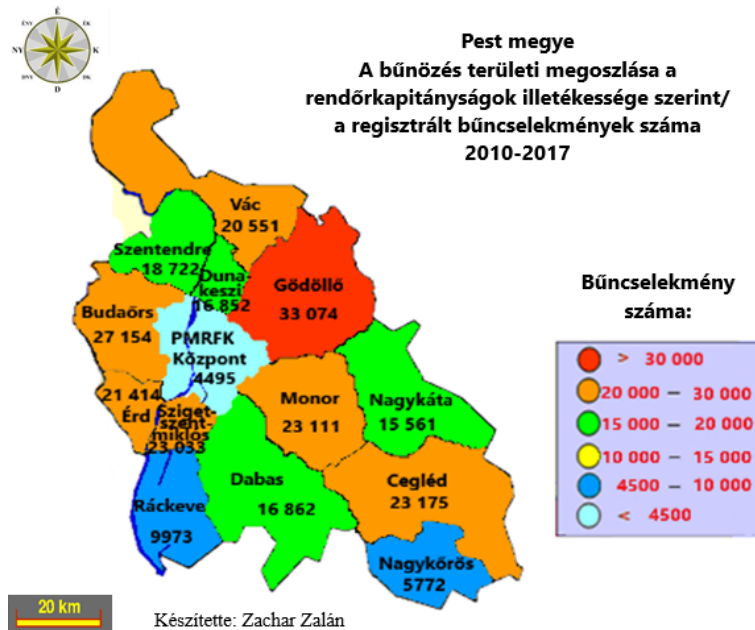
A rendőrkapitányságok és a rendőrőrsök járőrei tevékenységüket az illetékességi területükön lévő településeken önállóan, illetve adott esetben összevonva, közösen hajtják végre. Ennek eredményeképpen a területen szolgálatot teljesítő járőrök folyamatosan, a nap 24 órájában látják el feladataikat (PMRFK beszámoló 2006).

7. ábra. A Pest MRFK meglévő hivatásos, közalkalmazotti, kormánytisztviselői és munkavállalói állománya
 Forrás: PestMRFK beszámoló (2018)

A rendőrségen dolgozók száma viszonylagos stabilitást mutat (7. ábra), ugyanakkor a megye népessége folyamatosan növekszik. Ebből kifolyólag a rendőr-lakosság aránya egyre rosszabb.

3.3.4. A bűnözés területi megoszlása

8. ábra. A bűnözés területi megoszlása Pest megyében a 2010-2017-es időszakban
 Forrás: PMRFK beszámolóból (2017) saját szerkesztés (2018)

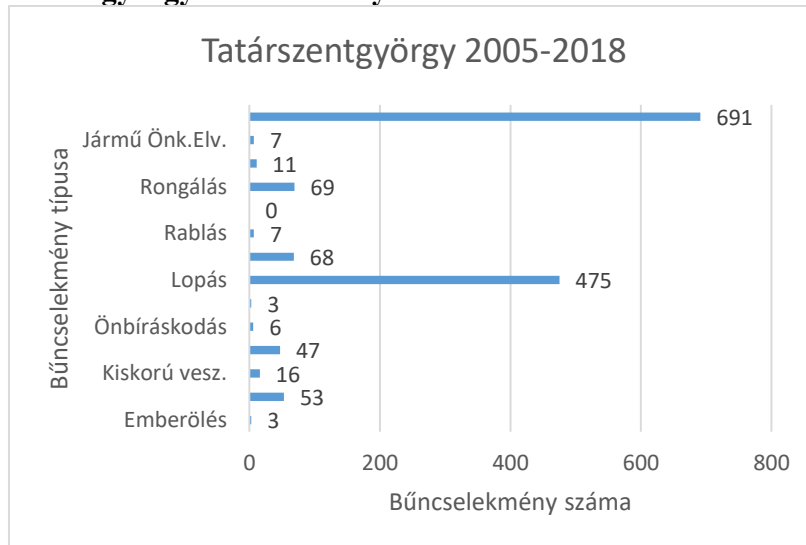
A fenti időszakban a Gödöllői Rendőrkapitányság illetékességi területén követték el a legtöbb bűncselekményt (8. ábra). A Dabasi Rendőrkapitányság az összes bűnözés szempontjából a középmezőnyben van. Falopás szempontjából viszont az első helyen szerepel (97. ábra).

10.3.5. A vizsgált települések bűnözési helyzete

A Dabasi Rendőrkapitányság területén az ismertté vált bűncselekmények döntő többsége évről-évre az országos és megyei arányoknak megfelelően vagyoni bűncselekmény, mely főként lopásokból és betöréses lopásokból tevődik össze. E kategórián belül elsősorban a falopások, besurranásos lopások, valamint a lakásbetörések, gépkocsi feltörések a jellemzőek. Az áldozattá válás oka sok esetben a családokban uralkodó rossz szociális és mentális helyzet, vagyon elleni bűncselekmények esetén pedig gyakran megfigyelhető a körültekintés, óvatosság hiánya, és a mai társadalomra jellemző környezet iránti közömbösség. A Kapitányság

közlekedésbiztonsági helyzetét nagymértékben befolyásolja, hogy két főútvonal és egy autópálya halad át a területen. Az átmenő forgalom, a főváros közelsége, a különböző bűnözői csoportok mozgásai problémát jelentenek.

10.2.1.2.1. Tatárszentgyörgy bűnözési helyzete

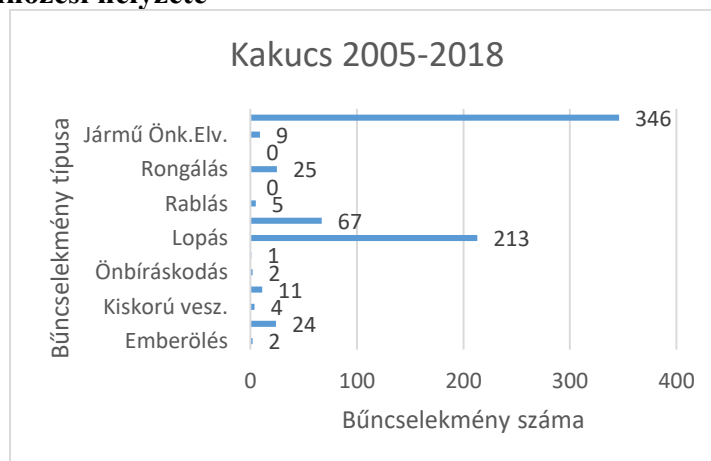

9. ábra. Tatárszentgyörgy településen regisztrált bűncselekmények megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábrán látható (9. ábra), hogy a leggyakrabban előforduló bűncselekménytípus a lopás. Ezt követi a rongálás, lakásbetörés, testi sértés és a garázdaság. A 14 kiemelten kezelt bűncselekmények tekintetében megállapítható, hogy a mutatószám igen magas a lakosságszámhoz képest. A településen nincs rendőrőrs. A rendszerváltozást követő időszakot a megye periferiáján fekvő község megsínylette. 2007-ben egy rablást követően a Magyar Gárda rendezett felvonulást a községben, majd egy romák ellen irányuló gyilkosság sorozat egyik helyszínévé vált a falu.

10.3.6. Kakucs bűnözési helyzete

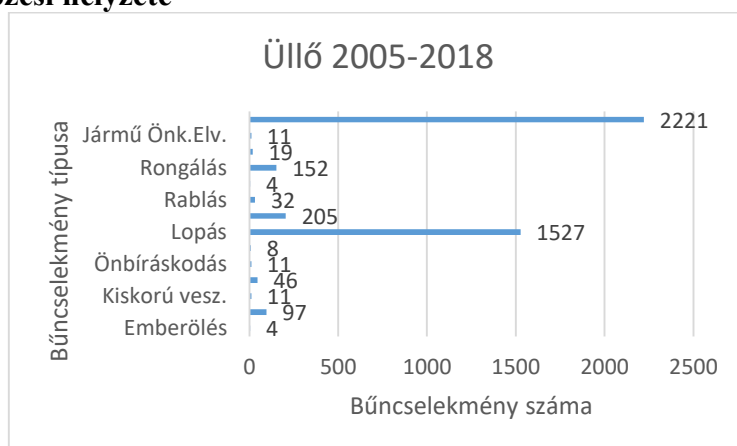

10. ábra. Kakucs településen regisztrált bűncselekmények megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

A leggyakrabban a lopás fordult elő, majd a lakásbetörés, rongálás és testi sértés (10. ábra). Kakucson KMB iroda és Polgárőr Egyesület működik.

10.3.7. Üllő bűnözési helyzete

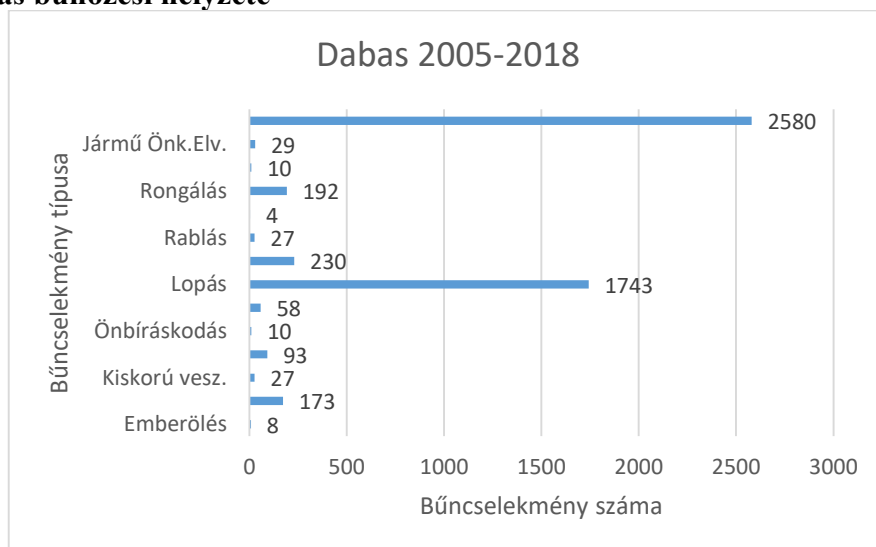

11. ábra. Üllő településen regisztrált bűncselekmények megoszlása a 2005-2018-as időszakban

Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Az ábrán látható (11. ábra), hogy a lopás, lakásbetörés, rongálás és a testi sértés a jellemző bűncselekmények. 2014. március 31-én adták át az Üllői Rendőrőrsöt. Már 1945. január elején létrejött a polgárőrség. Jelenleg Üllőn Polgárőr és Bűnmegelőzési Egyesület működik.

10.3.8. Dabas bűnözési helyzete

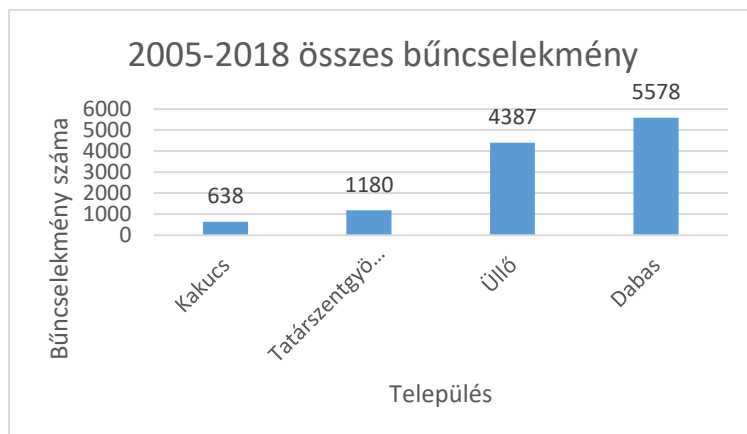

12. ábra. Dabas településen regisztrált bűncselekmények megoszlása a 2005-2018-as időszakban

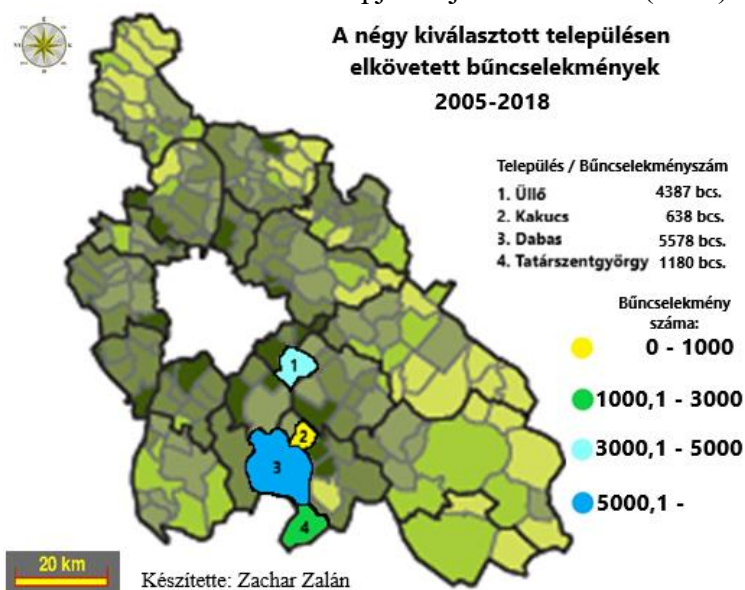
Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

Leggyakrabban a lopás fordult elő, ezt követte a lakásbetörés, rongálás és a testi sértés (12. ábra). A településen több polgárőr egyesület- és Dabas Közbiztonságáért Egyesület is működik.

10.3.9. A bűncselekményi adatok összevetése a 4 településen

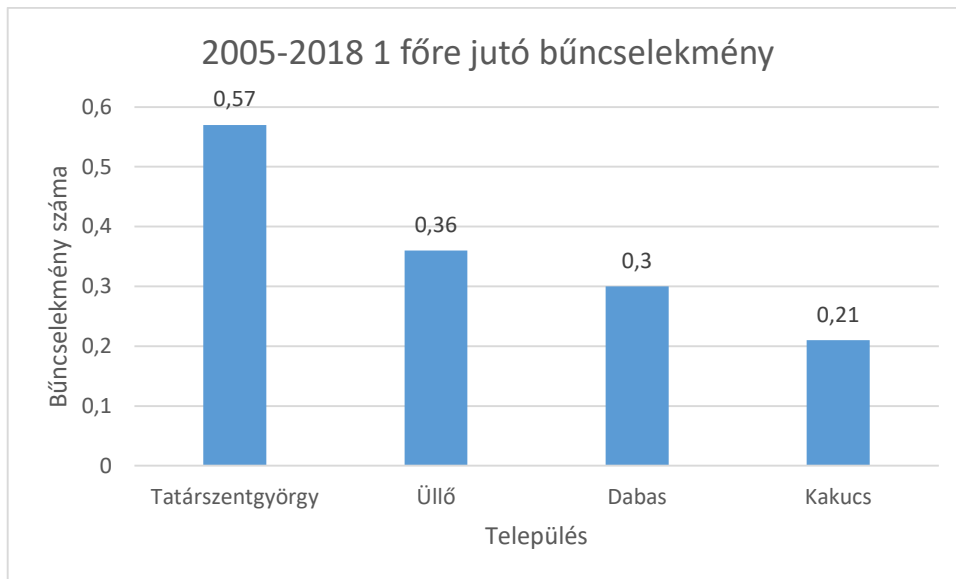

13. ábra. A 2015-2018-as időszakban elkövetett bűncselekmények száma településenként
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

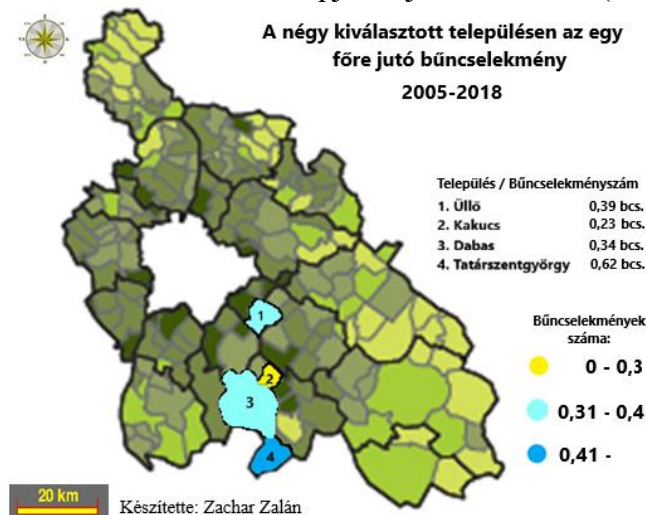

14. ábra. A 2005-2018-as időszakban elkövetett bűncselekmények száma
 a négy kiválasztott településen
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

A legtöbb bűncselekmény a 2005-2018-as időszakban Dabason történt, követi Üllő, Tatárszentgyörgy és Kakucs (13. ábra, 14. ábra).

15. ábra. A 2005-2018-as időszakban az 1 főre jutó bűncselekmény száma településenként a népességszámhoz viszonyítva
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

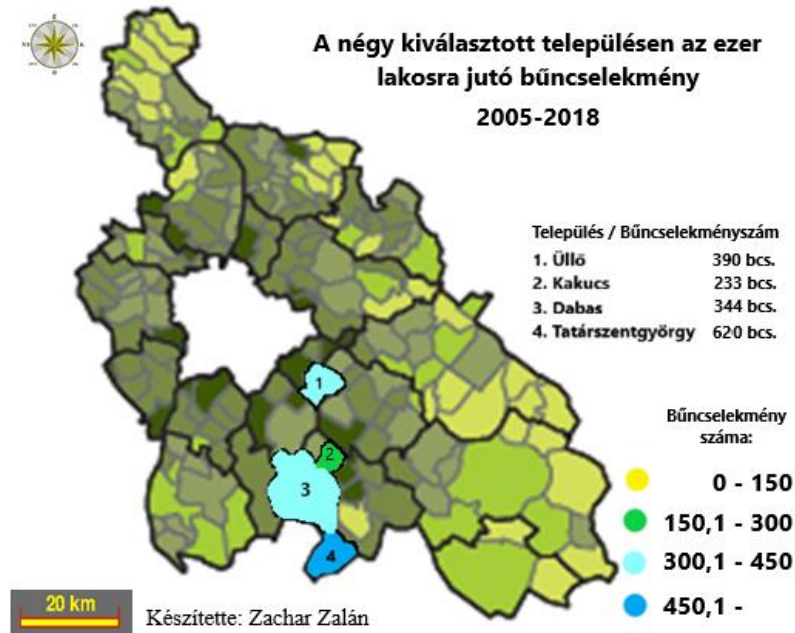
16. ábra. A 2005-2018-as időszakban az 1 főre jutó bűncselekmény száma településenként a népességszámhoz viszonyítva
 Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2020)

Az egy főre jutó bűncselekmények tekintetében Tatárszentgyörgy az első, követi Üllő, Dabas és Kakucs (15. ábra, 16. ábra). Tatárszentgyörgyön a legmagasabb az 1000 lakosra jutó bűncselekmények száma, követi Üllő, Dabas és Kakucs (M1. melléklet). A 14 kiemelten kezelt bűncselekmények tekintetében az 1000 lakosra jutó bűncselekmények száma az előzővel megegyezően Tatárszentgyörgyön a legmagasabb, követi Üllő, Dabas és Kakucs. A 14 kiemelten kezelt bűncselekmény a következő: emberölés, testi sértés, kiskorú veszélyeztetése, embercsempészás, garázdaság, önbíráskodás, kábítószerrel elkövetett bűncselekmények (terjesztői magatartás), lopás (betöréses lopásokkal együtt), rablás, kifosztás, zsarolás, rongálás, orgazdaság, jármű önkényes elvétele (M2. melléklet). A lopás, rablás, bűncselekmény tekintetében is az 1000 lakosra jutó bűncselekmények száma Tatárszentgyörgyön a legmagasabb, követi Üllő, Dabas és Kakucs (M3. melléklet, M4. melléklet). A rongálás bűncselekmény tekintetében már némi változást láthatunk a sorrendben. Tatárszentgyörgy még mindig az első, majd követi Üllő. Kakucson több rongálás történt, mint Dabason

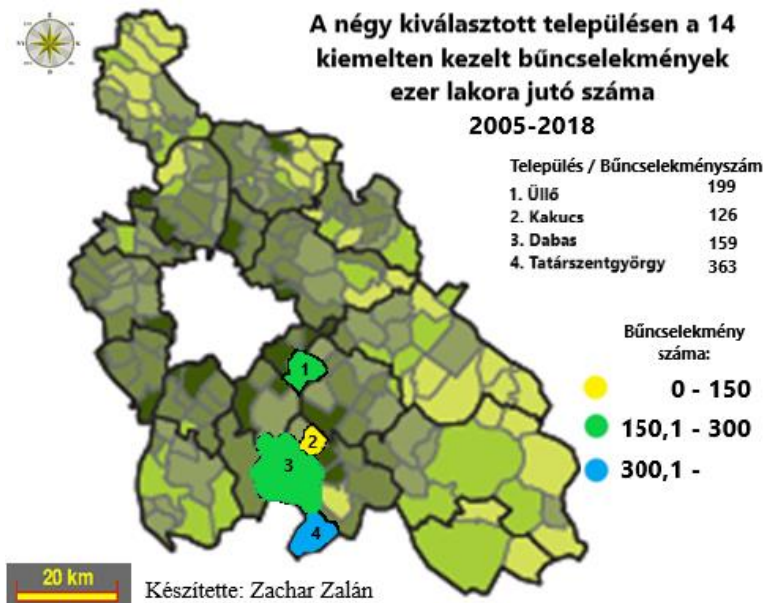
(M5. melléklet). A garázdaság, testi sértés tekintetében az 1000 lakosra jutó bűncselekmény Tatárszentgyörgyön a legmagasabb, követi Dabas, Üllő és Kakucs (M6. melléklet, M7. melléklet). Az emberölés /és kísérlete/ tekintetében az 1000 lakosra jutó bűncselekmény száma Tatárszentgyörgyön a legmagasabb, követi Kakucs, Üllő és Dabas (M8. melléklet). A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma Tatárszentgyörgyön a legmagasabb, követi Kakucs, Dabas és Üllő (M9. melléklet).

10.4. EGYÉBMELLÉKELTEK

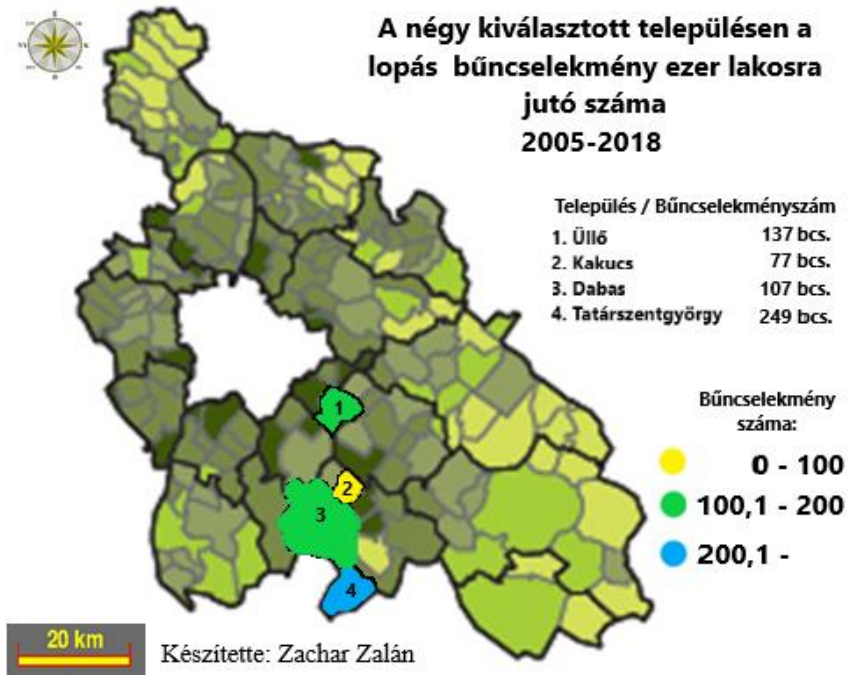
M1. melléklet. A bűncselekmények 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

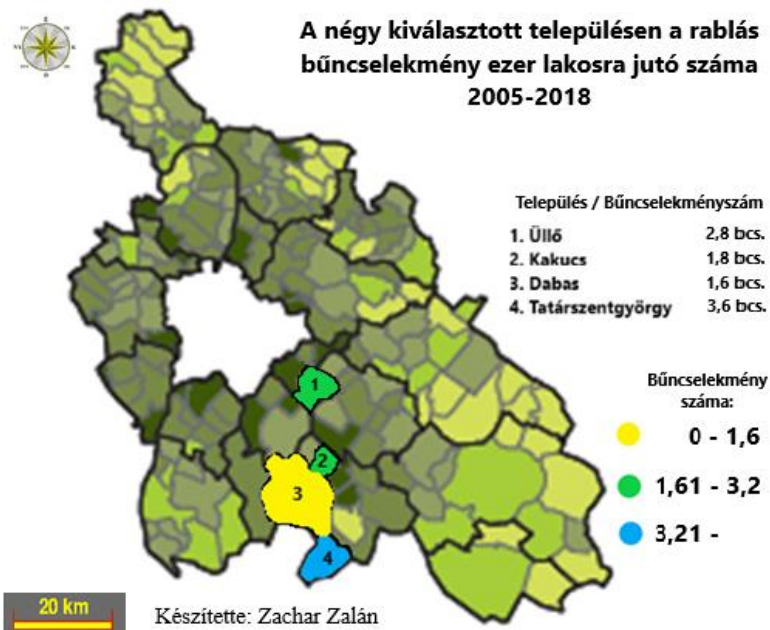
M2. melléklet. A 14 kiemelten kezelt bűncselekmények 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

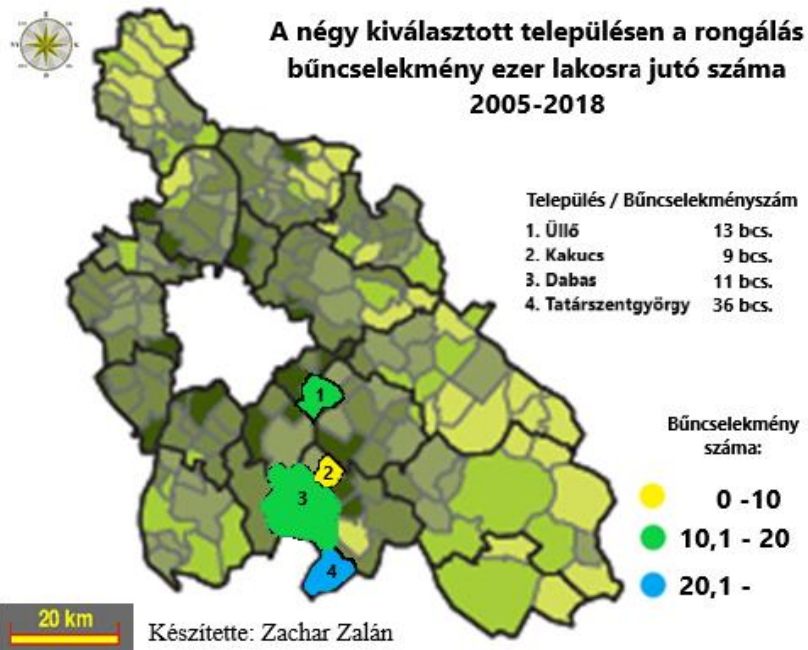
M3. melléklet. A lopás bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

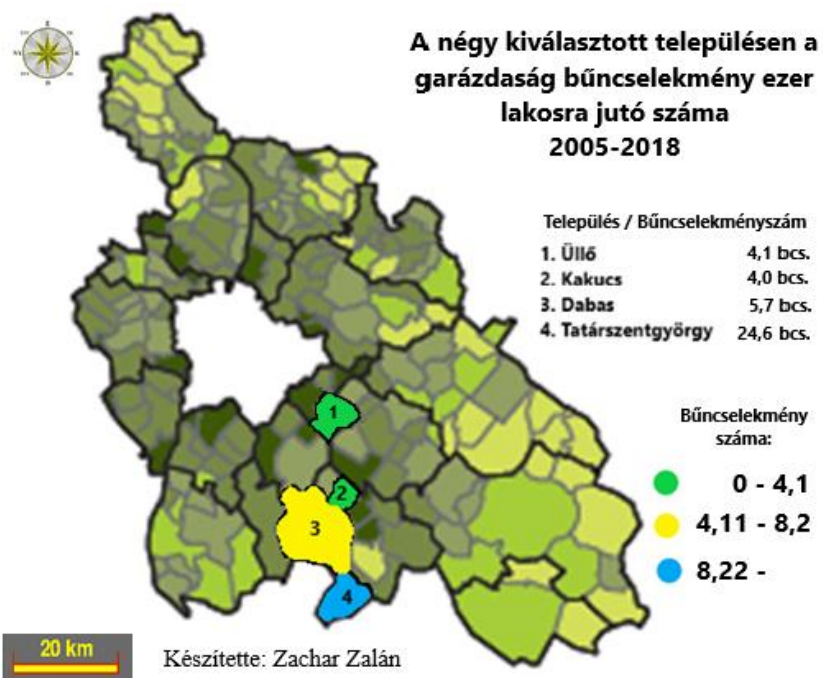
M4. melléklet. A rablás bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

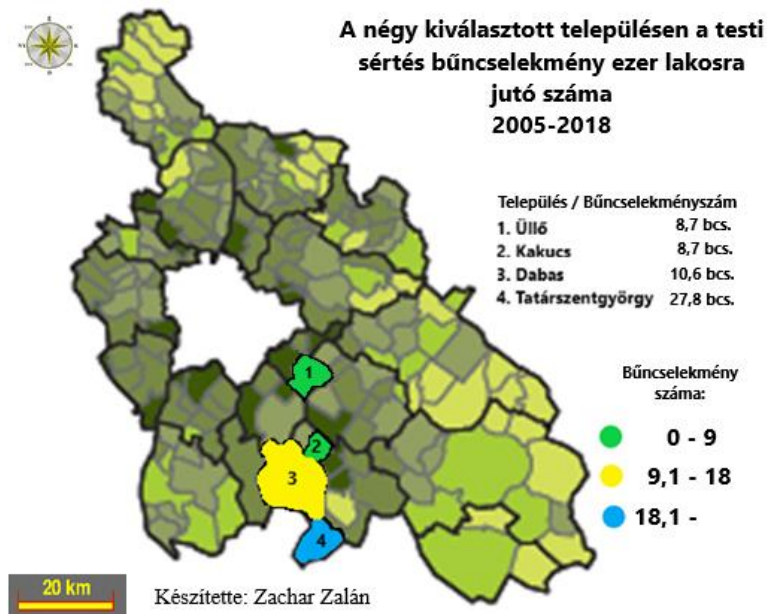
M5. melléklet. A rongálás bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

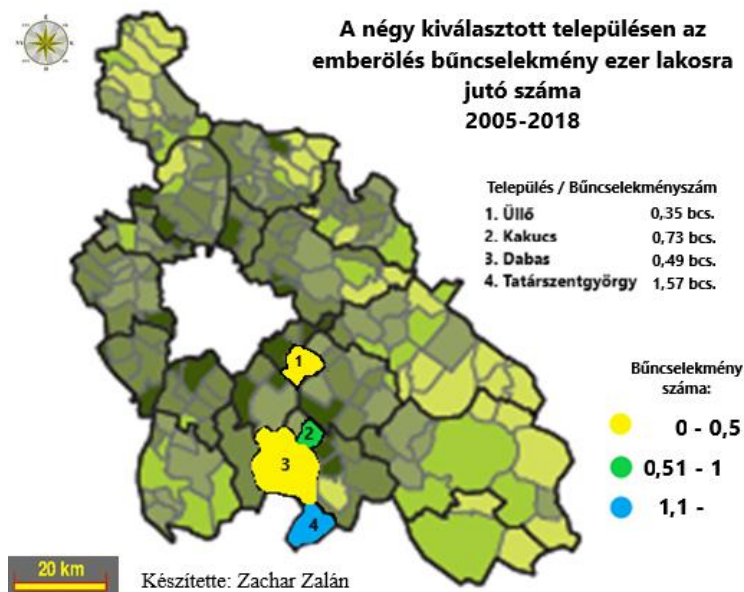
M6. melléklet. A garázdaság bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

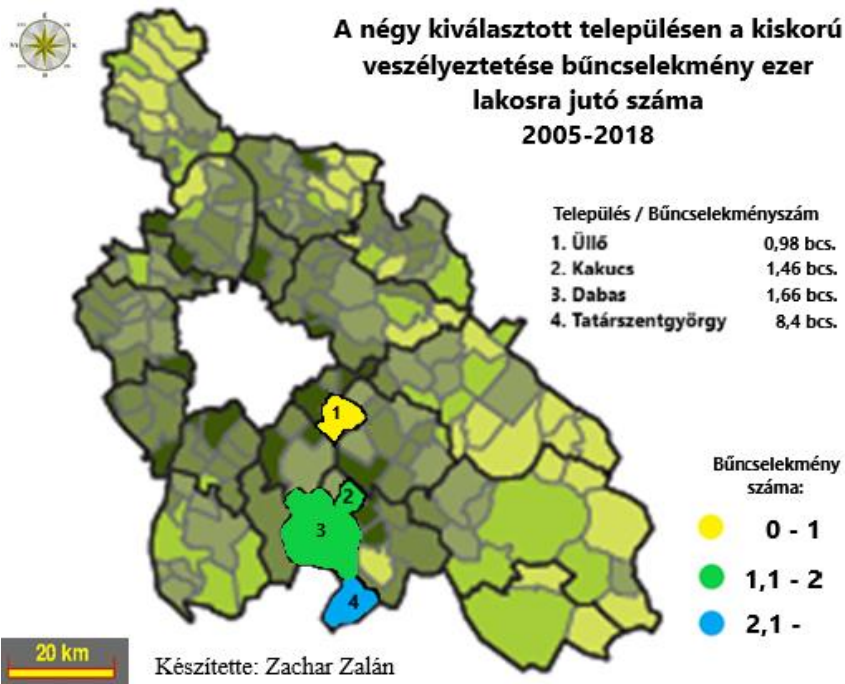
M7. melléklet. A testi sértés bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

M8. melléklet. Az emberölés bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

M9. melléklet. A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény 1000 lakosra jutó száma a négy kiválasztott településen a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

M10. melléklet. A környezetkárosítás jogszabályi minősítése. Forrás: [https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid= a1200100.tv](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv)

Környezetkárosítás

241. § (1) Aki a földet, a levegőt, a vizet, az élővilágot, valamint azok összetevőit jelentős mértékű szennyezéssel vagy más módon

a) veszélyezteti,

b) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota csak beavatkozással állítható helyre,

c) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota nem állítható helyre,

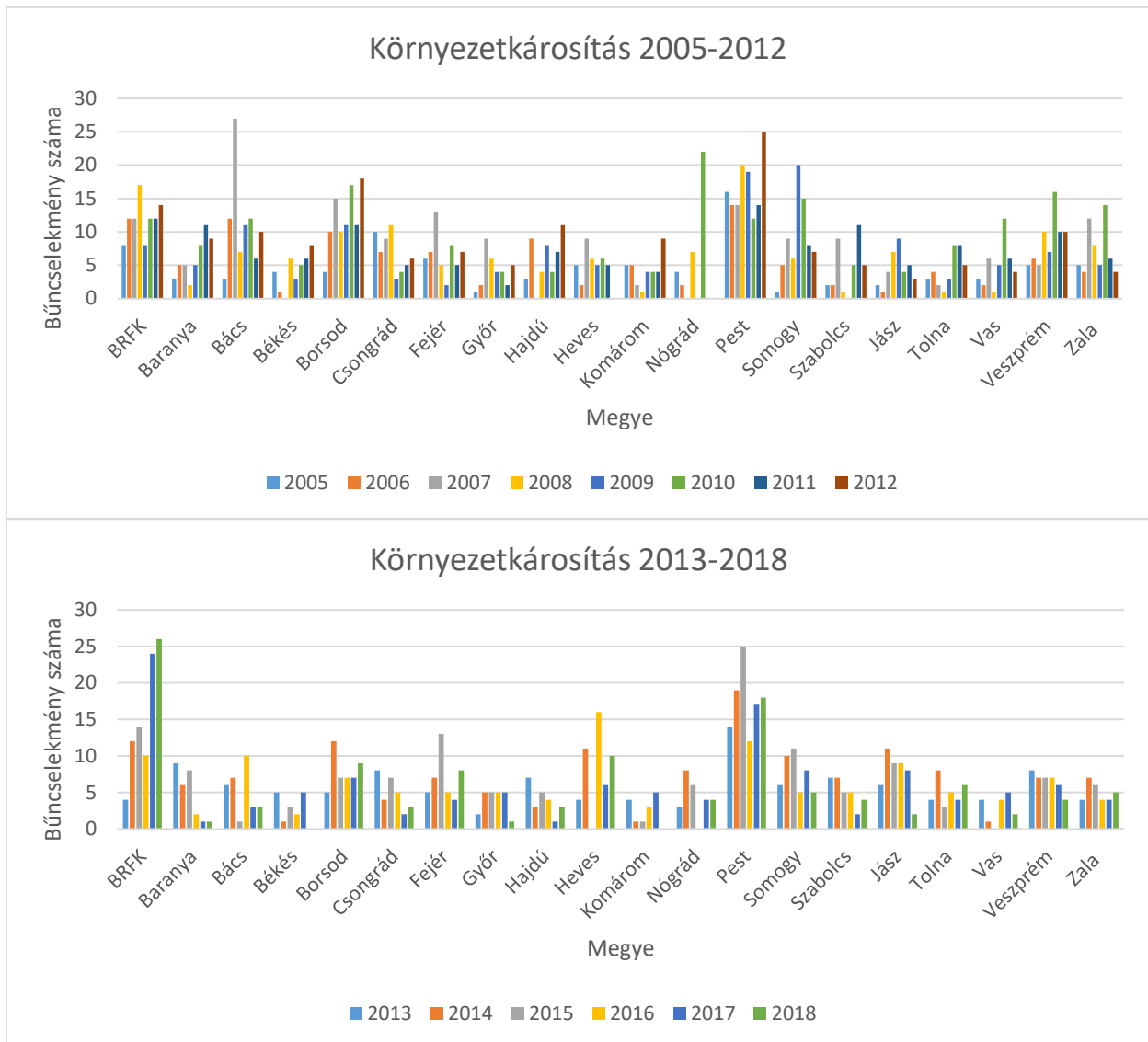
büntett miatt az a) pontban meghatározott esetben három évig, a b) pontban meghatározott esetben egy évtől öt évig, a c) pontban meghatározott esetben két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a környezetkárosítást gondatlanságból követi el, vétség miatt az (1) bekezdés a) pontja esetén egy évig, b) pontja esetén két évig, c) pontja esetén három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Az (1) bekezdés a) pontjában, és a (2) bekezdés első és második fordulatában meghatározott esetben az elkövető nem büntethető, az (1) bekezdés b) pontja esetén pedig büntetése korlátlanul enyhíthető, ha az elsőfokú ítélet meghozataláig a bűncselekmény által bekövetkezett veszélyt, illetve környezetkárosodást megszünteti, a károsodott környezet eredeti állapotát helyreállítja.

(4) E § alkalmazásában szennyezés: a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint azok összetevői jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított kibocsátási határértéket meghaladó terhelése.

M11. melléklet. A környezetkárosítás megyei mutatószámai a 2005-2012-as időszakban és a 2013-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2013)

M12. melléklet. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekményhez kapcsolódó jogszabályok. Forrás: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900069.TV, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>

A 2000. évi XLIII. törvény a hulladékgazdálkodásról - 3. szakasz

a) *hulladék*: bármely, az 1. számú melléklet szerinti kategóriák valamelyikébe tartozó tárgy vagy anyag, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik, vagy megválni köteles.

b) *veszélyes hulladék*: a 2. számú mellékletben felsorolt tulajdonságok közül eggyel vagy többel rendelkező, illetve ilyen anyagokat vagy összetevőket tartalmazó, eredete, összetétele, koncentrációja miatt az egészségre, a környezetre kockázatot jelentő hulladék.

h) *hulladékgazdálkodás*: a hulladékkal összefüggő tevékenységek rendszere, beleértve a hulladék keletkezésének megelőzését, mennyiségének és veszélyességének csökkentését, kezelését, ezek tervezését és ellenőrzését, a kezelő berendezések és létesítmények üzemeltetését, bezárását, utógondozását, a működés felhagyását követő vizsgálatokat, valamint az ezekhez kapcsolódó szaktanácsadást és oktatást.

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény törvényi tényállását a magyar jogrendszerben a jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 248. paragrafusa fogalmazza meg.

A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése

248. § (1) Aki

- a) arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen hulladékot elhelyez,
- b) engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve hulladékgazdálkodási tevékenységet, illetve hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt a hulladékgazdálkodásról szóló törvény szerinti veszélyes hulladéokra követik el.

(3) Aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt az (1) bekezdésben meghatározott esetben egy évig, a

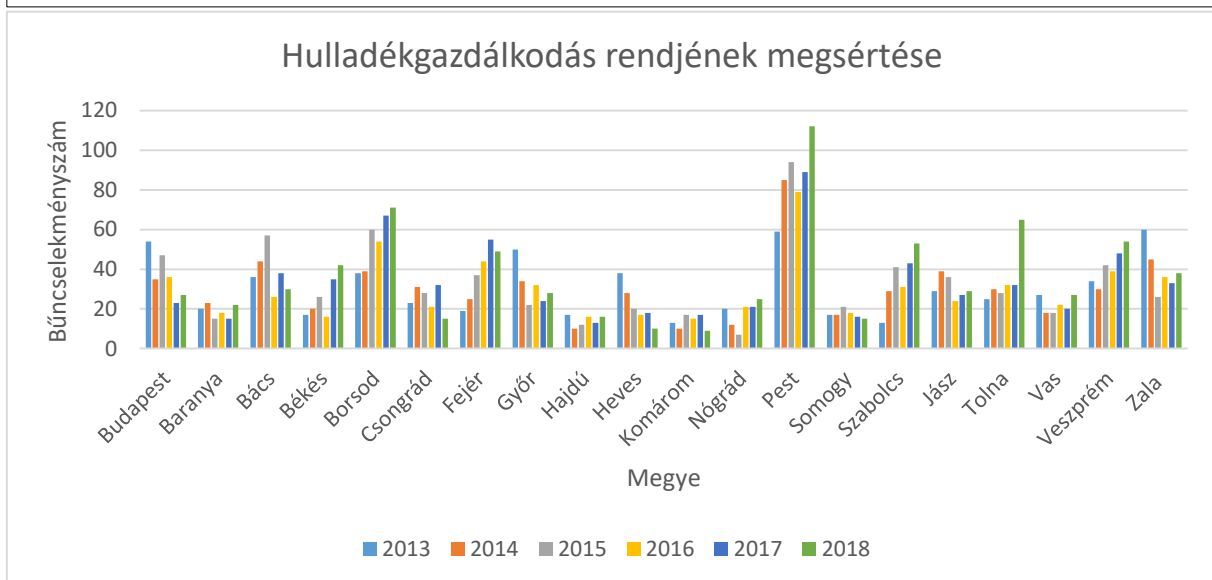
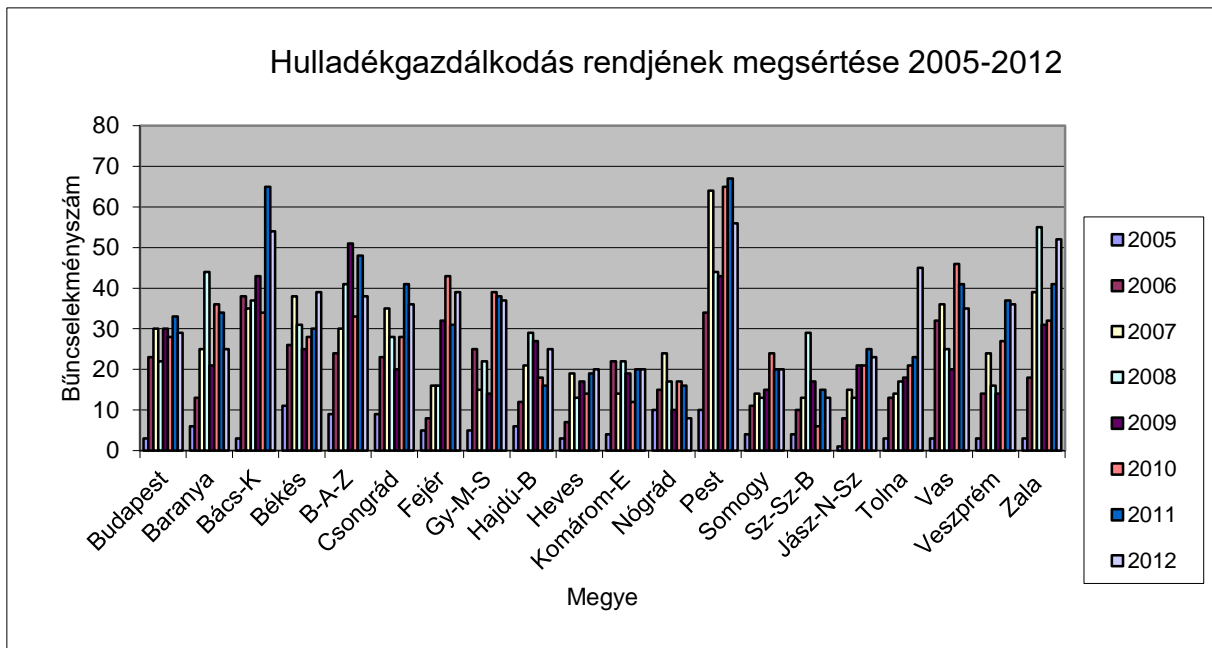
(2) bekezdésben meghatározott esetben két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában

a) hulladék: mindaz, amit a hulladékgazdálkodásról szóló törvény hulladéknak minősít, ha alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére;

b) hulladékgazdálkodási tevékenység: a hulladéknak a hulladékgazdálkodásról szóló törvényben meghatározott gyűjtése, begyűjtése, szállítása – ideértve az országba történő behozatalt, onnan történő kivitelt, valamint az azon történő átszállítást –, előkezelése, tárolása, hasznosítása, ártalmatlanítása. *(A Btk. 2012. évi. C. törvény XXIII. fejezet A környezet és természet elleni bűncselekmények)*

M13. melléklet. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése bűncselekmény megyei mutatószámai a 2005-2018-as időszakban. Forrás: RzsNeo adatok alapján saját szerkesztés (2019)

M14. melléklet. A természetkárosítás bűncselekmény jogszabályi fogalma. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>

Természetkárosítás

242. § (1) Aki

- a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,
- b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
- c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza,

a) hogy az (1) bekezdés a) vagy b) pontja esetében az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét,

b) amely az (1) bekezdés c) pontja esetében az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában élő szervezet egyede:

a) az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota,

b) az élő szervezetek keresztezéseiként és kereszteződéseiként létrejött egyed,

c) az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz. (13506 Magyar Közlöny• 2012. évi 92. szám XXIII. Fejezet A Környezet és a Természet elleni bűncselekmények)

243. § (1) Aki Natura 2000 területet, védett barlangot, védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

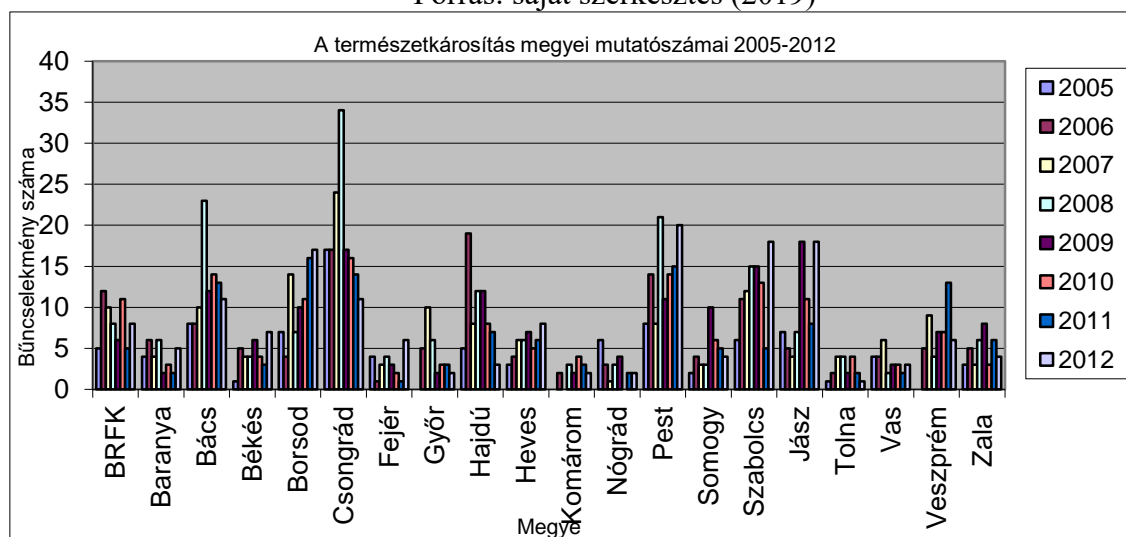
(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy a védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza.

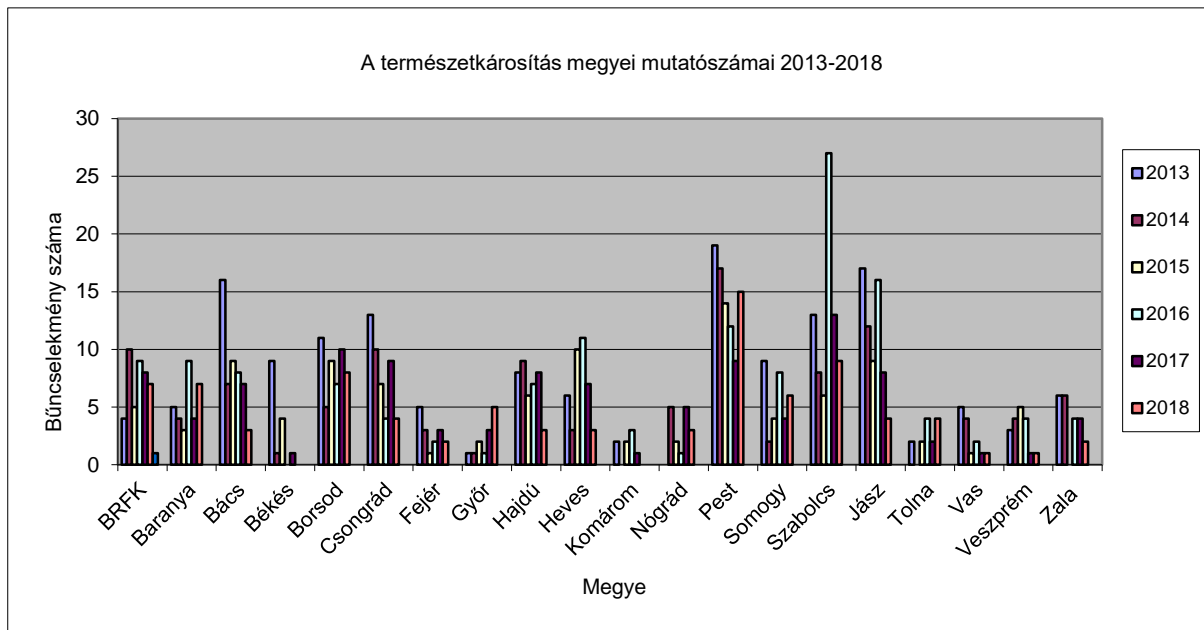
(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában Natura 2000 terület alatt a természet védelméről szóló törvényben meghatározott fogalmat kell érteni.

M15. melléklet. A természetkárosítás mutatószámai megyénként a 2013-2018-as időszakban.

Forrás: saját szerkesztés (2019)

M16. melléklet. Falopás jogszabályi háttér. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>

2010 előtt a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó értékű falopókkal szemben a területileg illetékes jegyző járt el. Általában egy csekély összegű pénzbírságot szabott ki, ami nem volt arányos az okozott természeti kárral.

2010 után szigorodott a szabálysértési törvény, így a kisebb fajsúlyú eseteket is súlyosabban büntették. Az elkövetőket, őrizetbe vételük mellett gyorsított eljárásban ítélték - az elkövetési eszköz lefoglalása mellett - a cselekmény súlyától függően pénzbírságra, elzárásra, felfüggesztett vagy akár letöltendő büntetésre.

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban Btk.) hozott változást és biztosítja a szigorúbb fellépést a falopókkal szemben. Ha a favágás és eltulajdonítás az erdőből történik, akkor a Btk. 370. § (2) bekezdés bi) pontja alapján egy eltulajdonított fa esetében is bűncselekményt valósít meg az elkövető.

Az erdő fogalmát az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. Törvény (a továbbiakban Evt.) 6. §. (1) bekezdése határozza meg.

243. § (1) Aki Natura 2000 területet, védett barlangot, védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy a védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában Natura 2000 terület alatt a természet védelméről szóló törvényben meghatározott fogalmat kell érteni.

Az új Btk. már külön szankcionálja a falopást, mely szerint 1 db fa kivágásával is elkövetünk bűncselekményt.

370. § (1) Aki idegen dolgot másától azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha
a) a lopást kisebb értékre vagy

b) a szabálysértési értékre elkövetett lopást

bi) erdőben jogellenes fakivágással

követik el.

A törvény egyszerűsíti és átláthatóbbá teszi a lopás minősített eseteinek szabályozását. Új minősített esetként nevesíti a törvény, ha a lopást erdőben található élő fára követik el.

LÜ.: A (2) bekezdés bi) alpontja alapján az erdőben jogellenes fakivágással történő elkövetés is vétségé minősíti a szabálysértési értékre elkövetett lopást.

Ezen új törvényi szabályozás hatására kissé megnövekedett a lopás esetszámi statisztikája, és csökkent a szabálysértési értékre elkövetett lopás statisztikája.

Szükséges kiemelni, hogy az új törvényi szabályozás szerint az 50.000 -Ft értékhatár alatti erdőből történő falopás - amennyiben azt nem fakivágással követik el, hanem pl.: a már korábban kitermelt és depózott fa készletből vagy az erdőtalajhoz már nem kötődő, kidőlt ún.: „holt fára” - önmagában a lopás bűncselekményét nem valósítja meg. Azonban felmerülhet természetkárosítás gyanúja, amennyiben azt a kidőlt fa esetében védett fára követik el, vagy a fa védett élőlények élőhelyéül szolgált.

A jelenleg hatályos Btk. a korábbi, 1978.évi IV. törvénnyel ellentétben már külön szabályozza a természetkárosítás természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket.

A Btk. 243. §-a határozza meg mikor is beszélhetünk természetkárosító falopásról. Ez a tényállás tartalmazza a természetkárosítás természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket.

A bűncselekmény elkövetési tárgya a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy védett élő szervezetek élőközössége, illetve azok élőhelye. Ezek jogellenes, jelentős mértékű megváltoztatása meríti ki a természetkárosítás tényállását. A jelentős mérték megállapítása minden esetben szakértői kérdés. A törvény a bűncselekmény gondatlan elkövetését is büntetni rendeli.

Az erdőtörvény kínálta lehetőséggel is érdemes élnünk, amely az engedély nélküli fakitermelést bünteti a kitermelt faanyag minden köbmétere után 30.000 forinttal.

M17. melléklet. A népesség száma, terület, népsűrűség. Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018). www.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>Hektár</i>	<i>Állandó népesség (2011)</i>	<i>Lakónépesség (2011)</i>	<i>2011. évi népsűrűség 1km²-re</i>
Tatárszentgyörgy	5 506	1 903	1 861	33,8
Dabas	16 599	16 200	16 386	98,7
Kakucs	2 180	2 734	2 692	123,5
Üllő	4 810	11 134	11 425	237,5

M18. melléklet. A népesség korcsoport és nemek szerint. Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018). www.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>-14</i>	<i>15-39</i>	<i>40-59</i>	<i>60-69</i>	<i>70-</i>	<i>Összesen</i>	<i>Férfi</i>	<i>Nő</i>
Tatárszentgyörgy	389	627	482	194	169	1 861	905	956
Dabas	2 465	5 906	4 561	1 813	1 641	16 386	7 761	8 625
Kakucs	407	944	744	322	275	2 692	1 279	1 413
Üllő	1 923	4 194	3 076	1 210	1 022	11 425	5 523	5 902

<i>Település</i>	<i>-14</i>	<i>15-39</i>	<i>40-59</i>	<i>60-69</i>	<i>70-</i>	<i>Összesen %</i>
Tatárszentgyörgy	20,9	33,69	25,9	10,42	9,08	~100
Dabas	15,04	36,04	27,83	11,06	10,01	~100
Kakucs	15,11	35,06	27,63	11,96	10,21	~100
Üllő	16,83	36,7	26,92	10,59	8,94	~100

M19. melléklet. A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint. Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018) ww.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>Nőtlen, hajadon</i>	<i>Házias</i>	<i>Özvegy</i>	<i>Elvált</i>	<i>Összesen</i>	<i>Közülük: élettársi kapcsolatban él</i>
Tatárszentgyörgy	580	544	185	163	1 472	254
Dabas	4 219	6 533	1 675	1 494	13 921	1 302
Kakucs	699	1088	306	192	2 285	282
Üllő	3 003	4 408	983	1 108	9 502	1 350

<i>Település</i>	<i>Nőtlen, hajadon</i>	<i>Házias</i>	<i>Özvegy</i>	<i>Elvált</i>	<i>Összesen %</i>	
Tatárszentgyörgy	39,4	36,95	12,56	11	100	
Dabas	30,3	46,92	12	10,73	100	
Kakucs	30,59	47,61	13,39	8,4	100	
Üllő	31,6	46,39	10,34	11,66	100	

M20. melléklet. A 7 éves és idősebb népesség a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint. Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018). www.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>Ált.isk. 0 évf.</i>	<i>Ált. isk. 1-7 évf.</i>	<i>Ált. isk. 8. évf.</i>	<i>Szaktanárs iskola</i>	<i>Érettségi</i>	<i>Egyetem, főiskola</i>	<i>Összesen</i>
Tatárszentgyörgy	44	325	664	336	226	75	1 670
Dabas	147	2 100	4 263	3 461	3 728	1 572	15 271
Kakucs	18	345	810	496	601	209	2 479
Üllő	94	1 181	2 787	2 308	3 033	1 041	10 444

<i>Település</i>	<i>Ált.isk. 0 évf. %</i>	<i>Ált. isk. 1-7 évf. %</i>	<i>Ált. isk. 8. évf. %</i>	<i>Szaktanárs iskola %</i>	<i>Érettségi %</i>	<i>Egyetem, főiskola %</i>	<i>Összesen %</i>
Tatárszentgyörgy	2,63	19,46	39,76	20,1	13,53	4,49	~100
Dabas	0,96	13,75	27,91	22,66	24,41	10,29	~100

Kakucs	0,72	13,91	32,67	20	24,24	8,43	~100
Üllő	0,9	11,3	26,6	22,09	29,04	9,96	~100

M21. melléklet. A népesség gazdasági aktivitás szerint. Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018). www.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>Foglalkoztatott</i>	<i>Munkanélküli</i>	<i>Inaktív kereső</i>	<i>Eltartott</i>	<i>Összesen</i>
Tatárszentgyörgy	533	145	561	622	1 861
Dabas	7 140	846	4 326	4 074	16 386
Kakucs	1 076	119	825	672	2 692
Üllő	4 936	658	2 881	2 950	11 425

5.a. táblázat.

<i>Település</i>	<i>Foglalkoztatott %</i>	<i>Munkanélküli %</i>	<i>Inaktív kereső %</i>	<i>Eltartott %</i>	<i>Összesen %</i>
Tatárszentgyörgy	28,6	7,8	30,1	33,4	~100
Dabas	43,6	5,2	26,4	24,9	~100
Kakucs	40	4,4	30,6	25	~100
Üllő	43,2	5,8	25,2	25,8	~100

M22. melléklet. A népesség nemzetiség szerint (magyar-roma). Forrás: KSH népszámlálás 2011-es adatai alapján saját szerkesztés (2018). www.ksh.hu

<i>Település</i>	<i>magyar</i>	<i>roma</i>	<i>roma nemz. Megoszlás %</i>
Tatárszentgyörgy	1 507	290	16,13
Dabas	14 578	334	2,23
Kakucs	2 407	197	7,56
Üllő	9 811	190	1,89